

MIKKELI

Mikkelin kaupunki

Talousarvio 2025 ja taloussuunnitelma 2025–2028

Sisältö

1	Kaupunginjohtajan katsaus	1
2	Talousarvion rakenne, toiminnan ja talouden sitovuudet	2
2.1	Talousarvion rakenne	2
2.2	Toiminnan ja talouden sitovuus	3
2.3	Määrärahojen käyttö ja vastuut	5
2.4	Taloudellisen ja toiminnallisen tuloksen seuranta	6
3	Talousarvion yleisperustelut	7
3.1	Kuntien muuttuva toimintakenttä	7
3.2	Taloudelliset lähtökohdat	7
3.3	Mikkelin kaupungin toimintaympäristö	9
4	Talousarvion ja taloussuunnittelun perusteet	18
4.1	Mikkelin kaupungin strategia	18
4.2	Laskentaperuste	19
4.3	Kaupungin talouden kehitysnäkymät	21
4.4	Kuntalain 110 §:n mukaiset toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi	23
4.5	Riskienhallinta	24
4.6	Henkilöstö	26
5	Mikkelin kaupunkikonsernin rakenne ja ohjaus	27
5.1	Konserniin kuuluvat yhteisöt	27
5.2	Omistajapolitiikka ja konserniohjaus	29
6	Tytäryhteisöjen valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	32
6.1	Etelä-Savon Energia -konserni	32
6.2	Etelä-Savon Koulutus Oy (Esedu)	36
6.3	Kiinteistökehitys Naistinki Oy	38
6.4	Metsäsairila Oy	40
6.5	Mikalo Oy	41
6.6	Mikkelin Asumisoikeus Oy	44
6.7	Mikkelin Jäähalli Oy	45
6.8	Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy	46
6.9	Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy	50
6.10	Mikkelin Ravirata Oy	51
7	Talousarvio 2025 – Mikkelin kaupunki yhteensä	54
8	Toimielinten palvelusuunnitelmat, vaikuttavuustoimenpiteet sekä sitovat määrärahat	55
8.1	Keskusvaalilautakunta	55
8.2	Tarkastuslautakunta	55
8.3	Kaupunginvaltuusto	55
8.4	Hallinto- ja elinvoimapaalvelut	55
8.5	Mikkelin seudun työllisyyslautakunta	59
8.6	Mikkelin seudun ympäristölahtakunta	61

8.7	Kasvatus- ja opetuslautakunta	67
8.8	Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta.....	75
8.9	Kaupunkikehityslautakunta.....	83
9	Liikelaitosten sitovat tavoitteet, tunnusluvut, tuloslaskelma, rahoituslaskelma, investoinnit.....	94
9.1	Mikkelin Vesiliikelaitos	94
9.2	Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia	98
10	Tuloslaskelma	103
11	Rahoituslaskelma	108
12	Talousarviovuoden 2025 ja suunnitelmavuosien 2026–2028 investoinnit	113
	Liite 1: Merkittävimpien konserniyhteisöjen konsernivastuuhenkilöt ja yhteyshenkilöt	120

1 Kaupunginjohtajan katsaus

Vielä ei ole tilinpäätöksen aika, mutta nyt jo voidaan sanoa, että vuosi 2024 tulee jäämään Mikkelin kaupungin historiaan monin tavoin merkittävänä vuotena. Edeltävät vuodet ovat olleet sekä maailman mittakaavassa, että valtakunnallisesti kriisistä kriisiin ja muutoksesta muutokseen kulkemista. Monella tasolla epävarmuus jatkuu yhä ja muutos taitaa olla tulevaisuudessa enemmän tai vähemmän pysyvä olotila. Aikaisempien vuosien myllerrys realisoitui Mikkelissä hyvin merkittävinä uutisina vuoden 2024 aikana. Taloudellisesti suurimpana tapahtumana voidaan pitää Etelä-Savon Energia Oy:n vähemmistöosuuden myyntiä, joka saatiin pakettiin alkuvuodesta 2024. Suuriakin tunteita herättänyt prosessi oli väistämätön toimenpide kaupungin talouden tasapainottamiseksi ja kriisikuntamenettelyn välttämiseksi. Kaupan ansiosta Mikkelissä tekee historiallisen suuren ylijäämisen tuloksen vuonna 2024, joka on arviolta noin 147 miljoonaa euroa.

Mikkeli täytti kriisikuntakriteerit vuoden 2023 tilinpäätöksessä, koska energiaomaisuuden realisointi viivästy. Alkuvuodesta 2024 myynnin loppuunsaattamisen seurauksena Mikkelissä ei kuitenkaan päätytty ministeriön ohjaamaan arviointimenettelyyn. Kaupan myötä Mikkelissä sai monenlaista helpotusta taloustilanteeseen. Noin 21 miljoonan euron suuruinen taseen kumulatiivinen alijäämä muuttuu noin 125 miljoonan euron ylijäämäksi, antaen huomattavaa taloudellista tulevaisuuden turvaa. Kaupungin suurta lainamäärää saatiin tuloutuneiden varojen avulla pienennettyä 100 miljoonalla eurolla, joka näkyy merkittävänä korkokulujen pienemisenä. Lisäksi 91 miljoonaa sijoitettiin kolmen varainhoitajatahon toimesta sijoitussalkkuihin. Sijoitusvarallisuuden odotetaan kasvattavan arvoaan, jolloin kaupunki voi myös tulouttaa sijoitustuottoja käyttötalouden tasapainottamiseksi. Tästä kokonaisuudesta saamme erinomaiset lähtökohdat jatkaessamme työtä muiden taloutta vahvistavien toimenpiteiden kanssa.

Maailmanlaajuisesti merkittävin uutinen saatiin syyskuun lopulla, kun Mikkelissä nimettiin Naton maavoimien alaesikunnan sijaintipaikaksi. Merkittävän kansainvälisen toimijan tulo kaupunkiin voi monellakin tavalla toimia vahvana piristysruiskeena. Laaja kansallinen ja kansainvälinen näkyvyys vahvistaa Mikkelin imagoa luotettavana ja kehittyvänä kaupunkina. Positiivisen uutisoinnin ja onnistuneen kaupunkimarkkinoinnin seurauksena kaupunki houkuttelee sekä uusia investointeja, kuin myös matkailijoita, opiskelijoita ja muita kansainvälisiä toimijoita. Uusia mahdollisuuksia avautuu niin paikalliselle elinkeinoelämälle kuin kaupungin kansainvälistymiselle.

Tulevaisuuden osalta katseet onkin syytä suunnata kansainvälisyyden edistämiseen kaupungin palveluissa. Mikkelin muuttavat ihmiset tarvitsevat kotoutumista helpottavaa palvelumuotoilua, olivatpa he sitten yritysten kansainvälisiä työntekijöitä, opiskelijoita, sotaa paenneita ihmisiä tai nato-upseereja. Kansainvälistyminen on väistämätöntä, ja Mikkelissä voi menestyä vain, jos kansainvälisyys käännetään voimavaraksi. Tästä syystä suunnitelmissa onkin käynnistää työnimellä *International House Mikkelissä* kulkeva palvelukonsepti. Kansainvälistymisen teema on erittäin laaja, ja sen haltuun ottaminen vaatii huolellista suunnittelua, valmistelua ja eri näkökulmien yhteensovittamista.

Elinvoiman kasvuo-ohjelma on ollut keskiössä talouden tasapainottamisen toimissa. Tavoitteena on houkuttaa uusia investointeja kaupunkiin, luoda työpaikkoja, vahvistaa veto- ja pitovoimaa sekä saada verotuotot nousuun. Suuret investoinnit ovat tunnetusti haastavia saada liikkeelle, mutta erityisesti vihreän siirtymän energiainvestoinnit näyttävät juuri nyt lupaavilta. Hankkeita on toki vireillä muillakin sektoreilla, osa isompia ja osa pienempiä. Kaikki ovat kuitenkin erittäin tärkeitä askelia kohti entistä elinvoimaisempaa ja houkuttelevampaa Mikkelissä. Katutasolla elinvoiman pulssia voi tunnustella vaikkapa Mikkelin kesäisellä torilla; päättyneenä kesänä siellä tuntui väkeä riittävän, ja samanlaista erinomaisen ruoka- ja kahvilatarjonnan keskittymää ei kovin monesta suomalaiskaupungista löydy.

Vuonna 2024 taloudellinen tuloksemme tulee olemaan huippuhyvä. Vuosi 2025 puolestaan näyttää alijäämäiseltä. Haastava näkyminen tulevalle vuodelle tunnistettiin jo vuosia sitten, ja sen puoleen asia ei tule yllätyksenä. Talousarviossa ensi vuoden ennakoituaan olevan noin 5,2 miljoonaa euroa alijäämäinen, mutta tulonäkymä kohenee suurin piirtein nollassa suunnitelmakaudella 2026-2028. Tulevien vuosien ennustaminen on haasteellista, sillä vuoden 2027 alussa voimaan tulevasta valtionosuuksista koskevasta rahoitusuudistuksesta ei ole ennakkotietoja käytettävissä. Lisäksi TE-palveluiden siirtymiseen liittyvät taloudelliset vaikutukset alkavat realisoitua vasta toimintojen vakiinnuttua. Näkymämme on kuitenkin melko maltillinen verrattuna yleiseen Suomen kaupunkien näkymään. Kuntakenttä on suurissa haasteissa ja useilta kaupungeilta edellytetään tuntuja toimenpiteitä, kuten esimerkiksi omaisuuden realisointia tai veronkorotuksia. Aiempien toimenpiteiden sekä energiajärjestelyn myötä me olemme tasapainotustoimissamme askeleen edellä monia muita, ja veroprosentit tulevat Mikkelissä pysymään ennallaan valtakunnallisista nousupaineista huolimatta.

Talouden kehitystä määrittelee pitkälti myös toimintaympäristössämme tapahtuvat asiat, ja siksi meidän on myös osattava pelata edunvalvonnan kentällä oikein. Edunvalvonnessa onkin tärkeää saada aikaan onnistumisia, joista ensisijaisina ja ajankohtaisimpina ovat vaikuttaminen valtion rahoitusuudistuksen tasapuoliseen toteutukseen sekä in house -hankintojen lainsäädännön muutosesityksiin.

Kaiken kaikkiaan Mikkelissä on tapahtunut ja tulee tapahtumaan paljon hyvää. Toki riskejäkin löytyy, mutta usko parempaan ja positiiviseen asenne kantavat pitkälle. Meillä on kaikki edellytykset saavuttaa asema turvallisena ja kehittyvänä, sekä taloudellisesti ja toiminnallisesti hyvinvoivana kaupunkina.

Janne Kinnunen
kaupunginjohtaja

2 Talousarvion rakenne, toiminnan ja talouden sitovuudet

2.1 Talousarvion rakenne

Talousarviossa ja taloussuunnitelmassa hyväksytään kunnan ja koko kuntakonsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvollisuudet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Taloussuunnitelma on laadittava siten, että se toteuttaa kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseksi turvataan.

Kuntalain 110 §:n mukaan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha tai tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä.

Talousarvio koostuu (1) käyttötalousosasta, (2) tuloslaskelmaosasta sekä (3) investointi- ja rahoitusosasta.¹

Yleisperustelut

Yleisperusteluissa esitetään katsaus kansan- ja kunnallistalouden kehityksestä, jotka luovat taloudelliset lähtökohdat tulevien vuosien suunnittelulle. Yleisperusteluihin sisältyy lisäksi mm. toimintaympäristön ja siinä tapahtuneiden muutosten kuvaus, riskien arviointi, henkilöstölinjaukset sekä vähintään kerran valtuustokaudessa tarkistettava kaupunkistrategia ja kehittämissuunnitelmien keskeisimmät toimenpiteet.

Käyttötalousosa

Käyttötalousosassa esitetään lautakuntien palvelusuunnitelmat ja toimenpiteet, tavoitteet ja mittarit, joilla toteutetaan kaupunkistrategiaa. Kasvatus- ja opetuslautakunnan, hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan sekä kaupunkikehityslautakunnan osalta on esitetty toiminnalliset suoritetaulukot, sekä kaupunkikehityslautakunnan osalta lisäksi tunnuslukutaulukot. Liikelaitosten tavoitteet, tulos- ja rahoituslaskelmat sekä investoinnit taloussuunnitelmavuosineen esitetään erikseen lautakuntien käyttötalousosan jälkeen.

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosassa on esitetty tuloslaskelma analysoituna sekä liikelaitosten osalta eriteltyinä.

Investointi- ja rahoitusosa

Investointi- ja rahoitusosassa investoinneista esitetään menot ja tulot, jotka tarvittaessa eritellään hankekohtaisesti. Kaupungin investointiohjelma on koottu kokonaisuudessaan investointiosaan ja sisältää myös liikelaitosten investoinnit. Rahoituksen osalta esitetään meno- ja tuloarvioina pitkäaikaiseen rahoitukseen liittyvät menot ja tulot kuten antolainat, niiden lyhennykset, ottolainat ja niiden lyhennykset. Rahoitusosa sisältää rahoituslaskelman. Sen tiedot kerätään tuloslaskelmaosan lisäksi investointiosasta ja rahoitusosan taulukoista.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

---

¹ Kuntalaissa (110 §) todetaan talousarvion jakaantuminen käyttötalousosaan, tuloslaskelmaosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan. Talousarviosta ja taloussuunnitelmasta ovat antaneet laadinnan ja sisällön osalta suosituksia lisäksi Suomen Kuntaliitto ja kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

2.2 Toiminnan ja talouden sitovuus

Käyttötalousoasa

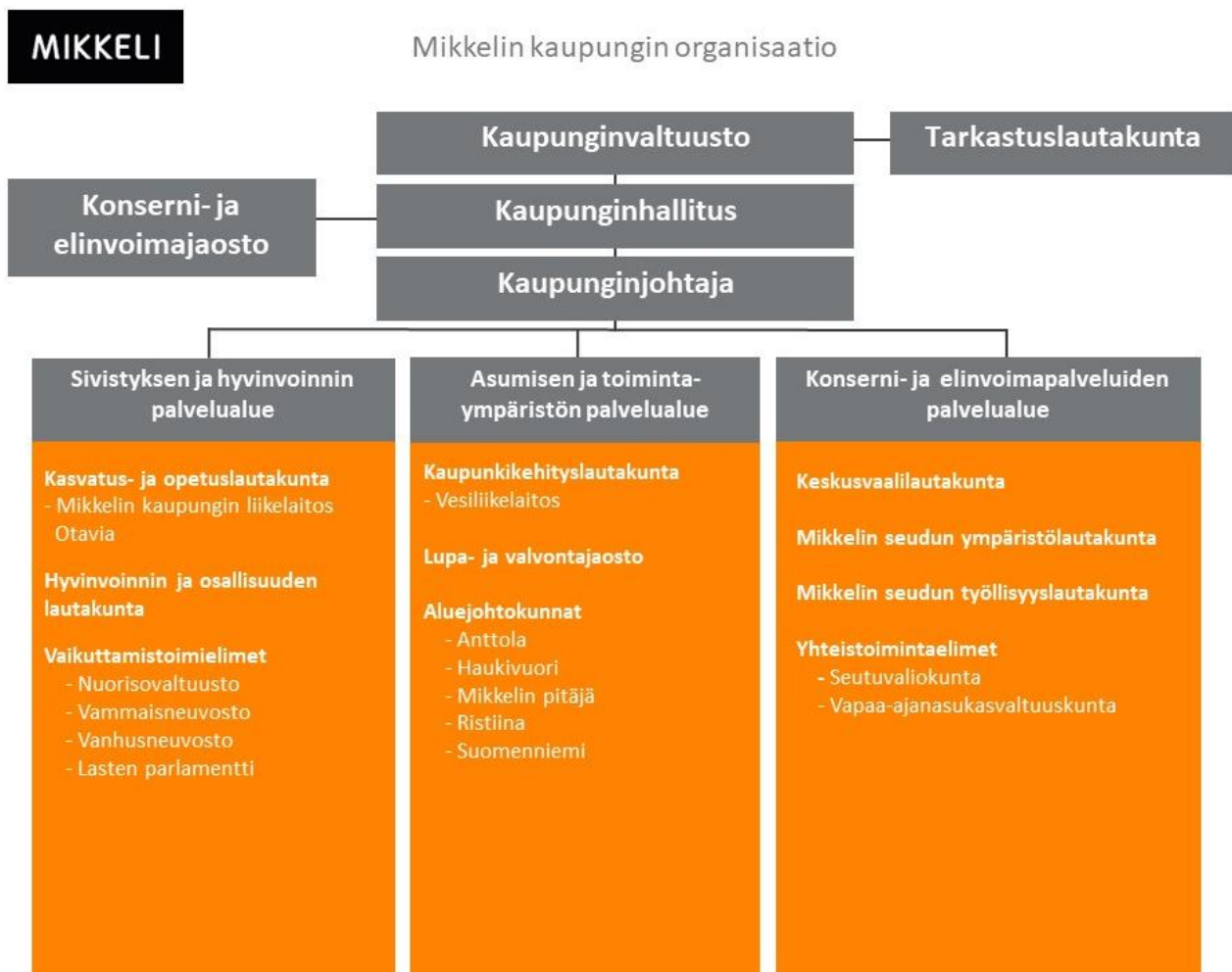
Kaupunginvaltuusto päättää, miten talousarvio ja sen perustelut sitovat kaupunginhallitusta ja kaupungin tilivelvollisia viranhaltijoita. Kaupunginvaltuusto hyväksyy talousarviossa kaupungin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Tavoitteiden lisäksi valtuustoon nähden sitoviksi voidaan määritellä määräraha, tuloarvio tai toimintakate.

Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa talousarvioon brutto- tai nettomääräisenä. Bruttomääräisinä budjetoidut yksiköt ovat budjettirahoitteisia ja nettomääräisenä budjetoidut yksiköt kohderahoitteisia. Ruoka- ja puhtauspalvelut on nettobudjetoitu. Edellä mainittua yksikköä sitoo nettobudjetoituna toimintakate eli toimintatulojen ja toimintamenojen erotus. Muut kaupungin toimintayksiköt ovat bruttomääräisesti budjetoituja budjettirahoitteisia yksiköitä, joita sitovat kaupunginvaltuustoon nähden sekä tulojen että menojen määrärahat.

Mikkelin Vesiliikelaitoksella on toiminnallisten tavoitteiden lisäksi sitovaa korvaus peruspääomasta ja molemmilla liikelaitoksilla liikelaitosten liikeylijäämä. Liikelaitoksien tuloslaskelmat, rahoituslaskelmat ja investointisuunnitelmat ovat ohjeellisia, mutta niiden oleellisista poikkeamista on tiedotettava valtuustolle.

Poikkeaminen talousarvion sitovista tavoitteista edellyttää valtuuston hyväksyntää. Budjettirahoitteisten yksiköiden määrärahojen perustana olevat suoritteet ovat ohjeellisia ja poikkeamat suoritetasossa alaspäin tarkoittavat sitä, että valtuuston myöntämiä määrärahoja tulisi jäädä käyttämättä. Nettomääräinen toimintakate on samalla tavalla sitova kuin määrärahakin. Olenaiset vajaukset tuloissa on kuitenkin käsiteltävä menonylitysten tapaan valtuustossa lisämäärärahan tavoin tai erillisenä asiana.

Talousarvio on laadittu Mikkelin kaupungin organisaattiorakenteen mukaisesti.

Vuonna 2024 jatketaan palveluiden ja palveluverkon kehittämistä kaupunkirakenneselvityksen (KV 18.6.2018 § 71), palvelusuunnitelman (KV 18.3.2019 § 35), TATU -talous- ja tulevaisuusohjelman (KH 22.6.2020 § 231), PATU -Palvelut ja tulevaisuusohjelman (KV 28.3.2022 § 44) sekä Talouden tasapainotusohjelma 2024-2026 (KV 11.12.2023 § 137) myötä asetettujen linjausten ja tavoitteiden mukaisesti. Hallinnollisten tukipalveluiden toiminnan kehittäminen on jatkuva. Toiminnan tuottavuutta on saatava lisättyä läpi koko kaupunkiorganisaation siten, että suoritteet saadaan toteutettua pienemmällä määrärahalla. Etätyökäytänteet ovat vakiintuneet, ja se luo edellytykset toimitilojen käytön tehostamiselle.

Tuloslaskelmaosan, investointi- ja rahoitusosan sitovat määrärahat

Talousarviovuoden tuloslaskelman sitovuus valtuustoon nähden on velvoite toimia valtuuston hyväksymän suunnitelman mukaisesti. Taloussuunnitelman muihin vuosiin kohdistuvat menoarviot eivät oikeuta vielä varojen käyttöön, vaan talousarvio hyväksytään vuosittain. Toimielinten ja viranhaltijoiden pitää kuitenkin toimia suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Tuloslaskelman rahoitustuotoissa ja -kuluissa kaupunginvaltuustoon nähden sitovia eriä ovat Mikkelin Vesiliikelaitoksen korvaus peruspääomasta sekä rahoitustuottojen ja -kulojen nettosumma.

Rahoituslaskelma, lainanottovaltuudet, antolainausvaltuudet ja osakkeiden osto-oikeudet vuonna 2025

Rahoituslaskelman sitova erä on kaupungin lainamäärä. Kaupungin kokonaislainamäärä on talousarvion mukaisesti enintään 251,8 miljoonaa euroa (4 851 e/asukas) vuoden 2025 lopussa +/- antolainauksen muutokset. Kaupunginjohtajan tekemät päätökset talousarviolainoista, joukkovelkakirjalainoista, korkosuojuuksista ja osakehankinnoista viedään kaupunginhallitukselle tiedoksi.

Kaupungin lainanottovaltuudet ovat seuraavat vuonna 2025:

1. Kaupunginjohtajalla on oikeus ottaa enintään 25 miljoonaa euroa pitkäaikaista talousarviolainaa tai joukkovelkakirjalainaa vuonna 2025. Kaupunginjohtaja ja talousjohtaja voivat tehdä nostettaviin lainoihin ja olemassa oleviin lainoihin viitekoronvaihtosopimuksia pääomaltaan kunkin lainamäärän suuruisesti.
2. Kaupunginjohtajalla on oikeus suojata lainoja kiintein koroin tai tehdä erillisiä pitkäaikaisia korkojen suojuuksia sekä nykyiseen että tulevaan lainakantaan. Suojuuksia tehdään talousarvion rahoitusosassa määriteltujen suojaustasojen ja -rajoitusten puitteissa. Korkosuojausten nimellismäärien on oltava rahoitusmarkkinatilanteeseen nähden perusteltuja. Kaupunginjohtajalla ja talousjohtajalla on oikeudet tehdä edellä mainitut suojuukset puhelimitse tai sähköpostitse, minkä pohjalta kaupunginjohtaja tekee asiasta viranhaltijapäätöksen.
3. Kaupunginhallituksella on oikeus myöntää antolainoja konsernille ja liikelaitoksille 12 miljoonaa euroa.
4. Kaupunginjohtajalla on oikeus tehdä investointiohjelman mukaisesti hankintapäätöksiä osakesijoituksista 500 000 eurolla.

Investoinnit

Investointimäärärahat ovat sitovia bruttomäärältään. Yksittäisen hankkeen investointimenot voivat kuitenkin ylittyä enintään 5 %, jos hanke saadaan saman talousarviovuoden aikana rahoitettua muusta hankkeesta säästyneillä vastaavaan pysyvien vastaavien ryhmään (tietokoneohjelmistot, muut pitkävaikutteiset menot, maa- ja vesialueet, rakennukset, kiinteät rakenteet ja laitteet jne.) kuuluvilla, ko. vuoden talousarvioon varatuilla investointimäärärahoilla. Mikäli yksittäinen hanke ylittää talousarvion yli 5 %, mutta euromääräisesti ylitys on alle 20 000 euroa, voidaan ylitys kattaa edellä esitetyllä tavalla muiden hankkeiden säästyneistä varoista ilman erillistä lisämäärärahan esittämistä.

Kunnallistekniikan määrärahojen hankekohtaisesta käytöstä päättää kaupunkikehityslautakunta. Vuotuista kokonaismäärää ei saa ylittää ilman kaupunginvaltuuston lupaa.

Kaupunginvaltuusto päättää investointikohteiden käyttötarkoituksen muutoksesta.

2.3 Määrärahojen käyttö ja vastuut

Yleiset vastuut määrärahoista

Mikkelin kaupungin tilivelvollisia viranhaltijoita ovat kaupunginjohtaja, konserni- ja elinvoimapalveluissa tulosaluejohtajat ja tulosityksiköiden johtajat, sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueella sekä asumisen ja toimintaympäristön palvelualueella palvelualuejohtajat, tulosaluejohtajat sekä tulosalueiden päälliköt. Liikelaitoksissa tilivelvollisia ovat liikelaitosten johtajat.

Tilivelvollisia Mikkelin kaupungin viranhaltijoita ovat:

- Kaupunginjohtaja
- Konserni- ja elinvoimapalveluiden palvelualue: kaupunginjohtaja
  - Hallinto- ja elinvoimapalvelut: kaupunginjohtaja/hallintojohtaja
    - Hallintopalvelut: hallintojohtaja
    - Henkilöstöpalvelut: henkilöstöjohtaja
    - Ruoka- ja puhtaustalot: palvelujohtaja
    - Talouspalvelut: talousjohtaja
  - Mikkelin seudun ympäristöpalvelut: terveysvalvonnan johtaja
  - Mikkelin seudun työllisyyspalvelut: työllisyysjohtaja
- Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue: sivistysjohtaja
  - Varhaiskasvatus: varhaiskasvatusjohtaja
  - Perusopetus: opetusjohtaja
  - Lukiokoulutus: johtava rehtori
  - Kansalaisopisto ja osallisuus: rehtori
  - Kaupunginorkesteri: intendentti
  - Kirjastopalvelut: kirjastopäällikkö
  - Museopalvelut: museojohtaja
  - Liikuntapalvelut: liikuntapäällikkö
  - Nuorisopalvelut: nuorisopäällikkö
  - Yleiset kulttuuripalvelut: kulttuuripäällikkö
  - Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia: johtaja-rehtori
- Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue: kaupunkikehitysjohtaja
  - Kaupunkikehitys: maankäyttöjohtaja
  - Kaupunkiympäristö: kaupungininsinööri
  - Rakennusvalvonta: johtava rakennustarkastaja
  - Maaseututoimi: maaseutujohtaja
  - Mikkelin Vesiliikelaitos: vesilaitoksen johtaja

Tilivelvollisuus merkitsee, että viranhaltijan toiminta tulee valtuuston arvioitavaksi, viranhaltijaan voidaan kohdistaa tilintarkastuskertomuksessa muistutus ja viranhaltijalle voidaan myöntää vastuuvapaus.

Lauta- ja johtokuntien sekä tulosalueiden esimiesten on valvottava, että valtuuston hyväksymää talousarviota noudatetaan. Laskut tulee kohdentaa aiheuttamisperusteen mukaan sille menokohdalle, jonne ne kuuluvat. Määrärahojen käyttöön liittyy velvoite toimialarajat ylittävään yhteistyöhön, jonka avulla haetaan koko kaupungin kannalta edullisempia ja tehokkaampia tapoja palvella asukkaita ja alueen yrityksiä. Yhteistyötä tiivistetään myös koko konsernin tasolla. Palvelujen tuottamista koko kaupunkikonsernissa ohjaa kaupungin strategia.

Vain pakottavassa tapauksessa anotaan lisämäärärahaa kaupunginvaltuustolta, ennen määrärahan ylittymistä. Lisämääräraha-anomukseen on aina sisällytettävä esitys lisämäärärahatarpeen rahoittamisesta ja lisämääräraha on etsittävä ensisijaisesti asianomaiselta toimialalta.

Valvontavastuu

Toiminnassa on noudatettava kaupunginhallituksen 21.6.2021 § 276 hyväksymää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjetta. Jokaisella tilivelvollisella on henkilökohtainen vastuu sisäisen valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä ja jatkuvasta ylläpidosta johtamansa toiminnan osalta. Kuntalain 124 §:n mukaan tilintarkastuskertomukseen on sisällytettävä lausunto sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä esitys vastuuvapauden myöntämisestä ja mahdollisesta muistutuksesta, joka voidaan kohdistaa vain tilivelvollisiin. Kuntalain tarkoittamia tilivelvollisia ovat mm. kaupunginhallituksen, lautakuntien, johtokuntien ja

toimikuntien jäsenet, kaupunginjohtaja ja palvelualueiden ja yksiköiden johtavat viranhaltijat; Mikkelin kaupungin tilivelvolliset viranhaltijat on lueteltu edellä.

Taloushallinnon pysyväisohjeet

Kaupunginhallitus ja kaupunginvaltuusto ovat antaneet mm. seuraavaa taloushallintoon liittyvää ohjeistusta:

- Mikkelin kaupungin sijoitustoiminnan perusteet KV 11.12.2023 § 131
- Mikkelin kaupungin varainhoitopolitiikka KV 11.12.2023 § 133
- Mikkelin kaupungin hallintosääntö KV 22.4.2024 § 35
- Konserni- ja elinvoimapalveluiden toimintasääntö KH 10.1.2022 § 9
- Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet KV 11.12.2017 § 95
- Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje KH 21.6.2021 § 276
- Sisäisen tarkastuksen toimintaohje KH 10.2.2020 § 52
- Konsernirahoitus- ja takausperiaatteet KV 17.6.2019 § 78
- Mikkelin kaupunkikonsernin hankintasääntö KH 10.5.2021 § 192
- Kassanhoito- ja alitilitysohje KH 18.10.2021 § 422
- Konserniohje KV 7.6.2021 § 82
- Mikkelin kaupungin hankeohje KH 26.10.2020 § 328

Avustukset

Kaupunginhallitus ja asianomaiset lautakunnat päättävät talousarvion tultua hyväksytyksi myönnettävät avustukset määrärahojen puitteissa. Tulosityksikkö, jonka määrärahoihin yleishyödyllisten tai muiden yhteisöjen avustus sisältyy, voi maksaa avustuksen vuodelle 2025 vasta sen jälkeen, kun yhteisön tilinpäätöstiedot, toimintakertomus sekä tilintarkastuskertomus vuodelta 2024 on saatu. Mikäli avustus on myönnetty jotakin määrättyä tarkoitusta varten, on avustuksen myöntäneen tulosityksikön pyydettävä yksilöity tiliselvitys avustuksen käytöstä. Kaupunginhallitus on päättänyt avustusperiaatteista päätöksellään 25.9.2017 § 83. Avustusperiaatteiden mukaan palvelualueet päättävät omista avustusohjeistaan ja niiden päätöksentekotasosta kaupunginhallituksen vahvistamien avustusperiaatteiden pohjalta.

2.4 Taloudellisen ja toiminnallisen tuloksen seuranta

Lautakuntien, johtokuntien ja kaupunginhallituksen alaisten tulosalueiden tulee laatia ja vahvistaa valtuuston hyväksymän talousarvion mukaiset käyttötaloussuunnitelmat talousarviovuoden tammikuun loppuun mennessä ja niiden tulee olla tallennettuina kaupungin yhteiselle verkkosivustolle. Käyttösuunnitelman eurotietojen tulee vastata valtuuston hyväksymää talousarviota. Käyttösuunnitelmassa toimitellaan kantaa viranhaltijoiden toimivaltaan ja laskujen hyväksymiseen. Henkilöstöpäätöksiä tekevien tulee olla kaupungin viranhaltijoita ja myös laskujen hyväksyjien tulee olla ensisijaisesti viranhaltijoita.

Vuonna 2025 hallintokuntien toimintaa ja taloutta seurataan valtuustotasolla vähintään kolme kertaa vuodessa. Seurannan ajantasaisuus, oikeellisuus ja sen ohjausvaikutukset ovat keskeisiä tekijöitä valtuustolle annettavissa seurantaraporteissa. Kaupunginhallitukselle raportoidaan talouden kehityksestä tarvittaessa useammin.

Maaliskuun lopun toteutuman perusteella tehtävässä seurannassa raportoidaan henkilöstön määrän kehitys sekä talouden toteutumisen ja toiminnalliset muutokset, jotka ovat tiedossa raportointi hetkellä. Heinäkuun lopun toteutuman mukainen seurantaraportti on lähtökohtana seuraavan vuoden talousarvion valmistelussa. Heinäkuun seurannassa raportoidaan talouden toteutumisen ja henkilöstön määrän kehityksen lisäksi myös strategiakortteihin määriteltyjen toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen, sekä konserniyhtiöiden seuranta. Heinäkuun seurantaraporttiin sisältyy myös tasapainotusohjelmaseuranta, joka kuvaa talouden tasapainottamiseksi asetettujen toimenpiteiden ja tavoitteiden etenemistä. Lokakuun toteutuman mukaan raportoidaan henkilöstön määrän kehitys sekä talouden seuranta. Lauta- ja johtokunnat hakevat mahdolliset käyttötalouden lisämäärärahat viimeistään lokakuun seurannan yhteydessä. Menoihin osoitettua määrärahaa ei tule käyttää kokonaisuudessaan, jos talousarviovuoden aikana näyttää siltä, että määrärahaa jää käyttämättä.

Valtuustotason strategian ja strategisten tavoitteiden seuranta toteutetaan tilinpäätöskäsittelyn yhteydessä. Kaupunginhallitus käsittelee strategian seurannan huhti-toukokuussa ja kaupunginvaltuusto tilinpäätöksen hyväksymisen yhteydessä omana erillisenä pykälänä.

Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen raportoidaan heinäkuun toteutuman pohjalta tehtävän seurannan yhteydessä, jolloin talousarviovuoden osalta mahdollisia tarvittavia korjaavien toimenpiteitä ehditään vielä tekemään.

3 Talousarvion yleisperustelut

3.1 Kuntien muuttuva toimintakenttä

Kuntien toimintaympäristössä on viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia, ja uusia uudistuksia on odotettavissa myös tulevaisuudessa. Pitkään jatkunut kuntien väestöllinen eriytymiskehitys on aiheuttanut erilaisia muutospaineita kuntien toiminnalle ja taloudelle. Suurissa ja kasvavissa kunnissa investointipaineet ovat korkeat, kun taas pienemmissä kunnissa palvelutarve vähenee, ja tarve palveluverkon sopeuttamiselle aiheuttaa päänsäryä. Jo pitkään jatkuneet syntyvyyden aleneminen ja väestön muuttoliike kääntävät kuntien vastuulle jääneiden varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluiden tarpeen laskuun monissa kunnissa.

Varsin monien kuntien osalta voidaan sanoa, että sote-uudistus ei tuonut helpotusta kuntien talouden haasteisiin. Kuntien tulojen ja menojen välillä jo ennen sote-uudistusta vallinnut epäsuhta on edelleen suuri ongelma. Nykyinen valtionosuusjärjestelmä on todettu vaikeaselkoiseksi, kuntien eriarvoisuutta lisääväksi, ja jopa sattumanvaraiseksi, erityisesti siihen sisältyvien sote-tasauselementtien vuoksi. Valtiovarainministeriö on käynnistänyt kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistamistyön. Valtionosuusjärjestelmän uudistamista koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevälistuntokaudella 2025, ja uuden lainsäädännön tavoitteellinen voimaantuloaika on 1.1.2026.

Kansainvälistyminen, työvoiman saatavuuden haasteet, kaupungistuminen ja syntyvyyden lasku edellyttävät uusia tapoja järjestää palveluita sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Valtakunnallista järjestämistavan muutosta edustaa vuodesta 2025 alkaen voimaan tuleva TE-uudistus. Uutta lakisääteistä tehtäväkokonaisuutta koskeva lainsäädäntö velvoittaa kunnat järjestämään työ- ja elinkeinopalvelut yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Myös kuntien rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista laajennetaan. Kuntien vastuulle siirrettävät tehtävät rahoitetaan valtionosuuksilla, joiden myötä uudistuksesta piti tulla kuntien kannalta kustannusneutraali. Näin ei kuitenkaan näytä ainakaan uudistuksen ensimmäisenä vuonna tapahtuvan, vaan siirtyvät kustannukset ovat rahoitusta suuremmat. Uudistuksen tavoitteena on palvelurakenne, joka edistää työnhakijoiden nopeaa työllistymistä hyödyntämällä kuntien palvelutarjonnan kaikkia mahdollisuuksia. Uudistus näyttäytyy kunnille mahdollisuutena tuottaa palvelut juuri kyseiselle työllisyysalueelle sopivimmalla ja tehokkaimmalla tavalla. Toisaalta uudistus myös lisää kuntatalouden herkkyyttä suhdannevaihtelulle, sekä negatiiviseksi jäävä nettorahoitus aiheuttaa lisääntyviä säästöpaineita kunnille.

3.2 Taloudelliset lähtökohdat ²

Yleinen taloudellinen tilanne

Maailmantalouden epävarmuus on lisääntynyt, erityisesti geopoliittisten jännitteiden vuoksi. Vaikka kesän 2024 rahoitusmarkkinoiden levottomuus näyttää jääneen lyhytaikaiseksi, voi varovaisuus hidastaa talouskasvua. Inflaation hidastuminen ja korkojen lasku kasvattavat reaalitylöitä. Yhdysvallat ja nousevat taloudet vetävät kasvua, kun taas euroalueen talouskasvu on vaatimatonta. Maailmantalouden kasvu on 3,1 % vuonna 2024 ja hidastuu 3 %:iin vuonna 2025. Euroalueella talouskasvu on heikkoa, erityisesti Saksan teollisuus aiheuttaa epävarmuutta. Euroalueen kasvu on 0,7 % vuonna 2024 ja nousee 1,5 % vuonna 2025.

Yhdysvaltain talous kasvaa vahvasti, mutta kasvu hidastuu 2,6 %:iin vuonna 2024, ja 1,9 %:iin vuonna 2025. Kiinan talouskasvu hidastuu kun kotimainen kulutus on vaimeaa, mutta taloutta pyritään tukemaan elvyttävällä politiikalla. Intiassa talous kasvaa nopeasti, erityisesti palvelusektorin ansiosta.

Suomen talous on toipumassa taantumasta, vaikka BKT supistuu vielä 0,2 % vuonna 2024. Loppuvuodesta talouden elpymisen odotetaan vahvistuvan, ja inflaation hidastuminen sekä korkojen lasku tukevat kulutusta ja investointeja. Vuosina 2025 kasvu nopeutuu 1,7 %:iin ja vuonna 2026 1,5 %:iin. Julkisiin menoihin kohdistuvat säästöt ja verojen korotukset hidastavat kotimaisen kysynnän kasvua. Suomen talous on kärsinyt Venäjän sodan ja korkojen nousun vaikutuksista enemmän kuin euroalue keskimäärin, mutta vientimarkkinoiden elpymisen ja kohtuullinen kustannuskilpailukyky tukevat vientiä tulevina vuosina.

Työllisyys

Työllisyys vähenee tänä vuonna yli 10 000 henkilöllä tuotannon laskun seurauksena, ja suurin työllisyyden heikkeneminen on nähty rakentamisalalla. Palvelualoilla työllisyys on kuitenkin kasvanut. Talouden elyessä ensi vuonna työllisyys alkaa jälleen kasvaa, ja tämä kehitys jatkuu vuoteen 2026 saakka. Hallituksen työllisyystoimet ja maahanmuutto lisäävät työvoiman tarjontaa ja tukevat työllisyyden kasvua tuotannon elyessä. Vaikka työttömyys lisääntyi laajasti alkuvuonna 2024, kasvu näyttää tasaantuneen kesän aikana.

Työttömien määrä kasvoi alkuvuodesta, erityisesti rakennusala ja asiantuntijatehtävissä. Miesten työttömyys nousi hieman naisia enemmän. Työmarkkinoilla on noin 14 000 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin, osittain maahanmuuton ansiosta. Työttömyyden kasvu jatkuu vuonna 2024, erityisesti rakennusalan ja jalostusteollisuuden heikentyessä, ja työttömyysaste nousee 8 prosenttiin. Vuosien 2025 ja 2026 talouskasvu vähentää työttömyyttä, mutta ammattitaitoisen työvoiman tarpeet hidastavat sen laskua, jolloin työttömyysaste pysyy hieman yli 7 prosentissa vuonna 2026.

---

² Kappaleen 3.2 lähde: Taloudellinen katsaus. Syk4i 2023. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2024:43.

Ansiotason kehitys ja inflaatio

Vuonna 2024 ansiotason sekä reaali-palkkojen ennakoitaan nousevan, vaikkakin työllisyystilanne on heikentynyt. Inflaation hidastuessa kotitalouksien ostovoima paranee, vaikka nimellistulojen kasvu on maltillisempaa kuin edellisvuonna. Ansiotulojen verotus kevenee hieman, kun työttömyysvakuutusmaksu laskee, mikä lisää palkansaajien reaalitylöjä. Samalla kuitenkin aiempaan tasoon nähden korkeat lainakorot rasittavat yhä asuntovelallisia, vaikka EKP koronlaskut ovatkin jo käynnistyneet ja korkotasoa on laskusuuntainen.

Yksityisen kulutuksen hintojen nousun arvioidaan pysyvän kohtuullisena, noin 1,3 prosentissa vuonna 2024 ja 2 prosentissa vuonna 2025. Erityisesti elintarvikkeiden hintojen lasku alkuvuonna 2024 tukee lyhytikäisten tavaroiden kulutuksen kasvua. Vuonna 2025 ansiotason nousu ja korkotason lasku jatkuvat, mikä vähentää asuntovelallisten velanhoitorasitusta ja parantaa kotitalouksien ostovoimaa entisestään. Työllisyyden odotetaan kääntyvän jälleen nousuun, mikä lisää reaalitylöjä ja tukee kulutuksen kasvua. Inflaation hidastuminen jatkuu, mikä parantaa kotitalouksien ostovoimaa ja tukee talouden elpymistä, kun kuluttajien luottamus vahvistuu ja yksityinen kulutus kasvaa.

Vuonna 2023 nimellispalkat nousivat keskimäärin noin 4,5 %, mutta vuonna 2024 nousuvauhti hidastuu arviolta kolmeen prosenttiin, sillä suuria kertapalkkioita ei enää makseta. Palkankorotukset ovat vuonna 2024 maltillisempia, mutta paikallishallinnossa ne jatkuvat muuta taloutta suurempina. Vuosina 2025 ja 2026 nimellisansioiden odotetaan kasvavan hieman yli kolme prosenttia vuodessa, mutta rakenteelliset tekijät, kuten korkeampi työttömyys, pitävät palkkapaineet maltillisina.

Palkkasumma kasvaa vuonna 2024 noin kaksi prosenttia, vaikka työllisyys supistuu. Palkkasumman nousu johtuu pääasiassa nimellispalkkojen kasvusta, sillä työllisten määrä on vähentynyt. Vuonna 2025 ja 2026 palkkasumma kasvaa nopeammin, noin neljä prosenttia vuosittain, kun sekä ansiotason nousu että työllisyys kääntyvät kasvuun. Erityisesti julkisella sektorilla ja paikallishallinnossa palkkasumma kasvaa nopeimmin lähivuosina.

Julkisen talouden alijäämä ja velka

Julkisen talouden alijäämä ja velka kasvavat lähivuosina heikon taloustilanteen ja pitkittyneen matalasuhdanteen vuoksi. Vuonna 2023 julkisyhteisöjen alijäämä oli 2,9 % suhteessa bruttokansantuotteeseen, mutta vuonna 2024 sen odotetaan nousevan 3,7 prosenttiin. Tämä johtuu muun muassa verotulojen vähenemisestä, palkkojen ja kustannusten noususta sekä korkomenojen ja puolustusinvestointien kasvusta. Vaikka hallituksen sopeutustoimet ja talouden toipuminen vähitellen parantavat tilannetta, niin alijäämä pienenee hitaasti. Vuonna 2025 alijäämän ennustetaan olevan 3,2 % suhteessa bruttokansantuotteeseen, ja laskevan 2,1 % vuoteen 2028 mennessä.

Valtion velkasuhde ylittää 80 % bkt:stä vuonna 2024 ja jatkaa hidasta kasvuaan, ollen ennustejakson lopulla, vuonna 2028 jopa 86 %. Velkasuhteen kasvu johtuu syvistä alijäämistä valtion- ja paikallishallinnossa sekä julkisen talouden rakenteellisista ongelmista, vaikka osa paineista hellittää inflaation hidastuessa ja verotulojen kääntyessä kasvuun.

Kuntatalous

Vuonna 2023 kuntien ja kuntayhtymien talous vahvistui huomattavasti, erityisesti sote-uudistuksen kertaluonteisten erien ansiosta. Kuntien tilikauden tulos kasvoi lähes 0,5 miljardia euroa, ollen yhteensä 1,75 miljardia euroa. Vuosikate riitti kattamaan poistot ja nettoinvestoinnit, ja ensimmäistä kertaa koko 2020-luvulla kuntatalouden rahavirta toiminnasta ja investoinneista kääntyi positiiviseksi. Kuntien talouden volyymit supistuivat sote-uudistuksen vuoksi, ja myös tulo- ja menorakenne muuttui merkittävästi, mikä vaikeuttaa talouden vertailua aiempiin vuosiin.

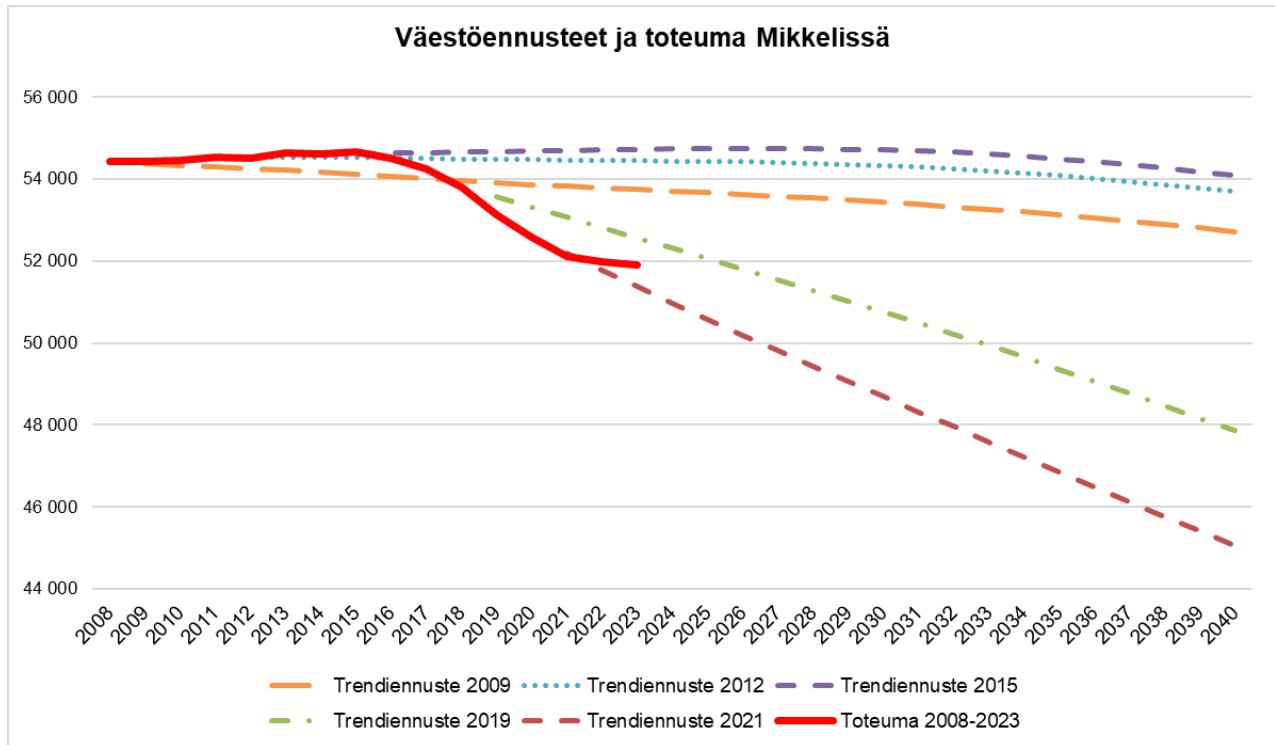
Vuoden 2023 kuntakohtaiset tulokset olivat pääosin vahvoja, erityisesti suurissa yli 100 000 asukkaan kunnissa. Pienemmissä, alle 2000 asukkaan kunnissa taloudellinen tilanne oli heikompi. Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä pysyi alhaisena, ollen 15 kuntaa. Kuntakonsernien taloudellinen tulos vahvistui myös, ja negatiivisten tilikauden tulosten kuntakonsernien määrä lähes puolittui edellisvuodesta.

Kuntatalouden tilanne heikkenee merkittävästi vuonna 2024, kun aiemmat poikkeukselliset verotulot poistuvat, ja kuntatalouden alijäämä kasvaa. Vuonna 2024 alijäämä on arviolta miljardi euroa, ja vuosina 2025–2028 negatiivinen rahavirta voi kasvaa jopa 2,1 miljardiin euroon. Kasvavat kustannukset, investointitarpeet ja sote-uudistuksen aiheuttamat valtionosuuksien muutokset pahentavat tilannetta. Kuntien lainakannan odotetaan nousevan lähes 28 miljardiin euroon vuoteen 2028 mennessä. Verotulot kasvavat kuitenkin kohdallisesti, ja kunnallisveron tuotoksi arvioidaan 10,3 miljardia euroa vuonna 2025. Kuntatalous pysyy epätasapainossa, ja monissa kunnissa tarvitaan veronkorotuksia ja palvelujen sopeutuksia.

3.3 Mikkelin kaupungin toimintaympäristö

Väestökehitys

Tilastokeskuksen mukaan Mikkelin väkiluku oli vuoden 2023 lopulla 51 919 henkilöä. Ennakkotietojen 31.8.2024 mukaan Mikkelin väkiluku oli 51 965 henkilöä, kuluneena vuonna väestökehitys on siis ollut ilahduttavasti kasvava. Lasten (alle 14-vuotiaat) osuus väestöstä oli vuoden 2023 lopulla 13,5 %, työkäisten (15-64 -vuotiaiden) osuus 58,2 % ja 65 vuotta täyttäneiden 28,5 %. Väestöennusteen mukaan Mikkelin väkiluku on laskeva vuoteen 2040 mennessä. Kuitenkin viime vuosien kehitys on ollut ennustetta parempi, erityisesti maahanmuuton ansiosta. Tilastokeskuksen uusi väestöennuste julkaistaan 26.10.2024.

Työpaikat, työllisyys ja elinkeinoelämä

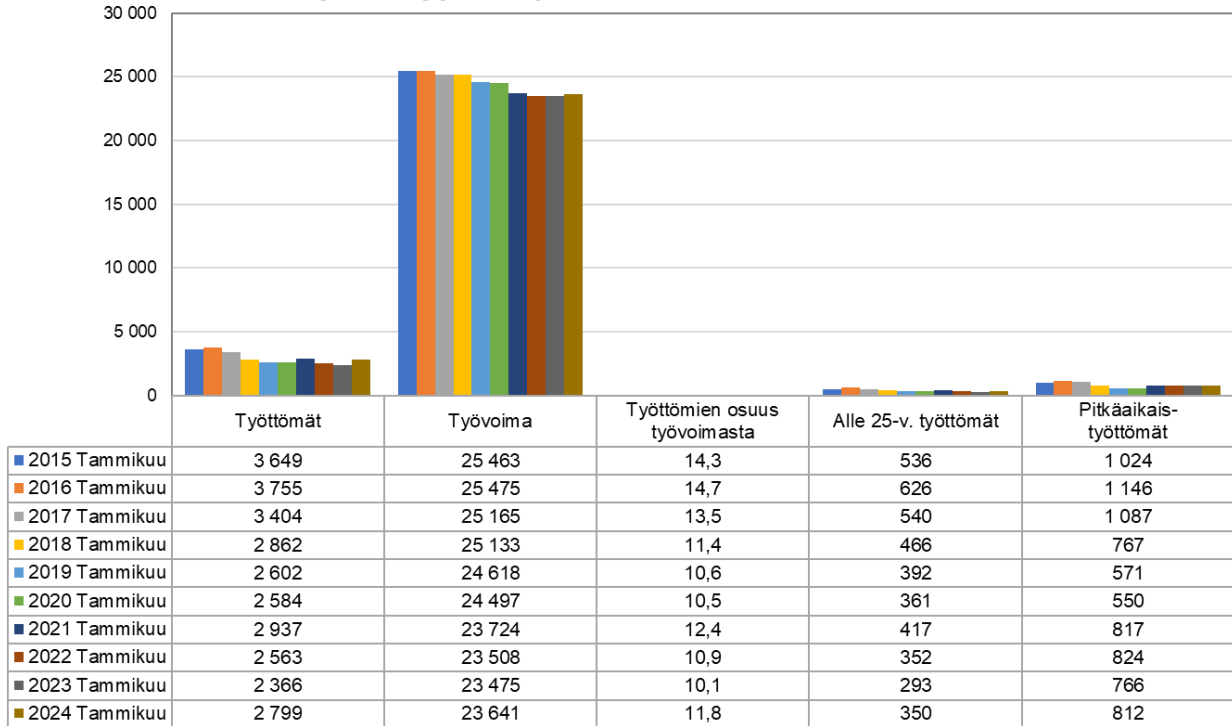
Viimeisimmän Tilastokeskuksen raportoinnin mukaan Mikkelin kaupungissa oli 21 966 työpaikkaa vuonna 2022, mikä oli 211 työpaikkaa enemmän kuin edellisenä vuonna. Työpaikkojen määrässä on 2010-luvun alun selkeän laskusuhdanteen jälkeen ollut vuosittaista vaihtelua nousu- ja laskusuuntaan.

Eniten vuonna 2022 lisääntyivät edellisvuodesta terveys- ja sosiaalipalveluiden työpaikat (+384), teollisuuden työpaikat (+98) sekä informaatio- ja viestinnän työpaikat (+25), kun taas eniten vähenivät hallinto- ja tukipalvelutoiminnan työpaikat (-64), tukku- ja vähittäiskauppojen työpaikat (-61) sekä julkisen hallinnon työpaikat (-56 työpaikkaa). Eniten työpaikkoja Mikkelissä on sosiaali- ja terveyspalveluissa (5 714/ 26 %), teollisuudessa (2 660/ 12 %) ja kaupan alalla (2 280/ 10 %). Paikasta riippumattoman työnteon yleistyminen näytetty Mikkelille tulevaisuuden mahdollisuutena.

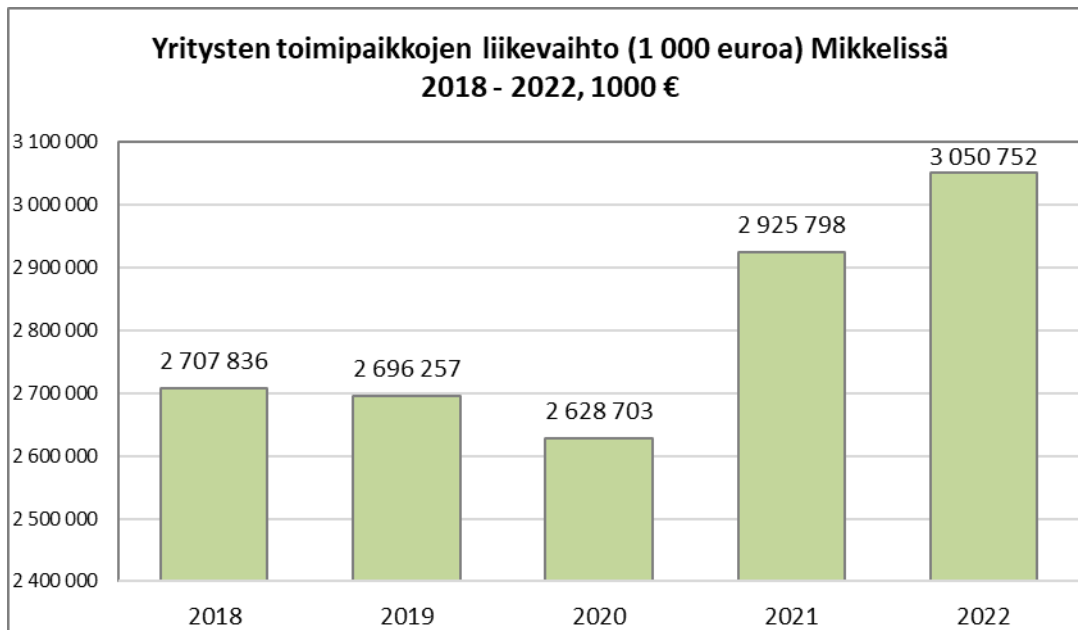
Yli puolet Mikkelin työpaikoista, eli 50,4 %, on yksityisellä sektorilla. Yrittäjiä on 2 056 henkilöä työssäkäyvistä. Kuntatyöpaikkojen osuus on noin 32 %, yrittäjien 9 % ja valtion 8 % työpaikoista.

Työttömien osuus työvoimasta oli vuoden 2024 alussa 11,8 prosenttia. Työttömien määrä on laskusuhdanteessa kasvanut edellisiin vuosiin nähden ja myös pitkäaikais- ja nuorisotyöttömien määrä on lisääntynyt.

TEM / Työttömyystietoja Mikkelissä 01/2015 - 01/2024

Laskevalla väestösuhdanteella on väistämätön vaikutus työpaikkojen ja taloudellisen toimeliaisuuden määrään. Väestön ikääntyessä myös terveystalouden tarve kasvaa. Tuottavuus mikkeliäisissä yrityksissä on kuitenkin kasvanut. Yksityisen sektorin liikevaihto oli 3,0 miljardia euroa vuonna 2022 ja lisääntyi 125 miljoonaa euroa vuoteen 2021 nähden.

Lähde: ETELÄ-SAVON MAAKUNTALIITTO / Tilastokeskus: Statfin, Alueellinen yritystoimintatilasto

Yritysten toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Väestön ikärakenteen kehitys, eli vuosikymmenen loppua kohden kiihtyvä eläköityminen pahentaa yritysten jo nyt vaikeaa tilannetta osaavan työvoiman löytämiseksi. Keinoja ja toimia työurien pidentämiseksi ja toisaalta työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi Etelä-Savossa olisi tärkeää kehittää nopeasti. Työllisyyspalvelujen siirtyminen kunnille avaa mahdollisuuden palvelujen tehostamiseen ja uusiin avauksiin yhtäältä ihmisten työllistymisen ja toisaalta yritysten rekrytoinnin kehittämiseksi. Itäisen Suomen veto- ja pitovoiman kehittämiseksi tarvitaan ylimatekunnallista yhteistyötä, jolla varmistetaan kaikkien käytettävissä olevien resurssien ja keinojen löytäminen ja hyödyntäminen. Kaiken kaikkiaan yhteistyön tärkeys eri toimijoiden ja sidosryhmien välillä korostuu elinvoimatyössä entisestään.

Mikkelissä meneillään oleva energiantensiivisen teollisuuden investointiselvitysten buumi jatkuu vahvana ja tulee todennäköisesti tuottamaan huomattavia investointeja sekä mahdollisesti satoja työpaikkoja Mikkelisiin. Buumi tulee kestämaan arviolta 3-5 vuotta, joten se on pystyttävä hyödyntämään nyt. Merkittävimmät projektien etenemisen hidasteet ja riskit ovat tällä hetkellä paikallisten jakeluverkkojen alhainen kapasiteetti ja jakeluverkkoyhtiöiden haluttomuus tai kyvyttömyys tarvittaviin verkkoinfrastruktuurin investointeihin.

Kiinteistösiirtomarkkinassa ennakoidaan muutoksia tulevien vuosien aikana rahoituksen ja kiinteistökehityksen aktivoitumiseen. Rahoitusmarkkinat ovat olleet lähes seisahdustilassa ja korkotasot ovat pysyneet viime vuodet korkealla. Tämä on johtanut siihen, että uusia sijoituksia on tehty hyvin vähän kiinteistökehitysalalla. Nyt korkotasot ovat laskussa, pääomasijoittajat ovat maltillisesti aktivoituneet ja ennakoidaan, että tämä kehitys tullaan näkemään Pohjois-Euroopassa ja Suomessa uusien kiinteistökehityshankkeiden käynnistymisinä seuraavien viiden vuoden aikana.

Työn alla olevien kaupungin uusien teollisuustonttien kaavat tulevat todennäköisesti lainvoimaisiksi 2026. Tällä hetkellä kaikki kaavassa olevat kaupungin teollisuustontit ovat varattuina, joten kaavatöiden eteneminen aikataulussa on hyvin tärkeää.

Kestävän kehityksen tavoitteet tulevat ohjaamaan yhä voimakkaammin yritysten ja yhteisöjen toimintaa. Ympäristöministeriö ja TEM ovat käynnistäneet v. 2024 Kiertotalouden Green Deal (KGD) –sitoumusten teon kuntien, yritysten ja maakuntien kanssa. Kaupungin päätös sitoutumisesta tekemiseen tulee ajankohtaiseksi jakson aikana.

Tekoäly tulee vaikuttamaan toimintaympäristöön v. 2025 entistä voimakkaammin, ja tekoälyn kanssa toimimiseen sekä sen hyödyntämiseen on löydettävä resursseja.

Turvallisuus-teema korostuu – Kokonaisturvallisuuteen ja turvallisuuden palveluihin ja tuotteisiin keskittyvien yritysten verkostoituminen ja kehittäminen sekä niiden kansainvälisille markkinoille pääsyn tukeminen on yksi keskeisistä Itä-Suomen elinvoiman kehittämisen painopistealueista.

Matkailun toimintaympäristö on edelleen hyvin epävarma ja vaikeasti ennakoitavissa Euroopassa käynnissä olevan sodan ja talouden epävarmuuden vuoksi. Vuonna 2024 kotimaisten matkailijoiden rahankäyttö on ollut merkittävästi pienempää kuin aikaisemmin ja kansainvälinen matkailu ei ole vielä palautunut vuoden 2019 tasolle. Jos toimintaympäristössä tapahtuu positiivinen käänne niin matkailun kasvun kasvu käynnistyy vuonna 2025 ja pitkäjänteiset panostukset kansainvälisen matkailuun alkavat tuottamaan tulosta ja uudet investoinnit käynnistyvät vuoteen 2028 mennessä.

Mikkeliläisten hyvinvoinnin tila

Hyvinvoinnin tilasta kuvaus on viimeisimmän indikaattoritiedon mukaan. Tiedot perustuvat pääosin Terveystietokeskuksen toteuttamiin kouluterveyskyselyyn 2023 ja Terve Suomi -tutkimukseen 2023. Hyvä ja huolestuttava kehitys ovat kuvattuna listauksena sekä ikäryhmittäin kuvattuna.

Hyvää kehitystä

- 4.–5. luokkalaiset kokevat terveytensä melko hyväksi.
- Niiden osuus, jotka arvioivat, etteivät jaksaa työelämässä vanhuuseläkeikään saakka, on pienentynyt merkittävästi.
- Terveystensä huonoksi kokevien osuus on vähentynyt, erityisesti vertailukaupunkeihin nähden.
- Sairastavuusindeksi on parantunut.
- Kaatumisten ja putoamisten vuoksi sairaaloissa hoidettavien hoitojaksot ovat vähentyneet.
- Positiivisen mielenterveyden kokemus on hieman lisääntynyt eri ikäryhmissä.
- Elämänlaatusa hyväksi kokeneiden määrä on lisääntynyt, erityisesti työikäisillä ja yli 65-vuotiailla.
- Psykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus on vähentynyt aikuisväestöllä.
- Yksinäisyyden kokemus on vähentynyt ammattiin opiskelevilla ja aikuisväestössä.
- Lapsilla ja nuorilla harrastaminen on hyvällä tasolla.
- Nuorisotyöttömyys on vähentynyt.
- Raittiiden osuus on lisääntynyt eri ikäryhmissä.
- Alkoholien humalahakuinen juominen on vähentynyt nuorten keskuudessa.
- Aikuisväestön tupakointi on vähentynyt.

Hyvää kehitystä ikäryhmittäin

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten aktiivista harrastamista voi pitää hyvänä kehityksenä Mikkelissä. Lapsia ja nuoria on kannustettu harrastamiseen mm. harrastamisen Suomen mallin mukaisilla mahdollisuuksilla. Harrastaminen on lisääntynyt ja lähes kaikki lapset ja nuoret harrastavat jotain itselle tärkeää.

Nuorisotyöttömyys on vähentynyt, samoin vaikeasti työllistyvien osuus on hivenen vähentynyt.

Suurin osa nuorista voi hyvin. Nuorten raittiiden osuus on lisääntynyt ja humalahakuinen juominen kaikissa nuorten ikäryhmissä on vähentynyt. Lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutuskasvatusta on toteutettu vuosia. Sen uskotaan antavan hyviä valmiuksia sosiaaliin taitoihin, ehkäistä kiusaamista, löytää myönteisiä keinoja toimia vuorovaikutustilanteissa sekä taitoa ottaa toinen ihminen huomioon, empatiakykyä.

Aikuisväestö

Hyvää osallisuuden kokemusta ja vähäisempää yksinäisyyden kokemusta sekä aikuisväestön aktiivista järjestötoimintaan tmv. osallistumista.

Ikääntyneitä on koulutettu vertaisohjaajiksi liikkumiseen aktivoimiseksi ja tarjottu maksuttomia liikuntavuoroja eri puolilla kaupunkia.

Aikuisväestön kokemus omasta terveydestä, elämänlaadusta ja vähäisemmästä kuormittuneisuudesta on hyvää kehitystä. Elämänlaadunsa tyytyväisimpiä ovat yli 65-vuotiaat.

Hyvää kehitystä kaatumisten vähenemiseen on mahdollisesti saatu yli 65-vuotiaille suunnatuilla liukusteiden jakelulla.

Huolestuttavaa kehitystä

- Koululaisten aamupalan ja kouluruuan jättäminen väliin on yleistä.
- Liikkuminen on vähäistä monilla ikäryhmillä.
- Ylipainoisten lasten ja nuorten määrä on huolestuttavan suuri.
- Lasten ja nuorten toimintakyky on heikentynyt.
- Koululaisten kokemus terveydestään on huonontunut.
- Koulukiusaaminen on lisääntynyt useilla ikäryhmillä.
- Lasten ja nuorten kokema väkivalta on yleistä.
- Keskusteluvaikkeudet vanhempien kanssa ovat lisääntyneet.
- Koulu-uupumus on lisääntynyt, erityisesti tytöillä.
- Positiivisen mielen terveyden kokemus on huolestuttavan vähäistä, erityisesti tytöillä.
- Ahdistuneisuus on yleistä, erityisesti tyttöjen keskuudessa.
- Mielen terveyden häiriöiden hoitoon tarvittava hoito on lisääntynyt.
- Nuorten syrjäytymisriski on korkea.
- Huumeiden saatavuus ja käyttö ovat yleisiä nuorten keskuudessa.
- Tupakointi ja sähkö tupakan käyttö ovat lisääntyneet nuorten keskuudessa.
- Alkoholien kulutus on runsasta aikuisväestön keskuudessa.
- Päihteiden vuoksi sairaalahoitojaksoja on enemmän kuin vertailukaupungeissa.
- Omaishoitajuuden haasteet ovat kasvavia.

Huolestuttavaa kehitystä ikäryhmittäin

Lapset ja nuoret

Harrastamisesta huolimatta liikkumisen vähäisyys, toimintakyvyn heikko taso ja ylipaino ovat lapsilla ja nuorilla isoja haasteita. Liikkumisen lisäämiseen, toimintakyvyn ja elintapoihin on kiinnitettävä kaikkien ikäryhmien osalta yhä enemmän huomiota.

Nuorten syrjäytymisriski on korkea.

Haasteina ovat lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin pulmat, yksinäisyyden, kiusaamisen väkivallan kokemukset sekä muuttuneet päihteiden käytön haasteet. Haasteet ja ongelmat ovat monelta osin kärjistyneitä. Jo varhaiskasvatuksessa on vaikeita tilanteita pienten lasten käyttäytymisongelmien ja väkivaltatilanteiden vuoksi. Kouluissa on vaikeita kiusaamistilanteita, häiriökäyttäytymistä, väkivaltaa sekä lapset ja nuoret eri ympäristöissä kokevat seksuaalista häirintää, ahdistelua ja väkivaltakokemuksia. Somessa tapahtuva kiusaaminen ja häirintä ovat yleistyneet, ja niihin on erityisen vaikea puuttua. Kiusaamiseen puuttumisen keinot eivät ole tehonneet.

Lapset ja nuoret kokevat yksinäisyyttä ja ahdistusta. Olemassa olevilla keinoilla ei ole kehityskulkua saatu pysäytettyä. Monitoimijaisia keinoja tarvitaan ja nuorten itsensä kuulemista yhä enemmän, siitä minkä he itse kokisivat olevan heitä auttavia toimia. Ratkaisuihin tarvitaan monitoimista työtä yhteiskunnan eri tasoilla.

Myös perheissä lasten ja nuorten kokema henkinen ja fyysinen väkivalta omien vanhempien ja muiden huolta pitävien taholta on huolestuttavan yleistä ja lisääntynyt. Vanhempien kanssa keskusteluvaikeudet ovat lisääntyneet, etenkin tytöillä. Kaiken kaikkiaan tyttöjen hyvinvointihuolet ovat merkittävästi suuremmat kuin pojilla.

Tarvitaan tehokkaampaa tukea ja ennaltaehkäisyä mielenhyvinvoinnin tukemiseen ja päihdehaittojen ehkäisyyn. Meneillään olevalla valtuuskaudella ovat ehkäisevän päihdetyön resurssit, ja mielen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvä työ olleet vähäisesti resursoituja. Kaiken lapsiin ja nuoriin liittyvien hyvinvointihaasteiden perusteella on ehkäisevän päihdetyön tehonyrkkyryhmän suositus ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveytyksen koordinaattorin palkkaamiseen oikeasuuntainen linjaus.

Aikuisväestö

Liikkumiseen on lisätty mahdollisuuksia ja liikuntapaikkoja sekä kevyenliikenteen väyliä on kehitetty. Kuitenkin liikkumattomuus ja mm. ylipaino ovat myös aikuisväestön hyvinvointihaasteita. Lisäksi päihteisiin ja mielenhyvinvointiin liittyviä haasteita on meillä vertailukaupunkia enemmän.

Huolestuttavaa kehitystä on ikääntyneiden määrän lisääntyessä omaisistaan huolehtivien tuen lisääntyvä tarve, johon on hyvinvointialueen haasteellista vastata.

Ikääntyneiden asumisen palveluiden monimuotoisuutta, välimuotoista asumista on edelleen kehitettävä.

Ympäristön hyvinvoinnin tila

Mikkelin pohjavesien tila

Mikkelin pohjavesialueiden rajausten ja luokitusten tarkistaminen on tehty kattavasti vuonna 2018. Pohjavesialueiden määrällisen ja laadullisen tilan riskiluokituksia tarkastellaan jatkuvasti. Mikkelin kaupunkialueen kannalta tärkeimmät pohjavesialueet ovat Pursiala, Hanhikangas ja Porrassalmi. Vuonna 2022 Pursialan vedenottamon osuus talousveden tuotannossa oli 63 %, Hanhikankaan 31 % ja Porrassalmen 6 %. Sekä Hanhikankaan että Pursialan pohjavesialueet on määriteltä riskialueiksi. Hanhikankaan pohjavesialue on määriteltä kemiallisen tilan osalta hyväksi ja määrällisen tilan osalta huonoksi. Pursialan pohjavesialue on määriteltä kemiallisen tilan osalta huonoksi ja määrällisen tilan osalta hyväksi. Porrassalmi ei ole riskialue.

Tärkeitä työkaluja pohjavesien suojelussa ovat pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat, joissa kartoitetaan pohjavesimuodostumaa uhkaavat riskitekijät ja laaditaan toimenpideohjelma riskien pienentämiseksi. Mikkelin seudun ympäristöpalvelut on päivittänyt Hanhikankaan, Pursialan ja Porrassalmen pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat vuosina 2021-2024. Hanhikankaan pohjavesialueen suojelusuunnitelmaa on hyväksytty Mikkelin kaupunginvaltuustossa 28.8.2023 ja Pursialan pohjavesialueen suojelusuunnitelma 10.6.2024. Myös Porrassalmen pohjavesialueen suojelusuunnitelma on valmis hyväksyttäväksi. Pohjavesialueisiin vaikuttavia toimenpiteitä ja suojelusuunnitelmien toteuttamista seurataan pohjavesien suojelun yhteistyöryhmissä. Mikkelin pohjavesien suojelun yhteistyöryhmä koostuu loppuvuodesta 2024.

Etelä-Savon Ely-keskus tiedotti syyskuussa 2024 Pursialan pohjavesialueen liuotinainepitoisuuksien kasvusta. Etelä-Savon ely-keskus, Mikkelin vesilaitos ja Mikkelin kaupunki ovat selvittäneet liuotinaineiden esiintymistä Urpolan alueen pohjavedessä. Liuotinaineita esiintyy alueen pohjavedessä viitearvot ylittävinä pitoisuuksina ja pitoisuuksissa on viime vuosien aikana todettu kasvua. Pienemmissä pitoisuuksissa liuotinaineita on todettu myös muualla Pursialan pohjavesialueella. Riski pohjaveden laadulle ja vedenhankinnalle on tunnistettu mutta nykytilanteessa häittää vedenotolle ei arvioida olevan. Pohjavedessä Urpolan alueella havaittu liuotin, tetrakloorieteeni, on yleisesti käytetty aine kemiallisissa pesuloissa, mutta sitä on käytetty liuottimena myös muissa tarkoituksissa, kuten metalliosien rasvan poistoon. Urpolan alueella on toiminut useita mahdollisia päästölähteitä. Merkkejä liuotinaineista on todettu myös Urpolan lammen vedessä, mutta pitoisuudet lammessa ovat hyvin pieniä. Jatkotutkimuksilla selvitetään, mistä liuotinaineet ovat pohjavedeen päässeet ja arvioidaan pohjaveden käytölle aiheutuvaa riskiä. Mikkelin kaupunki on laatinut rahoitushakemuksen ely-keskukselle liuotinaineiden levinneisyyden ja päästölähteen selvittämistä varten.

Pursialan pohjavesialueella on tehty monia pohjavesien tilaan ja hoitoon liittyviä tutkimuksia. Vuosina 2023 ja 2024 alueella on yhteistyössä Mikkelin kaupungin, Mikkelin vesilaitoksen ja Etelä-Savon ely-keskuksen kanssa tehty laaja selvitys ja tutkimustyö, jossa selvitettiin Pursialan pohjavesialueen rakennetta ja kalliopinnan tasoa sekä pohjaveden virtaussuuntia. Vuoden 2025 aikana työtä on tarkoitus jatkaa ja työn tuloksena valmistuu virtaus- ja kulkeutumismalli, jonka avulla myös liuotinaineista mahdollisesti tulevaisuudessa muodostuvaa riskiä voidaan arvioida tarkemmin.

Mikkelin pintavesien tila

Mikkelin alueella suurempien reittivesien suurehkot selät ovat ekologiselta tilaltaan pääosin hyvässä tai erinomaisessa tilassa. Vesienhoidon 2. ohjelmakaudella noin 10 % Mikkelin alueen vesimuodostumista oli hyvää huonommassa tilassa. Vesienhoidon 3. ohjelmakauden vuosille 2023-2027 vahvistetuissa luokituksissa hyvää huonommassa ekologisessa tilassa olevien vesimuodostumien osuus on vähentynyt edelleen ja on alle 10 %. Kehityksessä on kuitenkin ollut kyse ennen kaikkea tilannekuvan tarkentumisesta. Viimeisintä ohjelmakautta varten tehdyssä muutoksessa vesimuodostumien rajoja muutettiin ja luokitusta varten koottiin aiempaa kattavammin biologisia aineistoja. Tällä hetkellä kaikki Mikkelin virkistyskäytön kannalta merkittävät vesimuodostumat on luokiteltu ekologisen havaintoaineiston pohjalta. EU:n vesipuidedirektiivin mukainen vesistöjen ekologisen tilan luokitus tehdään kuuden vuoden välein. Luo-

kitus ei koske pienempiä vesistöjä. Muutokset vesistöjen tilassa näkyvät hitaasti, useiden vuosien kuluessa. Seuraavalla vesienhoidon luokituskierröksellä tarkennetaan vesimuodostumien tyypittelyä kokevaa laskentamallia niin, että ihmistoiminnan vaikutus vesistöjen tummumiseen otetaan aiempaa paremmin huomioon toimenpiteiden tarvetta arvioitaessa. Tummuminen vaikuttaa vesistöissä mm. valaistus- ja lämpötilaoloihin.

Vesistöjen tilaa heikentävä ihmistoiminnan vaikutus näkyy pääosin valuma-alueiden latvoilla olevissa pienissä vesistöissä ja suurten vesistöjen suojaisilla lahtialueilla. Vaikutukset aiheutuvat pääosin hajakuormituksesta (maa- ja metsätalous, haja-asutus), joka on voimakkaimmillaan maaperältä turvevaltaisilla valuma-alueilla. Mikkelin osalta vesienhoidon toimenpiteet ovat kohdistuneet pääosin Mikkelin alapuolisen Saimaan, Otavan Kotalahden ja Kyyveden keskusaltaan lähivaluma-alueille, joilla suurin osa ekologiselta tilaltaan hyvää huonommassa kunnossa olevista vesimuodostumista sijaitsee. Yksittäisistä vesistöjen tilaan vaikuttavista toimenpiteistä luultavasti vaikuttavin on ollut näille alueille totutettu viemäriverkostojen rakentaminen. Toinen vesienhoidon edellytyksiä parantava hanke on ollut ko. alueilla toteutettu ja edelleen meneillään oleva vesialueiden yhdistäminen. Lisäksi merkitystä on vesistöjen rakenteellisilla kunnostushankkeilla, joihin kuuluu myös hankkeet, joissa poistetaan virtakatuisten kalojen nousuesteitä ja parannetaan mahdollisuuksia kalojen luontaiseen lisääntymiseen. Mikkelin osalta vesienhoidon painopistealueet kohdistuvat suhteellisen hyvin virkistyskäytön ja siihen tukeutuvan elinkeinotoiminnan kannalta tärkeimmille alueille.

Haastetta tuleville kuormitusta vähentäville toimille aiheuttaa ilmastonmuutos, jonka ennustetaan lisäävän vesistöihin kulkeutuvan kuormituksen määrää ja vesistöjen tummumiskehitystä. Tehtävässä onnistuminen edellyttää menestyksestä hajakuormituksen hillintää varsinkin ojitetuilla turvemaidilla. Mikkelillä on meneillään tähän liittyvä JTF-rahastosta rahoitettu tuotannosta poistuvien turvetuotantoalueiden jälkikäyttöä koskeva hanke Kovalansuon alueella. Viimeisellä toistaiseksi ohjelmoidulla suunnittelukaudella (2004-2028) vesienhoidon ja rahoituksen painopiste tulee siirtymään laajemmin vesistöjen valuma-alueilla tehtäviin valuma-aluekunnostuksiin. Näihin on auennut tai aukeamassa rahoitusohjelmia muun muassa metsäkeskuksen ja maaseuturahaston alaisista ohjelmista (metka, JÄSMY). Mikkelin seudulla on menossa myös kaksi taajama-alueiden hulevesien hallintaan tähtäävää rahoitettua laajaa hanketta (MIKO -yhteishanke Mäntyharjun kanssa, HAITTA -hanke). Jatkossa tulisi taajama-alueiden alueidenkäyttöön liittyviä hulevesien hallintahankkeita pyrkiä kytkemään yhteen toiminnallisesti samalla valuma-alueella toteutettaviin vesienhoitoon liittyviin maaseudun vesienhallintahankkeisiin. Tilaa tarvitsevat teollisuusalueet sijoittuvat tyypillisesti yhdyskuntien ja maaseudun vaihtumisvyöhykkeille liikennereittien varrelle. Tällöin aluekohtaisella vesienhallinnan ennakkolisellä suunnittelulla on saavutettavissa merkittävää yhteishyötyä molempien alueiden vesienhallinnan kannalta.

Talusveden laatu

Vuonna 2024 talusveden laatuvaatimukset ovat täyttyneet kaikissa vesilaitosten viranomaisvalvonnan tutkimuksissa. Jos laatuvaatimuksissa on ollut lyhytaikaisia poikkeamia, niiden syyt on selvitetty ja poistettu.

Sinilevätilanne / uimarannat

Vuonna 2024 yleisten uimarantojen uimavesinäytteiden tulokset täyttivät pääosin laatuvaatimukset. Joitakin havaintoja tehtiin sinileväkukinnasta muutamalla uimarannalla. Tilannetta seurattiin tiheällä valvonnalla ja rannoilla tiedotettiin tarpeen mukaan asiasta. Leväkukinnat eivät runsastuneet ja haitat uimareille jäivät melko vähäisiksi.

Ilmanlaatu

Ilmanlaadun seuranta on tehty Mikkelissä yhteistyössä maakunnan muiden kaupunkien ja alueella toimivien energiantuotantolaitosten kanssa. Viimeisin jatkuva toiminen mittausjakso Mikkelissä käsitti vuodet 2020 ja 2021. Vuonna 2020 mitattiin sekä hengitettävää pölyä että typenoksideja, vuonna 2021 mitattiin vain hengitettävää pölyä. Mikkelissä ilmanlaatuun vaikuttavista päästöistä suurin osa muodostuu liikenteestä. Ympäristöluvan varaisista laitoksista merkittävin on Etelä-Savon Energia Oy:n Pursialan voimalaitos. Hengitettävän pölyn pitoisuudet ovat suurimmillaan keväällä maaliskuussa, kun hiekoitusshiekkaa poistetaan kaduilta. Ilmanlaatuindeksillä arvioituna ilmanlaatu Mikkelissä on ollut yli 90 % ajasta hyvää. Tarkkailua on tarkoitus jatkaa Mikkelin ja Savonlinnan yhteistarkkailuna. Mittauslaitteisto on vuosina 2024 ja 2025 Savonlinnassa. Ilmanlaatua mitataan Mikkelissä vuosina 2026–2027.

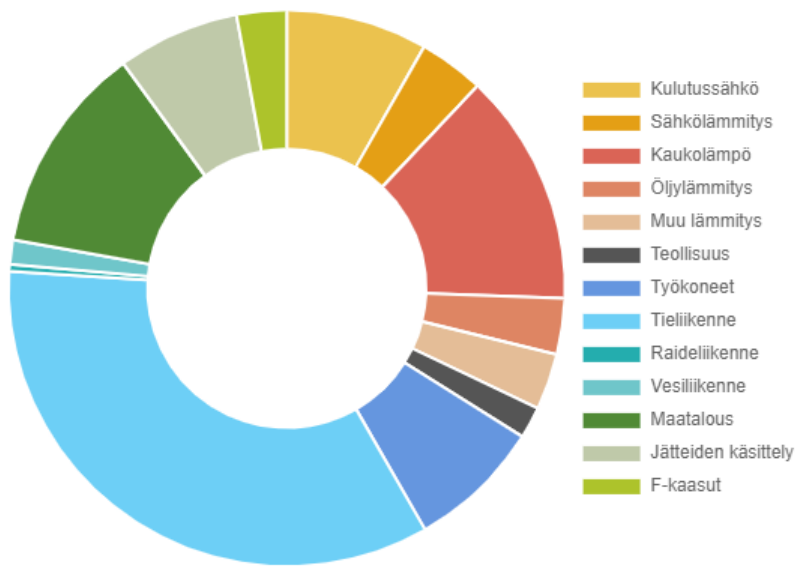
Kasvihuonekaasupäästöt

Suomen ympäristökeskuksen kehittämän päästölaskentajärjestelmän viimeisimmät kuntakohtaiset päästölaskennan tulokset ovat valmistuneet toukokuussa 2024 ja kattavat vuodet 2005-2022. Kaikkien kuntien yhteenlasketut kasvihuonekaasupäästöt ovat edelleen laskussa. Suurimmat päästölähteet olivat edellisvuosien tapaan tieliikenne, jonka päästöt olivat 28,4 prosenttia, maatalous 19,2 prosenttia ja kaukolämpö 15 prosenttia kokonaispäästöistä. Myös Mikkelissä tieliikenne on edelleen suurin kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttaja. Tieliikenteen päästöjen kasvuun on vaikuttanut liikennepolttoaineiden jakeluvaihtamisen laskeminen.

Alueiden välillä eroja päästöjen kehittämisessä ja jakautumisessa eri sektoreille selittää elinkeinorakenne, erityisesti maatalousvaltaisuus, etäisyydet ja yhdyskuntarakenne ja sääolosuhteiden ja kaukolämmön polttoainekäytön erot (Tiedote 16.5.2024, Suomen ympäristökeskus). Mikkelissä kokonaispäästöt ovat laskeneet vuodesta 2005 vuoteen 2022 yhteensä 39 prosenttia ja asukaskohtaiset päästöt 36 prosenttia. Mikkelin seudun kunnista pienimmät asukaskohtaiset päästöt vuonna 2022 olivat Mikkelissä (5.3 t CO₂ ekv. /as) ja suurimmat Juvalla (12.7 t CO₂ ekv. /as) ja Pertunmaalla (11.4 t CO₂ ekv. /as).

Laskennan tuloksia voi tarkastella osoitteessa: <https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi/>.

PÄÄSTÖJEN JAKAUMA 2022 — MIKKELI

Kuva 1. Päästöjen jakautuminen sektoreittain Mikkeliissä vuonna 2022 (Suomen ympäristökeskus 2024).

PÄÄSTÖT PER ASUKAS — MIKKELI

Kuva 2. Asukaskohtaisten päästöjen kehitys Mikkeliissä vuosina 2005-2022 (Suomen ympäristökeskus 2024).

Mikkelin kaupunki on asettanut vuonna 2021 hyväksytyssä ilmasto-ohjelmassa tavoitteeksi saavuttaa hiilineutraalisuus vuoteen 2035 mennessä. Tavoite on kansallisen tavoitteen mukainen ja vertailuvuotena käytetään vuotta 1990. Hiilineutraalisuus syntyy siitä, että kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään 70 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2035 mennessä ja loput 30 % päästöistä sidotaan maankäyttösektorin hiilinieluihin.

Päästöjen kehityksen arviointia:

Mikkelin päästöt vuonna 1990: 492,2 kt CO₂e
Mikkelin päästöt vuonna 2022: 269,7 kt CO₂e (-45,2 %)
Mikkelin päästöt vuonna 2035: 147,7 kt CO₂e (-70 %, tavoite)

Mikäli päästövähennystavoitteeseen päästään, nieluihin sidottava päästömäärä on 147,7 kt CO₂e. Jos päästövähennystavoitteeseen ei päästä, voidaan hiilineutraalisuustavoite kuitenkin saavuttaa, jos hiilinielut riittävät sitomaan kaikki jäljellä olevat päästöt. Koska päästövähennystavoite on lähellä ns. perusskenaarion mukaista päästöjen kehitystä, päästövähennystavoitteeseen pääseminen on todennäköistä, jolloin hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisen kannalta nielujen kehittyminen on avainasemassa. Käytännössä suurin osa nieluista tarkoittaa metsiä. Metsäisenä kaupunkina Mikkelillä on hyvät mahdollisuudet tavoitetta suurempaan hiilen sitomiseen mutta toisaalta hakkuusuhdanteet ovat viime vuosina olleet korkealla, mikä huonoimmassa tapauksessa tarkoittaa sitä, että nielut muuttuvat päästöiksi.

Mikkelin maakäyttösektorin päästöjen tarkastelua on tehty vuosilta 2010, 2014 ja 2016. Metsien päästölaskennassa ovat mukana puuston biomassan hiilivaraston muutos (metsien hakkuut, luonnollinen poistuma ja puuston kasvu) sekä maaperän päästöt ja nielut. Puuston kasvihuonekaasutase vaihtelee puuston kasvun ja hakkuiden mukaan. Maaperän vaikutus maankäyttösektorin päästöihin ja nieluihin on puuston vaikutusta huomattavasti pienempi. Laskennan mukaan maankäyttösektori toimi Mikkelissä hiilinieluna vuonna 2010 mutta on toiminut päästölähteenä vuosina 2014 ja 2016. Maankäyttösektorin päästöt ovat yli kaksinkertaistuneet vuodesta 2014 vuoteen 2016. Maankäyttösektorin ja erityisesti metsien hiilitaseen tarkastelu on tärkeää hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisen seurannassa. Mikkelin valmistelee vuonna 2024 uutta metsäsuunnitelmaa, jossa on tärkeää huomioida myös Mikkelin metsien hiilinieluvaihtelun kehittyminen. Mikkelin hiilineutraalisuustavoitteen ja metsäsektorin hiilinieluvaihtelun arviointia varten tilataan vuonna 2024 erillinen laskenta.

Melu

Pahin melun aiheuttaja Mikkelissä on tieliikenne. Meluhaitta-alueet Mikkelissä ovat valtateiden varsilla. Viime vuosina VT 5 ja VT 13/15 varsille on saatu melusuojuuksia, jotka ovat vähentäneet tieliikenteestä aiheutuvaa meluhaittaa.

Kaupungistuminen

Mikkeli

Vuoden 2024 alkupuolella Mikkelin väkiluku oli hieman alle 52 000 asukasta. Kantakaupungin alueella asukasluvu on noin 39 000. Mikkelin tilanne on tyyppinen ns. liitoskuntien osalta: väestö kasvaa kantakaupungin alueella, vaikka kunnan alueella väestö vähenee. Kaupungin sisäinen muuttoliike on noin 3 500–4 000 asukasta.

Kaupungin aluekeskuksia pyritään samalla kehittämään, kun asuin- ja toimintaympäristöinä kun keskustaajaman tiivistäminen edistyy. Vahvuutena on myös monipaikkaisuus ja etätyömahdollisuudet: se antaa mahdollisuuden vahvistaa kaupungin elinvoimaa niin, että ihmisiä muuttaa aluekeskusten vaikutuspiiriin. Tavoitteena tulee olla, että vuonna 2040 asukkaita on saman verran kuin nykyisin. Tätä voidaan edistää tarjoamalla etätyötiloja ja helpottamalla lupakäytäntöjä kakkosasumisen muuttamiseksi vakituksiksi asunnoiksi – voimassa olevan lainsäädännön sekä järkevä infrarakentamisen rajoissa.

Yleiskaava

Maankäyttöä ohjataan yleiskaavoilla. Kaupungin alueella on voimassa useita, eriaikaisia osayleiskaavoja. Kantakaupungin osayleiskaava on vuodelta 2019. Se on tuore ja toimiva, kaavan tavoitevuosi on 2040. Kantakaupungin yleiskaava yhdessä maapoliittisen ohjelman kanssa linjaa maankäytön tavoitteita. Aluekeskusten yleis- ja ideasuunnitelmat sekä osayleiskaavat antavat niiden maankäytölle hyvät lähtökohdat kehittää aluekeskuksia niiden identiteetin pohjalta.

Olisi ajankohtaista harkita koko kunnan alueelle tehtävää ns. strategista yleiskaavaa. Sillä ei olisi oikeusvaikutteista roolia rakentamiseen, mutta ohjaisi esim. alemman tason ranta- ja rantaosayleiskaavoja. Strategisessa yleiskaavassa määriteltäisiin esim. pysyvän asumisen edullisuusvyöhykkeet ja näin kunnan eri alueita voitaisiin kohdella tasavertaisesti. Samoin strategisessa yleiskaavassa voitaisiin osoittaa paremmin vihreän siirtymän hankkeiden alueita (aurinkovoimalat, sähkölinjojen yhteystarpeet, datakeskukset, akkuvarasto-alueet jne.)

Asuminen

Asuminen keskittyy kaupungin keskustaan (inner-city) ja sen reuna-alueille. Ydinkeskustan sisäkaupungin alueille, kävely- ja pyöräilyetäisyyksien päähän Hallitustorilta, toteutetaan pääosin kerrostaloja. Saimaan rannat ja rauhallisemmat sijainnit kiinnostavat omakotitalorakentajia. Esimerkkinä tästä on Annilanrannan OKT-alue, jonka tonttiluovutukset ovat alkuvaiheen hitauden jälkeen lähteneet hyvin käyntiin. Myös muita pientaloalueita tullaan avaamaan luovutuksille vuonna 2025, esimerkiksi Kattilansilta ja Ranta-Launiala. Ne tarjoavat pientalorakentamisen paikkoja mikkeliläisille sekä tänne muuttaville perheille.

Satamalahden kehittäminen jatkuu alueen ideasuunnittelulla, joka tähtää asemakaavoitukseen. Talousarviossa siihen on varattu määrärahasa. Alueen rakentamismahdollisuuksia selvitetään rohkealla ja reilulla asenteella. Satamalahden Docklands-kokonaisuus koostuu kolmesta kokonaisuudesta, joiden asemakaavoitus on alkanut vuonna 2022. Tavoitteena on, että varsinaisen Sataman alueella voitaisiin kaavoittaa asumista 3 500–4 500 asukkaalle hyvien kaupallisten ja julkisten palveluiden äärellä. Satamalahden kehittämisen ohjausryhmä johtaa työtä hyvällä otteella.

Ydinkeskustan (nk. CBD-alue) alue on maankäytön vyöhykemallissa tiivis ja hintavyöhykkeiden rajaukset ovat tarkoituksenmukaiset keskustaajaman alueella. Kaupunki kasvaa keskustassa tiivistymällä, joka on kaavataloudellisesti ja ekologisesti resurssiviisasta. Toisaalta Mikkelin kaupungin laajat haja-asutusalueet sekä aluekeskukset mahdollistavat asumisen myös luonnonläheisessä maaseutuymäristössä. Myös niille on kysyntää.

Vapaa-ajan asujen määrä ja viipymien kesto Mikkelissä ovat edelleen korkealla tasolla. Vapaa-ajan asukkaiden ostovoima näyttöyty merkittävänä mahdollisuutena Mikkelin kaupungin elinvoimalle – tämä korostuu erityisesti kesäaikana ja vaatii myös uusia tarkasteluja alueellisesti merkittävien kaupallisten alueiden kehittämisessä.

Liike-elämä ja työpaikat

Liikepaikkarakentamiselle on osoitettu useita kohdealueita sujuvien liikenneyhteyksien äärellä. Vuonna 2025 saadaan pitkälinen Veturitallien asemakaavoitus päätökseen ja kiinteistökaupat voimaan. Aiempien selvitysten mukaan vuoteen 2026 mennessä kaupungissa on tarve noin 250 000 kerrosneliömetrin lisärakentamiselle liiketonttien osalta. Tarkastelussa korostuu keskustan alue, jossa erityisesti Veturitalit, Satamalahden Docklands sekä Kenkäveronniemen alue, ”Puhistamo”, mahdollistavat uuden matkailua, viihdettä ja viihtymistä promovoivan sijainnin uusille toimijoille.

Teolliselle toiminnalle erilliskohteena Visulahden teollisuuden korttelialueet ovat kaikki varattuna. Näiden lisäksi EcoSairila kiinnostaa sijoittujia. Näiden lisäksi kaupunki on aloittanut merkittävien ja laajojen teollisuusalueiden maankäytön suunnittelun.

Uutena haasteena on laajojen, noin 40–160 hehtaarin, tilaa vievän teollisuusalueiden kaavoituksen aloittaminen. Näitä alueita on karotettu kaupungin pohjois- ja eteläpuolilta.

Laajentumis- ja kehittämissuunnitelmien rinnalla katsetta on käännetty myös ydinkeskustan (CBD:n) elinvoiman varmistamiseen. Tämä edellyttää joustavaa kaavoitus- ja suunnitteluasennetta sekä uudenlaista ajattelua asumisen, palveluiden ja esimerkiksi kaupan toimintojen sijoittamisesta rakentuville korttelialueille. Vuonna 2024 on aloitettu keskusta-alueella hanke muutamien vanhentuneiden asemakaavojen muuttamiseksi ja työtä jatketaan aktiivisesti vuonna 2025. Keskusta-alueen kaava- ja rakentamishankkeita on edistettävä siten, että alueen asumisen kirjo monipuolistuu – asuntoja tulee olla seniorikansalaisten lisäksi lapsiperheille, nuorille aikuisille sekä opiskelijoille.

Pysäköinti

Kantakaupungin alueella on nähtävissä, samaan aikaan kun ajoneuvoliikenne lisääntyy, niin pysäköintimitoitusta on mahdollista pienentää. Pysäköinnin ratkaisuihin on kiinnitettävä erityisesti huomiota Satamalahden alueella sekä muilla uusilla rakentuvilla alueilla, myös ydinkeskustassa. Yleiskaavan määrittämä pysäköintinormi helpottaa tilannetta väljentämällä autopaikanormeja keskustassa.

Liikenne

Liikennepäristöjä suunnitellaan turvalliseksi ja kävely- ja pyöräily- (käpy-) liikennettä suosivaksi. Käpy-liikenteen yhteyksiä lisätään sisäkaupungin alueilla ja keskustassa alueilla, joissa se on asemakaavan kannalta mahdollista. Saimaata noudattelevan rantareitin suunnittelu ja toteutus jatkuu myös tulevaisuudessa Visulahdesta Ristiinaan; tärkeimpänä kehityskohteena voitaisiin mainita Annilanrannan alueen liikennepäristön parantaminen.

Mikkelin saavutettavuuden kannalta maantieverkon kunnossapito ja toimiva raideliikenne ovat elinehto. Molempien toteutuminen elinkeinoelämän kannalta riittävällä tasolla vaatii määrätietoista edunvalvontaa.

Osaaminen

Nuorisoikäluokka pienenee Suomessa. Etelä-Savossa ja Mikkelissä tämä tapahtuu keskimääräistä nopeammin. Etelä-Savossa oman liisähaasteen tuo työllisten ikärakenteen painottuminen useilla toimialoilla yli 50-vuotiaisiin, minkä vuoksi eläköitymisten synnyttämä työvoimatarve elinkeinoelämässä tulee olemaan suuri. Ikärakenteen muutos lisää tarvetta pitää osatyökykyiset mukana työelämässä. Koulutuksen avulla voidaan myös edistää osatyökykyisten kuntoutusta ja osallisuutta.

Myös elinkeinot ovat murroksessa. Uudet teknologiat ja työskentelytavat muuttavat elinkeinoelämän osaamistarpeita ja koulutuksen järjestäjien on pystyttävä ennakoimaan paitsi eri toimialojen seuraavien vuosien työvoiman tarvetta, myös näiden työntekijöiden tarvitsemia osaamista. Työura voi koostua myös useista erilaisista tehtävistä, joille on eri osaamistarpeet. Tämä korostaa moniosaajien tarvetta työelämässä. Koulutuksen osalta tämä vaatii erilaisia opiskelu ja oppimismahdollisuuksia sekä räätälöidympiä koulutuskokonaisuuksia.

Mikkelissä on kuitenkin monipuolisesti oppilaitoksia kaikissa koulutusasteissa. Osa koulutustoimijoista toimii eri rajapinnoilla. Esimerkiksi liikelaitos Otaviassa toimii valtakunnallinen NettiLukio ja Otavan Opisto, joka on tarjonnut monipuolista koulutusta yli 130 vuoden ajan. Liikelaitos tekee myös tulevaisuuden tutkimusta ja kouluttaa sekä hyödyntää tekoälyä opetuksessa.

Etelä-Savon ammattiopisto tarjoaa koko maakunnan alueella monipuolista koulutusta sekä peruskoulun päättäneille että aikuisille. Opiskelijavuosimäärää joudutaan laskemaan noin 300 opiskelijan ja mahdollisesti jopa 200 opiskelijavuoden verran ammatilliseen toisen asteen koulutukseen tehtävien leikkausten vuoksi. Maahanmuuttajien osuus koulutuksesta on edelleen merkittävä. Mikkelissä toimii myös toisen asteen ammatillista koulusta antava Suomen Nuoriso-opisto ja Mikkelin kesäyliopisto, jonka tehtävänä on järjestää eteläsavolaisille monipuolisesti avoimia yliopisto-opintoja ja korkeakoulutasoista täydennyskoulutusta. Tutkimus- ja kehittämistyön osalta Mikkelissä nousevat esille erityisesti Mikkelin yliopistokeskuksen toimijat (Aalto, HY ja LUT) ja ammattikorkeakoulu. Myös ammattiopiston hankesalkku on kooltaan merkittävä.

Mikkelin yliopistokeskus (MUC) koostuu Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston ja LUT-yliopiston Mikkelissä toimivista yksiköistä. MUC toiminta painottuu T&K-toimintaan, jossa yliopistoilla on Mikkelissä valtakunnallisesti erikoistuneita ja samalla Mikkelin painopistealjoja tukevia osaamisaloja. Vakainaista henkilökuntaa yliopistoilla on noin 120 ja vierailijoita vuosittain noin 80. Tutkinto-opiskelijoita on noin 300. Yliopistojen toiminnan pääpaino on T&K-toiminnassa ja rahoitus pohja on kokonaisuudessaan varsin monipuolinen. Mikkelissä ollaan päästy vauhtiin tiedekasvatuksen Tiedepolun osalta laajalla yhteistyöllä.

Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu (Xamk) tukee osaltaan maakunnan koulutustason nostamista tarjoamalla lähes 50 amk-koulutusta ja yli 30 YAMK-koulutusta kahdeksalla koulutusalueella. Uusia tutkinto-ohjelmia käynnistetään alueen tarpeiden mukaisesti (mm. vuonna 2022 käynnistynyt Tradenomi (AMK), hyvinvointiliiketoiminnan johtaminen). Mikkelin kampuksen opiskelijamäärä on kasvanut viimeisten viiden vuoden aikana noin 15 % (4461 vuonna 2022). Xamk toteuttaa Suomen ammattikorkeakouluista vahvimmin aluekehitystä hyödyntämällä TKI-toiminnassaan alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä rahoituslähteitä. Viime vuosina Xamk on saanut myös kansainvälisesti ja kansallisesti kilpailtua tutkimusrahoitusta.

Oppilaitosten osaaminen tulisi entistä paremmin yhdistää myös koulutustarpeiden ennakointiin sekä tulevaisuuden työelämän sekä toimintaympäristöjen muutoksiin. Sen tulisi vastata työpaikkojen uudistavan osaamisen kysyntään ja siten edistää työvoiman valmiutta ja kykyä vastata nopeasti muuttuvan työelämän haasteisiin.

4 Talousarvion ja taloussuunnittelun perusteet

4.1 Mikkelin kaupungin strategia

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta. (kuntalaki § 37)

Mikkelin kaupunkistrategia 2022–2025 visionaan ”Mahdollisuuksien Mikkelin – Puhtaan veden pääkaupunki” on hyväksytty valtuustossa 13.12.2021. Samalla hyväksyttiin Mikkelin kaupungin arvoiksi Reilu, Rohkea ja Rakentava. Vuosina 2022-2023 voimassa olleet strategiset toimenpideohjelmat 2022-2023 on elinvoimaohjelman osalta korvattu valtuustossa 11.12.2023 § 134 hyväksytyllä Mikkelin kasvuohjelmalla ja Hyvän elämän päivitetty ohjelma on kaupunginvaltuuston käsiteltävänä loppuvuodesta 2024.

Strategian visiota, painopisteitä, Mikkelin arvoja ja Mikkelin kasvuohjelman ja Hyvän elämän ohjelman toimenpiteitä kuvataan talousarviossa ja toimintasuunnitelmissa. Hyvän elämän ohjelma on samalla kaupungin lakisääteinen hyvinvointikertomus. Mikkelin kasvuohjelman ja Hyvän elämän ohjelman seuranta ja raportointi valtuustolle toteutetaan valtuuston hyväksymien seurantamittareiden avulla erillisenä raportointina. Valtuustotason seurantamittareiden tavoitetaso on asetettu valtuustokaudeksi.

Palvelualueille lautakuntatasolle on laadittu strategian tavoitteenasettelua ja seuranta varten strategiakortit, joihin on kirjattu strategiaan perustuvat talousarvion 2024 konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet. Lautakuntatason toimenpiteiden seuranta toteutetaan lautakunnissa. Toimenpiteiden toteutumista seurataan talousseurannan yhteydessä hyödyntäen valtuustotason mittareita sekä täydentäen mittareita tarvittaessa laadullisella arvioinnilla toimenpiteiden etenemisestä.

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma

Henkilöstö- ja koulutussuunnittelun avulla määritellään kaupungin strategian mukainen ja palvelutuotannon vaatima määrällinen ja laadullinen henkilöstötarve. Tämän suunnittelun tavoitteena on luoda strateginen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma varmistamaan, että Mikkelin kaupungin palveluja tuottaa oikea määrä osaavaa henkilöstöä. Suunnittelu kytkeytyy kiinteästi kaupungin palvelutoiminnan suunnitteluun ja ennakoi muuttuvia henkilöstön osaamistarpeita, henkilöstön määrää ja rakennetta sekä henkilöstön sijoittumista ja kohdentumista palveluprosesseihin ja yksiköihin.

Vuonna 2025 osaamisen kehittämisessä korostetaan työyhteisötaitoja, oman työn organisointia ja johtamista sekä monimuotisuutta ja kansainvälisyyttä työyhteisössä.

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelmasta laaditaan erillinen asiakirja, joka tuodaan valtuuston hyväksyttäväksi.

4.2 Laskentaperuste

Verotulot

Kuntalain 111 §:n mukaan valtuuston on viimeistään talousarvion hyväksymisen yhteydessä päätettävä kunnan tuloveroprosentista, kiinteistöveroprosenteista sekä muiden verojen perusteista. Verotusmenettelylain 91 a §:n mukaan kunnan tulee ilmoittaa Verohallinnolle tuloveroprosenttinsa suuruus viimeistään verovuotta edeltävän vuoden marraskuun 17. päivänä. Kiinteistöverolain 11 §:n mukaan kunnanvaltuusto määrää kiinteistöveroprosenttien suuruuden vuosittain etukäteen samalla, kun se vahvistaa varainhoitovuoden tuloveroprosentin. Myös kiinteistöveroprosentit tulee ilmoittaa viimeistään edeltävän vuoden marraskuun 17. päivänä.

Sote-uudistuksen jälkeen vuonna 2023 Mikkelin tuloveroprosentti oli 9,36 %. Vuodelle 2024 tuloveroprosentit tuli määrittää 0,1 prosenttiyksikön tarkkuudella, jolloin Mikkelin tulovero pyöristettiin 9,4 prosenttiin. Vuoden 2025 talousnäkyä on monessa kunnassa tukala, ja se asettaa ainakin laskennallisia paineita veroprosentin korotukselle. Vaikka korotuspaineita kohdistuu myös Mikkeliin, on Mikkelin veroprosentti on jo tällä hetkellä valtakunnallisessa vertailussa korkea, joten kunnallisveroprosentti pidetään ennallaan 9,4 prosentissa.

Kiinteistöveron tuoton perusteena on talousarvion laadinnassa käytetty seuraavia kiinteistöveroprosentteja, jotka ovat käyttötarkoituksen mukaan ryhmiteltyinä:

	2025	2024
Yleinen kiinteistöveroprosentti	1,37 %	1,37 %
Maapohjan kiinteistöveroprosentti	1,37 %	1,37 %
Vakituksen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentti	0,62 %	0,62 %
Muiden asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti	1,50 %	1,50 %
Rakentamaton rakennuspaikka	4,00 %	4,00 %
Yleishyödyllisten yhteisöjen veroprosentti	0,00 %	0,00 %
Voimalaitoksen kiinteistöveroprosentti	3,10 %	3,10 %

Mikkelin kaupungin osalta verotuloennuste on seuraavan taulukon mukainen. Verotulojen budjetoinnissa on hyödynnetty Kuntaliiton syyskuussa 2024 päivittämää veroennustekehikkoa, joka perustuu syksyn kuntatalousohjelmassa esitettyihin arvioihin verotulojen kehityksestä. Kuntaliiton ennusteen lisäksi kaupungin omalle kasvuohjelmalle on asetettu tavoitteita verotulojen muodossa. Kasvuohjelman toimenpiteiden arvioidaan kohentavan verotuloa (suhteessa Kuntaliiton ennusteeseen) miljoonalla eurolla vuonna 2025, kahdella miljoonalla eurolla vuonna 2026 ja kolmella miljoonalla vuosina 2027 ja 2028. Veroprosenttien on ennustettu pysyvän vuoden 2024 mukaisella tasolla myös suunnitelmavuosina.

	TP2023	Enn. 2024	TA2025	TS2026	TS2027	TS2028
Kunnallisvero	109 719	101 466	106 256	111 578	115 245	115 945
<i>Muutos %</i>	-45,1	-7,5	4,7	5,0	3,3	3,9
Yhteisövero	14 576	12 886	13 046	13 893	14 652	14 652
<i>Muutos %</i>	-37,4	-11,6	1,2	6,5	5,5	5,5
Kiinteistövero	21 899	23 964	24 305	24 805	24 805	26 405
<i>Muutos %</i>	-3,6	9,4	1,4	2,1	0,0	6,5
Yhteensä	146 194	138 316	143 607	150 276	154 702	157 002
<i>Muutos %</i>	-40,6	-5,4	3,8	4,6	2,9	4,5

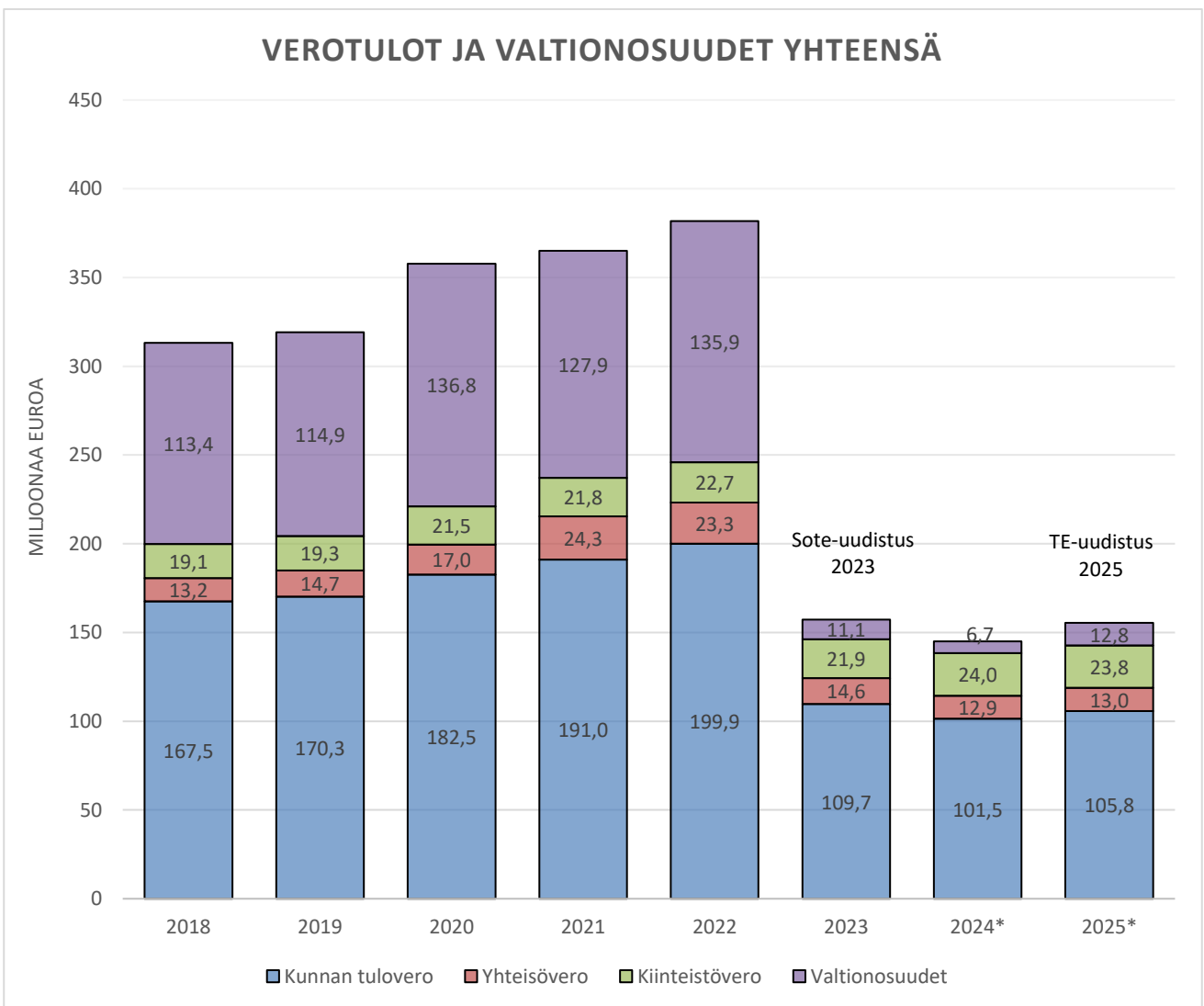
Valtionosuudet

Kuntien valtionosuudet koostuvat hallinnollisesti kahdesta eri osasta, joiden myöntäjinä toimivat valtiovarainministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtionosuudet ovat kunnalle kokonaisuutena ns. yleiskatteista tuloa, mikä tarkoittaa sitä, että kunta saa vapaasti käyttää sille myönnetty valtionosuudet peruspalvelujensa rahoittamiseen parhaaksi katsomallaan tavalla. Valtionosuuksien käytöstä ei raportoida. Kunnan valtionosuus koostuu peruspalvelujen valtionosuudesta, verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoituksesta.

Sote-uudistuksen myötä kuntien valtionosuusjärjestelmään on jäänyt eriä, jotka eivät perustu kunnan tehtäviin, vaan menneisyyden sote-kustannuksiin. Vaikka siis sote-palveluiden tuottamisesta aiheutuneet kustannukset ja ns. sote-sidonnaiset valtionosuudet ovat poistuneet kuntien taloudesta vuodesta 2023 alkaen, vaikuttavat menneet sote-kustannukset kuntien valtionosuuksiin myös vuosina 2024 ja 2025. Talousarviovalmistelun loppuvaiheissa valtiovarainministeriö julkaisi tiedotteen, jonka mukaan vuodelle 2026 tavoiteltu rahoitusuudistus lykkääntyy yhdellä vuodella, ja tulee voimaan vuoden 2027 alussa. Sote-erien mahdollinen huomiointi kyseisessä valtionosuusuudistuksessa 2027 alkaen on vielä epäselvää.

Valtionosuusten nousu vuodelle 2025 johtuu TE-uudistuksen seurauksena siirretystä rahoituksesta.

1 000 euroa	TP2023	TA2024	Ennuste 2024	TA 2025
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	-8 733	-14 387	-14 956	-5 825
Verotuloperusteinen vos-tasaus	9 887	10 984	10 991	11 861
Verotulomenetyksen korvaus	8 907	8 983	8 891	5 036
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	1 069	1 273	1 762	1 762
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus	-	-	-	-
Yhteensä	11 130	6 854	6 688	12 835

Käyttötalouden menoperusteet

Kaupunginhallitus vahvisti talousarvioraamin päätöksellään 17.6.2024 § 195 ja oikeutti talouspalvelut valmistelevaan talousarvion valmisteluohjeet. Talousarvioraamissa toimintakate oli -142,7 miljoonaa euroa ja sen perusteella alustavasti laskettu arvio tilikauden lopputulemasta oli noin 5,1 miljoonaa euroa alijäämäinen.

Kaupunginjohtajan talousarvioesitys on noin 5,2 miljoonaa euroa alijäämäinen. Talousarvioesityksessä on huomioitu valtuuston 11.12.2023 § 137 päätöksen mukaiset, sekä myös aiemmin päätetyt säästötoimet. Talouden tasapainotustoimista on tarkempi selostus talousarviokirjan kohdassa 4.4. Talousarvion toimintakate on lähes kaupunginhallituksen talousarvioraamissa päättämän mukainen eli -142,8 miljoonaa euroa.

Sisäiset erät

Palvelualueilta veloittavista sisäisistä eristä talouspalveluiden veloitukset on laskettu yksiköiden vuoden 2024 talousarvioon varattujen ulkoisten käyttömenojen suhteessa.

Tietohallinnon palvelutuotannon kustannukset on jaettu toimialoille sisäisiksi veloituksiksi IT-palveluihin ja sovelluspalveluihin vuodelle 2024 varattujen määrärahojen suhteessa. Mahdollisimman suuri osa tietohallintoon liittyvistä palvelutuottajien laskuista kohdistetaan suoraan yksiköille aiheutumisperiaatteen mukaisesti. Niiden yhteisten IT-tuottajien laskut, jotka eivät ole suoraan kirjattavissa aiheutumisperusteen mukaisesti, kirjataan keskitetysti tietohallinnon kuluksi ja vyörytetään ulkoisena kuluna palvelualueille keskimääräisten käyttäjämäärien suhteessa.

Hankintapalveluiden veloitus on perustunut yhteisesti kilpailutettavien hankintojen kustannuksiin. Jakoperusteena on käytetty vuodelle 2024 varattujen määrärahojen (aineet ja tarvikkeet, palvelujen ostot, vuokrat, muut kulut) suhdetta palvelualueilla. Henkilöstöpalveluiden veloitus on jaettu palvelualueille tammi-toukokuussa 2024 maksettujen palkkojen ja palkkioiden suhteessa. Jyvitettävä kulu pitää sisällään mm. työnantajapalvelut, työsuojelun ja ulkoisen palvelutuottajan palvelumaksut palkanlaskennan osalta.

Ruoka- ja puhtauspalveluiden hinnoittelu perustuu toiminnan kustannuksiin ilman katetta. Ruoka- ja puhtauspalveluiden hintaan vaikuttaa suoraan asiakkaan tarvitseman palvelun laatu, määrä ja tuottamisajankohta.

Vahtimestaripalvelut veloitetaan sisäisesti toteutuneiden palkkamenojen ja muiden menojen suhteessa niiltä yksiköiltä, joissa vahtimestarit työskentelevät.

Sisäiset vuokrat lasketaan Haahtela-tilahallintaohjelmalla tilojen käytön mukaisesti. Sisäinen vuokra koostuu ylläpitovuokrasta sekä pääomavuokrasta. Sisäisiä vuokria korotetaan vuodelle 2025 ylläpitovuokran osalta 5,65 prosenttia. Kokonaisuutena tämä tarkoittaa sisäisiin vuokriin 1,5 prosentin nousua.

Sisäiset veloitukset tehdään talousarviovuoden aikana pääsääntöisesti talousarvioon varattujen summien mukaisesti. Veloitukset tarkistetaan viimeistään tilinpäätösvaiheessa vastaamaan toteumia siten, että perusteetonta katetta ei syntyisi. Osa sisäisistä eristä on luonteeltaan palvelualueiden keskinäisiin sopimuksiin perustuvia myyntejä ja ostoja.

4.3 Kaupungin talouden kehitysnäkymät

Ensimmäinen sote-uudistuksen voimaantulon jälkeinen vuosi 2023 oli koko kuntataloudessa tulevia vuosia vahvempi. Vuodesta 2024 eteenpäin vuodet näyttävät heikommilta, kun kuntien verotuloista on poistunut sote-uudistuksen vaikutuksesta ns. verohäntä, ja myös valtionosuudet laskevat. Mikkelin kaupungin taloustilanne on ollut haastava jo useamman vuoden ajan. Etelä-Savon Energia Oy:n vähemmistöosuuden myynnillä on merkittävä positiivinen vaikutus kaupungin taloustilanteeseen, mutta se ei kuitenkaan ratkaise yksistään kaikkia talouden haasteita ja sen vuoksi tarvitaan myös muita toimenpiteitä tulevina vuosina. Mahdollisuudet taloustilanteen pysyväksi oikaisemiseksi ovat pitkälti riippuvaisia valtiovarainministeriön valmistelemasta rahoitusuudistuksesta, joka määrittelee kaupungin tulevien valtionosuuksien tason. Lisäksi omalta toiminnalta edellytetään tiukkaa kulukuria, ja erittäin tärkeänä tekijänä näyttäytyy myös kasvuohjelmalle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen, joka realisoituu kaupungin tuloihin verotulojen kasvun muodossa.

Aiemmin käyttötalouden tasapainon uskottiin olevan saavutettavissa vuonna 2026. Valtionosuuksien leikkaukset marraskuussa 2023 kuitenkin vaikeuttivat tavoitteen saavuttamista. Valmistelussa oleva rahoitusuudistus voi muuttaa tilannetta, ja siksi tulevaisuudella spekulointi sisältää paljon epävarmuuksia. Selvää kuitenkin on, että säästöohjelmassa määriteltyjen leikkausten lisäksi kasvuohjelman onnistuminen on erittäin merkittävässä roolissa. Useat, etenkin vihreään siirtymään liittyvät energiainvestoinnit, antavat syyn uskoa elinvoiman ja verotulojen kohenemiseen. Etelä-Savon Energia Oy:n vähemmistöosuuden myynnin toteutuminen saattoi loppuun ensimmäisen merkittävistä talouden tasapainottamisen edellytyksistä. Taseen kumulatiivinen alijäämä korjautuu, sekä tuloutuvien varojen käytön myötä korkomenojen pieneneminen kohentaa tulevien vuosien tuloslaskelmaa. Samoin sijoitussalkkuihin investoitujen varojen korkotulojen realisoiminen uskotaan näyttävävän hyvin merkittävänä talouden tasapainottajana tulevina vuosina.

Marraskuussa 2023 ilmoitetuista valtionosuusleikkauksista huolimatta taloussuunnitelmavuosi 2026 on talousarviokirjassa esitettävässä tuloslaskelmassa 0,4 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Vuodelle 2027 ennuste on myös 0,4 miljoonaa euroa ylijäämäinen ja 2028 on 0,8 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Suunnitelmakauden aikana ollaan siten ennusteen mukaan juuri ja juuri tasapainotilassa, kun tarkastellaan vain vuosittaista tulosta. Mutta pienikin muutos heikompaan suuntaan kääntää näkymää alijäämän puolelle. Edelliset syvien ongelmien ajat ja vaikeiden sote-muutoksen jälkeiset vuodet huomioiden, voidaan tasapainoista tilaa pitää kokonaisuutena hyvänä näkymänä. Ennuste sisältää kuitenkin epävarmuustekijöitä, joista merkittävin on valtion rahoitusuudistus. Myös kasvuohjelman onnistuminen sekä sijoitustuottojen kartuttaminen ovat edellytyksiä näkymän toteutumiselle. Suunnitelmavuosien valtionosuudet ovat tällä

hetkellä esitettyssä tuloslaskelma-arviossa huomioitu viimeisimmän (9/2024) valtiovarainministeriön esittämän kuntatalouden painelaskelman mukaisena. Ilman valtiovarainministeriön 17.11.2023 ilmoittamia valtionosuuksien lisäleikkauksia (ns. kuntatalouden black Friday), olisi näkyvä selkeämmin ylijäämäinen. Mikkelin tulee tehdä aktiivista edunvalvontatyötä oikeudenmukaisemman valtionrahoituksen puolesta, jotta talous saavuttaa kestävänsä tasapainotilan ja antaa edellytykset kehittää kaupungin palveluita ja elinvoimaa.

Kansainvälistyminen ja sen edellyttämä toimintaympäristön muutos on tunnustettu yhdeksi lähitulevaisuuden merkittävimmistä muutujista. Mikkelin tulee vastata kansainvälistymisen tarpeisiin usealla eri tavalla ja useasta eri syystä. Kaupunkiin aikaisemmin saapuneet sekä tulevaisuudessa saapuvat vieraskieliset ihmiset on ensiarvoisen tärkeää kotouttaa suomalaiseen yhteiskuntaan sekä Mikkelin kaupunkiin, riippumatta heidän kansallisuudestaan tai Mikkeliin saapumisen syistä. Mikkelin kansainvälinen tunnettuus, houkuttelevuus ja pitovoima ovat edellytyksiä kansallisessa ja kansainvälisessä kilpailussa menestymiselle ja muun muassa eri alojen työvoimapulan ratkaisemiselle. Ukrainasta sotaa paenneiden henkilöiden saavuttua kaupungin väkiluvun lasku on pysähtynyt. Myös Naton maavoimien alaesikunnan sijoittaminen Mikkeliin tukee kansainvälistymiskehitystä tulevaisuudessa. Kaupunkiorganisaatiossa tulee tehostaa muun muassa monimuotoisuuskoulutusta laajasti koko henkilöstölle sekä luottamushenkilöille. Monikulttuurinen arki tarkoittaa, että myös vieraskieliset löytävät palveluiden piiriin ja integroituvat mahdollisimman kiinteästi kaupunkiimme. Kansainväliset palvelut edistävät vieraskielisten työllistymistä ja yritysten kansainvälistymistä.

Vuodesta 2025 alkaen tuloslaskelmaan vaikuttaa TE-uudistus, joka tuo Mikkelin seudun työvoimajärjestelyiden kustannukset osaksi Mikkelin kaupungin taloutta. Uudistus vaikuttaa paitsi kaupungin toimintatuottoihin ja -kuluihin, myös valtionosuuksiin, joilla kuntien vastuulle siirtyvien palveluiden rahoitus toteutetaan. Valmisteluvaiheessa TE-uudistuksen esitettiin olevan kunnille kustannusneutraali, mutta ennakkonäkymien mukaan kaikkia kunnille siirtyviä kustannuksia ei valtionosuuksien lisäys kata. Esimerkiksi Mikkelin osalta talousarviota laadittaessa vaikuttaa, että muutoksen rahoituksellinen nettovaikutus on noin kaksi miljoonaa euroa negatiivinen.

Kuten edellä esitetään, on valtiovarainministeriön valmisteleva rahoitusuudistus hyvin kriittinen tekijä Mikkelin kaupungin pitemmän aikavälin talouden tarkastelussa. SOTE-uudistuksen jälkeinen valtionosuusrahoituksen jakautuminen kohtelee kuntia erittäin sattumanvaraisesti ja epätasa-arvoisesti. Valtiovarainministeriössä ongelma tunnustettiin, sillä rahoitusuudistuksen toteuttamisesta päätettiin melko pian sote-uudistuksen jälkeen. Uusi rahoitusmalli oli tarkoitus tulla voimaan vuoden 2026 alussa, mutta viimeisimmän tiedon mukaan uudistus lykkääntyy yhdellä vuodella. Mikäli uudistus lopulta onnistuu, se kohtelee kuntia tasapuolisemmin, ja tuolloin myös Mikkelin rahoituksellinen asema kohenee. Mikäli uudistus on vain näennäinen toimenpide, eikä lopputulos ole nykyistä järjestelmää laadukkaampi, voi Mikkelin rahoitus jäädä pysyvästi nykyiselle erittäin matalalle tasolle.

Talousoikeuden tausta

Kaupungin reaalitalous oli 4–5 miljoonaa euroa alijäämäinen vuosina 2013–2015, kun taas vuosina 2016–2017 kaupungin taloudellinen tilanne oli tasapainossa. Vuoden 2018 tilinpäätös oli 13,3 miljoonaa alijäämäinen ja taseeseen muodostui 8,5 miljoonaa euroa kumulatiivista alijäämää. Vuoden 2019 tilinpäätöksessä Mikkelin kaupungin kumulatiivinen alijäämä oli 42,2 miljoonaa euroa. Vuonna 2020 käyttötalous oli lähes 9,5 miljoonaa ylijäämäinen pääasiassa koronatuokien ja harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen eli poikkeuksellisten erien vaikutuksesta. Kumulatiivisen alijäämän määrä pieneni positiivisen tuloksen ansiosta noin 32,7 miljoonaan euroon. Vuoden 2021 tilinpäätös oli lopulta ennusteita parempi, 3,8 miljoonaa euroa alijäämäinen. Kumulatiivista alijäämää taseeseen muodostui siten 33,55 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 tilinpäätöksessä kumulatiivinen alijäämä kasvoi 40,8 miljoonaan euroon. Vuonna 2023 kumulatiivinen alijäämä pieneni 21,1 miljoonaan, kun mm. verohännät nostivat kaupungin tuloksen 19,7 miljoonaa euroa ylijäämäiseksi. Vuodelle 2024 ennustetaan energiaomaisuusjärjestelyyn pohjautuvaa yli 147 miljoonan euron ylijäämää, joka kattaa taseeseen kertyneet alijäämät, sekä muodostaa taseeseen tulevia vuosia turvaavan yli 126 miljoonan euron kumulatiivisen ylijäämän.

Pääasiallinen syy aiempien vuosien alijäämäisille tuloksille on sote-palvelut tuottaneen Essote-kuntayhtymän erittäin voimakas sote-kustannusten kasvu. Ensimmäisestä toimintavuodesta 2017 kuudenteen ja viimeiseen toimintavuoteen 2022 Essoten vuosikustannusten taso nousi 179 miljoonasta eurosta 251 miljoonaan euroon, eli peräti 76 miljoonaa euroa. Mikkelin toteutti useita säästöohjelmia, mutta ne eivät riittäneet sote-menojen kattamiseen. Lopulta Mikkelin ajautui kriisikunnaksi vuoden 2023 tilinpäätöksessä, kun vuodesta 2018 alkaen kertynyttä alijäämää ei saatu kuntalain edellyttämässä määrääjassa katetuksi. Tilanne korjaantuu 2024 tilinpäätöksessä, kun energiaomaisuusjärjestely on saatu toteutetuksi alkuvuoden 2024 puolella. Kriisikuntakriteerien täyttyminen ei johda Mikkelin osalta valtiovarainministeriön ohjaaman arviointimenettelyn käynnistymiseen.

Talousoikeuden suunnitelmakauden 2025–2028 investointien tulorahoitus

Tuloslaskelmassa vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Investointien rahoitus tulorahoituksella ilman lainamäärän kasvattamista edellyttäisi, että vuosikate olisi vuotuisia nettoinvestointeja suurempi. Nettoinvestoinnit ovat talousarviovuonna 2025 noin 18,5 miljoonaa euroa. Nettoinvestointien määrä ylittää talousarvion 16,35 miljoonan vuosikatteen noin kahdella miljoonalla eurolla, eli kaupungin normaali tulorahoitus ei riitä investointimenojen kattamiseen. Nettoinvestointien määrä on kuitenkin matalampi kuin käyttöomaisuuden suunnitelman mukaisten poistojen määrä (21,7 miljoonaa euroa).

Investointien rahoitus on keskeinen osa talouden pitkän tähtäimen hallinnassa. Edeltävien vuosien korkea investointitaso on nostanut kaupungin lainamäärän hyvin korkealle tasolle. Tilannetta tasapainottaa vuonna 2024 toteutettu 100 miljoonan euron suuruinen ja normaalisti lyhennyssuunnitelmasta erillinen ylimääräinen lainojen takaisinmaksu, joka mahdollistui energiaomaisuusjärjestelyistä tulotuneilla varoilla. Paine lainamäärän nousulle kuitenkin muodostaa edelleen koko suunnitelmakaudelle haasteen; vuosien 2025–2028 keskimääräinen vuosikatetaso asettuu noin 20 miljoonaan euroon, kun investointiohjelman keskimääräinen nettoinvestointitaso on noin 23,1 miljoonaa euroa vuodessa. Investointien rahoittaminen normaalilla tulorahoituksella edellyttäisi täten vähintään 23 miljoonan euron keskimääräistä vuosikatetasoa. Korkeampi vuosikatetaso olisi tarpeen myös suunnitelman mukaisten poistojen määrän

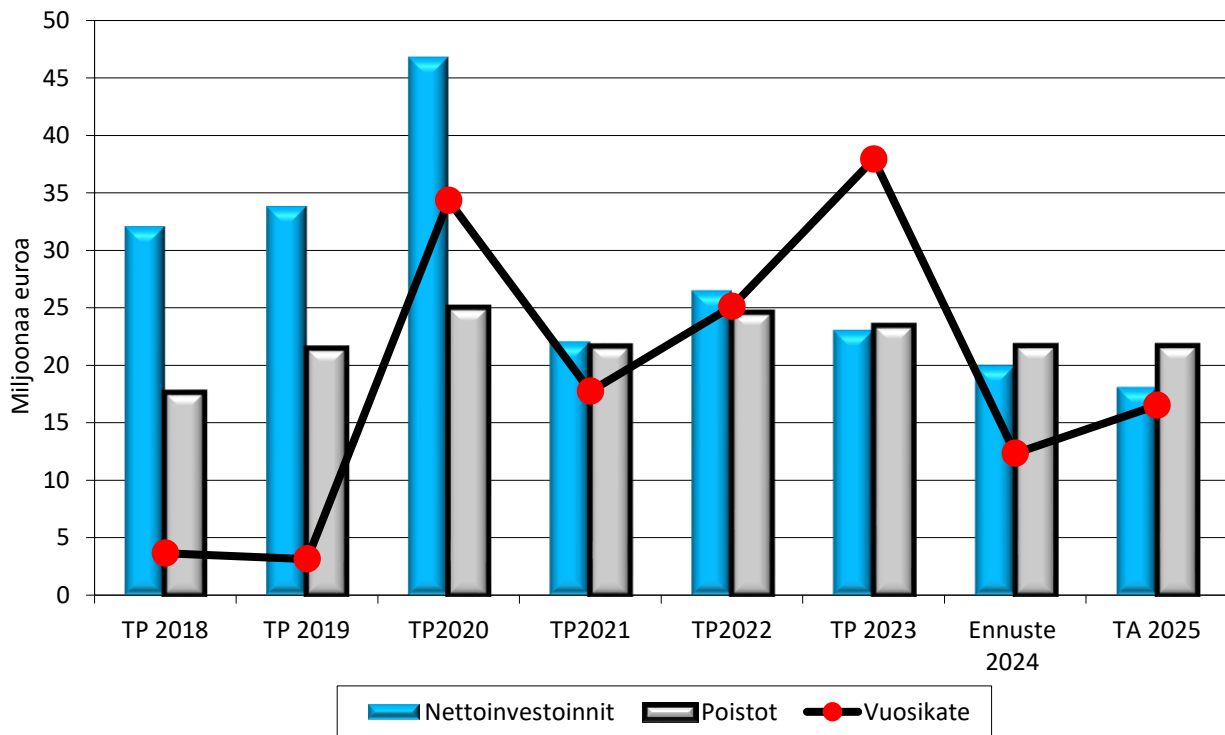
näkökulmasta; perusoletuksena tulorahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään käyttöomaisuuden poistojen suuruinen. Taloussuunnitelmakauden 2024–2027 vuosikatteiden kokonaismäärä ei kata suunnitelmakauden nettoinvestointien kokonaismäärää eikä myöskään suunnitelman mukaisten poistojen määrää.

Investointisuunnitelmassa tulee huomioida käyttötalousvaikutusten lisäksi myös kaupungille kertynyt korjausvelka riskienhallintaa painottaen. Vuosikatteen saamiseksi kestäväälle tasolle investointien rahoituksen turvaamiseksi tulee koko suunnitelmakaudella sitoutua aktiiviseen käyttötalousmenojen hillintään ja kasvua tukevien toimenpiteiden edistämiseen. Samaan aikaan myös nettoinvestointien määrä on kyettävä suhteuttamaan realistisesti kaupungin taloudellisiin resursseihin. Kaupungin investoinnit ovat jo useana vuotena olleet todellista rahoituskykyä selvästi korkeammalla tasolla.

Kaupungin velkamäärän arvioidaan olevan noin 251,8 miljoonaa euroa vuoden 2025 lopussa, mikä tarkoittaa 4 851 euroa asukasta kohden. Vuoden 2023 tilinpäätöksessä lainamäärä oli 315 miljoonaa euroa, ja vuoden 2024 tilinpäätöksessä sen arvioidaan olevan 238,3 miljoonaa.

Lainakannan kasvun suhteen on syytä huomata, että konsernirahoitus- ja takausperiaatteiden (KV 17.6.2019 § 78) mukaisesti toteutettava konsernipankkitoiminta nostaa kaupungin tarvitseman lainarahoituksen määrää. Konsernipankkitoiminnalla tavoitellaan kaupunkikonsernille kokonaistaloudellisesti edullisempaa rahoitusta. Kaupunki saa lähtökohtaisesti edullisemmin rahoitusta markkinoilta kuin konserniyhtiöt, ja kaupungin edelleen rahoittaessa konserniyhtiöitä saadaan säästöä konsernin ulkopuolelle maksettavissa koroissa.

Vuosikatteen, nettoinvestointien ja poistojen kehitys

4.4 Kuntalain 110 §:n mukaiset toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

Kuntalain 110 §:n mukaan kunnan ”taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan”.

Mikkelin kaupungin taseessa on kumulatiivista alijäämää vuoden 2023 tilinpäätöksessä 21,1 miljoonaa euroa. Vuoden 2018 tilinpäätöksestä alkaen kertyneet alijäämät tuli kattaa vuoden 2023 loppuun mennessä, jotta Mikkelin välttäisi kuntalain 118 § mukaisen erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyn eli nk. kriisikuntamenettelyn. Kuntalain 118.2 § mukaan arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut taseeseensa kertynyttä alijäämää säädettyssä määräajassa.

Mikkelin kaupunginvaltuusto päätti 17.10.2022 § 136, että Mikkelin kaupungin kumulatiiviset alijäämät katetaan energiaomaisuusjärjestelyillä vuoden 2023 loppuun mennessä. Ensisijaisena keinona kaupunginvaltuusto piti tuloutuksia Etelä-Savon Energia Oy:sta. Toisijaisesti kaupunginvaltuusto valtuutti kaupunginhallituksen valmistelemaan Etelä-Savon Energia Oy:n vähemmistöosuuden myyntiä siltä varalta, että Etelä-Savon Energia Oy:n tuloutukset eivät riitä kertyneiden alijäämien kattamiseen.

Kumulatiivisen alijäämän määrä, vuoden 2022 tuloseennuste ja taloussuunnitelmavuosien alijäämäiset näkymät huomioiden oli viimeistään vuoden 2023 alussa selvää, että kaupungin on myytävä omaisuutta, josta saatava tulosvaikutus on suuruudeltaan riittävä paitsi kumulatiivisen alijäämän kattamiseen vuoden 2023 tilinpäätöksessä, myös puskurina toimivan kumulatiivisen ylijäämän muodostamiseen. Riittävän suuri taloudellinen puskuria mahdollistaa käyttötalouden sopeutustoimien valmistelun ja toimeenpanon lähivuosien aikana ilman, että taseeseen alkaisi niiden aikana uudelleen kertyä kumulatiivista alijäämää. Täten kaupunginvaltuusto päätti 20.3.2023 § 41 Etelä-Savon Energia Oy:n vähemmistöosuuden (49%) myymisestä alijäämien kattamiseksi.

Myyntiprosessi toteutui vuoden 2023 aikana. 6.11.2023 § 343 kaupunginhallitus päätti myydä 49 % Etelä-Savon Energia Oy:n osakkeista sijoitusyhtiö abrdn:lle. Kauppa saatettiin loppuun kuitenkin vasta vuoden 2024 puolella, varsinaisen kaupantekohetken ollessa 1.3.2024. Viivästyminen aiheutti sen, että Mikkelin kaupungin taseeseen jäi alijäämää, jota ei määrääjassa vuoden 2023 tilinpäätöksessä saatu katetuksi. Mikkelin täytti kriisikuntakriteerit. Kaupan toteutuminen oli kuitenkin ennakoitavissa, joten Mikkelin kaupunki kävi valtiovaraministeriön kanssa keskustelua asiaan liittyen jo vuoden 2024 alussa. Ministeriölle osoitettiin, että taseen alijäämät korjaava toimenpide toteutuu, ja vuoden 2024 tilinpäätöksessä taseessa tulee olemaan huomattava kumulatiivinen ylijäämä. Tilanteen korjautumisen vuoksi Mikkelin ei kriteerien täyttymisestä huolimatta joutunut kriisikunta-arviointimenettelyyn. Kaupan toteututtua Mikkelin kaupungin talous asettuu kuntalain edellyttämään tasapainoon. Kaupan tulosvaikutus vuodelle 2024 on noin 156,1 miljoonaa euroa.

Satunnainen tuotto energiaomaisuuden realisoinnista korjaa taseen alijäämän ja antaa merkittävän ylijäämäpuskurin tulevaisuutta varten. Järjestelystä tuloutuneilla varoilla on maksettu pois kaupungin lainoja noin 100 miljoonalla, sekä 91 miljoonaa on sijoitettu kolmen eri varainhoitajatahon kautta. Tällä tavalla varoja hyödynnetään käyttötalouden vahvistamiseksi korkomenojen pienenemisenä sekä mahdollisina sijoitustuottoina. Edellä mainittujen toimien lisäksi on kaupungin elinvoimaa kehitettävä suunnitelmallisesti ja määrätietoisesti. Tätä toteutetaan elinvoiman kasvuohjelman muodossa, jonka vaikutuksilla tavoitellaan verotuottokertymän kohenemistä. Kolmas merkittävä toimenpide on tasapainotusohjelma, jolla tavoitellaan 3 miljoonan euron käyttötalouden sopeuttamista vuoden 2026 loppuun mennessä. Kaupunginvaltuusto päätti ohjelman toimenpiteistä 11.12.2023 § 137.

Edellä esitetyn niin sanotun kolmen tukijalan mallin toteutumista uhkaa epävarma näkymä vuoden 2027 valtionosuuudistukseen. Vaikka edellä esitetyt tavoitteet saavutettaisiin, on mahdollista että ne eivät ole riittäviä. Energiaomaisuusjärjestelyn lisäksi myös elinvoiman kasvuohjelma, jolla tavoitellaan verotulojen kasvua, sisältää useita jo käynnistyneitä elinvoimaa tukevia investointeja sekä lukuisia lupaavia ja merkittäviä investointeja on selvitys-, neuvottelu- tai valmisteluvaiheessa. Kolmen miljoonan euron tasapainotusohjelmaa toimintakulujen supistamiseksi on toteutettu ja budjetoitu valtuuston päätöksen mukaisesti.

Lainakannan kasvupaineiden hallitseminen edellyttää tulevana vuosina investointiohjelman sisällä tehtävää priorisointia ja karsimista, jotta nettoinvestoinnit olisivat kestäväällä tasolla suhteessa kaupungin taloudelliseen kantokykyyn. Tällaisilla investointiohjelman reunaehdoilla korjausvelka kuitenkin näyttäisi väistämättä kasvavan.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt useita eri tasapainotusohjelmia vuosina 2018-2023. Ennen viimeistä vuonna 2023 laadittua ohjelmaa aikaisemmin hyväksytyt säästöohjelmat ovat kaupunkirakenneselvitys (KV 18.6.2018 § 71), palvelusuunnitelma (KV 18.3.2019 § 35), talous- ja tulevaisuusohjelma (KH linjapäätös, 22.6.2020 § 231), sekä 28.3.2022 § 44 hyväksytyt Palvelut ja tulevaisuus -ohjelma. Lisäksi vuoden 2022 talousarvion yhteydessä vahvistettiin useita eri säästötoimia.

4.5 Riskienhallinta

Kuntalaissa säädetään kunnan ja kuntakonsernin sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Kuntalain 39 §:n mukaan kaupunginhallituksen on huolehdittava kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä. Kaupunginhallituksella on vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta. Kaupunginhallituksen alaiset toimielimet vastaavat omien tehtäväalueidensa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta, tuloksellisuudesta sekä niistä raportoisesta hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti.

Kaupunginhallitus päättää sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevista ohjeista sekä vastaa tilinpäätöksen toimintakertomuksessa annettavasta sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisen selonteosta. Mikkelin kaupungin viranhaltijoista koostuvan konserniohjausryhmän tehtävänä on koordinoita ja kehittää kaupunkikonsernin sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa. Johtavien viranhaltijoiden, erityisesti tilivelvollisten, tehtävänä on toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida niistä hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti. Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa toteuttavat myös kaikki työntekijät kaikilla organisaatiosasoilla osana toimintarutiineja. Kaikkien tulosalueiden ja tulosyksiköiden on toimintaa suunnitellessaan otettava huomioon sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asettamat vastuut ja veloitteet sekä varattava niille tarvittavat resurssit.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt joulukuussa 2017 kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet. Niillä luodaan hyvän hallinto- ja johtamistavan mukaiset puitteet kaupunkikonsernin ohjaus- ja johtamisjärjestelmän järjestämiseen ja yhdenmukaistamiseen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan näkökulmasta.

Mikkelin kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen (KH 21.6.2021 § 276) tarkoituksena on varmistaa ja edistää sisäisen valvonnan käytännön toteutusta Mikkelin kaupunkikonsernissa sekä tiedottaa sisäisen valvonnan merkityksestä, velvoitteista ja vastuista koko henkilöstölle. Mikkelin kaupungin konserniohjeen mukaisesti kaupungin antamien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeita tulee noudattaa myös konserniyhtiöissä. Ohjeessa määritetään sisäisen valvonnan vastuita sekä tehtäviä toimenpiteitä ja toimintaan liittyviä raportointivelvoitteita. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje päivitetään tarvittaessa samassa yhteydessä, kun omistajapoliittiset linjaukset ja konserniohje päivitetään.

Mikkelin kaupunkikonsernissa riskeillä tarkoitetaan epävarmuustekijöitä, tapahtumia tai tapahtumaketjuja, joiden toteutuessa kaupunkikonserni tai sen osa ei saavuta sille asetettuja tavoitteita ja/tai kokee huomattavia menetyksiä. Kaupunkikonsernin riskit jaotellaan neljään pääryhmään, jotka ovat strategiset, taloudelliset ja toiminnalliset riskit sekä vahinkoriskit. Kaikkiin näihin ryhmiin voi kuulua sekä sisäisiä että ulkoisia riskejä.

Riskienhallintaprosessi perustuu:

- riskin tunnistamiseen ja kuvaamiseen
- riskin toteutumisen vaikutusarviointiin (merkittävyyteen) ja riskin toteutumisen todennäköisyyteen
- mahdollisuuteen hallita riskiä eri menetelmillä (valvonta)
- riskeistä raportointiin ja riskien seurantaan

Vuodelle 2025 Mikkelin kaupungin talouteen ja toimintaan vaikuttavat riskitekijät liittyvät merkittävästi globaaliin rauhattomuuteen ja geopoliittisiin epävarmuustekijöihin. Toisaalta talouden piristymistä tukee korkotason kääntyminen laskuun keskuspankkien laskiessa ohjauskorkoja, sekä inflaation painuminen jo alle kahden prosenttiyksikön tasolle. Tasoittuneista elementeistä huolimatta kansainvälisten jännitteiden ja hybridivaikuttamisen eri muotojen aiheuttamat seurannaisvaikutukset voivat synnyttää tulevaisuudessakin merkittäviä ja laaja-alaisia heijastuksia myös kuntien ja kaupunkien toimintaan ja talouteen. Omalta osaltaan Mikkelin kaupunki voi varautua mahdollisten kriisitilanteiden vaikutusten minimointiin varautumistoimien kautta. Tähän Mikkelin on panostanut aiempaa vahvemmin, ja työ jatkuu edelleen.

Sosiaali- ja terveyspalvelumenojen voimakas kasvu oli tiedostettu ja toteutunut riski jo useana sote-uudistusta edeltävänä vuonna, jonka realisoitumiselta ei onnistuttu suojautumaan. Essote-kuntayhtymän aikana sote-kustannusten kasvu aiheutti Mikkelin kaupungin taseeseen merkittävän kumulatiivisen alijäämän, sekä vaikutti myös laskevasti sote-uudistuksen jälkeiseen valtionosuusrahoituksen määrään. Valtiovarainministeriön vuonna 2024 käynnistämän rahoitusuudistustyön seurauksena vuonna 2026 voimaan astuva uusi rahoitusmalli on Mikkelin kaupungille mahdollisuus valtionosuustason kohenemiseksi, mutta se on myös epävarmuustekijä. Talousarviota laadittaessa tulevien vuosien valtionosuuslaskelmista ei ole käytettävissä edes alustavia ennakkotietoja. Myös TE-uudistukseen liittyy vielä merkittävästi avoinna olevia kysymyksiä. Mikkelin kaupunki tekee aktiivista edunvalvonta- ja vaikuttamistyötä yhteistyössä muiden kuntien kanssa, minkä tavoitteena on saada rahoitusuudistuksen myötä nykyistä selkeämpi ja tasapuolisempi rahoitusmalli. Ja sellainen malli, joka ei määrydy sote-menneisyyden viimeisten vuosien perusteella, vaan huomioi kuntien nykyiset ja tulevat velvoitteet.

Vuoden 2023 tilinpäätöksessä Mikkelin kaupungin korkokulut olivat 6,8 miljoonaa euroa, kun vuonna 2022 korkokulut olivat 2,9 miljoonaa. Vuoden 2023 talousarviota laadittaessa korkokulujen ennakoitiin nousevan vuonna kaksinkertaiseksi vuoteen 2022 verrattuna ja tämä muutos toteutui vielä odotettua suurempana. Vuonna 2024 korkokulujen arvioidaan olevan noin 4,9 miljoonaa euroa, joka on noin 2 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2023. Talousarvioon ennakoitu korkomenojen pieneneminen liittyy energiaomaisuudesta saatujen varojen kohdistamisesta osin korkeakorkoisimpien lainojen poismaksuun sekä korkomarkkinoiden erityisen voimakkaan nousun taantumiseen laskusuuntaiseksi. Lainojen poismaksun jälkeen jäljelle jäävä lainakanta on suurelta osin sidottu kiinteisiin korkoihin, jolloin korkoriskin merkitys on madaltunut. Vuodelle 2025 ennakoitaan korkokustannuksia 3,6 miljoonaa euroa.

Talouden tasapainottamisesta selostetaan tarkemmin talousarviokirjan kohdassa 4.4

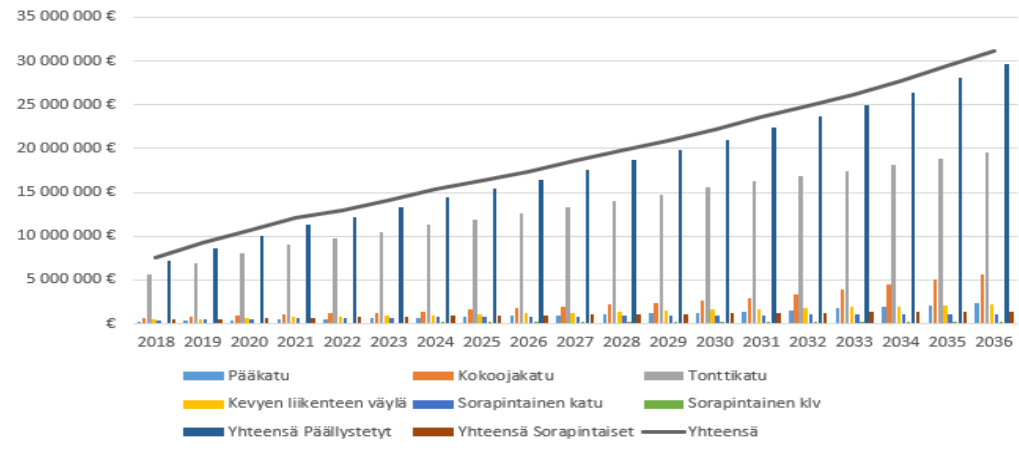
Strategisissa riskeissä suurin haaste on väestörakenteen muutoksen ja huoltosuhteen heikkenemisen aiheuttama muutospainelurakenteisiin ja palveluiden saatavuuteen. Operatiivisissa riskeissä keskeistä on henkilöstöresurssien hallinta. Henkilöstökulujen kasvun hillitsemisellä on tärkeä rooli talouden tasapainottamisen onnistumisessa, ja tämän osalta tasapainottamista on tehty määrätietoisesti jo edeltävinä vuosina. Henkilöstökulujen kasvun hillitsemisestä kerrotaan tarkemmin talousarviokirjan kohdassa 4.6. Jatkuvan talouden tasapainottamisen rinnalla on ensiarvoisen tärkeää kiinnittää huomiota henkilöstön työssä viihtymiseen, työkuorman hallintaan ja sairauslomien ennaltaehkäisyyn. Mikäli Mikkelin kaupungin julkisuuskuva työnantajana näyttyy negatiivisena, aiheuttaa se merkittävän riskin rekrytointien onnistumiselle. Työvoimapula vaivaa useita aloja ja kilpailu osaajista on kovaa. Myös kaupungin toiminnassa resurssi- ja osaamisvaje näyttävät riskinä.

Vahinkoriskeiltä suojaudutaan muun muassa vakuuttamalla ja irtaimistohallinnalla. Kaupungilla on käytössään kilpailutettu vakuutusmeklari, jonka kanssa vakuutusmäärät ja vakuutusten kattavuus tarkistetaan vuosittain.

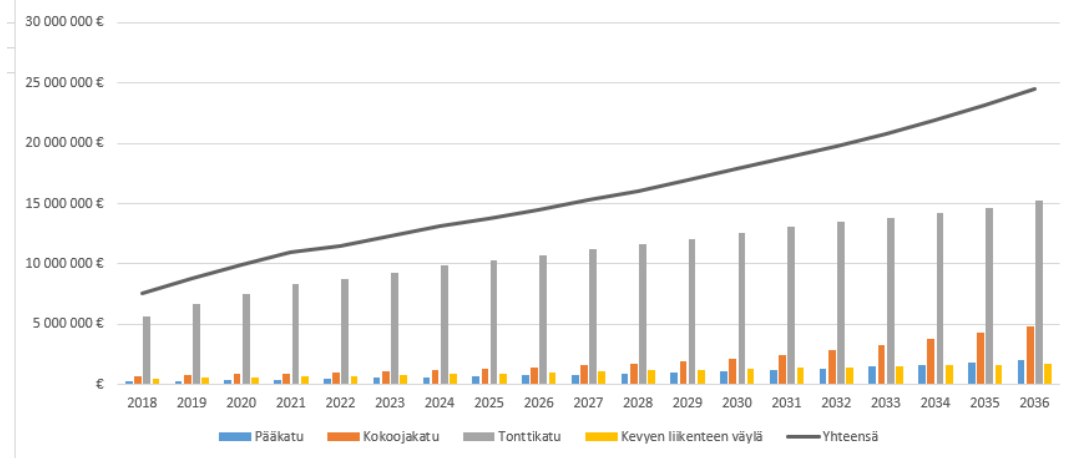
Korjausvelka kuvaa sitä rahamäärää, joka rakennuksista on tingitty, jotta ne olisivat kohtuullisessa käyttökelpoisessa kunnossa. Rakennusten teknisen arvon ja jälleenhankinta-arvon välisenä suhteena saadaan rakennuksen kuntoluokka, joka kuvaa rakennuksen nykykuntoa suhteessa uuteen vastaavaan rakennukseen. Korjausvelan laskennassa nykykunnan lähtö- ja tavoitetasona käytetään 75 % kuntoluokkaa. Kun rakennuksen kuntoluokka menee alle määritellyn tavoitetason (75 %), lasketaan kuinka paljon rahaa tekniseen arvoon ja nykykuntoon tulisi lisätä, jotta kuntoluokan määritelty 75 % tavoitetaso saavutetaan. Korjausvelkaa vähentää vuosittain korjausinvestoinnit sekä rakennusten purkaminen ja myyminen. Korjausvelkan määrä lasketaan vuosittain investointien toteumatietojen perusteella. Rakennusten korjausvelan tarkka määrä on laskettu edellisen kerran vuonna 2021, jolloin laskennassa on käytetty vuoden 2020 toteumatietoja. Korjausvelan tarkka määrä tullaan laskettamaan taas vuoden 2024 toteumatietojen perusteella. Arvio rakennusten korjausvelan määrästä on tällä hetkellä noin 110 M€ ja ilman C-salkkua, eli realisoitavia kiinteistöjä, noin 60 M€.

Katujen korjausvelka on vuonna 2025 n. 13,5 miljoonaa euroa. Siltojen osalta korjausvelka on 5 M€.

Ennuste ilman toimenpiteitä tai budjetin vaikutusta

KoVen kehittyminen huomioiden budjetti ja toimenpiteet

4.6 Henkilöstö

Henkilöstömenot

Vuoden 2025 talousarviossa palkat ja palkkiot ovat 81,2 miljoonaa euroa (TA2024 76,3 milj. euroa, TP2023 74,8 milj. euroa). Talouden tasapainottaminen edellyttää edelleen palkkamenojen kasvun hillitsemistä. Henkilöstösuunnittelun tulee olla strategiasidonnaista siten, että kaupungilla on optimaaliset henkilöstörakenteet ja -mitoitukset. Myös työtehtävien ja työaikojen hyvällä suunnittelulla ja työaikajärjestelmien tehokkaalla käytöllä pyritään palvelujen tehokkaampaan ja tarkoituksenmukaisempaan järjestämiseen.

Merkittävimmät muutokset vuodesta 2024 vuoteen 2025 ovat työmarkkinaratkaisun palkkavaikutukset ja TE-uudistuksen henkilöstö- ja palkkavaikutukset. Talousarviota laadittaessa palkkausmäärärahoja on korotettu arvioitujen sopimuskorotusten takia 3,33 prosentilla. Kunta-alan virka- ja työehtosopimukset ovat voimassa 1.5.2022–30.4.2025.

Henkilösivukulut vuoden 2025 taloussuunnittelussa:

palkkaperusteinen eläkevakuutusmaksu (KuEL)	19,03 % (sis. työkyvyttömyyseläkemaksu 1,55 %)
opettajien eläkemaksu, (VaEL)	17,20 % (sis. työkyvyttömyyseläkemaksu 0,86 %)
kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksu	1,42 %
työttömyysvakuutusmaksu	1,09 %
tapaturmavakuutusmaksu	0,20 %
maatalouslomittajilla	2,00 %
taloudellinen tuki (ryhmähenkivakuutus)	0,0300 %

Tasausmaksun ennakoitu määrä vuonna 2025 on 2 574 623,16 (2024 vahvistettu tasausmaksu 3 108 035,28 euroa). Tasausmaksulla katetaan niitä pitkän aikavälin eläkemenoja, joihin palkkaperusteinen eläkemaksu ei riitä. Tasausmaksu jaetaan hyvinvointialueiden ja kuntien kesken siinä suhteessa, joka on hyvinvointialueiden ja kuntien osuus niiden julkisten alojen eläkelain 85 ja 86 §:ssä tarkoitettuista työansioista lain voimaantullessa. Tasausmaksu ei perustu henkilöihin eikä palkkakuluihin ja tasausmaksua maksetaan kuukausittain.

Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu

Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu avulla määritellään kaupungin strategian mukainen ja palvelutuotannon vaatima määrällinen ja laadullinen henkilöstötarve. Tämän suunnittelun tavoitteena on luoda strateginen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma varmistamaan, että Mikkelin kaupungin palveluja tuottaa oikea määrä osaavaa henkilöstöä. Suunnittelu kytkeytyy kiinteästi kaupungin palvelutoiminnan suunnitteluun ja ennakoi muuttuvia henkilöstön osaamistarpeita, henkilöstön määrää ja rakennetta sekä henkilöstön sijoittumista ja kohdentumista palveluprosesseihin ja yksiköihin.

Optimaalisen henkilöstöresurssin lisäksi myös henkilöstömenojen ennakointi on tärkeässä roolissa. Henkilötyövuosien ja henkilöstökuulujen kehitystä seurataan kuukausittain ja mahdollisiin poikkeamiin reagoidaan. Henkilöstömenojen kurissa pitäminen vaatii kriittistä tarkastelua sen suhteen, täytetäänkö avautuvia tehtäviä vai voidaanko tehtävien uudelleenjärjestelyn tai sisäisen täyttämisen kautta saavuttaa säästöjä. Eläköitymisen ja mahdollisen muun poistuman myötä tarkastellaan erityisesti hallinnon ja tukipalvelutehtävien täyttötarpeet. Täyttölupaa haettaessa on päivitettävä rohkeasti tehtävänkuvia vastaamaan paremmin tulevaisuuden haasteita. Täyttöluvan saaminen edellyttää aina ajantasaisen tehtävänkuvauksen olemassaoloa, talousarvioon varattujen määrärahojen riittävyyttä sekä perusteluja esimerkiksi tuottavuuden, tehokkuuden, mitoituksen tai vaikuttavuuden näkökulmista.

Henkilöstölisäyksiä suunnitellaan pääsääntöisesti vain sellaisiin tehtäviin, joihin tulee ulkopuolinen rahoitus, esimerkkinä hankkeet tai palvelut, jotka kunta tuottaa, mutta valtio rahoittaa pääosin kokonaisuudessaan.

Sairauspoissaolokustannuksia ja työkyvyttömyyseläkkeistä aiheutuvia maksuja pyritään aktiivisesti vähentämään muun muassa varhaisen välittämisen mallin aktiivisella käytöllä, poissaolojen hälytysjärjestelmän käytöllä, korvaavan työn mallin hyödyntämisellä, tehokkailta uudelleensijoitustoimilla sekä tukemalla työntekijän työhön paluuta työkykyä tukevia toimia hyödyntämällä. Työtä keventämällä tai työtehtäviä muokkaamalla työkykyä voidaan ylläpitää, ja työntekijä voi jatkaa työssä pidempään.

Osana järjestelmällisemmin toteutettuja kehityskeskusteluja henkilöstön osaamistarpeet kartoitetaan ja niitä kehitetään ennakoivasti, huomioiden kaupungin järjestämien palveluiden vaatiman osaamisen tulevaisuuden tarpeet. Myös osaamisen täysimääräinen hyödyntäminen ja laaja-alaisuus ovat tärkeässä asemassa henkilöstöresurssien käytön tehostamiseksi. Osaamisen kehittämisessä pitemmän ajan tavoitteena on asiakaslähtöisen osaamisen kehittäminen tulevaisuuden kunnan muuttuvien palvelutarpeiden mukaisesti. Kehityskeskustelut ja osaamisen johtaminen tapahtuvat digitaalisen OSS-järjestelmän sovellutusten avulla.

Johtamisen ja esimiestyön kehittämisessä painotetaan osallistavaa valmentamista ja henkilöstön vaikuttamismahdollisuuksien lisäämistä. Uusien esihenkilöiden tueksi luodaan mentorointijärjestelmä. Avoin ja vuorovaikutteinen keskustelukulttuuri mahdollistaa toimintamallien ja prosessien kehittämisen yhdessä henkilöstön kanssa. Eriksen tehtävässä henkilöstö- ja koulutussuunnitelmassa esitellään muun muassa tarkemmin henkilöstömäärää ja -rakennetta sekä toimenpiteitä työkyvyn ylläpitämiseksi ja ammatillisen osaamisen vaatimuksissa tapahtuvia muutoksia.

5 Mikkelin kaupunkikonsernin rakenne ja ohjaus

5.1 Konserniin kuuluvat yhteisöt

Kaupunkikonsernilla tarkoitetaan kuntalain 6 §:n mukaan kaupungin sekä yhden tai useamman juridisesti itsenäisen yhteisön muodostamaa taloudellista kokonaisuutta, jossa kaupungilla eli emoyhteisöllä on yksin tai yhdessä muiden konserniin kuuluvien yksiköiden kanssa on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n tarkoittama määräamisvalta yhdessä tai useammassa yhteisössä, joita kutsutaan tytäryhteisöiksi. Mikkelin kaupunki ja sen liikelaitokset yhdessä kaupungin tytäryhteisöjen kanssa muodostavat kaupunkikonsernin. Määräysvalta merkitsee kaupungin mahdollisuutta ohjata tytäryhteisöjen toimintaa niin, että konsernin tavoitteet ja edut tulevat otetuksi huomioon.

Kuntalain 114 §:ssä on säädetty konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuudesta ja sisällöstä sekä niihin liittyvistä poikkeuksista. Kunta-konsernin tulee laatia täydellinen konsernitilinpäätös, joka sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman ja konsernin rahoituslaskelman sekä liitetiedot. Mikkelin kaupunkikonsernin lainakanta vuoden 2023 tilinpäätöksessä oli noin 515 miljoonaa euroa.

Kaupunginvaltuusto päättää kuntalain 14 §:n mukaan kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista. Valtuusto antaa tytäryhteisöjen ohjausta ja valvontaa koskevia periaatteita kunnan konserniohjolle, ja valtuuston asettamat tavoitteet ohjaavat kunnan edustajien toimia tytäryhteisöjen toimielimissä. Kyseiset tavoitteet eivät kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä; tavoitteiden asettaminen on luonteeltaan välillistä ja pääomistajan tahdon esille tuomista.

Talousarviossa asetetaan tytäryhteisökohtaiset vuoden 2025 toiminnalliset tavoitteet merkittäville tytäryhteisöille. Strategiakorteissa esitetyt tavoitteet on johdettu Mikkelin kaupunkistrategian tavoitteista, minkä lisäksi on määritetty myös muita tytäryhteisöjen toiminnan kannalta keskeisiä tavoitteita. Kaupungin edustajien tulee toimia tytäryhteisöjen päätöksentekoeuimissa kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa konserniohjeita.

Merkittävien tytäryhteisöjen toiminnasta raportoidaan kaupungin tammi-heinäkuun talouden seurannan yhteydessä ja tilinpäätöksessä. Lisäksi tytäryhtiöt, jolle on asetettu tavoitteita, kutsutaan vuosittain vähintään kertaalleen konserni- ja elinvoimajaoston kuultavaksi.

Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja muut yhteisöt

Mikkelin kaupunki ja sen määräysvallassa olevat yhteisöt muodostavat kuntakonsernin, jossa on 1.1.2025 alkaen yhteensä 10 merkittävää osakeyhtiötä ja 12 asunto- tai kiinteistöyhtiötä, joiden katsotaan omistusuudeltaan tai määräysvallan kautta kuuluvan konsernin tytäryhtiöksi tai -yhteisöksi. Lisäksi kaupungilla on suoraa omistusta 12 osakkuusyhteisössä. Kaupunki on osallisena myös kahdessa kuntayhtymässä sekä viidessä säätiössä, joista kahdessa kaupungilla on määräysvalta.

Kaupunkikonsernissa on tapahtunut merkittäviä järjestelyjä vuoden 2024 aikana ja tapahtuu edelleen vuonna 2025. Etelä-Savon Energia Oy:n vähemmistöosuuden myynti (KV 20.3.2023 § 41) saatettiin loppuun keväällä 2024. Vuoden 2025 alusta Mikkelin opiskelija-asunnot Oy:n sulautuu Mikalo Oy:hyn (KV 25.9.2023 §106).

Vuoden 2025 aikana pyritään aktiivisesti edelleen edistämään Mikkelin kaupungin omistuksessa olevien asunto-osakeyhtiöiden keskittämistä Mikalo Oy:n omistukseen. Toimenpiteellä toteutetaan Tatu-ohjelman yhteydessä 22.6.2020 § 231 hyväksytyjä konsernirakennetta koskevia linjauksia.

Konsernirakenne 31.12.2024	kaupunki	konserni	
Tytäryhteisöt			
Etelä-Savon Energia Oy (konserni)	51,00 %		
- ESE-Energia Oy		51,00 %	
- ESE-Tekniikka Oy		51,00 %	
- ESE-Verkko Oy		51,00 %	
- Haukivuoren Lämpö Oy		51,00 %	
Kiinteistökehitys Naistinki Oy	100,00 %		
Metsäsairila Oy	100,00 %		
- Biosairila Oy		60,00 %	(konserniom. yht. 100 %)
Mikalo Oy	100,00 %		
Mikkelin Asumisoikeus Oy	100,00 %		
Mikkelin opiskelija-asunnot Oy*	100,00 %		
Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy	100,00 %		
Mikkelin Jäähalli Oy	74,88 %	89,10 %	
Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy	80,65 %		
Etelä-Savon Koulutus Oy (konserni)	62,50 %		
- KasvuEsedu Oy		62,50 %	
Mikkelin Ravirata Oy	75,47 %		
Mikkelin Matkailu Oy	100,00 %		
<i>Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt</i>			
As. Oy Pirttitie III	100,00 %		
Kiint. Oy Jääkärintie 31 (Naistinki Oy:n tytär)		100,00 %	
Kiint. Oy Kyyhkylä (Naistinki Oy:n tytär)		100,00 %	
Kiint. Oy Koppelonpesä (ESE:n tytär)		100,00 %	
As. Oy Tuppura	97,00 %		
As. Oy Hirvipari	95,69 %		
Kiint.Oy TeknoGraani (Naistinki Oy:n tytär)		75,64 %	
Kiint. Oy Ristiinan Suopursu	70,00 %		
Kiint.Oy Kenkäveronniemi	66,70 %		
Kiint.Oy Mikkelin Takojankatu 1	58,63 %		
Mikkelin Arkistotalo Oy	56,00 %		
Kiint.Oy Mikkelin Tietotaitokortteli	51,56 %		

Kuntayhtymäosuudet

Etelä-Savon kampuskiinteistöt kuntayhtymä	72,30 %
Etelä-Savon Maakuntaliitto	33,02 %

Osakkuus-/omistusyhteisyydet

	kaupunki	konserni
Kyyhkylän Asuntolat Oy	49,20 %	
Kiint. Oy Otavan Ketola	47,26 %	
Kiint. Oy M:lin mlk:n Kuuselan kulma	41,02 %	
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy (konserni)	36,20 %	
Saimaa Stadiumi Oy	35,44 %	
Mikkelin Mikaeli Oy	33,33 %	
Kiint.Oy Kattilansillan kauppakeskus	32,11 %	
As. Oy Orijärven Kyläpuisto	26,64 %	
Kiint. Oy Laaninkulma	25,27 %	
Kiint. Oy Mikkelin Musiikkiopistotalo	21,24 %	
Sodan ja rauhan keskus Muisti Oy	20,00 %	
Kiint. Oy Mikkelin Torikioski	17,70 %	44,30 %
Koskienergia Oy (ESEN osakkuusyhtiö)		22,95 %

Säätiöt, joissa kaupunki on mukana

Haukivuoren Vanhustentalosäätiö
Juvan ajoharjoitteluratasäätiö**
Kyyhkylä-säätiö
Sodan ja rauhan keskus Muistin tukisäätiö
Suomen elinkeinoelämän keskusarkiston säätiö

* Mikkelin opiskelija-asunnot Oy sulautuu Mikalo Oy:hyn 1.1.2025 alkaen

**Ajoharjoitteluratasäätiön toiminta lakannut. Purkuprosessi käynnissä, joka pyritään saamaan päätökseen 2024 loppuun mennessä.

Omistusyhteisyyttä pidetään osakkuusyhteisönä, kun kunnalla on vähintään viidesosa ja enintään puolet omistusyhteisyyden osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä. Kaupungilla voi olla huomattava vaikutusvalta ja mahdollisuus vaikuttaa yhteisön taloudellisten ja operatiivisten päätösten tekemiseen, mutta sillä ei ole konsernisuhteelle ominaista määräysvaltaa.

5.2 Omistajapolitiikka ja konserniohjaus

Omistajapolitiikka koostuu erityisesti omistajastrategian valinnasta ja sen onnistuneisuuden arvioinnista sekä konserniohjauksesta. Omistajapolitiikassa linjauksissa määritellään omistukselle asetettavat tuotto- ja muut tavoitteet sekä omaisuuden käytöstä vastuussa olevat tahot. Samoin määritellään, miten seuranta ja raportointi on järjestetty. Mikkelin kaupunginvaltuusto on vahvistanut omistajapolitiikalliset linjaukset päätöksellään 20.2.2017 § 15. Omistajapolitiikalliset linjaukset päivitetään vuoden 2025 aikana. Omistajastrategian päivittämiseen liittyvää prosessia on lähdetty jo valmistelemaan syksyn 2024 aikana.

Tehokkaalla omistajapolitiikalla kaupunki tavoittelee tehokkuutta pääoman ja omaisuuden hyödyntämiseen; pääomia vapauttamalla ja uudelleen kohdistamalla kaupunki pyrkii lisäämään kunnan pääomien tuottavuutta ja kehittämään kaupunkia sekä luomaan kestävän kuntatalouden. Merkittävimmille tytäryhtiöille on kaupungin talousarviossa määritelty yhteisökohtaiset tuotto- ja muut toiminnalliset tavoitteet.

Talousarvioon kirjataan myös konkreettisia omistajapolitiikallisia toimenpiteitä talousarviovuodelle. Toimenpiteissä esitetään myös ennakotietona sellaisia tehtäviä tai suunnitelmia, jotka tulevat vaatimaan kaupungin osalta ratkaisuja. Kirjatut omistajapolitiikalliset toimenpiteet jalostuvat talousarviovuoden aikana ja niiden toteutumista arvioidaan tilinpäätösraportoinnin yhteydessä.

Konserniohjaus

Konserniohjauksella tarkoitetaan omistajaohjausta ja tytäryhteisöjen valvontaa koskevien ohjeiden antamista. Omistajaohjaus on kunnan edustajien päätösvalan käyttöä, käytön ohjaamista yhtiökokouksissa tai vastaavissa elimissä sekä muita toimenpiteitä, joilla kunta osakkeenomistajana myötävaikuttaa yhtiön hallintoon ja toimintaperiaatteisiin. Omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.

Konsernivalvonta tarkoittaa tytäryhteisöjen tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointia ja raportointia sekä riskienhallintajärjestelmien toimivuuden arvioimista. Eri yhtiöiden seuranta- ja ohjausvastuu on nimetty kaupunginjohtajan päätöksellä johtaville viranhaltijoille, jotka näin ollen toimivat vastuu-yhtiöidensä *konsernivastuuhenkilöinä*.

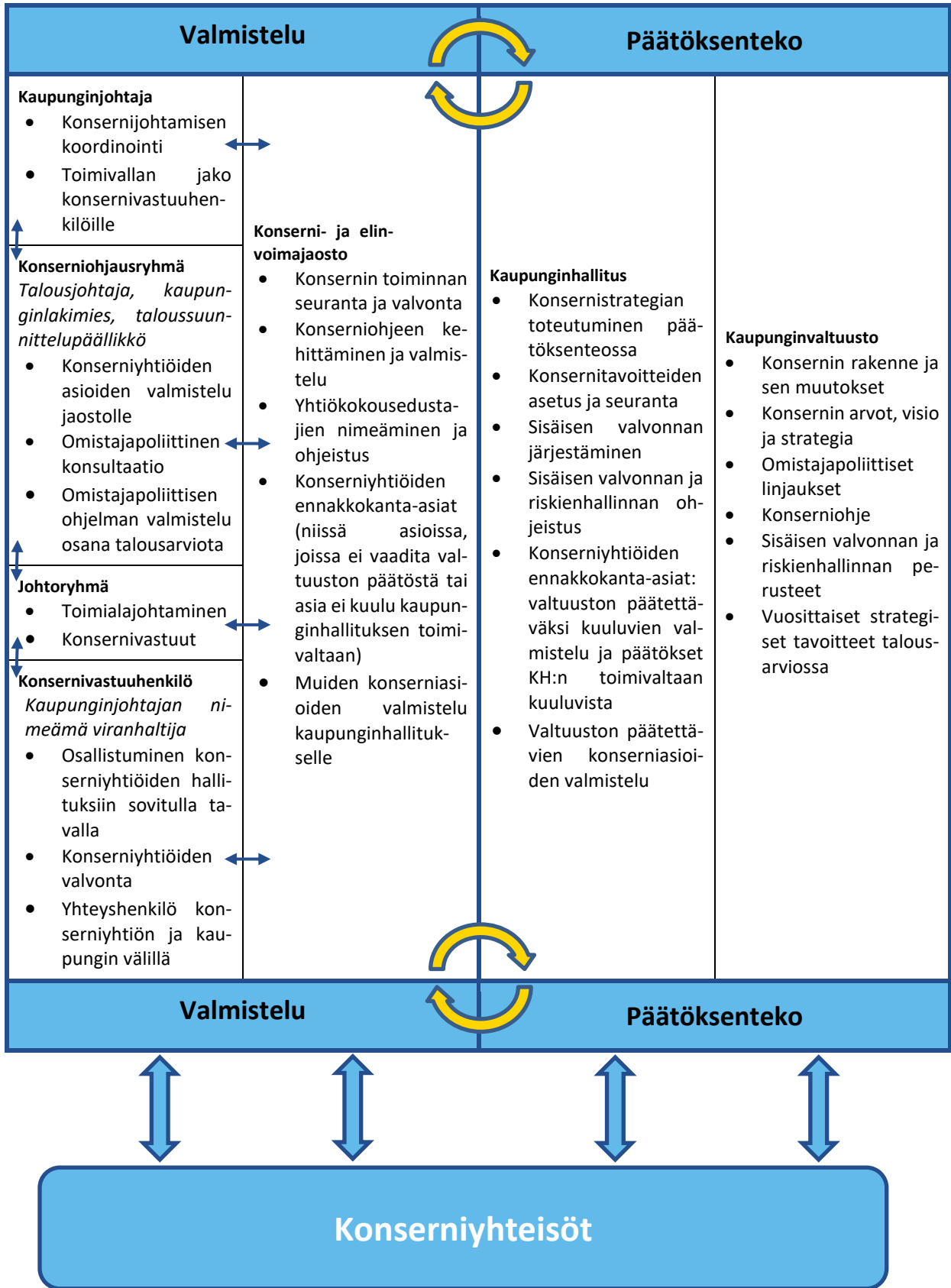
Konserniohje on kuntalain edellyttämä omistajaohjauksen keskeisin ohjaava asiakirja. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt päätöksellään 7.6.2021 § 82 Mikkelin kaupungin konserniohjeen. Konserniohjetta on päätetty lähteä päivittämään ja päivitetty konserniohje tuodaan päätöksentekoon vuoden 2024 aikana.

Konserniohjausprosessi

Mikkelin kaupungin tytäryhteisöjen tavoitteet määritellään vuosittain kaupungin talousarviossa. Yhteisöjen tavoitteet valmistellaan yhteistyössä tytäryhtiön ja yhteisölle nimetyn konsernivastuuhenkilön kesken. Vuoden 2024 talousarviovalmistelusta alkaen konserni- ja elinvoimajaosto on antanut lähetekeskustelu -tyyppisen evästyksen konsernivastuuhenkilöille ennen tavoitteiden asetantaa. Näin omistajan tahtotilan ilmaus ulottuu konkreettisemmin myös lopullisiin yhtiöiden asettamiin talousarviovuoden tavoitteisiin. Konserni- tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan vuosittain siten, että kaupungin seuraavan vuoden talousarvion tavoitteiden määrittelyssä voidaan huomioida kuluvan vuoden tavoitteiden toteutuminen. Kaupunginhallitus antaa konsernitilinpäätöksen yhteydessä tiedot kaupunginvaltuustolle konsernin toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto arvioi konsernin tavoitteiden toteutumista vuosittain tilinpäätöksessä.

Konserniyhtiöiden arviointi perustuu toiminnasta ja taloudesta saatuihin tietoihin. Konserniyhtiöiden seuranta ja raportointia on täsmennetty ja yhteydenpitoa sekä omistajaohjausta on tiivistetty. Työtä on jatkettu vuosina 2023 ja 2024 toteutettavan *toimintakykyiset kuntakonsernit* -verkostohankkeen kautta. Lisäksi omistajapoliittisten linjausten päivittäminen sekä konserniohjeen päivittäminen pyritään toteuttamaan vuoden 2024 aikana. Perinteisesti tytäryhtiöt kutsutaan konserni- ja elinvoimajaoston kuultavaksi vuosittain tai tarpeen mukaan useammin. Keskeisten konserniyhtiöiden kesken järjestettiin 2024 ensimmäistä kertaa niin sanottu kevään konsernipäivä, jossa merkittävimmät tytäryhtiöt esittelevät edellisen vuoden tavoitteiden saavuttamista konserni- ja elinvoimajaostolle tilinpäätösten valmistuttua. Tätä käytäntöä on tarkoitus jatkaa myös tulevina vuosina. Tämän lisäksi syksyisin järjestetään konsernipäivä, jossa käydään läpi konserniyhtiöitä koskevia ajankohtaisia asioita.

Konserniohjausprosessia on havainnollistettu seuraavalla prosessikaaviolla

6 Tytäryhteisöjen valtuustoon nähden sitovat tavoitteet

Kaupunki määrittelee 10 merkittävälle tytäryhtiölle valtuustoon nähden sitovat tavoitteet. Näiden yhtiöiden tehtävänä on palvelutuotannon hoitaminen tai kaupungin kehittämistoimintaan keskeisesti osallistuminen. Konsernivastuuhenkilöiden tulee toimia kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa konserniohjetta.

6.1 Etelä-Savon Energia -konserni

Omistus	100 %
Toimiala	Sähkön- ja lämmöntuotanto, sähkönsiirto
Toimitusjohtaja	Erkki Karppanen

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Sähkönhinnossa on suurta vaihtelua, mutta keskimäärin hintojen oletetaan olevan nykytasolla. ESE pystyy hyötymään hintojen volatiliiteetistä tuottamalla kaukolämpöä sähkökattilalla, kun sähkö on halpaa ja taasen yhteistuotannossa kaukolämpöä ja sähköä sähköllä ollessa kallista.

Puupolttaineista ei uskota olevan pulaa, mutta hinta on aiempaa merkittävästi korkeampi. Tämän johdosta puunpoltoa pitäisi pystyä vähentämään, joten mahdollinen hukkalämpöä tuottava kohde voisi auttaa pienentämään tuotantokustannuksia. Hukkalämpökohdeita, kuten datakeskuksia, on selvityksessä Mikkelissä, mutta vielä ei ole tehty yhtään investointipäätöstä.

Sähköistyminen tulee näkymään ESE-Verkon sähkönsiirtomäärissä. Sähköautojen latauksen lisääntyminen sekä erityisesti mahdolliset datakeskukset voivat jopa tuplata siirtomäärän nykyisestä.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite
Käyttökate 15,7 milj. euroa, jotta yhtiö täyttää lainakovenanttien vaatimukset
Hukkalämmön siirtoputken teknistaloudellisen selvityksen laadinta
Pursialan voimalaitokselle mahdollisesti hankittavan savukaasupesurin teknistaloudellisen selvityksen laadinta
ESE-Energia Oy:n tytäryhtiöiden (ESE-Verkko Oy, ESE-Tekniikka Oy, Haukivuoren Lämpö Oy) fuusioiminen emoyhtiöön.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkelä

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kaukolämmön asiakkuuksien kehittäminen	Kaukolämmön tuntimittauksen laajentaminen, nykytila	98 % tuntimittauksessa vuonna 2027

Huomioidaan Mikkelin hiilineutraalisuustavoite kestävässä rakentamis-, maankäyttö-, liikenne- ja energiaratkaisuissa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Pursialan voimalaitoksen polttoainekäytön minimointi	Hukkalämmön siirtoputken teknistaloudellinen selvitys/ Energialiiketoiminta	Selvitys tehty v. 2025
Pursialan voimalaitoksen polttoainekäytön minimointi	Pursialan voimalaitoksen savukaasupesurin teknistaloudellinen selvitys/ Voimaliiketoiminta	Selvitys tehty v. 2025

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Henkilöstön työtyytyväisyydestä ja työpaikan hyvästä imagosta huolehtiminen	Great Place to Work sertifikaatin pitäminen/konserni. Sertifikaatti saatu ensimmäisen keran v. 2024.	Sertifikaatin uusiminen v. 2025

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Yhteistyö LUT Mikkelin kanssa sekä yhteistyöprojektit XAMK:n ja EsEdun kanssa	Kehitetään omaa toimintaa yhteistyössä koulutustoimijoiden kanssa/ Voimaliiketoiminta, Energialiiketoiminta	Kestävää metsäenergiaa Etelä-Savossa - KESME 2023-2025 Met-säkeskus vetää, LUT ja ESE mukana. Kestävää tulevaisuuden työtä uudella osaamisella - KETTU 2024-2025. ESEDU vetää, ESE ohjausryhmässä. XAMK:n hanke "Vähähiilisen aluerakentamisen konseptit Etelä-Savossa" ESE ohjausryhmässä.

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Osallistuminen Mikkelin kaupungin kasvuohjelman yritys-elämää ja oppilaitosyhteistyötä vahvistaviin toimenpiteisiin	Saamme opiskelijoita tutustumaan yhtiön toimintaan ja teemme energia-alaa tunnetuksi, minkä avulla turvataan tulevaisuuden työntekijöiden saantia/ konserni	Vähintään viisi kesätyöntekijää vuodessa sekä vähintään yksi opinnäytetyö vuodessa

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Tuetaan tapahtumakaupunki Mikkelin kehittämistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
ESE on mukana tukijan roolissa Mikkelissä järjestettävissä tapahtumissa	ESE tukee sopivia kaupungin järjestämiä tapahtumia/ Hallinto	Tuki kumppanuussopimusten puitteissa

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	67 986	61 500	63 700	65 000
Tilikauden voitto/tappio	7 084	3 800	-3000	-2000
Osinko*	-	1 460 ***	-	-
Investoinnit	8 415	10 000	10 500	13 500
Ulkoisen velka	49 287	55 000	144 000	149 000
Sisäinen velka	27 796	27 367	0	0
Konsernitilin limiitti	4 200	4 200	0	0
Omavaraisuusaste	27,3 %	22 %	30 %	
Henkilöstö yhteensä, kpl	86	85	90	89
vakituinen, kpl	82	85	89	89
määräaikainen, kpl	4	0	1	0

*osinko, joka maksetaan kunkin vuoden tuloksesta, tilitetään vasta seuraavan kalenterivuoden aikana.

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Strategiset riskit

ESEN strategiset riskit liittyvät Pursialan voimalaitoksen tuotannon ja kaukolämmön myynnin kannattavuuteen. Lämpiminä vuosina Pursialan voimalaitoksen tuotantomäärät ovat vähäisiä, ja ns. minimikuormalla ajaminen heikentää tuotannon hyötysuhdetta. Pursialan voimalaitos pystyisi tuottamaan enemmän lämpöä kuin mitä tällä hetkellä on olemassa lämpökuormaa. Voimalaitoksen toiminnan kannattavuuteen kytkeytyy myös poliittisia riskejä, kuten muutokset polttoaineiden verotuksessa ja käyttökielloissa sekä tuissa. On tärkeää, että voimalaitokselle saapuvien polttoaineiden energiamäärät saadaan mitattua oikein, sillä se vaikuttaa suoraan tuotannon kannattavuuteen.

Tukkusähkömarkkinoilla hinnat ovat heiluneet voimakkaasti. Sähkön hintariskeihin varaudutaan ESEN hallituksen hyväksymällä riskipolitiikalla. Riskipolitiikka määrittelee, miten tulee varautua markkinahintariskiin, määräriskiin, vastapuoliriskiin, likviditeettiriskiin ja aluehintariskiin. Lisäksi riskipolitiikka määrittelee rajat, joissa riskien tulee pysyä. Riskipolitiikan toteutumista seurataan kuukausittain.

Kaukolämmössä haasteena on kiinteistöjen energiankulutuksen väheneminen sekä maalämpöratkaisujen imagoetu markkinoinnissa. Myös ilmaston lämpeneminen on riski, koska se vaikuttaa lämmön myyntimääriin.

Operatiiviset riskit

Operatiivisista riskeistä huomattavimmat ovat polttoaineiden saannin turvaaminen Pursialan voimalaitoksella, lämmöntuotantokapasiteetin riittävyys ja toimivuus sekä sähkönjakelun varmistaminen.

Polttoaineiden saantia on pyritty turvaamaan riittäväillä polttoainesopimuksilla, omilla polttoaineiden varmuusvarastoilla sekä keskittämällä puupolttoaineiden terminaalitoiminnot Mikkelin Metsä-Sairilaan. Pitkän aikavälin epävarmuustekijät liittyvät turpeen verotukseen ja mahdollisiin käyttökieltoihin. ESE on strategiassaan päättänyt luopua turpeen käytöstä vuoteen 2035 mennessä, mutta todennäköisesti turpeen poltosta pystytään luopumaan merkittävästi aikaisemmin.

Polttoainekäyttö on äärevöitynyt aiemmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että voimalaitos käyttää hyvin lyhyinä pakkasjaksoina paljon polttoainetta, kun muina aikoina polttoaineen käyttö on huomattavasti pienempää. Polttoainetoimittajilta vaadittaisiin näin ollen entistä enemmän terminaalivarastointia, jolla tuetaan haketusta kylminä kuukausina. Viime vuosina puupolttoaineiden hinnat ovat nousseet merkittävästi.

Lämmöntuotantokapasiteetin riittävyys häiriötilanteissa ja suurissa kuormitustilanteissa on varmistettu vara- ja huippulämpökeskuksilla. Pursialan lämmöntuotantokapasiteetti on noin 130 MW ja vara- ja huippulämpökeskusten kapasiteetti hieman alle 100 MW. Tämän lisäksi on lisäksi käytössä 30 MW sähkökattila, jota käytetään alhaisen sähkönhinnan aikana. Vara- ja huippulämpökeskusten kapasiteetin tulee vastata kaukolämmön myyntimäärien kehitystä.

Verkkotoiminnan riskeinä ovat sähkönjakelun häiriöt ja sallitun tuoton laskentaan vaikuttavat viranomaispäätökset. Sähköverkon pitkän aikavälin kehittämiseksi on laadittu suunnitelma. Se ohjaa verkkoon tehtäviä investointeja, joilla pyritään turvaamaan sähköverkon toimintavarmuus ja kehittämään verkkoa. Sähkönjakelun häiriöitä pyritään lisäksi ehkäisemään siten, että verkon toimintakunnosta huolehditaan mm. huoltotoimenpiteillä ja verkonraivauksella. ESE-Verkko Oy jatkaa verkkonsa maakaapelointiasteen nostamista.

Muita riskejä ovat päästöoikeuksien riittävyys, muutokset sähkön markkinahinnassa sekä henkilöriskit. Yhtiö joutui ensimmäisen kerran ostamaan päästöoikeuksia vuonna 2022, ja niitä ostetaan myös lähivuosina. Pursialan kattilateknikka mahdollistaa puunkäytön aina 85 %:iin saakka, mutta haasteet puupolttoaineiden saannissa voivat pakottaa käyttämään turvetta. Sähkön hintariskeihin on varauduttu riskipolitiikalla.

Hallituksella tulee aina olla suunnitelma toimitusjohtajan mahdollisesta korvaamisesta. Lisäksi henkilöriskeihin on varauduttu sijaisuusjärjestelyin ja dokumentoimalla tietoa siten, että tieto on myös muiden saatavilla. Sijainen tekee sijaistettavan työn ja tulee samalla perehdytetyksi toisen työhön käytännön kautta.

Rahoitusriskit

Konsernin rahoitusriskeihin on varauduttu hankkimalla lainoille suojaustuotteita. Päätökset lainasuojauksista tehdään hallituksen päätöksillä. ESE-konsernilla on käytössään lyhytaikainen laina, joka auttaa maksuvalmiudessa.

Vahinkoriskit

Konsernissa on tunnistettu seuraavat vahinkoriskit: omaisuusvahinkoriskit, vastuuvahingot, tuotannon keskeytysriskit, ympäristövahingot, rikosvahingot ja tapaturmat. Vakuutusmäärät ja vakuutusten kattavuus tarkistetaan vuosittain. Konsernilla on käytössään vakuutusmeklari, joka avustaa mm. vakuutusten kattavuuden määrittelyssä sekä korvaushakemuksissa.

Omaisuusvahinkoriskeihin on varauduttu omaisuusvakuutuksilla, joita ovat mm. laitosten ja irtaimiston vakuutukset sekä ajoneuvovakuutukset. Sähkö- ja kaukolämpöverkkoja ei ole vakuutettu.

Toiminnan vahinkojen varalta yhtiöllä on vastuuvakuutus, joka sisältää liiketoiminnan lisäksi toimitusjohtajan, hallituksen ja johtoryhmän vastuuvakuutukset. Yrityksellä on myös rikosvakuutus. Pursialan voimalaitoksen ja Tikkanan lämpökeskuksen tuotantojen mahdollisen keskeytyksen varalta on osin keskeytysvahingot kattava keskeytysvakuutus. Keskeytysvahinkojen taso on viimeisen vuoden aikana alalla yleisesti heikentynyt merkittävästi eikä täyttä vakuutusosuutta keskeytysvahingoille ole enää saatavilla.

Ympäristövahinkoihin on varauduttu mm. ympäristövahinkovakuutuksin sekä valitsemalla vähäpäästöisiä polttoaineita, parantamalla tulipalotilanteiden toimintavalmiuksia ja vaihtamalla sähköverkkoon ympäristöystävällisiä muuntajia.

Työtapaturmia pyritään ehkäisemään järjestämällä työturvallisuuskoulutusta koko henkilöstölle ja lisäämällä näin tietoisuutta turvallisista työtavoista. Työturvallisuuden kehittymistä seurataan yhtiön mittareista laaditun työturvallisuusindeksin avulla. Lisäksi yhtiössä järjestetään säännöllisesti ensiapukoulutusta ja turvavartteja sekä ylläpidetään työturvallisuuskortteja.

Työtapaturmien varalta henkilöstöllä on lakisääteinen tapaturmavakuutus ja matkavakuutus työmatkoille. Henkilöstölle on otettu myös vapaaehtoinen sairauskuluvakuutus, joka kattaa kaikki sairaus- ja tapaturmakustannukset 10 000 euroon asti. Vakuutuksen avulla pyritään pitämään huolta henkilöstön työkyvystä ja nopeasta töihin paluusta tapaturma- tai sairaustilanteiden jälkeen.

Sääntöjen ja päätösten noudattaminen

Tilintarkastajien suorittamassa valvonnassa ei ole todettu, että sääntöjä tai päätöksiä olisi jätetty noudattamatta eikä ole havaittu, että noudattamatta jättäminen olisi aiheuttanut haittaa yhtiölle.

ESE:ssä otettiin käyttöön Whistleblowing -kanava väärinkäytösepäilyjen ilmoittamista varten vuonna 2023.

Tavoitteiden toteutuminen ja varojen käytön valvonta

Hallitus määrittelee konsernille strategian ja tavoitteet sekä vision. Strategia on päivitetty vuonna 2024. Konsernille määritellään toiminnalliset tavoitteet vuosisuunnittelun yhteydessä. Tavoitteet perustuvat pitkälti hallituksen vahvistamaan strategiaan. Tavoitteiden toteutumista seurataan johtoryhmätasolla kaksi kertaa vuodessa pidettävissä johdon katselmuksissa. Yksiköiden vuositavoitteet perustuvat sekä strategian mukaisiin tavoitteisiin että kehityskeskusteluissa asetettuihin tavoitteisiin. Yksikötason tavoitteiden toteutumista seurataan yksiköiden osastopalaverissa vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Konsernille laaditaan vuosittain budjetti sekä investointisuunnitelma, jotka hallitus vahvistaa. Näiden suunnitelmien pohjalta laaditaan konsernin kassabudjetti, johon esimerkiksi rahoitustarve perustuu. Tulosbudjetti seurataan kuukausittain ja kassabudjettia viikoittain. Toteutuneet investoinnit tarkastetaan vuosittain.

Jokaiseen maksuun tarvitaan asiataarkastaja ja hyväksyjä, joiden tulee olla eri henkilöt. Mikäli poikkeustilanteessa maksumääräys annetaan sähköpostilla ilman tarkastaja-hyväksyjä -menettelyä, tulee maksun oikeellisuus varmentaa puhelinsoitolla maksumääräyksen antaneille henkilölle. Kirjanpidossa tehdään täsmäytykset ja erot tarkastetaan eli siinä toimii omaehtoinen valvonta.

Omaisuuksien hankinta, luovutus ja hoito

Hankintoihin liittyvät menettelyt ja oikeudet on määritelty ESE-konsernin Hyvä hallintotapa -asiakirjassa. Siinä on määritelty myös lähipiiriliiketoiminnan valvonta, sopimusten laadinta, omaisuuden hallinnointi, kirjanpidon ja maksuliikenteen järjestäminen sekä sisäinen valvonta ja tarkastus. Jokainen työntekijä on velvollinen käsittelemään työnantajan omaisuutta vastuullisesti, kuten heidän tulee myös kunnioittaa asiakkaan omaisuutta. Nämä on määritelty ESE-läisen pelisäännössä, joka on osa ESE:n toimintajärjestelmää. Omaisuuteen kohdistuvat riskit arvioidaan vuosittain vakuutusyhtiön kanssa ja riskit pyritään poistamaan omaisuusvakuutuksin. ESE-konserni noudattaa hankinnoissaan Erityisalojen hankintalakia ”Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista”. Hankintojen tulee aina olla tarkoituksenmukaisia. Näiden hankintarajojen alle jäävät hankinnat tehdään ESE:n hallituksen hyväksymän pienhankintaohjeen mukaisesti.

Hankintoja valvotaan siten, että ostorekontramaksuissa tulee olla laskun tarkastajan ja hyväksyjän kuittaus. Lasku ei mene maksuun ilman tarkastus- ja hyväksyntävaiheiden suorittamista, joista jää joko sähköinen merkintä. Laskulla ei saa olla sama henkilö hyväksyjänä, joka on laskun tarkastanut. Tarkastajana toimii hankinnasta tietävä henkilö. Reskontran ohi suoritetuissa maksuissa tulee myös olla tarkastajan ja hyväksyjän varmennus (maksumääräys tai lasku). Yksiköt vastaavat siitä, että heidän hankintoihin liittyvissä laskuissa on riittävät merkinnät siitä, että laskusta käy selvästi ilmi, miten kustannus liittyy liiketoimeen. Mikäli näin ei ole, tulee laskun tarkastajan tai hyväksyjän täydentää laskun tietoja.

Investoinneista käydään erikseen talousosaston toimesta läpi, että investoinneiksi kirjatut kulut ovat investointeja ja varmistetaan, että laskuilta löytyvät riittävät tiedot, joilla voidaan varmistaa kulun olevan investointi. Yksiköt vastaavat siitä, että investointikirjaukset ovat oikein ja että laskuilta löytyvät riittävät tiedot. Konsernissa on erillinen ohje investointien määrittelyyn. Hankintoja omalta lähipiiriltä (perheenjäsenet, joiksi katsotaan mm. avio- tai avopuoliso sekä henkilön omat tai puolison lapset ja muut huollettavat) voi tehdä ainoastaan esimiehen kirjallisella luvalla ja siten, että tarjoukset toimitetaan muulle kuin hankinnan tekeväälle henkilölle. Hankintoja suorittava ei saa saada hankinnoista itselleen henkilökohtaista hyötyä. Sopimusten laadinnassa tulee ottaa huomioon seuraavat asiat:

- sopimuksissa on ESE:ä suojaavat ja kohtuulliset pykälät
- sopimuksilla on omistaja, joka seuraa sopimusten noudattamista, voimassaoloa sekä maksujen aiheellisuutta ja oikeellisuutta
- mahdolliset sakkopykälät (viivästyskorko, myöhästymissakko)
- sopimuksen vakuudet ja takuut

- sopimuksen allekirjoittajalla on asianmukaiset allekirjoitusoikeudet (asemavaltuus, prokura tai nimenkirjoitusoikeus)
- sopimukset eivät pääse raukeamaan, kun niille on vielä tarvetta
- sopimukset sanotaan irti, kun ne eivät ole enää tarpeen
- sopimuksen irtisanomis-, purku- ja siirtomahdollisuudet (exit-pykälä)
- sopimus arkistoidaan ESE:n sopimusarkistoon ESE:lle on laadittu sopimuspolitiikka vuonna 2020, jossa on määritelty periaatteet sopimusehdoille, sopimusprosessille, sopimusvaltuuksille sekä sopimusten hallinnalle ja elinkaarelle.

Tiivis selvitys oman sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä arvio sisäisen valvonnan onnistumisesta

Sisäinen valvonta on osa päivittäistä toimintaa. Sen tavoitteena on saada riittävä varmuus toiminnan tuloksellisuudesta, toiminnan ja talouden lainmukaisuudesta, hyväksytyjen budjettien noudattamisesta, varojen ja omaisuuden turvaamisesta sekä raportoinnin oikeellisuudesta ja riittävydestä.

Sisäisen valvonnan järjestämisestä ja toiminnan tuloksellisuudesta vastaavat konsernin hallitukset sekä toimitusjohtajat. Kaikkien liiketoimintayksiköiden ja yhtiöiden on kuitenkin toimintaa suunnitellessaan otettava huomioon sisäisen valvonnan asettamat vastuut ja velvoitteet ja he vastaavat sisäisestä valvonnasta vastuualueillaan. Sisäistä valvontaa toteuttavat myös kaikki työntekijät kaikilla organisaatiotasolla osana toimintarutiineihin sisältyvää toimintojen ja varojen käytön valvontaa. Johdon ja esimiesten tulee omalla toiminnallaan näyttää esimerkkiä ja luoda organisaation myönteinen sisäisen valvonnan ilmapiiri. Johtamistapa ja toimintakulttuuri luovat perusta valvontaprosessille ja edistävät tavoitteiden toteutumista sekä henkilöstön valvontatietoisuutta.

Yhtiössä on käytössä sisäisen valvonnan toimintamalli. Talousosastolla toteutetaan vuosittain sisäisen valvonnan mukainen tarkastus, jolla voidaan todeta, että maksuissa on vaadittavat tarkastus- ja hyväksyntämerkinnät ja että laskut on viety kirjanpitoon. Tästä valvonnasta laaditaan raportti. Sisäisessä valvonnassa ei ole tullut ilmi väärinkäytöksiä tai kirjattu poikkeamia, joiden perusteella voitaisiin todeta, että konsernissa olisi tapahtunut väärinkäytöksiä.

Omistajapoliittiset toimenpiteet vuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2025	Arvioitu valmistumisen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Vuoden 2024 strategiatyön tuloksena syntyneiden rakenteellisten, toiminnallisten ja taloudellisten muutosten toteuttaminen	31.12.2025		ESE	
ESE edistää mahdollisuuksiensa mukaan Mikkeliin sijoittautuvien energiantensivisten ja hukkalämpöä tuottavien hankkeiden onnistumista	jatkuvaa toimintaa		ESE	Miksei, Mikkelin kaupunki

6.2 Etelä-Savon Koulutus Oy (Esedu)

Omistus	62,5 %
Toimiala	Yhtiön toimialana on ylläpitää kulloinkin voimassa olevassa lainsäädännössä tarkoitettua ammatillista koulutusta sekä lukiokoulutusta (vaihtoehtoisesti toisen asteen koulutusta) sille toimiluvassa/järjestämisluvassa määrätyn koulutustehtävän mukaisesti. Yhtiö voi harjoittaa myös toimialansa puitteissa muuta koulutustoimintaa. Lisäksi yhtiö järjestää toisen asteen koulutuksen tasoista aikuiskoulutusta sekä koulutustaan tukevaa palvelu-, majoitus-, ravintola-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita osakkeita, osuuksia ja kiinteistöjä sekä käydä niillä kauppaa ja vuokrata niitä sekä vastaanottaa avustuksia ja lahjoituksia
Toimitusjohtaja	Arja Flinkman

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Yhteistyö itä-Suomen koulutuksen järjestäjien kanssa tiivistyy.
 Rahoitus vähenee vähintään 20 % vuoteen 2027 mennessä.
 Nuorten määrä vähenee ja aikuiskoulutuksen rahoitus muuttuu.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite
Toiminnan sopeuttaminen ammatillisen koulutuksen muutoksiin, painotus tutkintojen osalta nuorten koulutukseen ja aikuis-koulutuksen toimintamallin muuttaminen.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön avulla kaupungin toiminta uudistetaan kaupungin taloudellisen kantokyvyn mukaiseksi.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tiimityön ja henkilöstön kehittäminen	Henkilöstön määrällinen ja laadullinen kohtaanto, Esedu	Tiimien kehittämistoimet asetettu OV/HTV = 15

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kestävän tulevaisuuden osaamisen lisääminen	Kestävä tulevaisuus huomioitu Esedun toiminnassa, koulutustarjonnassa ja toimintaprosesseissa, Esedu	Toteutettu sertifiointiprosessi

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Lisätään työllistymistä osaamista kehittämällä	Jokaiselle oma urapolku, Esedu	Työllistyminen Esedun opintojen jälkeen 70 % (Tilastokeskus)
Yrittäjyyspolut opiskelijoille	Yrittäjyyden verkko-opinnot ja NY-toiminta, Esedu	Suoritettujen yrittäjyysopintojen määrä (osp)
Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kansainvälinen rekrytointi	Osaajia aloille ulkomailta, Esedu + rekry-yritykset + työnantajat, Esedu	30 uutta työntekijää

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Työelämässä oppiminen	40 % opiskelijavuosista syntyy koulutus- ja oppisopimuksilla työelämässä	TEO %

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	32 616	30 942	33 193	30 500
Tilikauden voitto/tappio	296	48	332	0
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	2 112	1 000	2 018	1 000
Ulkoisen velka	5 037	5 800	5 800	5 800
Sisäinen velka	0	0	0	0
Konsernitilin limiitti	3 000	3 000	3 000	3 000
Omavaraisuusaste	65 %	64 %	66 %	64 %
Henkilöstö yhteensä, kpl	329	330	327	280
vakituinen, kpl	292	295	291	272
määräaikainen, kpl	37	35	36	8

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Kriittinen osaaminen jää liian vähäiseksi. Koulutuksen vaikuttavuus ja kohtaanto.

Omistajapoliittiset toimenpiteet vuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2025	Arvioitu valmistumisen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmistelu- vastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Esedu toimii alueen elinvoiman edistäjänä	Opiskelija-läpivirtaama 7000 vuonna 2025	Aikuiskoulutus	Esedu	Omistajat Miksei Työllisyysalue Hyvinvointialue Alueen muut oppilaitokset Mikko Oy

6.3 Kiinteistökehitys Naistinki Oy

Omistus	100 %
Toimiala	Kiinteistöjen hallinta, vuokraaminen, ylläpito ja investoinnit.
Toimitusjohtaja	Kyösti Ylijoki

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Kokotason lasku suojaamattomien lainojen osalta keventää rahoituskulurakennetta. Suojattujen lainojen osalta korkotason lasku pienentää liikevaihtoa.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite	
Mölnlycken käynnissä olevat investoinnit on saatettu päätökseen	Toimisto- ja ETO-hanke ovat asiakkaalle luovutettuna ja vuokranmaksu toimii täysillä
Kansalliskirjaston uudishanke käynnistyy	Hankesuunnitelma ja rahoituspäätökset ovat valmistuneet
Insinöörinkatu 7 kiinteistölle on saatu ratkaisu	Kiinteistöllä alkaa laajennus tai kiinteistö on myyty
Rahtitie 9 kiinteistölle on saatu ratkaisu	Kiinteistö on myyty

STRATEGIAKORTIT

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Mölnlycken investoinnit	Saattaa käynnissä olevat investoinnit asiakkaalle luovutettaviksi, Naistingin henkilöstö	Toimistolaajennus ja ETO ovat asiakkaalla käytössä
Koko Naistinki kiinteistökanta	Pitää toimitilat asiakkaille tarkoituksenmukaisina ja turvallisina kannattavasti, Naistingin henkilöstö	Asiakkaat ovat tyytyväisiä saamaansa palveluun ja kaikille toimitilaa tarvitseville kyetään järjestämään toimitila
Uusien yritysten vastaanottaminen	Mikkeliin siirtyvät/perustettavat yritykset saavat tarvittaessa käyttöönsä tarkoituksenmukaiset toimitilat, Naistingin toimitusjohtaja	Tilatarve kyetään osaltamme toteuttamaan

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
KOy Tietotaitokorttelin asemaa vahvistetaan	Korkeakoulut ovat tyytyväisiä toimintaympäristöönsä ja tilat kyetään pitämään täysimääräisessä käytössä. Mahdollisiin vapautuviin tiloihin haetaan toimijoita oppilaitoksista ja yrityksistä, Naistingin isännöitsijä ja Naistingin/TTKn toimitusjohtaja	Tilat ovat täysimääräisesti käytössä
Kansalliskirjaston uudishanke	Uudishanke on suunniteltu ja rahoitus varmistettu. Toimintaan saadaan mukaan XAMKin digitaaliset palvelut, Naistingin rakennuttajapäällikkö ja toimitusjohtaja	Suunnittelu valmis ja rahoitus varmistettu

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	7 972	7 500	8 000	9 000
Tilikauden voitto/tappio	446	500	600	650
Osinko	223	400		
Investoinnit	5 000	8 000	9 000	3 000
Ulkoisen velka	19 000	17 500	17 000	16 000
Sisäinen velka	9 897	20 000	19 000	21 000
Konsernitilin limiitti	2 000	2 000	2 000	2 000
Omavaraisuusaste	21,3 %	23 %	23 %	22 %
Henkilöstö yhteensä, kpl	7	7	7	7
vakituinen, kpl	7	7	7	7
määräaikainen, kpl	0	0	0	0

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Kulurakenteen pahimmat riskitekijät ovat takanapäin, mutta markkinahäiriöihin on syytä varautua pitkäaikaisilla hankintasuorituksilla. Tämä tarkoittaa sekä energiahankintaa, että rahoitusta. Energiahinnan osalta yhtiö on tehnyt futuuri-kiinnityksiä jo vuonna 2024 vuosille 2025 ja 2026. Vuoden 2025 aikana tullaan kiinnittämään vuotta 2027. Rahoituksen osalta tehdään suojauksia kiinteään korkoon, mikäli korkotaso laskee riittävästi.

Asiakasriskiä on hajautettu luonnollisesti eri toimialoihin ja erityyppisiin asiakkaisiin. Suurimpia asiakkuuksia sitoutetaan pitkillä vuokrasopimuksilla mahdollisuuksien mukaan. Mm. Mölnlycken suuret tasesitoumukset on sidottu 10 vuoden sopimuksilla.

Vahinkoriskiä varten on vakuutukset huolellisen ja ajanmukaisen toiminnan tukena.

Omistajapoliittiset toimenpiteet vuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide talousviovuodelle 2025	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
IK7 myyntilupa/laajenus	Qtr1/2025		Naistinki	Kaupunki/ asiakas
Rahtitie myyntilupa	Qtr2/2025		Naistinki	Kaupunki/ asiakas
Mölnlycken investoinnin loppurahoitus	Qtr1/2025		Naistinki	Kaupunki
Kansalliskirjaston rahoitus	Qtr1-Qtr4/2025		Naistinki	Kaupunki

6.4 Metsäsairila Oy

Omistus	100 %
Toimiala	Jätehuolto ja jätteiden hyötykäytön edistäminen
Toimitusjohtaja	Ville Kakkonen

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Jäte- ja hankintalakien muutokset tulevat vaikuttamaan alan kehitykseen kuntayhtiöissä. Jätelainsäädäntöön on tulossa muutoksia sekä EU-tasolla, että kansallisesti. Tulevat muutokset ohjaavat voimakkaasti tulevien vuosien liiketoimintaa.

Tällä hallituskaudella on suunniteltu kansalliseen jätelakiin kolme eri muutospakettia vuosille 2024-2026:

1. paketti 2024 ”Kunnan vastuuta rajataan”
2. paketti 2025 ”Kilpailuneutraliteetti”
3. paketti 2026 ”Jätelaista kiertotalouslakiin”

Muita mahdollisia muutoksia toimintaympäristössä ovat mm. tuottajavastuun laajentuminen, uudet sekoitevelvoitteet pakkauksissa ja tuotteissa sekä jätteenpolton päästökauppa.

Mikkelissä on tehty viranomaispäätös jätehuollon kaksoisjärjestelmästä luopumisesta vuoden 2025 helmikuun alusta alkaen. Muutos näkyy kasvavana asiakaspalvelukontaktien määränä, jonka ennakoidaan noin kaksinkertaistuvan vuonna 2025 vuoden 2024 tasoon verrattuna.

Digitalisaation merkitys tulee korostumaan kierto- ja biotalouden kehityksessä lähivuosina. Digitalisaatio mahdollista uusien asiakaslähtöisesti suunniteltujen tuotteiden ja palvelujen toteuttamisen.

Huoltovarmuuden prioriteetti on noussut. Jätehuolto on yhteiskunnan kannalta kriittinen toimiala.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite
Sekajätteen kuljetus Mikkelin taajamassa siirtyy kunnan järjestämäksi. Tavoitteena on, että jätekuljetukset toimivat koko Mikkelin alueella kunnan järjestämänä helmikuusta 2025 alkaen.
Viestintää hoidetaan viestintäsuunnitelman mukaan. Vuonna 2025 painopisteenä kunnan vastuulle siirtyvät sekajätekuljetukset.
Biojätteen aluekeräyspisteverkosto valmistuu suunnitelman mukaisesti vuonna 2025.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkelä

Huomioidaan Mikkelin hiilineutraalisuustavoite kestävässä rakentamis-, maankäyttö-, liikenne- ja energiaratkaisuissa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Biokaasun käytön lisääntyminen jätteen bio- ja sekajätteen keräyksessä kiinteistöiltä pakkaavalla jäteautolla.	Kaikki bio- ja sekajätekeräykset pakkaavilla jätteautoilla hoidetaan biokaasukäyttöisellä kalustolla helmikuusta 2025 alkaen.
Materiaalien energiahyötykäyttö	Materiaalia ohjataan energiahyötykäyttöön.	Sekajäte 100 % energiaksi
Materiaalin hyötykäyttö liikennepolttoaineeksi	Orgaanisten jätteiden hyödyntäminen biokaasuna.	Biojäte 100 % biokaasun tuotantoon

Edistetään kaupungin kehittämislustojen vaikuttavuutta ja yrittäjyyden kasvua alustoilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Digitaalisten palvelujen tarjoaminen EcoSairilassa toimiville yrityksille	Uuden kiertotaloudenkadun varressa sijaitsevan vaa'an ja siihen liittyvän vaakajärjestelmän käyttömahdollisuuden tarjoaminen alueen yrityksille.	Uusien käyttäjien lukumäärä.

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Tunnistetaan ja huomioidaan alueen merkittävä vapaa-ajanasuminen ja monipaikkaisuus.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Mahdollistetaan vapaa-ajan asunnoilla erilliskerätyn biojätteen toimittaminen haja-asutusalueelle perustettaviin biojätteen aluekeräyspisteisiin.	Biojätteen aluekeräyspisteverkosto on valmis vuoden 2025 aikana.	Aluekeräyspisteverkosto on valmis / verkostoon liittyneiden vapaa-ajan kiinteistöjen määrä vuoden 2025 lopussa.

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	7 775	7 800	7300	7815
Tilikauden voitto/tappio	1 340	200	50	76
Osinko*	0	0	0	0
Investoinnit	990	950	500	500
Ulkoisen velka	5 467	7 000	7000	5 710
Sisäinen velka	1 500	1 500	1500	1 500
Konsernitilin limiitti	2 000	2 000	2000	2000
Omavaraisuusaste	56 %	50 %	50 %	52 %
Henkilöstö yhteensä, kpl	21	23	21	21
vakituinen, kpl	19	20	19	19
määräaikainen, kpl	2	3	2	2

*osinko, joka maksetaan kunkin vuoden tuloksesta, tilitetään vasta seuraavan kalenterivuoden aikana.

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Jätehuolto on määritelty kokonaisuudessaan yhteiskunnan kannalta kriittiseksi toimialaksi. Poikkeustilanteissa kunnat ovat velvollisia hoitamaan jätehuollon alueellaan. Poikkeustilanteita varten on tehty varautumissuunnitelma.

Omistajapoliittiset toimenpiteet vuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2025	Arvioitu valmistuminen (ajan-kohta)	Huomioitavaa	Valmistelu-vastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Fuusioselvityksen laadinta Jätekkö Oy:n kanssa päätöksentekoa varten.	Päätöksentekoselvityksen pohjalta tammikuu 2025.		Metsäsairilan toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja	Fuusioselvitys-ohjausryhmä

6.5 Mikalo Oy

Omistus	100 %
Toimiala	Asuntojen vuokraus. Yhtiö on perustettu sosiaalista vuokraustoimintaa harjoittavaksi, joka vuokraa asuntoja arava- ja korkotukilakien edellyttämien käyttö- ja luovutusrajoitusten mukaisesti. Yhtiö hoitaa omalta osaltaan kunnan asunto- ja aluepoliittisen velvoitteen, jossa kunnan on luotava alueelleen yleiset edellytykset asunto-olojen kehittymiselle sekä järjestää kohtuulliset asumisolot.
Toimitusjohtaja	Tommi Kuvaja

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Alueen väestökehityksen muutos jatkuu; väestö sekä ikääntyy että vähenee. Yhden henkilön ruokakuntien määrä lisääntyy, jolloin isoja asuntoja tarvitaan aikaisempaa vähemmän. Ihmiset muuttavat keskustajamiin ja niiden läheisyyteen. Asuntojen kysyntä kohdistuu alueille, joissa palvelut ovat toimivia tai niitä on tarjolla. Väestö ei vähene muuttotappioalueilla pelkästään syrjäseuduilta vaan

se koettelee myös pienempiä kaupunkiseutuja. Tulevaisuudessa alueen ikääntyvän väestön määrä kasvaa. Väestökadon vuoksi erityisesti laajojen kerrostaloalueiden kysyntä vuokra-asunnoista vähenee. Nykyinen asuntokanta on sijainnillisesti hajallaan eikä ole määrällisesti suhteessa kysyntään. Yhtiön talouden tasapainon saavuttamiseen ja säilyttämiseen vaikuttaa merkittävästi hallittu kiinteistökannan sopeuttaminen yhtiön tarvetta vastaavaksi.

Tällä toimintakaudella valmistuu yhteisöllisen asumisen kokonaisuus vuoden 2025 loppuun.

Vuoden 2025 alusta Mikkelin opiskelija-asuntojen sulautuminen tulee merkittävästi vaikuttamaan Mikalon taloudelliseen kehitykseen. Kustannustason nousu voi edelleen vaikuttaa yhtiön talouden ennustettavuuteen sekä talouden tasapainon ylläpitoon.

Yhtiön tärkeimmät tavoitteet pidemmällä aikavälillä ovat kilpailukykyinen vuokrataso sekä paremmin kysyntää vastaava asuntokanta.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite	
Mikalolle, johon Opiskelija-asunnot sulautuu 1.1.2025, valmistuu talouden tasapainosuunnitelma.	Kyllä/ei
Kysyntää vastaava asuntokanta	Käyttöaste

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkelä

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kiinteistökannan sopeuttaminen kysyntää vastaavaksi	Kiinteistötoimenpideohjelma	Käyttöaste
Kortteli 8 (Mannerheimintie 10)	Valmistuu vuoden 2025 loppuun mennessä	Valmistumisaika

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Kehitetään kestävästi monimuotoista, virikkeellistä luonto- ja lähiympäristöä ja hyödynnetään niiden sekä maaseutualueiden hyvinvointivaikutukset.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Vuokra-asumisen mahdollisuus yhtiön talouden raameissa	Asuntojen tarjonta kysyntää vastaavasti	Kustannuspaikkakohtainen käyttöaste

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Tunnistetaan ja hyödynnetään väestön moninaisuus rikkautena, voimavarana ja elinvoiman lähteenä, osana mikkeliäisyyttä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kotouttamisen tukeminen	Yhteistyö määriteltyjen tahojen kanssa	Vuokratut asunnot

Edistetään ryhmiin ja yhteisöihin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Asukasdemokratian edistäminen	Asukastoimikuntien aktivointi	Toimikuntien lukumäärä

Edistetään yhteisöllistä asumista.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kortteli 8 (Mannerheimintie 10) valmistuminen	Asuntojen 100 % vuokraus	Käyttöaste

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	22 759	22 722	22 800	28022
Tilikauden voitto/tappio	65	0	13	0
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	2 085	100	8 200	10 000
Ulkoinen velka	43 135	38 337	42 887	60 400
Sisäinen velka	3 090	2 589	2 589	2 623
Konsernitilin limiitti	0	0	0	1 000
Omavaraisuusaste	43 %	38 %	38 %	33 %
Henkilöstö yhteensä, kpl	80	75	75	79
vakituinen, kpl	78	75	75	79
määräaikainen, kpl	2	0	0	0

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Riskienhallinnan ohjeessa on kuvattu riskien hallintatoimenpiteet ja seuranta. Lisäksi on riskienhallinnan sisäisen valvonnan ohje. Taloutta rasittaa käynnissä oleva rakennushanke (Mannerheimintie 10) ja merkittävä tyhjäkäynti, joka aiheutuu kysyntää vastaamattomasta asuntokannasta sekä osin kiinteistöjen sijainnista.

Omistajapoliittiset toimenpiteet vuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2025	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmistelu-vastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Omistajastrategia	30.6.2025		tj ja hallitus	omistaja
Kiinteistötoimenpideohjelma	31.3.2025		tj	omistaja
Kortteli 8 (Mannerheimintie 10)	31.12.2025		tj	Mikalon hallitus
Kaupunginvaltuuston hyväksymässä strategiassa on määritelty asuntopoliittiset toimenpiteet, joita Asumisen yhtiöt toteuttaa.			Tj ja hallitus	

6.6 Mikkelin Asumisoikeus Oy

Omistus	100 %
Toimiala	Asuminen
Toimitusjohtaja	Tommi Kuvaja

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Asuntojen kysyntä keskittyy keskusta-alueelle palvelujen ääreen. Nykyisen kiinteistökannan ikääntyessä myös ylläpidon kustannukset kohoavat, kun taas toisaalta taloudelliset resurssit määrittävät toteuttamisen rajat. Asumisoikeuslain uudistuttua järjestysnumerokäytäntö muuttui valtakunnalliseksi. Talouden ennustettavuuteen vaikuttavat merkittävästi yleinen kustannustasokehitys. Nykyisessä hallitusohjelmassa on linjaus, ettei uutta asumisoikeusrakentamista julkisella rahalla tueta.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite	
Kilpailukykyinen vastiketaso	Vastiketaso alle yleisen vuokratason

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Asumisoikeuden vetovoimaisuuden kasvattaminen	Asumisoikeuden tunnettuuden lisääminen	Käyttöaste

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Edistetään ryhmiin ja yhteisöihin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Asukasdemokratian edistäminen	Asukastoimikuntien aktivointi	Toimikuntien lukumäärä

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	2 029	2 026	2 035	2 130
Tilikauden voitto/tappio	0	0	0	0
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	0	0	0	0
Ulkoisen velka	6 808	6 111	6 111	5 488
Sisäinen velka	0	0	0	0
Konsernitilin limiitti	0	0	0	0
Omavaraisuusaste	40 %	37 %	40 %	40 %
Henkilöstö yhteensä, kpl	0	0	0	0
vakituinen, kpl	0	0	0	0
määräaikainen, kpl	0	0	0	0

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Riskienhallinnan ohjeessa on kuvattu riskien hallintatoimenpiteet ja seuranta. Lisäksi on riskienhallinnan sisäisen valvonnan ohje. Riskienhallinnan ohje on laadittu kesäkuussa 2022. Ohjeessa kuvattu riskienhallintatoimenpiteet ja seuranta. Lisäksi on laadittu Riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan ohje maaliskuussa 2023.

Manageeraussopimus Mikalo Oy:n kanssa on voimassa vuoden 2025 loppuun.

Nykyisellään yhtiön taloudellinen tilanne on vakaa. Liikkumavara on kuitenkin niukka johtuen yhtiön koosta.

Omistajapoliittiset toimenpiteet vuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2025	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmistelu- vastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Manageerausopimuksen uudistaminen	30.6.2025		hallitus	omistaja
Kaupunginvaltuuston hyväksymässä strategiassa on määritelty asuntopoliittiset toimenpiteet, joita Asumisen yhtiöt toteuttaa.			Tj ja hallitus	

6.7 Mikkelin Jäähalli Oy

Omistus	suora omistus 74,88 % / konsernin omistus 89,10 %
Toimiala	Kiinteistöliiketoiminta jääurheilua varten
Toimitusjohtaja	Kyösti Ylijoki

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Korkojen laskeminen näyttäisi jatkuvan ja siten helpottaa pääomavastikkeiden osuutta. Hoitovastikkeeseen kohdistuvat kustannusnousupaineet helpottanevat inflaation laskiessa. Etenkin sähkön futuurikiinnitykset ”vakuuttavat” tulevia sähkökuluja.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite
Jäähallit kyetään pitämään turvallisina ja jääliikunnalle kustannustehokkaina
Harjoitusjäähallin käyttökiellosta johtuva kapasiteettivaje kyetään palauttamaan
Kilpahallin rakennetarkistuksessa havaitut pikaista korjausta vaativat puutteet korjataan

STRATEGIAKORTIT

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Alueen hyvinvointi perustuu asukkaiden, yhteisöjen, yritysten, hyvinvointialueen ja kaupungin yhteistyölle sekä vahvaan paikallisuuteen.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Jäähalli pidetään toiminnallisesti kunnossa ja turvallisena kiinteistönä	Jäähalli toimii kaikkien kaupunkilaisten liikunta-, hyvinvointi- ja virkistytymiskeskuksena osana Kalevankankaan toimintoja	Toiminta on keskeytyksetöntä ja vahinkojen määrä on nolla

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	980	850	940	780
Tilikauden voitto/tappio	-30	0	0	0
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	150	200	350	500
Ulkoisen velka	6 268	6 100	5 800	5500
Sisäinen velka	0	0	0	500
Konsernitilin limiitti	0	0	0	0
Omavaraisuusaste	32 %	32%	35%	33%
Henkilöstö yhteensä, kpl	0	0	0	0
vakituinen, kpl	0	0	0	0
määräaikainen, kpl	0	0	0	0

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Riskit liittyvät ensisijaisesti kustannusrakenteeseen ja niitä on suojattu mahdollisuuksien mukaisesti pitkäaikaisilla hankintasitoumuksilla. Lainojen uudelleenjärjestelyä on syytä harkita korkotason mahdollisesti laskiessa riittävän alhaiselle tasolle.

Turvallisuuteen liittyviä riskejä hallitaan jatkuvalla ja säännöllisellä viranomaisyhteistyöllä ja vakuutukset kattavat mahdollisia kiinteistövahinkoja.

Omistajapoliittiset toimenpiteet vuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2025	Arvioitu valmistumisen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Harjoitusjäähalli korjauspäätös ja rahoitus	Qtr4 2024 - Qtr3 2025		Jäähalli toimitusjohtaja	Kaupunki, Naistinki

6.8 Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy

Omistus	80,65 %
Toimiala	Yrityspalvelut, yritysten toimintaympäristön sekä matkailun kehitys
Toimitusjohtaja	Timo Paakki

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Väestön ikärakenteen kehitys, eli vuosikymmenen loppua kohden kiihtyvä eläköityminen pahentaa yritysten jo nyt vaikeaa tilannetta osaavan työvoiman löytämiseksi. Keinoja ja toimia työurien pidentämiseksi ja toisaalta työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi Etelä-Savossa olisi tärkeää kehittää nopeasti. Työllisyyspalvelujen siirtyminen kunnille avaa mahdollisuuden palvelujen tehostamiseen ja uusiin avauksiin yhtäältä ihmisten työllistymisen ja toisaalta yritysten rekrytoinnin kehittämiseksi. Itäisen Suomen veto- ja pitovoiman kehittämiseksi tarvitaan ylimatekunnallista yhteistyötä, jolla varmistetaan kaikkien käytettävissä olevien resurssien ja keinojen löytäminen ja hyödyntäminen. Kaiken kaikkiaan yhteistyön tärkeys eri toimijoiden ja sidosryhmien välillä korostuu elinvoimatyössä entisestään.

Mikkelissä meneillään oleva energiaintensiivisen teollisuuden investointiselvitysten buumi jatkuu vahvana ja tulee todennäköisesti tuottamaan huomattavia investointeja sekä mahdollisesti satoja työpaikkoja Mikkeliin. Buumi tulee kestämaan arviolta 3-5 vuotta, joten se on pystyttävä hyödyntämään nyt. Merkittävimmät projektien etenemisen hidasteet ja riskit ovat tällä hetkellä paikallisten jakeluverkkojen alhainen kapasiteetti ja jakeluverkkoyhtiöiden haluttomuus tai kyvyttömyys tarvittaviin verkkoinfrastruktuurin investointeihin.

Kiinteistösiirtomarkkinassa ennakoitaan muutoksia tulevien vuosien aikana rahoituksen ja kiinteistökehityksen aktivoitumiseen. Rahoitusmarkkinat ovat olleet lähes seisahdustilassa ja korkotasot ovat pysyneet viime vuodet korkealla. Tämä on johtanut siihen, että uusia sijoituksia on tehty hyvin vähän kiinteistökehitysalalla. Nyt korkotasot ovat laskussa, pääomasijoittajat ovat maltillisesti aktivoituneet ja ennakoitaan, että tämä kehitys tullaan näkemään Pohjois-Euroopassa ja Suomessa uusien kiinteistökehityshankkeiden käynnistymisinä seuraavien viiden vuoden aikana.

Työn alla olevien kaupungin uusien teollisuustonttien kaavat tulevat todennäköisesti lainvoimaisiksi 2026. Tällä hetkellä kaikki kaavassa olevat kaupungin teollisuustontit ovat varattuina, joten kaavatyön eteneminen aikataulussa on hyvin tärkeää.

Kestävän kehityksen tavoitteet tulevat ohjaamaan yhä voimakkaammin yritysten ja yhteisöjen toimintaa. Ympäristöministeriö ja TEM ovat käynnistäneet v. 2024 Kiertotalouden Green Deal (KGD) –sitoumusten teon kuntien, yritysten ja maakuntien kanssa. Kaupungin päätös sitoutumisesta tekemiseen tulee ajankohtaiseksi jakson aikana.

Tekoäly tulee vaikuttamaan toimintaympäristöön v. 2025 entistä voimakkaammin, ja tekoälyn kanssa toimimiseen sekä sen hyödyntämiseen on löydettävä resursseja.

Turvallisuus-teema korostuu – Kokonaisturvallisuuteen ja turvallisuuden palveluihin ja tuotteisiin keskittyvien yritysten verkostoituminen ja kehittäminen sekä niiden kansainvälisille markkinoille pääsyn tukeminen on yksi keskeisistä Itä-Suomen elinvoiman kehittämisen painopistealueista.

Matkailun toimintaympäristö on edelleen hyvin epävarma ja vaikeasti ennakoitavissa Euroopassa käynnissä olevan sodan ja talouden epävarmuuden vuoksi. Vuonna 2024 kotimaisten matkailijoiden rahankäyttö on ollut merkittävästi pienempää kuin aikaisemmin ja kansainvälinen matkailu ei ole vielä palautunut vuoden 2019 tasolle. Jos toimintaympäristössä tapahtuu positiivinen käänne niin matkailun kasvu kasvu käynnistyy vuonna 2025 ja pitkäjänteiset panostukset kansainvälisen matkailuun alkavat tuottamaan tulosta ja uudet investoinnit käynnistyvät vuoteen 2028 mennessä.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite: Laadukkaat yrityspalvelut	
Asiakkuudet (kpl) - tapaaminen tai yhteydenotto Miksein henkilökunnan toimesta	1400
Tilaisuudet (kpl) - Asiakastilaisuudet, joissa Miksei järjestäjä tai mukana järjestämässä	80
Osallistujat (kpl) - Miksein järjestämiin tilaisuuksiin osallistuneet	1760
Asiakastyytyväisyys	4,1/5
Tavoite: Yritysten toimintaympäristön kehittäminen	
Hankeissa ja muissa toiminnoissa syntyneet työpaikat (kpl)	150
Miksein tuella syntyneet yritysten kehityshankkeet (kpl)	60
Miksein tuella syntyneiden yrityskehityshankkeiden arvo (€)	20 000 000
Miksein osuus hankerahoituksesta - omat ja yhteishankkeet (€)	6 800 000
Mikseille, kumppaneilla ja yrityksille saatu hankerahoitus, eli vipuvaikutus (€)	30 800 000
Tavoite: Myynti ja markkinointi sijoittuville yrityksille	
Sijoittuneet yritykset (kpl)	14
Tavoite: Viennin ja kansainvälistymisen edistäminen	
Uusia kansainvälisiä liidejä yritysten käyttöön (kpl)	40
Uusia työpaikkoja yritysten kansainvälistymisen tuloksena (kpl)	25
Uusia yritysten kehittämishankkeita kansainvälistymisen ja viennin edistämiseksi (kpl)	5
Tavoite: Matkailun ja vapaa-ajan asumisen liiketoiminnan edistäminen	
Rekisteröidyt majoitusvuorokaudet (kpl)	180 000
Rekisteröity majoitusmyynti (€)	10 900 000
Mediaosumat kotimaa (kpl)	25
Mediaosumat kansainväliset (kpl)	35
Mediaosumat vaikuttajat (kpl)	15

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestävään kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Viestitään aktiivisesti vihreän siirtymän mahdollisuuksista ja sen tuomista kilpailueduista.	Tehtyjen viestintätoimien määrä	25 kpl
Kannustetaan yrityksiä vihreään siirtymään ja tarjotaan tietoa tukimuodoista vihreän siirtymän edistämiseksi yritystoiminnassa.	Tukimuotoja käyttäneiden yritysten määrä	10
Jatketaan Mikkelin kiertotalouspäivien toimintaa	Tapahtumien määrä ja osallistuneet henkilöt	4 kpl/500 kpl

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tuetaan erityisesti vienti- ja kasvuyritysten kehitystä	Perustetaan kasvuyritysten verkosto	On/ei
Vahvistetaan vienti- ja kasvuyrityspalvelujen tarjontaa - Edellyttää lisäresursseja	Uusia palvelumuotoja otettu käyttöön	On/ei
Vahvistetaan toimialakohtaisia yritysverkostoja	Yritysverkostojen määrä	6 kpl
Edistetään energiantensiivisen teollisuuden investointeja Mikkeliin	Julkaistujen investointipäätösten arvo	500 000 000 EUR

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Parannetaan yritysten ja opiskelijoiden kohtaantoa osallistamalla aktiivisesti oppilaitosten, yritysten ja kaupungin yhteistyöryhmiin	Oppilaiden ja yritysten parempi kohtaaminen työharjoittelun, lopputöiden ja kesätöiden haussa ja löytämisessä yhteisen palvelualustan kautta.	On/ei

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tuetaan yritysten ja opiskelijoiden kohtaamista järjestämällä tätä tukevia tapahtumia	Järjestetään Rekry-on tapahtuma Ollaan mukana järjestämässä Mikkelin Yritysappro-tapahtumaa	On/ei On/ei

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Tunnistetaan ja huomioidaan alueen merkittävä vapaa-ajanasuminen ja monipaikkaisuus.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Matkailun ja vapaa-ajan kehittämislusta - Vaikuttaa kaikkeen matkailun kehittämiseen, erityisesti hanketyöhön	Matkailun kasvuohjelma	On/ei
Vapaa-ajan kestävä kehittäminen	Vapaa-ajan matkailutulon kasvu Viipymän pidentäminen	5 % 15 %

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	4358	5000	4400	4400
Tilikauden voitto/tappio	52	0	-20	0
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	0	0	0	0
Ulkoisen velka	1150	1000	1000	1000
Sisäinen velka	62	1000	500	700
Konsernitilin limiitti	1500	1500	1500	1500
Omavaraisuusaste	34%	13 %	15	25
Henkilöstö yhteensä, kpl	35	38	35	35
vakituinen, kpl	19	18	19	19
määräaikainen, kpl	16	20	16	16

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa. Uudet teknologiat, muuttuvat markkinat ja yhteiskunnalliset trendit asettavat kehitys-yhtiöille entistä kovempia vaatimuksia. Menestyäkseen tulevaisuudessa on kyky mukautua muutoksiin välttämätöntä. MikseiMikkeli onkin aloittanut kehitysprojektin, jonka tavoitteena on arvioida oman toiminnan rakenteita ja prosesseja. Tarkoituksena on selvittää, miten nykyinen toiminta tukee elinvoimatyön tavoitteita ja miten sitä voidaan tehostaa entisestään. Projektin keskiössä ovat toiminnan tulokellisuuden ja vaikuttavuuden arviointi sekä uusien toimintamallien etsiminen. Projektin tulokset pyritään soveltuvien osin otta-maan käyttöön yhtiön toiminnassa vuoden 2025 ensimmäisen neljänneksen aikana. Muutoksen ymmärtäminen ja kyky siihen ovat menestyksen avaimia. Tällä projektilla MikseiMikkeli haluaa kehittää toimintaansa vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. Tavoitteena on luoda entistä tehokkaampi ja vaikuttavampi elinvoimaympäristö.

Itä-Suomen kehitysyritysten johtajat ja elinvoimajohtajat kokoontuvat säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa vaihtamaan aja-tuksia ja etsimään uusia yhteistyömahdollisuuksia. Näissä tiivissä tapaamisissa keskustellaan alueiden ajankohtaisista asioista, jaetaan kokemuksia sekä pohditaan yhdessä, miten voimme yhdessä kehittää itäistä Suomea entistä elinvoimaisemmaksi alueeksi. Säännölliset tapaamiset ovat osoittautuneet erittäin hyödyllisiksi. Ne ovat vahvistaneet itäsuomalaisen kehitysyritysten välistä yhteistyötä. Jatkos-akin panostetaan yhteisiin toimiin, joiden avulla alueemme voi menestyä tulevaisuudessa.

Yhtiön henkilöstön keski-ikä on 52 vuotta, ja seuraavan vuosikymmenen aikana peräti 8 työntekijää siirtyy eläkkeelle. Tämä muutos tuo mukanaan sekä haasteita että mahdollisuuksia. Miksei onkin aloittanut varautumisen tähän muutokseen. Yhtiössä on käynnistetty pro-jekti, jonka tavoitteena on määritellä toimintatapa ja prosessi, joilla varmistetaan olennaisen osaamisen säilyminen yrityksessä myös henkilöstön vaihtuessa. Tämän työn myötä varmistetaan, että yrityksen toimintakyky säilyy vahvana tulevaisuudessakin.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2025

Omistajapoliittinen toimenpide ta-lousarviovuodelle 2024	Arvioitu val-mistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmis-telu-vastuul-linen	Muut osallistuvat tahot
Elinvoimalupauksen edistäminen. Kaksi kertaa vuodessa kokoontuvassa elinvoimafoorumissa vedetään yhteen tilannekuva elinvoimalupauksen to-teutumisesta.	Jatkuva	Tavoitteena sijoitus 10 parhaan joukkoon omassa sarjassa valta-kunnallisessa yritysbarometrissä.	Kau-punki, Miksei	Mikkeli Yrittäjät, E-S Yrittä-jät, MTK, ELY, E-S Kauppaka-mari
Tiivis oppilaitosyhteistyö Esedun, XAMKin ja yliopistokeskuksen kanssa.	Jatkuva		Miksei	Esedu, XAMK, MUC, Kau-punki
Uusien rahoituskanavien ja suorien EU-rahoitusinstrumenttien löytämi-nen ja haltuunotto.	Jatkuva	Tavoitteena päästä mukaan suo-ria EU-rahoituksia hakeviin ja saa-viin konsortioihin, sekä eri rahoi-tuskanavien kattava kartoitus ja hyödyntäminen. Edellyttää henkilöresurssin palk-kaamista, mahdollisesti palvele-maan useampaa organisaatiota.	Miksei	Kaupunki, Maakuntaliitto, XAMK
Hankevalmistelun tehostaminen.		Valmisteluprosessin kehittäminen edellyttää päätoimisen hankeval-mistelijan palkkaamista.	Miksei	

6.9 Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy

Omistus	100 %
Toimiala	Omistaa ja hallita kiinteistöjä. Tämän lisäksi toimialana on rakennuttaa, omistaa, ylläpitää koulutus- ja opetustoiminnan, muun julkisen palvelutoiminnan, majoitustoiminnan sekä asuinhuoneistotoiminnan tarvitsemia tiloja sekä vuokrata niitä käyttäjille.
Toimitusjohtaja	Kyösti Ylijoki

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

On huomioitava mahdolliset asiakkaan toimintamuutokset ja ratkaista ne yhdessä mahdollisimman hyvin ja kustannustehokkaasti. Opetuksen muutosnopeus on ollut viime vuosina hyvin nopeaa ja ennakoitavissa on, että toimintaympäristömuutokset jatkuvat edelleen.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite
Yhtiön toiminta on kassapositiivista ja omavaraisuusastetta kyetään nostamaan
Opetuksen tilat pysyvät ajantasalla, kilpailukykyisinä kustannustehokkaasti

STRATEGIAKORTIT

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Opetuksen kiinteistöjen ylläpito ja kehittäminen	Osaltamme tarjoamme turvalliset, toimivat ja kilpailukykyiset toimitilat asiakkaallemme, että heidän asema koulutuksessa vahvistuu	Asiakas on tyytyväinen saamaansa palveluun. Kustannuksiltaan olemme verrokkikuntien edullisin ja paras opetustilojen tarjoaja
Opetuksesta mahdollisesti vapautuvien ja vapautuneiden tilojen jalostaminen uudiskäyttöön	Vapautuneet tilat kyetään täyttämään 90% käyttöasteella	90% käyttöaste

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	4 448	4 300	4 500	4 600
Tilikauden voitto/tappio	244	200	250	230
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	400	400	400	400
Ulkoisen velka	13 875	13 500	13 500	13 000
Sisäinen velka	1 425	2 000	1 500	1 400
Konsernitilin limiitti	1000	1 000	1000	1 000
Omavaraisuusaste	32 %	32 %	34 %	34 %
Henkilöstö yhteensä, kpl	0	0	0	0
vakituinen, kpl	0	0	0	0
määräaikainen, kpl	0	0	0	0

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Kulurakenteen pahimmat riskitekijät ovat takanapäin, mutta markkinahäiriöihin on syytä varautua pitkäaikaisilla hankintasitoumuksilla. Tämä tarkoittaa sekä energiahankintaa, että rahoitusta. Energiahinnan osalta yhtiö on tehnyt futuuri-kiinnityksiä jo vuonna 2024 vuosille 2025 ja 2026. Vuoden 2025 aikana tullaan kiinnittämään vuotta 2027. Rahoituksen osalta tehdään suojauksia kiinteään korkoon, mikäli korkotasoa laskee riittävästi.

Asiakasriskinä on lähinnä opetuksesta jo vapautuneiden tilojen käyttöasteen säilyminen riittävän korkealla tasolla.

Vahinkoriskiä varten on vakuutukset huolellisen ja ajanmukaisen toiminnan tukena

6.10 Mikkelin Ravirata Oy

Omistus	75,47 %
Toimiala	ravirata
Toimitusjohtaja	Kari Tiainen

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2025–2028

Kilpailevien hevosten ja kilpailupäivien määrän pieni lasku jatkuu vielä vuonna 2025, mikä omalta osaltaan vaikuttaa ravikilpailujen määrään. Tulevien vuosien ravitalouden tuotot valtion budjettivaroista (aikaisemmin n. 40M€) ovat säästöleikkausten kohteena. Arviot leikkausten suuruudesta vaihtelevat 10-35 % välillä.

Veikkauksen tuotto on viime vuosina eri syistä (tunnistautumisen ja pelihaittojen vähentämistoimien, mm. peliautomaattien vähentäminen) pienentynyt huomattavasti. Edunsaajien tulot eivät ole enää tosin suoraan riippuvaisia Veikkauksen tuotosta.

Lähivuosina (ehkä jopa jo 1.1.2026) siirryttäneen pelitoiminnassa monilupajärjestelmään (ns. lisenssijärjestelmään), joskin joidenkin pelilinjojen osalta voi monopoli säilyä. Suomen Hippos ry on ilmoittanut halunsa siirtää totopelit monilupajärjestelmään ja perustaa oman peliyhtiön yhdessä kansainvälisen toimijan kanssa. Ratkaisu asuaan saataneen jo syksyn 2024 aikana.

Mikkelin raviradan suhteellinen osuus valtakunnan ravitaloudessa kasvaa lähivuosina hieman. Jo tulevan vuoden kilpailukalenterin suunnittelussa ja kilpailupäivien jaossa hyödynnetään tekoalyä, mikä lisännee

Mikkelin raviradan kilpailupäivien määrää.

Tulostavoitteet vuonna 2025

Tavoite
Mikkelin Ravirata Oy järjestää 17 ravit (+2) ja hyvän, entistä enemmän houkuttelevamman St Michel -tapahtuman 19.-20.7.2025. Pienentyvästä, MMM:n kautta tulevasta toimintatuesta ja olosuhdeinvestoinnin kasvattamista poistoista huolimatta pyritään kohtuulliseen taloudelliseen tulokseen (budjetoidaan nollatulos) turvaamalla muu varainhankinnan tuotto. St Michel -viikonvaihteen palvelutarjontaa pyritään edelleen laajentamaan ja parantamaan yleisötoiveiden mukaisesti yhteistyössä muiden eteläsavolaisten toimijoiden kanssa. Raviradan muuta käyttöä, mm. ratsastukseen, selvitetään aktiivisesti. Tavoitteena on toteuttaa mm. uusi ratsastuskenttä raviradan keskialueelle.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Edistetään kaupungin kehittämisalustojen vaikuttavuutta ja yrittäjyyden kasvua alustoilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Ollaan aktiivinen toimija Kalevankankaan alueella: ollaan aktiivinen uusien tapahtumien järjestäjä ja toimija, ollaan aktiivisesti kehittämässä alueen myyntiä ja tarjotaan raviradan reservitiloja toimijoiden muokattaviksi omiin käyttötarkoituksiinsa	uusia tapahtumia Kalevankankaalle: ratsastuskilpailut, valjakkoajot, työmasteruskilpailut, konsertit/ravirata, Kalevankankaan toimijat, hevosjalostusliitto uusia yrityksiä ja toimijoita Kalevankankaalle: ravivalmentajat, hevospedagogit, ravikouluopettajat, hevosvarustemyyjät	alueella toimivien yritysten määrä, alueen autolaskurimäärien kasvu, raviradan tilojen vuokratuotot
Luodaan puitteet kansallisten ratsastustapahtumien järjestämiseen Kalevankankaalla	Rakennetaan turvallinen ratsastuskenttä yhdessä kaupungin kanssa	kyllä/ei

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Aktiivisella toiminnalla ja hyvillä, uusillakin tapahtumilla lisätään yrittäjyyttä	Ravikoulutoiminnan laajentaminen (Susanna Purojärvi, Mikkelin Ravirata Oy), klinikkatilan ympärivuotinen vuokraustoiminta (Laukaan Eläinklinikka)	Uuden yritystoiminnan ja uusien yritysten syntyminen alueelle, yritysten lukumäärä.

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Annetaan toimeksiantoja mm. XAMK:lle tapahtumien kehittämisessä ja palvelumuotoilussa	Yksi yhteistyöprojekti/vuosi	Toteutuu/ei toteudu
Aloitetaan yhteistyö Esedun kanssa	Tarjotaan työ- ja harjoittelukohteita raviradalla	Toteutuu/ei toteudu

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Alueen hyvinvointi perustuu asukkaiden, yhteisöjen, yritysten, hyvinvointialueen ja kaupungin yhteistyölle sekä vahvaan paikallisuuteen.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Ollaan aktiivinen toimija mm. paikallisten yritysten ja yhdistysten suuntaan tapahtumien järjestämisessä.	Paikallisoin voimin järjestettävät tapahtumat	Paikallisilta yrityksiltä/yhdistyksiltä tehtävät ostot (€)

Tunnistetaan ja huomioidaan alueen merkittävä vapaa-ajanasuminen ja monipaikkaisuus.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tarjotaan palveluita aktiivisesti monipaikka-asujille.	Kävijämäärältään suuremmat tapahtumat	Yleisömääräkehitys St Michel/muut tapahtumat

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Tunnistetaan ja hyödynnetään väestön moninaisuus rikkautena, voimavarana ja elinvoiman lähteenä, osana mikkeliäisyyttä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kohdennetaan tapahtumien markkinointia eri kohderyhmille, mm. opiskelijat, eläkeläiset...	Kävijämäärältään suuremmat tapahtumat	Yleisömääräkehitys St Michel/muut tapahtumat

Mahdollistetaan vapaaehtois- ja asukasaktiivitoiminta, vertaistuki, omaehtoinen toiminta sekä kokemusasiantuntijuus yhteistyössä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tarjotaan ansaintamahdollisuuksia vapaaehtoistoimijoille, urheiluseuroille, etc.	Lisää paikallisia toimijoita tapahtumajärjestämisessä.	Paikallisilta yrityksiltä/yhdistyksiltä tehtävät ostot (€)

Tuetaan tapahtumakaupunki Mikkelin kehittämistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Ollaan aktiivinen toimija tällä sektorilla. Ollaan luomassa puitteita ja organisaatiota mahdollisimman helpoksi järjestää tapahtuma Mikkeliissä, Kalevankankaalla ja raviradalla.	Lisää tapahtumia Mikkeliissä, Kalevankankaalla ja raviradalla: ravit 17 kpl, harjoitusravit 25 kpl, ravikoulupäiviä 50 kpl, Laukaan Hevosklinikan vastaanottopäiviä 150 kpl, muita tapahtumia 10 kpl	Tapahtumien määrä Mikkeliissä, Kalevankankaalla ja raviradalla

Tunnusluvut (1000 eur)

	TP 2023	TA 2024	Toteumaennuste 2024	TS 2025
Liikevaihto	565	500	800	850
Tilikauden voitto/tappio	-74	0	-120	0
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	152	0	0	0
Ulkoisen velka	712	280	280	240
Sisäinen velka	0	0	0	0
Konsernitilin limiitti	500	500	500	500
Omavaraisuusaste	62 %	67 %	58%	58%
Henkilöstö yhteensä, kpl	6	6	6	
vakituinen, kpl	6	6	6	
määräaikainen, kpl	0	0		

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Yhtiön liikevaihto kasvaa jo vuonna 2024 noin 800.000 euroon ja vuonna 2025 edelleen, koska yhtiö toimii 1.5.2025 alkaen itse ravintolaoperaattorina. Kasvavaan liiketoimintaan liittyy aina omat taloudelliset riskinsä. Valtion säästötoimet kahdentuvat myös ravitaloudelle tuleviin toiminta- ja palkintotukiin, vaikka ravitalous tuottaa valtion budjettiin pelituottoina tukia suuremman summan. Säästöt vaikuttavat yhtiön liiketoiminnan muihin tuottoihin ja sitä kautta yhtiön tulokseen. Lisätuottojen vuoksi yhtiö tutkii ja suunnittelee uusia liiketoimia (mm. ravintola- ja tapahtumatuotanto).

Tapahtumien järjestämiseen liittyy aina sääriski. St Michel -tapahtuman osuus yhtiön liikevaihdosta on merkittävä ja siksi St Michelin tapahtumasää on yhtiön taloudelle varautumisesta (hyvät sisätilat, ennakkolipunmyynti, yhteistyökumppanituotot, jne.) huolimatta riski.

Käyttötalousosa

- Talousarvio 2025
- Toimielinten palvelusuunnitelmat, strategiakortit toimenpiteineen sekä sitovat määrärahat

7 Talousarvio 2025 – Mikkelin kaupunki yhteensä

1 000 euroina	TP 2023			TA 2024			Raami TA 2025			TA 2025		
	Tulot	Kulut	Tkate	Tulot	Kulut	Tkate	Tulot	Kulut	Tkate	Tulot	Kulut	Tkate
Keskusvaalilautakunta	101	157	-56	191	242	-51	180	320	-140	58	194	-136
Tarkastuslautakunta		71	-71		82	-82		80	-80		80	-80
Kaupunginvaltuusto		246	-246		352	-352		250	-250		250	-250
Konserni- ja elinvoimapalvelut	15 788	33 276	-17 488	14 652	33 461	-18 809	15 737	40 261	-24 524	16 555	41 574	-25 019
josta muu hallinto- ja elinvoimapalvelut	7 236	24 532	-17 296	5 629	24 475	-18 846	6 388	30 796	-24 408	7 207	32 229	-25 022
josta ruoka- ja puhtauspalvelut	8 552	8 744	-192	9 023	8 986	37	9 349	9 465	-116	9 348	9 345	3
Ympäristölautakunta	1 205	2 227	-1 022	1 090	2 466	-1 376	1 175	2 557	-1 382	1 175	2 576	-1 401
Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue	7 879	117 889	-110 010	6 992	119 304	-112 312	6 950	123 409	-116 459	7 098	123 120	-116 022
Kasvatus- ja opetus lautakunta	5 147	98 400	-93 253	3 663	99 655	-95 992	3 528	102 810	-99 282	3 676	102 524	-98 847
Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta	2 732	19 489	-16 757	3 329	19 649	-16 320	3 422	20 599	-17 177	3 422	20 596	-17 174
Kaupunkikehityslautakunta	51 981	51 146	835	50 802	55 340	-4 538	51 558	56 419	-4 861	51 666	56 557	-4 891
Kaupunki yhteensä	76 954	205 012	-128 058	73 709	211 158	-137 449	75 600	223 296	-147 696	76 552	224 351	-147 799
Liikelaitos Otavia	6 992	6 095	897	6 642	6 575	67	6 852	6 599	253	7 091	6 938	153
Seudullinen työllisyyslautakunta							11 484	11 484	0	10 453	10 453	0
Pelastuslautakunta (oikaisu 2023)	-565	201	-766									
Mikkelin Vesiliikelaitos	13 142	9 386	3 756	13 307	8 940	4 367	14 007	9 239	4 768	14 058	9 238	4 820
Liikelaitokset ja taseyksikkö yht.	19 569	15 682	3 887	19 949	15 515	4 434	32 343	27 322	5 021	31 602	26 629	4 973
Mikkelin kaupunki yht.	96 523	220 694	-124 171	93 715	226 762	-133 046	107 943	250 618	-142 675	108 154	250 980	-142 826

Kaupunginvaltuustoon nähden sitovat erät

8 Toimielinten palvelusuunnitelmat, vaikuttavuustoimenpiteet sekä sitovat määrärahat

8.1 Keskusvaalilautakunta

Keskusvaalilautakunnan tehtävänä on hoitaa kunnalle kuuluvia tehtäviä vaalilain mukaisesti. Vuonna 2025 järjestetään alue- sekä kuntavaalit.

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintatulot	101 047	191 400	58 000	58 000
Toimintamenot	-157 052	-241 900	-193 800	-193 800
Toimintakate (netto)	-56 005	-50 500	-135 800	-135 800

8.2 Tarkastuslautakunta

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on valmisteltava valtuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintamenot	-70 715	-82 200	-80 200	-80 200
Toimintakate (netto)	-70 715	-82 200	-80 200	-80 200

8.3 Kaupunginvaltuusto

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintamenot	-246 180	-351 600	-250 000	-250 000
Toimintakate (netto)	-246 180	-351 600	-250 000	-250 000

8.4 Hallinto- ja elinvoimapalvelut

Hallinto- ja elinvoimapalveluiden tehtävänä on tukea palvelualueiden ja liikelaitoksien tuloksellista toimintaa ja seurata asetettujen tavoitteiden toteutumista. Hallinto- ja elinvoimapalvelut tuottavat johtamista, kehittämistä ja päätöksentekoa varten ajantasaista tietoa kaupungin ja kaupunkikonsernin toiminnasta ja toimintaympäristön muutoksista. Hallinto- ja elinvoimapalvelut tuottavat palvelualueille keskitetyt tukipalvelut. Hallinto- ja elinvoimapalvelut sisältää hallintopalvelut, henkilöstöpalvelut, ruoka- ja puhtauspalvelut, talouspalvelut sekä viestintä- ja markkinointipalvelut.

Palvelusuunnitelma

Hallinto- ja elinvoimapaalvelut tuottaa hallinnon tukipalveluita, toteuttaa ja kehittää työllisyyspalveluita, koordinoi kaupunkistrategian toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä sekä vastaa seutuhallinnon valmistelu- ja toimeenpanotehtävistä. *Talouspalvelut* tuottaa talous- ja tietohallinnon sekä hankintojen sisäisiä tukipalveluita ja tukee sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä omistajaohjauksen valmistelua ja toimeenpanoa. *Henkilöstöpalvelut* tukee johdon, esimiesten ja koko henkilöstön työtä sekä tavoitteiden saavuttamista läpi kaupungin organisaation. *Ruoka- ja puhtauspalvelut* toteuttaa palvelusopimuksien mukaista toimintaa. *Viestintä- ja markkinointipalvelut* vastaa kaupungin viestinnästä ja markkinoinnista.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön avulla kaupungin toiminta uudistetaan kaupungin taloudellisen kantokyvyn mukaiseksi		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Perehdytys- ja työnopastusprosessin ja materiaalin päivittäminen ja digitalisointi	Henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja lisääminen. Aloittavan työntekijän positiivinen mielikuva työnantajasta	Kaupungin perehdytysprosessi päivitetty. Otettu käyttöön yhteinen digitaalinen alusta (Intro) osana perehdytys- ja työhönopastusprosessia. Perehdytyskyselyn vastausten analysointi. Intron kautta toteutuneet perehdytykset vakituisille (kpl/v)
Talouspalvelut-yksikön järjestämät sisäiset koulutukset/tietoiskut (talous, ICT, hankinta) joko kohdistetusti tulosalueille tai koko organisaatiolle	Edistää laaja-alaisesti organisaation osaamista em. osa-alueilla. Vähintään 4 tilaisuutta 2025. (talous, tietohallinto, hankinnat)	Toteutuneiden tilaisuuksien lukumäärä
Työhyvinvoinnista huolehtiminen ja sen huomioiminen johtamisessa	Työhyvinvoinnin lisääntyminen organisaatiossa. Sen huomioiminen esihenkilöiden kaikessa toiminnassa	Työhyvinvointikyselyn tulokset, varhaisen tuen toimenpiteiden lkm (sovellus), terveysperusteiset tunnusluvut
Kehityskeskustelujen määrän ja laadun kehittäminen sisältäen osaamistarvekartotukset	Aktiivisen ja vuorovaikutteisen henkilöstöjohtamisen ja osaamisen johtamisen kehittäminen	OSS-sovelluksessa käytyjen kehityskeskustelujen lkm

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tietoturvan ja dokumentoinnin edistäminen digitalisoituvassa toimintaympäristössä	Edistää Mikkelin kaupungin kokonaisarkkitehtuurin kuvantamista sekä tietoturvallisuuden valvontaa ja jatkuvaa kehitystä. (tietohallinto)	Toteutettu / ei toteutettu: Tietoturvakoulutus henkilöstölle, ohjeistuksien uusiminen, ja kokonaisarkkitehtuurin jatkuva digitaalinen kuvantaminen.
Rakennusvalvonnan lupa-arkiston analogisen aineiston digitointi ja tallennus sähköiseen arkistoon.	Aineisto kokonaisuudessaan digitoitu ja sähköisessä arkistossa kesään 2025 mennessä. (asianhallinta, rakennusvalvonta)	Toteutunut / ei toteutunut

Taataan puhdas vesi ja lähiruoka sekä luonnon monimuotoisuus ja perinnebiotooppien säilymistä edistetään		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Elintarvikekilpailutuksissa huomioidaan alueellinen saatavuus ja mahdollistetaan paikallisten yrittäjien tarjousten teko	Lähialueen elintarvikkeiden käyttömäärän säilyttäminen vähintään nykyisellä tasolla (palvelujohtaja, ruokalistasuunnittelija)	Lähiruoan ostomäärä eur/v, % elintarvikehankinnoista, luomuruoan osuus elintarvikeostoista €/v, %

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Paperilaskutuksen vähentäminen tehokkuuden ja ekologisuuden edistämiseksi uuden sähköisen palvelualustan käyttöönottamisella.	Käyttöön otetun KIVRA-sähköisen laskutuskanavan käytön laajentaminen (talouspalvelut)	Emokaupunki ja liikelaitokset: Paperilaskujen määrän väheneminen Konserniyhtiöt: käytössä vähintään kolmessa tytäryhtiössä

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tarjouspyynnöt rakennetaan niin, että alueen yrittäjiä ei poissuljeta kilpailuun osallistumisesta.	Alueen elinvoiman tukeminen. Hankintapalvelut ja tulosityksiköiden esihenkilöt.	Alueellisten kumppaneiden määrä.

Parannetaan yrittäjämönteisyyttä sujuvilla yrityspalveluilla sekä joustavilla maankäytön ratkaisulla		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kaupunki järjestää hankintailtoja ja muita yritystapaamisia elinkeinoelämälle yhteistyössä Miksein kanssa.	Tapaamisia vähintään 2 / vuosi (hankintapalvelut, ruokapalvelut)	Tapahtumien lukumäärä

Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Yritysesittelyt oppilaitoksissa, oppilaitosyhteistyö	Osaajien houkuttelu/palvelujohtaja, palvelupäällikkö	yritysesittelyt kpl/v
Asukasmarkkinointia tehostetaan	Kehitetään olemassa olevaa markkinointisuunnitelmaa. Tehostetaan entisestään markkinointia potentiaaliselle muuttajakohderyhmälle aiemmin hyväksi todetuilla menetelmillä. Lisätään muuttajien tietoutta ja luodaan positiivista mielikuvaa Mikkelistä. Tiivistetään yhteistyötä kaupungin eri yksiköiden ja sidosryhmien kanssa.	NPS kysely tai vastaava kysely, jolla voidaan verrata vuosittain tapahtuvaa muutosta arvosanassa / kokemuksessa. Seurataan muuttaja liikenteen tilastoinnin lukuja.

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Osallistutaan opiskelijoiden tapahtumiin kumppanina	Kerätään tapahtumissa tietoa mitä opiskelijat toivovat Mikkeliä ja lisätään heidän tietoisuutta sekä positiivista mielikuvaa Mikkelistä	Opiskelijatapahtumat, joissa kaupunki on kumppanina kpl/v. Tavoite-taso 6 tapahtumaa / vuosi

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tarjotaan työharjoittelupaikkoja ja opin- näytetyön aiheita	Uusien työntekijöiden saaminen pidemällä aikavälillä. Hyöty sekä opiskelijalle että kaupungille	Harjoittelijat ja opinnäytetyöt kpl / vuosi

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Tunnistetaan ja hyödynnetään väestön moninaisuus rikkautena, voimavarana ja elinvoiman lähteenä, osana mikkeliäisyyttä		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Huomioidaan organisaation monimuotoisuus Mikkelin kaupungin avoimien tehtävien rekrytointivaiheessa (mm. missä kanavissa, millä kielellä työpaikkailmoitukset, mahd anonymiteetti) sekä otetaan perehdytyksessä huomioon työntekijän henkilökohtaiset edellytykset kuten kielitaito ja ikä sekä mahdolliset rajoitteet.	Suhtaudutaan avoimesti ja positiivisesti organisaation monimuotoisuuteen (tekijöinä mm. ikä, sukupuoli, etninen tausta, uskonto, koulutus, siviilisääty, terveydentila). Tavoitteena on lisätä väestön monimuotoisuutta, parantaa eri kulttuuri- ja kielitaustaisten henkilöiden kotoutumista ja osallisuutta Mikkelin kaupungissa, mahdollistaa työnteko toimintarajoitteisille henkilöille kohtuullisin mukautuksin ja turvata työvoiman saatavuus ja riittävyys alueella	Eri kulttuuri- ja kielitaustaisten henkilöiden lkm määrä, ikärakenne ja kohtuullisten mukautusten määrä

Edistetään ryhmiin ja yhteisöihin kiinnittymistä		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kesätyöpaikat	Edistetään nuorten mahdollisuutta tutustua työelämään ja Mikkelin kaupunkiin työnantajana	Tarjotut kesätyöpaikat ja kesätyöasetelit lkm

TALOUS

Hallinto- ja elinvoimapaalvelut

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintatulot	15 546 842	14 401 800	16 498 500	16 468 500
Valmistus omaan käyttöön	240 868	249 800	55 800	55 800
Toimintamenot*	-33 274 172	-33 275 100	-41 574 300	-41 723 100
Toimintakate (netto)	-17 486 462	-18 623 500	-25 020 000	-25 198 800

Hallinto- ja elinvoimapaalvelut (ilman Ruoka- ja puhtauspalveluja)

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintatulot	6 994 496	5 379 100	7 151 000	7 121 000
Valmistus omaan käyttöön	240 868	249 800	55 800	55 800
Toimintamenot*	-24 530 485	-24 295 300	-32 229 000	-32 377 800
Toimintakate (netto)	-17 295 121	-18 666 400	-25 022 200	-25 201 000

*) TA 2025 menot sisältävät kaupungin maksuosuuden 7,8 milj. Mikkelin seudun työllisyyslautakunnalle sekä TMT-maksun 5 milj.

Kohderahoitteinen

Ruoka- ja puhtauspalvelut

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Myyntitulot	8 523 943	8 991 300	9 315 800	9 315 800
Tuet ja avustukset	17 743	31 400	26 200	26 200
Muut toimintatulot	10 660		5 500	5 500
Toimintatulot	8 552 346	9 022 700	9 347 500	9 347 500
Materiaalit ja palvelut	-3 655 937	-3 918 600	-3 836 600	-3 836 600
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 158 751	-2 382 900	-2 354 200	-2 354 200
Palvelujen ostot	-1 497 186	-1 535 700	-1 482 400	-1 482 400
Henkilöstömenot	-4 720 964	-4 746 700	-5 234 500	-5 234 500
Palkat ja palkkiot	-3 885 917	-3 875 100	-4 164 200	-4 164 200
Henkilösivukulut	-835 046	-871 600	-1 070 300	-1 070 300
Muut menot	-366 785	-314 500	-274 200	-274 200
Toimintamenot	-8 743 687	-8 979 800	-9 345 300	-9 345 300
Toimintakate (netto)	-191 341	42 900	2 200	2 200

8.5 Mikkelin seudun työllisyyslautakunta

Perustehtävä

Mikkelin seudun työllisyyslautakunta ja sen alaisuudessa toimiva Mikkelin seudun työllisyyspalvelut -tulosalue vastaa vuoden 2025 alusta valtiolta kunnille siirtyneistä julkisista työvoimapoluista Mikkeliissä, Hirvensalmella, Juvalla, Kangasniemellä, Mäntyharjussa ja Puumalassa. Palveluiden päätoimipaikkana on Mikkelin kaupungin virastotalo. Lisäksi Juvalla, Kangasniemellä ja Mäntyharjussa on toimipaikat lähityöpisteineen ja Hirvensalmelle, Puumalaan ja Pertunmaan kirkonkylään tarjotaan asiakastarpeen mukainen lähipalvelu.

Palvelusuunnitelma

Palveluja tuotetaan ensisijaisesti työvoimapoluisten toimintaa säätelevien lakien ja asetusten mukaisesti. Lisäksi seudullisilla työllisyyspalveluilla on merkittävä rooli elinvoimatyössä, jota tehdään yhdessä muiden alueen toimijoiden kanssa. Tavoitteena on tarjota palvelut samantasoisina koko toiminta-alueella perustuen vuonna 2023 hyväksytyyn järjestämissopimukseen.

Julkiset työvoimapoluista voidaan jakaa henkilöasiakkaalle suunnattuihin palveluihin ja työnantaja-asiakkaalle suunnattuihin palveluihin.

Henkilöasiakaspalvelut

Henkilöasiakkaalle suunnattu ydinpalvelu on työnvälitys. Siihen kuuluu laissa säädetty palveluprosessi ja sen mukaiset ohjaustilanteet. Lisäksi palvelun kuuluvat asiantuntija-arvioinnit, lain mukaiset kokeilut, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu sekä työnantajalle ja henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset.

Työnvälitystä ja avoimia työpaikkoja tarjotaan verkkovälitteisesti Työmarkkinatori.fi -alustalla. Alusta sopii hyvin omatoimiseen työnhakuun. Näiden lisäksi työllisyysalueen kunnat ja sidosryhmät voivat tuottaa henkilöasiakkaalle muita työllistymistä edistäviä toimia ja palveluita. Tällaisia palveluja ovat mm. työpajat ja kotouttamiseen liittyvät palvelut ja tehtävät.

Työnantajapalvelut

Työnantajapalvelujen osalta Mikkelin seudun työvoimapoluissa tuotetaan lakisääteiset työnvälityksen viranomaistehtävät. Myös alkavan yrityksen neuvonta ja starttirahan myöntäminen luetaan työnantajapalveluihin. Yhteiset rajapinnat ja sopimuksellinen integrointi kuntien omiin elinkeinopalveluihin mahdollistaa työnantajapalvelujen toteuttamisen seudullisesti ja auttaa kuntakohtaisessa elinkeinopalvelujen kehittämistyössä. Yhteishankintakoulutusten tuottaminen yritysten työvoiman rekrytoinnin ja osaamisen kehittämisen tarpeisiin on tärkeä työkalu työmarkkinoiden toimivuuteen ja kohtaanto-ongelmiin vastaamisessa. Muu yrityksen tietoneuvonta- ja ohjauspalvelu tuotetaan valtakunnallisena palveluna KEHA-keskuksesta.

Palvelukokonaisuudet eivät ole erillisiä toisistaan vaan sekä työnantaja- että henkilöasiakkaiden palvelussa erityistä huomiota kiinnitetään tehokkaaseen ja vaikuttavaan työnvälitykseen, ennakoitiedon keräämiseen ja työmarkkinoiden kohtaannon parantamiseen. Lakisääteisten viranomaispalveluiden lisäksi järjestettäviä muita laissa säädeltyjä palveluita sekä muita työllistymistä edistäviä palveluita voidaan myös tuottaa ostopalveluina.

Tavoitteena on palvelurakenne, joka edistää parhaalla mahdollisella tavalla työntekijöiden nopeaa työllistymistä ja lisää työ- ja elinkeinopalvelujen tuottavuutta, saatavuutta, vaikuttavuutta ja monipuolisuutta.

Vuodelle 2025 suunnitellaan haettavaksi ulkopuolisella rahoituksella toteutettavia palvelujen kehittämishankkeita.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön avulla kaupungin toiminta uudistetaan kaupungin taloudellisen kantokyvyn mukaiseksi.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Varmistetaan TE24 uudistuksen läpivienti	Siirtyvien työntekijöiden perehdytys ja osaaminen	Koulutustilaisuudet, intron käyttö (100 %) ja kehityskeskustelut
Työhyvinvoinnista huolehtiminen ja sen huomioiminen johtamisessa	Työntekijöiden jaksaminen muutoksessa	Työhyvinvointikyselyn tulokset

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestävään kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Ennakointitiedon hyödyntäminen palveluiden suunnittelussa	Jatkuvasti päivittyvä tilannekuva	KEHA-keskuksen ja ELY-keskuksen data-aineiston hyödyntäminen

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Suomi.fi-viestit -palvelun käyttäminen asiakasviestinnässä	Asiakkaille paperilla lähetettävien eKirjeiden vähentäminen	Kyllä/ei

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Hyödynnetään kaupunkikonsernin koulutus-, elinkeino- ja työvoimapalveluiden yhteistyö ja edistetään alueellista yhteistyötä.	Kohdenneet työllisyyspalvelut	Starttirahalausuntojen määrä/myönnetty raha Työpaikkamäärän kehitys Nuorten työllisyyskehitys

Parannetaan yrittäjämönteisyyttä sujuvilla yrityspalveluilla sekä joustavilla maankäytön ratkaisuilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tuetaan elinkeinotoimijoita työnvälityksen asiantuntijoilla	sujuvat asiakasprosessit	Työvoimavaranon hyödyntäminen ja ajantasaisuus

Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tehdään uudet työllisyyspalvelut tunnetuksi työnhakijoille ja yrityksille	Säännöllinen yhteydenpito alueen toimijoihin ja panostetaan viestintään	Näkyvyys eri viestimissä, "TE-liven" hyödyttäminen

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Luodaan yhtenäiset palveluprosessit yhteistyökumppanien kanssa	Asiakkaan näkökulmasta "yhden luukun" periaate	Kyllä/ei
Osallistutaan opiskelijoille ja yrityksille suunnattuihin tapahtumiin	Neljä tilaisuutta	Tilaisuuksien lukumäärä

TALOUS

Työllisyyslautakunta

TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
---------	---------	-----------------	---------

Toimintatuotot	10 696 300	10 452 700
Toimintamenot	-10 696 300	-10 452 700
Toimintakate (netto)	0	0

8.6 Mikkelin seudun ympäristölautakunta

Perustehtävä

Mikkelin seudun ympäristölautakunta ja sen alaisuudessa toimiva Mikkelin seudun ympäristöpalvelut -yksikkö vastaa kuntatason ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun tehtävistä Mikkelisissä, Hirvensalmella, Kangasniemellä, Mäntyharjussa ja Pertunmaalla. Palveluja tuotetaan ensisijaisesti ympäristöpalvelujen toimintaa säätelevien lakien ja asetusten mukaisesti. Lisäksi resurssien puitteissa toteutetaan erilaisia selvityksiä vuorotellen toimialueen eri kuntien alueella. Tavoitteena on antaa palvelut samantasoisina koko toiminta-alueella ympäristöpalvelusopimuksen mukaisesti.

Palvelusuunnitelma

Yksityiskohtaiset ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun toiminnan tavoitteet vuodelle 2025 kirjataan valvontasuunnitelmiin, jotka seudullinen lautakunta hyväksyy joulukuussa pidettävässä seudullisessa ympäristölautakunnassa. Valvontasuunnitelmissa huomioidaan valtakunnalliset valvontaohjelmat ja valvonnan vuosittaiset painopistealueet.

Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuolto vastaa terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palveluiden järjestämisestä.

Ympäristöterveydenhuolto ei näillä näkymin siirry hyvinvointialueille tai nykyistä suurempiin maakunnallisiin yksiihin ainakaan vielä vuonna 2026. Nykyisessä hallitusohjelmassa on linjattu, ettei tällä hallituskaudella siirretä hyvinvointialueille kunnilta uusia tehtäviä.

Terveysvalvonta vastaa kunnan viranomaisille osoitettujen lakisääteisten, elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain mukaisten, valvonta-, ohjaus-, ilmoitus- ja lupatehtävien hoitamisesta yksikön toimialueen kuntien alueella. Terveysvalvonnan tavoitteena on turvata turvalliset elintarvikkeet, puhdas talous- ja uimavesi sekä terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö. Keskeinen vastuualue on elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden ennaltaehkäisy- ja selvitystyö sekä varautuminen oman toimialueensa osalta.

Elintarvikevalvonnan tehtäväkokonaisuuksia ovat elintarviketurvallisuuden turvaaminen ohjaus- ja valvontatyöllä erilaisissa elintarvikelain mukaisissa valvontakohteissa, kuten elintarvikkeiden teollinen valmistus, kaupat, ravintolat ja ruokalaitokset, grilli- ja pikaruokapaikat, kahvilat, pubit, elintarvikkeiden kuljetus- ja varastointi, elintarvikekontaktimateriaalien valvonta, alkutuotanto, vienti- ja tuontiyritykset, leipomot sekä kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistuspaikat.

Terveydensuojelu vastaa talous- ja uimaveden valvonnasta, asuin- ja majoitustilojen, koulujen, päiväkotien, jatkuvaa hoitoa antavien sosiaalihuollon toimintayksikköiden ja yleisölle avointen liikuntatilojen sekä kauneushoitolojen terveydellisten olosuhteiden valvonnasta sekä antaa neuvontaa tuho- ja haittaeläinten torjumiseksi.

Terveysvalvonta valvoo myös *tupakkatuotteiden*, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä, sekä tupakointikieltojen ja -rajoitusten noudattamista. Myös tupakointivälineet, tupakan vastikkeet ja tupakkajäljitelmät kuuluvat valvonnan piiriin. Lisäksi valvotaan lääkelain mukaisten nikotiinivalmisteiden myyntiä. Ympäristöterveydenhuolto valvoo lisäksi tupakointikieltopäätösten noudattamista.

Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset ovat alle puolet kaikkien tarkastusten määrästä. Merkittävä osa tarkastuksista on ennalta suunnittelemtomia, yhteydenottojen perusteella tehtäviä tarkastuksia kuten esim. asunnontarkastuksia, sisäilmataarkastuksia, haittaeläinongelmia, sinilevätarkastuksia sekä asiakasvalituksia ravintoloista ja majoitusliikkeistä ym. valvontakohteista.

Eläinlääkintähuollon vastuulle kuuluvat eläinlääkintähuoltolain mukaiset tehtävät, kuten koko toimialueella peruseläinlääkäripalvelut, ympärivuorokautinen kiireellinen eläinlääkäriapu sekä eläinsuojelu- ja eläintautivalvonta. Lisäksi vastuuseen kuuluu Kangasniemellä pienteurastamon lihantarkastus sekä laitosvalvonta.

Kaupungineläinlääkäreiden vastaanotot ovat Mikkelisissä, Mäntyharjulla ja Kangasniemellä. Mikkelin, Mäntyharjun, Pertunmaan ja Hirvensalmen eläinlääkäripäivystyksen järjestävät kokonaisuudessaan Mikkelin kaupungineläinlääkärit tai heidän sijaisensa sekä suur- että pieneläimille. Kangasniemi on osa eteläisen Keski-Suomen eläinlääkäripäivystystä, jossa kunnaneläinlääkärit vastaavat tuotantoeläimistä ja pieneläinpäivystys ostetaan Jyväskylän kaupungin kilpailuttamalla ostosopimuksella yksityiseltä klinikalta.

Valvontaeläinlääkäreiden toimipiste on Mikkelisissä. Valvontaeläinlääkärit vastaavat pääasiassa eläinsuojelusta, vierasainevalvonnasta sekä maitohygieniatarkastuksista.

Eläinlääkintähuollon haasteena on koko Suomessa eläinlääkäripula. Resurssivaje tekee lakisääteisten palveluiden tuottamisen haavoittuvaksi. Lisäksi vaje lisää eläinlääkäreiden työkuormitusta. Ulkopuolisten viikonloppupäivystäjien saaminen on tärkeä apu ympärivuorokautisten palveluiden turvaamisessa ja vähentää vakituisten eläinlääkäreiden työsidonnaista ja -kuormitusta. Jos praktikoeläinlääkäriä olisi yksikössä vähintään kymmenen, ja voisi Kangasniemen yhdistää Mikkelin seudun päivystysalueeseen ja alueella päivystystäisi samanaikaisesti kaksi eläinlääkäriä. Tämä varmistaisi sen, että toisen sairastuessa tai muuten estyessä päivystystyöhön, olisi edes yksi päivystävä eläinlääkäri työvuorossa.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee muuttamaan kunnallisten eläinlääkäripalveluiden lakisääteistä järjestämistä. Uusi laki tulee voimaan 1.1.2026. Kunnille jää edelleen 24/7 kiireellisen eläinlääkäriavun järjestäminen sekä peruspalveluiden järjestäminen virka-aikana.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki täsmentää kuntien velvoitteita eläinlääkäripalveluiden järjestämisessä. Laki turvaa yleisen edun kannalta tärkeiden perustasoisten eläinlääkäripalvelujen maanlaajuisen saatavuuden sekä selkeyttää kuntien järjestämisvastuuseen kuuluvien palvelujen ja kuntien kilpailullisen toiminnan väliset erot. Lain mukaisten tehtävien hoitamista varten järjestäjällä on oltava tarpeellinen määrä kunnaneläinlääkäriä virkoja. Eläinlääkäripalveluja tarjoavan kunnaneläinlääkäri virkaan tulee kuulua tarpeen vaatima ainakin ajoittainen osallistuminen maan eläintautivalmiuteen ja kiireelliseen eläinsuojeluvalvontaan liittyviin tehtäviin.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki mahdollistaa sen, että kunnat voivat sisällyttää seura- ja harrastuseläinten hoidosta perittäviin asiakasmaksuihin aiempaa laajemmin niitä kustannuksia, joita kunnille aiheutuu eläinlääkäripalvelujen tuottamisesta. Asiakasmaksujen tulee kuitenkin olla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisia.

Ympäristönsuojelu

Ympäristönsuojelun yksikkö vastaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle osoitettujen lakisääteisten lupa-, ilmoitus-, valvonta- ja ohjaustehtävien hoitamisesta viiden kunnan alueella. Resurssien puitteissa tehdään kohdennettua, erillisiin vuosittain vaihtuviin selvitysalueisiin perustuvaa valvontaa mm. haja-asutusalueiden jätevesiasetuksen ja jätelain valvomiseksi. Lisäksi Ympäristöpalvelut osallistuu erilaisiin ympäristöntilaa koskeviin selvityksiin ja hankkeisiin.

Vuodelle 2025 ei ole suunniteltu ulkopuolisella rahoituksella toteuttavia ympäristönsuojelun projekteja.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön avulla kaupungin toiminta uudistetaan kaupungin taloudellisen kantokyvyn mukaiseksi.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tehtävien priorisointia ja työajan käyttöä ohjaa lakisääteisyys, riskinarviointi ja valvontasuunnitelmat.	Keskitytään olennaisiin, lakisääteisiin tehtäviin. Vastuu: Ympäristöterveydenhuolto ja ympäristönsuojelu	Ajan tasalla olevat valvontasuunnitelmat.
Henkilöstön osaamisen kehittämistä ja hyvinvoinnista huolehditaan sekä varmistetaan riittävät henkilöstöresurssit lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Koulutuksissa hyödynnetään aina mahdollisuuksien mukaan Teams- ja muita etäyhteyksiä.	Henkilöstö on motivoitunut ja voi hyvin sekä e, että osaaminen ja henkilöstöresurssit vastaavat tehtävien vaatimuutta ja mää- ja työ on mielekästä. Työtehtäviä kierrätään tarvittaessa. Vastuu: Ympäristöterveydenhuolto ja ympäristönsuojelu	Työtyytyväisyyskyselyt
Työn haasteet, kuormittavuus ja tavoitteet käydään läpi säännöllisissä palaverissa ja kehityskeskusteluissa.	Esimiestyö on avointa ja kannustavaa. Yhteiset tavoitteet ovat selkeät. Mahdollisiin ristiriitoihin puututaan ajoissa. Päätöksiä valmistellaan ja haasteellisia työtehtäviä pohditaan yhdessä. Tiimit suunnittelevat yhdessä tasapuolisen ja toimivan työnjaon ja selvittävät yhdessä hankalia tapauksia. Vastuu: Ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun esimiehet sekä tiiminvetäjät	Kehityskeskustelut Tiimien toiminta Työtyytyväisyyskyselyt

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Huomioidaan ja varmistetaan riittävä ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun asiantuntijuus kestäväan kehitykseen, elinkeinorakenteeseen ja kansainvälisyyteen sekä ilmastoon liittyvissä muutoksissa kuntaorganisaation toimintakentässä.	<p>Terveysvalvonta ohjaa ja neuvoa toimijoita lainsäädännön vaatimusten noudattamisessa. Toimijoita tiedotetaan tarvittaessa ajankohtaisista asioista.</p> <p>Kunnat huomioivat kestäväan kehityksen ja ilmastomuutoksen torjumisen tavoitteet ja toimintojen muutostarpeet läpileikkaavasti kunnan eri toiminnoissa. Ympäristöpalvelut tukee näitä toimia tarjoamalla asiantuntijuutta, ja kokoamalla kuntien ilmasto-ohjelmien ja kaupunkistrategian ympäristöön liittyviä seurantatietoja vuosittain.</p> <p>Vastuu: Terveysvalvonta ja ympäristönsuojelu</p>	<p>Terveysvalvonta osallistuu säännöllisesti keskusviranomaisten järjestämiin ajankohtaisiin koulutuksiin ja välittää ajankohtaista tietoa toimijoille tarvittaessa.</p> <p>Kuntien ilmasto-ohjelmien ja kaupunkistrategian ympäristömittareiden seurantatiedot kootaan vuosittain.</p>
Osallistutaan ja kannustetaan Mikkelin kaupunkia (ja muiden Mikkelin seudun ympäristöpalveluiden jäsenkuntia) osallistumaan asiantuntijaverkostoihin ja ulkopuolisella rahoituksella toteutettaviin kestäväan kehityksen edistämiseen ja ilmaston muutoksen torjuntaan liittyviin hankkeisiin.	<p>Mikkelin seudun kunnat ovat hyvin perillä rahoitus- ja verkostotyömahdollisuuksista, joilla tuetaan kuntien työtä kestäväan kehityksen edistämiseksi.</p> <p>Vastuu: Ympäristönsuojelu</p>	<p>Kuntien tiedottaminen kestäväan kehityksen hankkeisiin liittyvistä rahoitus- ja verkostomahdollisuuksista.</p>
Kehitetään ja ollaan perillä digitalisaation mahdollisuuksista ympäristönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon lupa- ja ilmoitusasioiden hoitamisessa.	<p>Ympäristöpalvelujen lupa- ja ilmoitusasiat ovat pääsääntöisesti hoidettavissa sähköisten järjestelmien avulla.</p> <p>Vastuu: Ympäristöpalvelut</p>	<p>Osallistuminen työryhmiin ja verkostoihin digitaalisten palvelujen kehittämiseksi.</p> <p>Terveysvalvonnalla on käytössä sähköiset ilmoitusjärjestelmät.</p>

Huomioidaan Mikkelin hiilineutraalisuustavoite kestävässä rakentamis-, maankäyttö-, liikenne- ja energiaratkaisuissa.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Seurataan Mikkelin (ja muiden Mikkelin seudun ympäristöpalveluiden jäsenkuntien) ilmasto-ohjelmien tavoitteiden toteutumista, osallistutaan tarvittaessa kuntien maankäyttö- liikenne- ja energiahankkeiden ja investointien suunnitteluun sekä annetaan lausuntoja.	<p>Kunnat seuraavat ilmasto-ohjelmien tavoitteita vuosittain ja arvioivat hiilineutraalisuustavoitteen toteutumista, Ympäristöpalvelut on aktiivisesti mukana edistämässä kuntien hiilineutraalisuustavoitteita kuntien hankkeiden valmistelussa ja maankäytön suunnittelussa.</p> <p>Vastuu: Ympäristönsuojelu</p>	<p>Kuntien ilmasto-ohjelmien mittareiden seurantatietojen kirjaaminen vuosittain, ja hiilineutraalisuustavoitteiden arviointi.</p>

Taataan puhdas vesi ja lähiruoka sekä luonnon monimuotoisuus ja perinnebiotooppien säilymistä edistetään.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Lausunnot, hankkeisiin ja työryhmiin osallistuminen, viranomaistyö, rekisterien ja paikkatietojärjestelmien kehittäminen valvontatyön tueksi, luonnonsuojelualueiden hoitosuunnitelmien toteuttamisen valvonta. Kehitetään kuntien viranhaltijoiden ja muiden toimijoiden tietoisuutta luonnon monimuotoisuuden huomioimisesta maankäytön suunnittelussa.	Annetaan lausunnot kaikista merkittävistä kaavahankkeista ja edistetään luonnon monimuotoisuuden huomiosta edelleen maankäytön suunnittelussa. Aktiivinen osallistuminen vesienhoitotyöhön. Vastuu: Ympäristönsuojelu	Kaavalausuntojen lukumäärä Vesienhoidon työryhmiin osallistuminen
Ympäristöterveydenhuollon lakisäänteisenä tehtävänä toteutetaan elintarvike-, juoma- ja uimavesivalvontaa.	Elintarvike-, juoma- ja uimavesivalvontaa tehdään vuosittain päivitettyä valvontasuunnitelman mukaisesti. Vastuu: Ympäristöterveydenhuolto	Valvontasuunnitelman toteutuminen vuosittain
Lähiruokaan / alkutuotantoon liittyvän toiminnan edistäminen	Elintarvikevalvonnan Oiva-tarkastuksilla valvotaan alkuperämaan ilmoittamista säästöjen mukaisesti.	Elintarvikevalvonta ohjaa, neuvoa ja valvoo toimijoita elintarvikelainsäädännön vaatimusten noudattamisessa alkuperämaan ilmoittamisessa ja merkinnöissä.

Edistetään kaupungin kehittämisalustojen vaikuttavuutta ja yrittäjyyden kasvua alustoilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Ohjataan ja edistetään yritysten sijoittumista tarkoituksenmukaisesti siten, että ympäristö- ja terveyshaitat minimoidaan.	Yritykset ja toimijat sijoittuvat tarkoituksenmukaisiin paikkoihin ympäristö- ja terveyshaitat minimoiden. Vastuu: Ympäristöpalvelut	Toteutuneet ennakoneuvottelut yritysten sijoittumisessa (huom. edellytyksenä on, että ympäristöpalveluita pyydetään mukaan ennakoneuvotteluihin).

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Laajennetaan / kehitetään sähköistä asiointia ympäristöpalveluiden lupa- ja ilmoitusasioissa.	Kaikki ympäristönsuojelun ja terveysvalvonnan lupa- ja ilmoitusasiat ovat hoidettavissa selkeiden ja helposti käytettävien sähköisten järjestelmien kautta.	Lupa- ja ilmoitusasiat, jotka voidaan käsitellä sähköisesti.

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Parannetaan yrittäjämysteisyttä sujuvilla yrityspalveluilla sekä joustavilla maankäytön ratkaisuilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Sujuvat lupapalvelut, ennakoivat neuvottelut ja yritysten neuvonta.	Valmistellaan luvat (esim. ympäristölupa) sujuvasti ja laadukkaasti, ja annetaan yrityksille ennakoivasti riittävästi selkeää tietoa lupien ja ilmoitusten tarpeesta, sekä luvan edellytyksistä.	Lupapäätösten valmisteluun käytetty aika keskimäärin, toteutuneet ennakoivat neuvottelut.
Osallistutaan yritysten sijoittumista koskeviin neuvotteluihin (esim. yhteistyössä Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy:n kanssa).	Yritysten sijoittumispaikat ovat tarkoituksenmukaisia sekä yrityksen, ympäristön ja lähialueen asukkaiden kannalta.	Yritysten sijoittumista koskevat neuvottelut (esim. yhdessä Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy:n kanssa edellyttäen, että Ympäristöpalvelut pyydetään mukaan)

Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Pito- ja vetovoiman parantaminen kunnallisiin eläinlääkäriin virkoihin ja sijaisuuksiin valtakunnallisesta eläinlääkäripulasta huolimatta uuden eläinlääkintähuoltolain mukaisesti.	Eläinlääkintähuollon riittävät resurssit saadaan turvattua 24/7 tuottaminen valtakunnallisesta eläinlääkäripulasta huolimatta. Valmistellaan uuden, 1.1.2026 voimaan tulevan uuden eläinlääkintähuoltolain tuomat muutokset kuntien järjestämisvastuuseen ja palvelun tuotantoon. Samalla arvioidaan eläinlääkärivirkojen ja vastaanottoavustajien riittävyys. Selvitetään tarvittaessa mahdollisuudet ostopalvelulle pieneläinpäivystyksen osalta, toimialueen kahden päivystysalueen yhdistämistä sekä yhteistyömahdollisuuksia Savonlinnan ja muiden lähi-seudun kuntien kanssa. Vastuu: Terveysvalvonnan johtaja, vastaava eläinlääkäri	Resurssitilanne Työtyytyväisyyskyselyt Asiakaspalaute

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Oppilaitosyhteistyö XAMK:n kanssa.	Tarjotaan harjoittelupaikkoja ja opinnäytetöitä, ja osallistutaan tarvittaessa ja resurssien sallimissa puitteissa opetukseen tuomalla mukana työelämänäkökulmaa.	Harjoittelupaikat, harjoittelijat (kk), opinnäytetyöt, opetukseen osallistuminen.
Tutkimusyhteistyö korkeakoulujen, yliopistojen ja tutkimusorganisaatioiden kanssa.	Osallistutaan tutkimushankkeisiin.	Hankkeisiin osallistuminen.

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tarjotaan kesätyö- ja harjoittelupaikkoja alan opiskelijoille.	Tarjotaan laadukkaita ja monipuolisia kesätyö- ja harjoittelupaikkoja ja muita työpaikkoja alan opiskelijoille ja vastavalmistuneille ja luodaan myönteistä työnantajakuva, joka tulee opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden kiinnittymistä alueelle.	Harjoittelukuukausia/vuosi

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Alueen hyvinvointi perustuu asukkaiden, yhteisöjen, yritysten, hyvinvointialueen ja kaupungin yhteistyölle sekä vahvaan paikallisuuteen.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Viranomaispalvelun asiakaslähtöisyys	Toimitaan helposti lähestyttävänä ja palvelualttiina viranomaisena.	Asiakaspalaute

Taataan kaupunkilaisille saavutettava palvelurakenne ja -tarjonta sekä edistetään esteettömän ja turvallisen arkiympäristön rakentumista.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Terveysvalvonnan lausunnot rakennusluvista	Kiinnitetään huomiota terveelliseen ja turvalliseen rakentamiseen rakennuslupalausunnoissa oman lainsäädännön puitteissa. Vastuu: Ympäristöpalvelut, terveystalvonta	Toteutunut

Kehitetään kaupunki- ja maaseutu ympäristöjä eri asumismuotojen ja -tapojen mahdollistamiseksi.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Varataan riittävästi resursseja vesihuoltolain ja kuntien jätehuollon valvontaan haja-asutusalueilla, osallistutaan kuntien maankäytön suunnitteluun edistämällä ympäristöllisesti kestäviä, monipuolisia asumismuotoja.	Tuetaan vastuullista haja-asumista ja siihen liittyvää vastuullista maankäytön suunnittelua ja vesi- ja jätehuollon kehittämistä hiilineutraalisuus-tavoitteet ja puhtaat vedet huomioiden. Vastuu: Ympäristönsuojelu	Haja-asutusalueille, asumiseen kohdistuviin kehittämishankkeisiin osallistuminen. Haja-asutusalueen kiinteistöjen jätevesijärjestelmien laillisuusvalvonnan ja -ohjauksen seurauksena syntyneet kirjalliset suoritteet (lkm): ilmoitukset, lausunnot ja selvityspyynnöt.

Kehitetään kestävästi monimuotoista, virikkeellistä luonto- ja lähiympäristöä ja hyödynnetään niiden sekä maaseutualueiden hyvinvointivaikutukset.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Ympäristöpalvelut tukee maankäytön suunnittelua siten, että luonnon monimuotoisuus, maisemallisesti arvokkaat alueet ja lähivirkistysalueet huomioidaan. Keskeisenä työkaluna on riittävät tietojärjestelmät arvokkaista luonto- ja maisema-alueista, toimivat lausuntokäytännöt ja työryhmiin osallistuminen.	Maankäytön suunnittelussa huomioidaan monipuolisesti luonnon monimuotoisuus, arvokkaat luontokohteet ja lähiluonnon merkitys kuntalaisten hyvinvoinnille. Kuntien työntekijöillä on käytössään riittävästi tietoa kunnan alueella olevista arvokkaista luontokohteista, uhanalaisista lajeista ja luonnon monimuotoisuuden huomiomisesta maankäytön suunnittelussa. Vastuu: Ympäristönsuojelu	Ympäristön ja luonnonsuojelun kannalta merkittävät tiedot on koottu kaupungin yhteiseen paikkatietojärjestelmään. Maankäyttöön liittyvien lausuntojen lkm (koko seudullinen ympäristöpalvelujen toimialue).

Tunnistetaan ja huomioidaan alueen merkittävä vapaa-ajanasuminen ja monipaikkaisuus.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Varataan riittävät resurssit ympäristönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon palveluihin runsas vapaa-ajanasuminen huomioiden.	Tunnistetaan runsas vapaa-ajanasuminen ympäristönsuojelumääräyksissä ja lupaprosesseissa, ja neuvontatarpeessa ja muissa asiakasyhteydenotoissa.	Viranomaistoimet, joissa vapaa-ajanasukkaat on huomioitu. Varataan riittävät resurssit myös vapaa-ajanasukkaiden palvelemiseen.
Otetaan huomioon vapaa-ajanasukkaat eläinlääkäriresursseja määriteltäessä.	Eläinlääkäriresurssit ovat riittävät lakisääteisten tehtävien hoitamiseen myös yleisinä loma-aikoina, jolloin harraste-eläinten määrä kasvaa merkittävästi toimialueella. Vastuu: Terveysvalvonnan johtaja ja vastaava eläinlääkäri	Asiakaspalaute

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Mahdollistetaan vapaaehtois- ja asukasaktiivitoiminta, vertaistuki, omaehtoinen toiminta sekä kokemusasiantuntijuus yhteistyössä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tuetaan ja edistetään talkootoimintaa mm. ympäristön siivoamisessa (roskien kerääminen) ja vieraslajien torjumisessa. Tehdään yhteistyötä työllisyyspalvelujen, järjestöjen ja hankkeiden kanssa.	Yhteisöllinen tekeminen ja talkootoiminta lisää kuntalaisten vastuuta omasta ympäristöstään ja toimii osana ympäristökasvatusta.	Talkoot ja yhteisölliset hankkeet, jossa ympäristöpalvelut on ollut mukana.
Omaehtoisen toiminnan neuvonta ja ohjaus.	Omaehtoista toimintaa toteutetaan ohjatusti ja omaehtoista toimintaa varten on riittävästi neuvontaa saatavilla.	Toteutunut omaehtoinen toiminta, jota ympäristöpalvelut on ohjannut ja/tai antanut neuvontaa.

Tuetaan tapahtumakaupunki Mikkelin kehittämistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Selkeät tapahtumiin liittyvät ympäristönsuojelun ja terveystarkastuksen ohjeet ja neuvonta.	Ympäristönsuojelun ja terveystarkastuksen lupiin ja ilmoituksiin ja muihin käytäntöihin liittyvät ohjeet ovat riittävällä tavalla riittävällä mukana kaupungin tapahtumajärjestämisen ohjeistuksessa.	Tapahtumiin liittyvä ohjeistus ympäristöpalvelujen vaatimista luvista ja ilmoituksista on selkeästi näkyvillä kuntien nettisivuilla.
Arvioidaan säännöllisesti tapahtumiin liittyvien lupa- ja ilmoitusmenettelyjen ja muiden käytäntöjen sujuvuutta.	Tapahtumiin liittyvät lupa- ja ilmoitusmenettelyt ovat sujuvat. Yleinen terveystarkastus ja ympäristönsuojelu.	Asiakaspalaute

TUNNUSLUVUT

		TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Terveystarkastuksen suunnitelmalliset tarkastukset	kpl	351	700	700	700	700	700
Eläinlääkintähuollon virka- ja sairasmatkot	kpl	1 703	1 900	1 900	1 900	1 900	1 900
Hoidetut pieneläimet	kpl	7 269	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Lupavelvollisten kohteiden tarkastukset	kpl	113	100	100	100	100	100
Ympäristönsuojelun kirjallinen asiakassuorite (päätökset, lausunnot, kehotukset)	kpl	1 450	800	1 000	800	800	800

TALOUS

TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
---------	---------	-----------------	---------

Toimintatuotot	1 204 659	1 090 000	1 175 100	1 175 100
Toimintamenot	-2 227 228	-2 462 700	-2 576 000	-2 576 000
Toimintakate (netto)	-1 022 569	-1 372 700	-1 400 900	-1 400 900

8.7 Kasvatus- ja opetuslautakunta

Lautakunnan palvelut ovat pääasiassa lähipalveluja. Toiminnassa pyritään turvaamaan laadukkaat, tasavertaiset ja pedagogisesti toimivat sekä kohtuullisesti saavutettavissa olevat kasvatus- ja opetuspalvelut sekä terveelliset ja turvalliset oppimisympäristöt. Lautakunnan alaisen toiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta asukkaiden hyvinvointiin, sen synnyttämiseen, ylläpitämiseen ja kehittämiseen, tullaan korostamaan.

Uusia yhteistyörakenteita ja monitoimijaisia toimintamalleja kehitetään mm. Etelä-Savon hyvinvointialueen, kolmannen sektorin, oppilaitosten ja kaupungin omien toimijoiden yhteistyöllä. Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen on yksi kehittämistoiminnan keskeisistä painopisteistä. Tavoitteena on rakentaa ja turvata yhdessä hyvinvointialueen ja muiden sidosryhmien kanssa lasten, nuorten ja perheiden kasvun ja oppimisen tuen palvelut hyvän elämän turvaamiseksi.

Palvelusuunnitelmassa tulee huomioida ja ennakoida kaupungin syntyvydessä ja väestömäärässä tapahtuvat muutokset. Syntyvyyden pieneneminen vaikuttaa jo tällä hetkellä palveluverkon rakenteeseen ja toimintaa varten tarvittavien toimitilojen määrään ja sijoittumiseen kaupungin alueella.

Mikkelin varhaiskasvatuksessa on 23 kunnallista päiväkotia ja yksi ryhmäperhepäiväkotia. Tämän lisäksi kotona työskentelee kaksi perhepäivähoitajaa. Varhaiskasvatuspalvelut järjestävät avointa varhaiskasvatustoimintaa neljässä päiväkodissa. Pääkirjaston alakerassa toimii avoin perheiden kohtaamispaikka Koppa. Esiopetusta järjestetään sekä päiväkotien että koulujen yhteydessä 14 toimipisteessä. Itäisen alueen päiväkotiverkosta ei ole vielä tehty päätöstä. Toimintaan ja talouteen vaikuttavina toimenpiteinä esitetään seuraavaa: Suomenniemen alueen varhaiskasvatusjärjestelyt ja perhepäivähoidosta ja ryhmäperhepäivähoidosta vapautuvan henki-

löstön hyödyntäminen. Hankerahoitusta on saatu digikehittämiseen. Tasa-arvoavustus jatkuu edelleen. Täydennyskoulutus painotuu pedagogiikan johtamiseen, tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, tiimin johtamiseen, esi- ja alkuopetuksen kehittämiseen sekä leikkipedagogiikan osaamisen kehittämiseen.

Mikkelissä on tällä hetkellä 15 peruskoulua, joista kuusi on yhtenäiskouluja, joissa opetusta annetaan luokille 1-9. Vuoden 2024 aikana neljä peruskoulua yhdistyi vaiheittain vuoden alussa valmistuneeseen uuteen Saimaanportin yhtenäiskouluun ja vuosi 2025 tulee olemaan uuden koulun ensimmäinen kokonainen toimintavuosi. Kaupunginvaltuuston tekemän päätöksen mukaisesti Rauhialan koulu yhdistetään Päämajakouluun 1.8.2025 alkaen. Itäisen alueen kouluratkaisusta ei ole vielä tehty päätöstä. Perusopetuksen valtakunnalliseen tuntijakoon tulee 1.8.2025 alkaen yhteensä kolme vuosiviikkotuntia lisää äidinkielen ja matematiikan opetukseen luokille 1-6. Lisäksi oppimisen tukeen on 1.8.2025 alkaen tulossa merkittäviä muutoksia, joiden kustannusvaikutuksista ei ole vielä tarkkaa tietoa, mutta ne on luvattu kompensoida kunnille. Perusopetusta kehitetään aktiivisesti valtakunnallisten hankerahotusten tuella sekä osana arjen työtä. Kehittämisessä painopisteinä ovat mm. opetussuunnitelmaan ja strategiaan liittyvät asiat, kuten yhteisöllinen opiskeluhoito, koulunuorisotyö, kouluun kiinnittyminen ja monialainen yhteistyö, liikkumisen edistäminen ja move-prosessin kehittäminen, kerho- ja harrastustoiminta sekä kansainvälisyys. Täydennyskoulutuksessa painotetaan lisäksi mm. turvallisuus-, tunne- ja vuorovaikutuskasvatusta sekä kodin ja koulun välistä vuorovaikutusta. Lisäksi valtion erityisavustuksia haetaan lisähenkilöstön palkkaamiseksi oppilaiden erilaisiin oppimisen tuen tarpeisiin ja ryhmäkokojen pienentämiseksi.

Mikkelissä toimii yksi nuorten lukiokoulutusta antava yksikkö Mikkelin lukio, joka tarjoaa alueensa nuorille valtakunnallisesti tarkasteltuna laadukasta, monipuolista ja laaja-alaista opetusta. Mikkelin lukiossa on lähiopetuksena tarjolla laaja opintojakovalikoima. Lukiossa järjestetään myös kahden tutkinnon lukio-opetusta Etelä-Savon ammattiopiston ja Suomen Nuoriso-opiston opiskelijoille. Mikkelin lukio tekee monipuolista yhteistyötä erilaisissa verkostoissa paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Lukiokoulutusta kehitetään erilaisten hankkeiden avulla mm. opiskelijoiden kansainvälisyysosaamisen vahvistamiseksi ja oppimisen tukemiseksi. Oppivelvollisuuden laajentuminen ja sen myötä voimaan tullut toisen asteen maksuttomuus koskevat myös lukiokoulutusta. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä toisen asteen ja perusopetuksen toimijoiden keskinäistä yhteistyötä kehitetään entisestään. Lukion erityisopettajan siirtyminen vuosityöaikaan 1.8.2024 alkaen mahdollistaa aikaisempaa laajemmin erityisopetuksen palveluja lukiolaisille. Lukiokoulutukselle osoitetut säästöt muodostuvat joidenkin opetuskurssien järjestämisestä vuorovuositain ja ryhmäkokojen tarkentamisesta.

Lautakunnan toiminnassa toteutetaan hyväksytyjen talouden tasapainotusohjelmien toimenpiteitä.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkelä

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön avulla kaupungin toiminta uudistetaan kaupungin taloudellisen kantokyvyn mukaiseksi.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Rekrytoinnissa onnistuminen.	Oikea-aikainen rekrytointi, laaja-alainen osaaminen. /esimiehet	Kasvatus- ja opetushenkilöstön kelpoisuusaste
Työhyvinvoinnin parantaminen. Tuodaan Mikkelin vahvuudet ja osaaminen selkeästi esiin. Positiivinen viestintä ja uutisointi.	Myönteinen työnantajakuva, työhyvinvoinnista huolehtiminen. /esimiehet ja työntekijät	Pulssi-kysely Sairauspoissaolojen määrä

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Palveluverkko sopeutetaan lapsimäärien muutoksiin (huomioiden koulumatkojen pituudet).	Lapsimäärien lasku huomioidaan palveluverkko-suunnittelussa suunnitelmallisesti ja kestävästi. /opetusjohtaja ja varhaiskasvatusjohtaja	Euroa/lapsi
Vieraskielisten perheiden varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelujen palveluprosessin kuvaus	Vieraskielisten perheiden kotoutuminen Mikkelin/varhaiskasvatusjohtaja, opetusjohtaja ja kotoutumiskoordinaattori	Palveluprosessi on kuvattu/ei ole kuvattu
Kansainvälisyyskasvatus, digitalisaatio ja kestävä kehitys huomioidaan opetussuunnitelmassa. Osallistutaan asiaan liittyviin kehittämishankkeisiin.	Tavoitteet opetussuunnitelmassa sekä koulujen ja oppilaitosten lukuvuosisuunnitelmissa /henkilöstö	Kansainväliset tapahtumat, sähköinen oppimateriaali ja järjestelmät ja kestäväan kehityksen suunnitelmat. Arvioidaan lukuvuosi-suunnitelmissa.
Hyvinvoinnin ja terveyden (Hyte) edistäminen sekä eriarvoisuuden kaventaminen päätöksenteolla ja johtamisella.	Hyte-vaikutusten arviointi päätöksenteon yhteydessä/valmistelijat	Vaikutusten arviointia on tehty (lkm)/ arviointia ei ole tehty

Huomioidaan Mikkelin hiilineutraalisuustavoite kestävässä rakentamis-, maankäyttö-, liikenne- ja energiaratkaisuissa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Energiatehokkaat, turvalliset ja laadukkaat koulukuljetukset, julkisen liikenteen toimivuus.	Huolellinen kuljetussuunnittelu. /opetusjohtaja yhteistyössä kuljetussuunnittelun kanssa	Kustannusvaikutus, laatu huomioiden
Energian säästäminen päiväkotien, koulujen ja toiminnan arjessa.	Energian säästö /henkilöstö	Kulutukset edellisiin vuosiin verrattuna

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Verkkokurssien hyödyntäminen lukio-opetuksen kurssitarjonnassa.	Jokainen lukiolainen suorittaa opinto-ohjelmansa mukaisesti vähintään yhden verkkokurssin lukuvuodessa. /rehtori	Suoritettu/ei suoritettu
Verkkokurssien hyödyntäminen henkilöstön koulutuksessa.	Henkilöstö suorittaa vähintään yhden verkkokoulutuksen vuosittain. /esimiehet	Suoritettu/ei suoritettu

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkelissä

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
MiniMikkeli -oppimiskokonaisuus kaikille 6. luokkalaissille osana toimijuus- ja yrittäjyyspolkua.	100 % 6. luokista osallistuu MiniMikkeliin. Aktiivinen tulevaisuuden toimija. /opetusjohtaja, perusopetuksen rehtorit	6. luokkien %-osuus, jotka osallistuvat MiniMikkeliin.
Yrittäjyys- ja liikeideakilpailujen järjestäminen, yritysvierailut ja OpeTET-päivät	Yrittäjyyskasvatuksen osaaminen laajenee, yrittäjyyden näkyvyys lisääntyy. /opettajat ja esimiehet	Toiminnan määrä

Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Houkuttelevat rekrytointi-ilmoitukset ja monipuoliset rekrytointikanavat	Avoimet tehtävät saadaan täytettyä kelpoisilla tekijöillä/rekrytoivat esimiehet ja palvelupääällikkö	Henkilöstön kelpoisuusaste

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tiedepolun rakentaminen ja kehittäminen varhaiskasvatuksesta lukioon (yliopistokeskus MUC)	Yhteistyö jatkuu ja monipuolistuu. Tiedekasvatus läpäisee kaikki koulutusasteet. /varhaiskasvatus, perusopetus, lukion johtoryhmän korkeakouluvastaava	Toiminnan määrä
Koulunuorisotyön kehittäminen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamkin kanssa.	Koulunuorisotyön sisällön ja laadun kehittäminen. /perusopetuksen ja nuorisopalveluiden koulunuorisotyöntekijät ja esimiehet	Koulunuorisotyön osallistuminen kehittämisverkostoon

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Harjoittelumahdollisuudet TET-harjoitteluista alkaen.	Myönteiset työelämäkokemukset. /rehtorit	Toteutuu/ei toteudu
Harjoittelupaikkojen tarjoaminen.	Koulutetun työvoiman riittävyys. /varhaiskasvatuksen esimiehet, rehtorit	Harjoittelujen määrä

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Alueen hyvinvointi perustuu asukkaiden, yhteisöjen, yritysten, hyvinvointialueen ja kaupungin yhteistyölle sekä vahvaan paikallisuuteen.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Koulujen vetovoimaisuuden ja kouluun kiinnittymisen lisääminen.	Laadukas oppimisympäristö /opetusjohtaja, rehtorit	Pitää koulunkäynnistä, %-osuus kasvaa (koulu-terveyskysely)
Luodaan hyvinvointialueen kanssa uudistuneen lainsäädännön mukaiset selkeät ja toimivat monialaiset opiskeluhuollon rakenteet ja toimintakulttuuri, mm. toimiva ja tietosuojaan huomioiva tietojen luovutusprosessi opiskeluhoitopalveluille opiskelijarekistereistä, monialainen asiantuntijaryhmä aktiivisessa käytössä yksilökohtaisessa opiskeluhoitoloissa	Yhdyspintatyönä palveluiden kehittäminen. Tietojen luovutusprosessi laadittu ja käytössä, sopimus hyvinvointialueen kanssa tehty. Monialaisia asiantuntijaryhmiä hyödynnetään jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa. /esiopetus, perusopetus, lukiokoulutus yhdessä muiden toisen asteen oppilaitosten ja hyvinvointialueen kanssa	Ohjausryhmät kokoontuvat säännöllisesti ja niihin osallistutaan aktiivisesti. Tietojen luovutusprosessi allekirjoitettu. Prosessi koulutettu henkilöstölle. Wilma-tilastointi: opiskeluhoitokertomuksia joka koulussa
KOPPA-kohtaamispaikassa säännöllisesti kaupungin, hyvinvointialueen, järjestöjen ja ev.lut. srk:n järjestämää toimintaa, jota kehitetään yhdessä perheiden kanssa. Aktiivinen osallistuminen hyvinvointialueen koordinoimaan perhekeskuskehittämiseen.	Perhekeskustoimintamallia ja -verkostoa kehitetään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. /varhaiskasvatus, perusopetus	Toteutunut hyvin/ toteutunut osittain/ ei toteutunut
Lapsiystävällinen kunta -malli	Lasten huomioiminen päätöksenteossa ja kunnan toiminnassa toteutuu suunnitellusti. /sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue ja asumisen ja toimintaympäristön palvelualue /varhaiskasvatus, perusopetus	Hakemus on tehty.

Taataan kaupunkilaisille saavutettava palvelurakenne ja –tarjonta sekä edistetään esteettömän ja turvallisen arkiympäristön rakentamista.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Palveluverkkosuunnittelu	Kaikille lapsille motivoiva ja turvallinen varhaiskasvatus ja koulu myös tuen tarpeet huomioiden. /varhaiskasvatus, opetusjohtaja, esimiehet, sivistysjohtaja	Itäisen alueen palveluverkkopäätös tehty/päätöstä ei ole tehty

Kehitetään kestävästi monimuotoista, virikkeellistä luonto- ja lähiympäristöä ja hyödynnetään niiden sekä maaseutualueiden hyvinvointivaikutukset.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Luonto- ja/tai retkipäivät lähiympäristössä	Kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä ja peruskouluissa suunnitellut luonto- ja/tai retkipäiviin/päiväkodin johtajat, rehtorit	Toteutuu/ei toteudu

Hyödynnetään toiminnassa läpileikkaavasti kulttuuri, taide, luovat keinot ja liikunta sekä alueen rikas historia ja kulttuuriperintö.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kulttuurikameli	Kulttuuriin tutustumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. /päiväkotien johtajat yhteistyössä kulttuuripalveluiden kanssa	Toteutuu/ei toteudu
Kulttuuripolku	Kulttuuripolun mukainen kulttuuritarjonta kaikille vuosiluokille perusopetuksessa. /rehtorit yhteistyössä kulttuuripalvelujen kanssa	Toteutuu/ei toteudu
Liikkuva lapsi -toiminta	Lasten liikkuminen arjessa lisääntyy. /varhaiskasvatus ja liikuntapalvelut	Toteutuu/ei toteudu
Liikkuva koulu -toiminta	Koulu- ja liikunnan (Koulu personal trainer) pilotointi ja move-prosessin kehittäminen kolmella koululla Perusopetuksessa lukuvuonna 2024-2025 tavoitteena ja painopisteenä liikkumisen ja toiminnallisuuden lisääminen, koulukohtainen suunnitelma ja arviointi lukuvuosisuunnitelmassa /rehtorit yhteistyössä Liikkuva koulu -tiimin ja liikuntapalvelujen kanssa	Move like Mikkeli -hanke toteutunut/ ei toteutunut suunnitellusti Lukuvuosisuunnitelmassa sanallinen arviointi Toteutuu/ei toteudu
Liikkuva nuori -toiminta	Liikunnanharrastaminen lisääntyy uusia mahdollisuuksia ja puitteita luomalla. /lukio ja liikuntapalvelut	Toteutuu/ei toteudu

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Tunnistetaan ja hyödynnetään väestön moninaisuus rikkautena, voimavarana ja elinvoiman lähteenä, osana mikkeliäisyyttä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Lähikouluperiaatteen vahvistaminen. Perusopetuksen valmistavan opetuksen järjestäminen inklusiivisesti osalle 1. luokkaikäisistä valmistavan opetuksen oppilaista.	Tukitoimet lähikouluun. /opetusjohtaja, rehtorit	Toteutuu/ei toteudu
Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen	Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien päivittäminen	Päivitetty/ei päivitetty
Mahdollistetaan vapaaehtois- ja asukasaktiivitoiminta, vertaistuki, omaehtoinen toiminta sekä kokemusasiantuntijuus yhteistyössä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Oppilas- ja opiskelijakunnat, Lasten parlamentti ja Nuorisovaltuusto	Toiminta koetaan kiinnostavana ja mahdollistetaan vaikuttaminen. /rehtorit	Toimielimet toimivat
Neuvottelukunnat	Toiminta koetaan kiinnostavana ja mahdollistetaan vaikuttaminen. /rehtorit	Neuvottelukunnat toiminnassa perusopetuksen kouluissa ja lukiossa

Edistetään ryhmiin ja yhteisöihin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tunne- ja vuorovaikutuskasvatus (ns. TuVu-toiminta)	TuVu-toiminnan vakiinnuttaminen. /varhaiskasvatuksen esimiehet, perusopetuksen ja lukion rehtorit	Joka yksikössä suunnitelma lukuvuosi-suunnitelmassa
Ryhmäytyminen (kohderyhmä uudet opiskelijat)	Ryhmäytymistoiminnan suunnitelmallinen toteuttaminen. /lukion apulaisrehtori ja ryhmänohjaajat yhteistyössä opiskeluhoitopalvelujen ja koulunuorisotyön kanssa	Toimintasuunnitelma lukuvuosittain
KOPPA-kohtaamispaikassa kävijöiden toiveiden kartoitus	Perheiden KOPPA-kohtaamispaikan kehittäminen perheiden tarpeita kuullen. /varhaiskasvatus	Kartoitus tehty ja tulokset käytettävissä kehittämiseen
Tarjotaan kerho- ja harrastustoimintaa jokaisella perusopetuksen koululla	Mahdollistetaan oma juttu jokaiselle koululaiselle. /kerhotoiminnan ohjausryhmä	Kerhojen määrä/lukuvuosi Kerho jokaisella koululla, kyllä/ei
Mielekäs vapaa-ajan toiminta ja harrastukset	Vapaa-aika näkyväksi kaupungin viestinnässä/viestintäpalvelut yhdessä tulosalueiden kanssa	Kaupungin kotisivuilta löytyy vaivattomasti vapaa-aika- ja harrastustarjontaa
Kaikenikäisten osallisuus	Osallisuussuunnitelman päivitys/kansalaisopiston rehtori	Päivitetty/ ei päivitetty

TALOUS

Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue yhteensä

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintatulot	7 878 821	7 029 100	7 098 100	7 098 100
Toimintamenot	-117 888 906	-119 077 700	-123 119 600	-123 119 600
Toimintakate (netto)	-110 010 085	-112 048 600	-116 021 500	-116 021 500

Kasvatus- ja opetuslautakunta

	TP2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintatulot	5 146 884	3 663 800	3 676 300	3 676 300
Toimintamenot	-98 400 261	-99 484 600	-102 523 600	-102 523 600
Toimintakate (netto)	-93 253 377	-95 820 800	-98 847 300	-98 847 300

SUORITETAULUKOT

Varhaiskasvatus ja hoidon tuki

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
2211 - Päiväkodit					
asiakkaat kpl	1 117,00	1 107,00	1 048,00	-59	-5,33 %
menot / asiakas €/kpl	-14 594,22	-15 308,40	-16 839,69	-1 531	10,00 %
alle 3-vuotiaat %	21,10	24,90	21,70	-3	-12,85 %
erityisasiakkaat %	13,90	13,00	15,50	3	19,23 %
päiväkotien 3-6v asiakkaat kpl	881,00	831,00	820,00	-11	-1,32 %
2370 - Yksityinen päivähoito					
yksityinen päiväkotihoido, asiakkaita kpl	636,00	613,00	591,00	-22	-3,59 %
menot / asiakas €/kpl	-9 587,32	-9 440,78	-11 356,35	-1 916	20,29 %
yksityinen päiväkotihoido, alle 3-vuotiaita %	25,80	26,10	22,20	-4	-14,94 %
2400 - Vuorohoito					
asiakkaat kpl	222,00	218,00	214,00	-4	-1,83 %
menot / asiakas €/kpl	-18 894,37	-20 872,48	-21 502,34	-630	3,02 %
2410 - Ryhmäperhepäivähoito					
ryhmäperhepäivähoidon asiakkaat kpl	12,00	12,00	13,00	1	8,33 %
menot / asiakas €/kpl	-15 991,90	-16 533,33	-17 238,46	-705	4,26 %
2430 - Perhepäivähoito hoitajan kodis					
perhepäivähoito hoitajan kodissa, asiakkaat kpl	16,00	16,00	10,00	-6	-37,50 %
menot / asiakas €/kpl	-19 191,24	-14 662,50	-13 780,00	883	-6,02 %
2470 - Lasten kotihoidontuki					
kotihoidontuella hoidettavat lapset kpl	320,00	343,00	277,00	-66	-19,24 %
menot / hoidettava lapsi €/kpl	-5 165,22	-5 137,03	-5 823,10	-686	13,36 %
2480 - Lasten yksityisen hoidon tuki					
yksityisen perhepäivähoidon tukilapset kpl	44,00	46,00	42,00	-4	-8,70 %
menot / asiakas €/kpl	-4 175,05	-4 489,13	-4 619,05	-130	2,89 %
2500 - Esiopetus					
asiakkaat kpl	326,00	331,00	299,00	-32	-9,67 %
menot / asiakas €/kpl	-12 587,95	-12 390,63	-11 595,32	795	-6,42 %
erityisasiakkaat %	38,00	29,60	35,80	6	20,95 %
päiväkodit, pelkässä esiopetuksessa kpl	34,00	40,00	45,00	5	12,50 %
2570 - Yksityinen esiopetus					
yksityinen esiopetus, asiakkaat kpl	125,00	125,00	120,00	-5	-4,00 %
menot / esiopetusasiakas €/kpl	-4 184,30	-4 024,80	-5 030,83	-1 006	25,00 %
yksityiset päiväkodit, pelkässä esiopetuksessa kpl	4,00	8,00	6,00	-2	-25,00 %

Keskeiset muutokset kaudella

Päivähoidossa olevien lasten määrä on vähentynyt. Yksityisen päiväkotihoidon asiakasmäärä on vähentynyt. Vuorohoitoa tarvitsevat lapset vähenevät. Perhepäivähoidossa olevien lasten määrä on vähentynyt. Kotihoidontuella hoidettavat ja yksityisen perhepäivähoidon lapset ovat vähentyneet. Esiopetuksen ikäluokka on pienentynyt. Lapsimäärän ja palvelun kysynnän vähentyessä palveluverkkoa arvioidaan uudestaan. Silvestin ja Kiilkellon päiväkodit lakkautetaan.

Perusopetuspalvelut ja iltapäivätoiminta

Vuosi Palvelu	2024		2025	Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
2610 - Perusopetus					
oppilaita kpl	4 673,00	4 680,00	4 700,00	20	0,43 %
joista erityistä tukea tarvitsevat oppilaat kpl	536,00	529,00	536,00	7	1,32 %
menot / oppilas €/kpl	-10 784,53	-10 866,50	-11 125,26	-259	2,38 %
tuntia, koulut h	8 862,00	8 862,00	8 770,00	-92	-1,04 %
2900 - Iltapäivätoiminta					
aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistujia kpl	409,00	427,00	388,00	-39	-9,13 %
menot / osallistuja €/kpl	-1 817,29	-1 903,51	-2 186,08	-283	14,84 %

Keskeiset muutokset kaudella

Perusopetuksen tuntijakoon on tullut 1.8.2024 alkaen 1 vuosiviikkotunti ruotsin kieltä. Tämä toteutuu vuositasona vuonna 2025. Lisäksi 1.8.2025 alkaen luokille 1-6 tulee kolme vuosiviikkotuntia lisää äidinkielen ja matematiikan opetukseen. Myös oppimisen tukeen on tulossa merkittäviä muutoksia 1.8.2025 alkaen, mutta asian valmistelu on valtakunnan tasolla vielä kesken. Lisätunteihin ja oppimisen tuen muutoksiin on luvattu valtion tukea. Kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti Rouhialan koulu lakkaa ja yhdistyy Päämajakouluun 1.8.2025 alkaen.

Lukiokoulutus

Vuosi Palvelu	2024		2025	Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
2110 - Lukiot					
aineopiskelijoiden lukumäärä kpl	61,00	70,00	67,00	-3	-4,29 %
opetuskurssien lukumäärä kpl	758,00	690,00	695,00	5	0,72 %
menot / opetuskurssi €/kpl	-7 280,74	-8 178,70	-8 773,24	-595	7,27 %
varsinaiset opiskelijat kpl	761,00	746,00	745,00	-1	-0,13 %
menot / varsinainen opiskelija €/kpl	-7 252,04	-7 564,75	-8 184,43	-620	8,19 %

Keskeiset muutokset kaudella

Syksyllä 2024 lukion aloitti 220 uutta opiskelijaa. Lukion varsinaisia opiskelijoita oli syyslukukauden alussa yhteensä 751 ja aineopiskelijoita 79. Aineopiskelijat ovat kahden tutkinnon opiskelijoita. Lukiokoulutuksen hallinto- ja johtamisjärjestelmä uudistettiin ja otettiin käyttöön 1.1.2024 alkaen. Opetusresurssin määrä on suhteutettu opiskelijamäärään.

8.8 Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta

Tavoitteena on edistää kaupunkilaisten hyvinvointia ja harrastuneisuutta, kehittää toimintaympäristöjä ja sähköisten palvelujen käyttöä sekä tehostaa kumppanuussuhteita yhdistysten ja järjestöjen kanssa.

Lautakunta vastaa kansalaisopiston, yleisten kulttuuripalvelujen, liikuntapalvelujen, nuorisopalvelujen, kirjastopalvelujen, museopalvelujen ja orkesteripalvelujen tuottamisesta.

Palvelusuunnitelma

Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan alaiset tulosalueet järjestävät asukkaiden hyvinvointia edistäviä ja syrjäytymistä ehkäiseviä palveluita. Ne tuottavat monipuolista ja laadukasta vapaan sivistystyön sekä kulttuuri- ja liikuntatarjontaa, mikä mahdollistaa kuntalaisille sekä ohjattuja että omaehtoisia palveluja. Palveluissa pyritään huomioimaan erilaiset kohderyhmät sekä kehittämään markkinointia ja käyttäjälähtöisiä palveluita. Toimintaa kehitetään yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa muun muassa monilla kehittämishankkeilla, jossa kaupunki on kumppanina mukana. Eloisan kanssa ollaan tiiviissä kehittämissyhteistyössä hyvinvointia ja terveyttä edistävien yhteistyöyömallien suunnittelussa.

Lautakunnan palvelut ovat pääasiallisesti lähipalveluita. Palveluiden tuottamisessa huomioidaan kaupunginvaltuuston päättämät talouden tasapainotusohjelmat. Avustuksilla ja monipuolisilla yhteistyösopimuksilla ylläpidetään ja kehitetään palvelutarjoomaa ja luodaan kolmannen sektorin toimijoille mahdollisuuksia kokeilla uudentyyppisten palveluiden tuottamista. Kaupungin eri toimijoiden kesken tehdään monipuolista yhteistyötä. Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan alaisten toimintojen merkitys on korostunut hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lautakunnan alaiset tulosalueet vaikuttavat myönteisesti myös Mikkelin maineeseen viihtyisenä asuin- ja kulttuurikaupunkina.

Mikkelin kansalaisopiston koulutustehtävä perustuu paikallisesti ja alueellisesti muun muassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja seniorikansalaisten keskimääräistä suurempaan määrään. Opisto toimii sivistystehtävänsä ohella merkittävänä hyvinvoinnin, elinvoiman ja osallisuuden lisääjänä ja edistäjänä alueella. Vammaisneuvosto, vanhusneuvosto ja alueellinen toiminta ovat tärkeitä väyliä osallisuuden turvaamiseksi sekä eri ryhmien näkökulmien huomioon ottamiseksi päätöksenteossa. Kansalaisopiston ja osallisuuden tulosalue vastaa myös kaupungin osallisuuden kehittämisestä. Yhdessä osallistuen -ryhmähanke Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kanssa kehittää kaupunkilaisten kanssa yhteistyössä osallisuuden ja etsivän hyvinvointityön mahdollisuuksia.

Kirjastopalvelut toteuttaa kaikenikäisten asukkaiden hyvinvointia tukevaa lakisääteistä peruspalvelua. Kirjaston tehtävänä on tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, edistää lukemista ja kirjallisuutta sekä tarjota ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja monipuoliseen lukutaitoon. Laissa säädettyihin tehtäviin kuuluu myös tilojen tarjoaminen oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistäminen. Kirjastopalveluja tarjotaan kiinteissä toimipaikoissa, hakeutuvana palveluna ja verkkopalveluina. Palveluiden saatavuutta on parannettu omatoimikäytön mahdollistavalla tekniikalla kaikissa lähikirjastoissa ja itsepalveluaukiololla pääkirjastossa. Rantakeitaaseen on sijoitettu varaustennoutoautomaatti. Kirjasto tarjoaa elämyksiä, sivistystä ja elinikäistä oppimista myös ohjatun toiminnan sekä yhteistyöverkostossa tuotettujen tapahtumien muodossa. Yksi tärkeimmistä yhteistyömuodoista on Kirjastopolku, joka on vakiintunut ohjaussuunnitelma lukutaitojen, kirjastonkäyttö- ja tvt-taitojen kehittämiseen yhdessä perusopetuksen ja esiopetuksen kanssa.

Museopalvelujen keskeisiä tavoitteita ovat kulttuuriperinnön tallentaminen, säilyttäminen ja esitleminen sekä kulttuuriperinnön arvostuksen lisääminen. Lisäksi tavoitteena on tulosalueen peruspalveluiden turvaaminen museolain ja -asetuksen edellyttämällä tavalla huomioiden erityisesti lapset ja nuoret, ikääntyneet ja erityisryhmät. Mikkelin taidemuseo toimii alueellisena vastuumuseona taidemuseotehtävän osalta Etelä-Savon alueella. Tavoitteena on kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin edistäminen alueella. Sodan ja rauhan keskus Muisti aloitti toimintansa Päämajatalossa 4.6.2021. Muisti ja Päämajamuseo toimivat yhteistyössä asiakaspalvelun ja näyttelyiden osalta. Museoiden uusi kokoelmahallintajärjestelmä on otettu käyttöön vuoden 2023 alussa.

Yleisten kulttuuripalveluiden tehtävänä on edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta, käyttöä ja harrastamista sekä luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle. Kulttuuri ja taide ovat osaltaan rakentamassa asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, lisäämässä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kehittämässä paikallista ja alueellista elinvoimaa. Painopisteinä toiminnassa ovat lasten, nuorten ja ikäihmisten kulttuuripalvelut sekä erilainen tapahtumatoiminta. Hyvät ja toimivat poikkihallinnolliset yhteistyöprojektit, kuten Kulttuurikameli varhaiskasvatuksen puolelle ja Kulttuuripolku perusopetukseen sekä ikäihmisten kulttuuripalvelut hyvinvointialueen suuntaan, jatkuvat. Suurimpien tapahtumien, kuten Hulivilikarnevaalin sekä Museoiden Yön, järjestämistä jatketaan.

Kaupunginorkesteri tuottaa taide-elämyksiä ja osallistuu kaupungin monipuolisen kulttuuritarjonnan ylläpitämiseen. Sen tehtävänä on taidemusiikkitradition vaaliminen ja kehittäminen sekä yleisötyö kaikenikäisen kuulijakunnan parissa. Orkesteri on asukkaiden hyvinvoinnin kehittämistä mahdollistava helposti saavutettava kulttuuritoimija. Orkesteri tarjoaa osaltaan kulttuurikasvatusta Mikkelin kouluikäisille (Kulttuuripolku) sekä päiväkotikiikereille (Kulttuurikameli). Orkesteri näyttää merkittävänä tekijänä kaupungin mainekuvan kehittämisessä. Orkesteri tekee yhteistyötä paikallisten ja alueellisten musiikkitoimijoiden kanssa, erityisesti Saimaa Sinfonietta -orkesteriyhteistyötä Lappeenrannan kaupunginorkesterin kanssa. Orkesteri ja Mikaeli Oy tiivistävät ja tehostavat toimintonsa ja koittavat näin parantaa toimintakatetta.

Liikuntapalveluiden tehtävänä on liikuntalain mukaisesti luoda edellytyksiä asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveystyötä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen, tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seura-toiminta sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. Tehtävät toteutetaan yhteistyössä eri toimialojen kanssa kuntalaisia osallistamalla. Liikuntapalveluiden toiminnan painopisteitä ovat Liikkuva Mikkeli 2030 -ohjelman mukaisesti lasten ja nuorten lii-kunta, terveystyö, luontoliikunta sekä tapahtumien ja kilpailujen tukeminen.

Mikkelin kaupungin rakennusvalvonta laittoi harjoitusjäähallin käyttökieltoon 5.7.2024. Kiinteistön omistaja on teettänyt laajarun-koisten rakennuksen tarkastuksen. Tarkastusraportissa, joka on laadittu 28.6.2024 todetaan, että rakennuksen rakenteissa on vaka-via puutteita. Vertailulaskelmien perusteella rakennuksessa on havaittu puutteita sekä jäykistysjärjestelmässä että runkorakenteiden kestävydessä. Harjoitusjäähallin korjaussuunnitelma valmistuu syyskuun lopulla. Kustannusarviota korjauskustannuksista ei ole vielä saatavilla. **Vuoden 2025 talousarviossa ei ole huomioitu korjauskustannuksista aiheutuva mahdollista nousua jäähallien yhtiö-vastikkeissa.**

Nuorisopalveluiden perustehtävänä on järjestää nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukea nuorten kansalaistoimintaa. Laa-dukkaan, tarkoituksenmukaisen ja paikalliset olosuhteet huomioon ottavan nuorisotyön edellytyksenä on ketterä moniammatillinen yhteistyö. Näitä rakenteita ja prosesseja vahvistetaan sekä kehitetään. Nuorisotyötä toteutetaan eri toimintaympäristöissä nuoren tarpeet ja toiveet huomioiden. Kiinteiden tilojen osalta pyritään saavutettavuuteen sekä mahdollisimman korkeaan käyttöasteeseen yhdistämällä käytössä oleviin tiloihin eri toimijoiden toteuttamia toimintoja ja palveluja. Digitaalisia toimintaympäristöjä ja - mene-telmiä hyödynnetään ja kehitetään fyysisten tilojen rinnalla. Valtakunnallisen nuorisotyön- ja politiikan ohjelman (VANUPO) 2024–2027 keskeisiä teemoja ovat syrjäytymisen torjunta, nuorten hyvinvointi kouluissa ja oppilaitoksissa, mahdollisuus mieluisaan har-rastukseen matalalla kynnyksellä, mielenterveyden tukeminen, osallisuus ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen sekä nuor-ten turvallisuuden tunteen, yhdenvertaisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistuminen. Ko. teemat ovat keskeisessä asemassa toteutetta-essa nuorisotyötä paikallisesti kaupungin nuorisotyön perussuunnitelma (NUPS) huomioiden.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkeli

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimin-taympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Seurataan liikuntapaikkojen käyttöä vuosittain vähintään 8 eri liikuntapaikalla mm. kävijälaskureilla ja myytyjen lippujen mää-rillä.	Reagoidaan liikuntapaikkojen käyttömäärien muutoksiin ja muutetaan toimintaa tarpeiden mukaiseksi / liikuntapalvelut	Toteutunut/ei toteutunut
Edistetään kaupungin kehittämisalustojen vaikuttavuutta ja yrittäjyyden kasvua alustoilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kalevankankaan kehittämisalusta: Hyvin ylläpidetyt liikuntapai-kat, jotka houkuttelevat järjestämään toimintaa sekä liikunta-paikkojen myynnin ja markkinoinnin lisääminen.	Kalevankankaan sisäliikuntapaikkojen käytön li-sääminen hiljaisempiin aikoihin eli ma-pe klo 8-16: kilpajäähalli 55 %, harjoitusjäähalli 45 % ja ylipainehalli 40 % /liikuntapalvelut.	Käyttöaste ma-pe klo 8-16: kilpajäähalli harjoitusjäähalli ylipainehalli

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Mikkelin kaupungin verkkokaupan ja ajanvarausjärjestelmän mahdollisuuksien hyödyntäminen ja tunnetuksi tekeminen. Pin-koodin käytön lisääminen liikuntapaikkojen ovien lukitusjärjestelmissä. Ajanvarausjärjestelmän käyttöönotto kirjaston tilojen varauksiin.	Ostamisen ja varaamisen helpottuminen käytäjäystävällisillä digipalveluilla /liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, museopalvelut, kirjastopalvelut	Verkkokaupassa myytävien tuotteiden määrä tulosalueittain. Liikuntatilojen määrä, joissa pin-koodillinen kulku. Kirjaston varattavat tilat liitetty ajanvarausjärjestelmään: toteutunut/ei toteutunut.
Vahvan tunnistautumisen käyttöönoton valmistelu Lumme-kirjastojen asiakkaaksi rekisteröitymisessä. Tekninen toteutus tulee kirjastojärjestelmää ylläpitävältä Koha-Suomelta.	Kirjastoasiakkuuden saamisen helpottuminen, kun asiakas voi tehdä korttihakemuksen verkossa / kirjastopalvelut	Toteutunut / ei toteutunut
Orkesterin nuottimateriaalissa siirrytään digitaalisen materiaalin käyttöön mahdollisimman paljon. Vähentää paperin käyttöä ja nuottimateriaalien postittamista merkittävästi.	Jokaiselle muusikolle hankitaan iPad, joiden avulla digitaalisen nuottimateriaalin käsittely ja soittaminen onnistuu. /kaupunginorkesteri	Toteutunut/ei toteutunut
Tarkoituksenmukaiset sosiaalisen median kanavat ovat aktiivisesti käytössä.	Nuorten kohtaamisia tapahtuu myös verkossa. /nuorisopalvelut	Toteutunut/ei toteutunut
Verkkokurssien hyödyntäminen henkilöstön koulutuksessa.	Henkilöstö suorittaa vähintään yhden verkkokoulutuksen vuosittain. /esimiehet	Suoritettu/ei suoritettu

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkelä

Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kaupunginorkesterin tunnettuuden lisääminen kansallisesti ja kansainvälisesti	Jatketaan levytysten tekoa kansainvälisen levy-yhtiön kanssa. /kaupunginorkesteri	Levytysten määrä

Vahvistetaan yrittäjien, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Opinnäytetöiden ja harjoitteluiden tekeminen Mikkelin kaupungille.	Toimintojen kehittäminen tutkimuksen avulla. /lautakunnan alaiset tulosalueet	Opinnäytetöiden ja harjoittelijoiden määrä
Kaupunginorkesteri vahvistaa yhteistyötään Mikkelin musiikkiopiston kanssa. Pyritään kehittämään yhteistyötä myös XAMKin ja yliopistokeskuksen kanssa uusien toimintatapojen ja tutkimustiedon hyödyntämisen suhteen.	Uusia toimintamalleja oppilaitosten kanssa yhteistyössä. /kaupunginorkesteri	Yhteistyön ja toimintojen määrä
Yhteistyön tiivistäminen kulttuurimatkailun osana sekä luovien alojen edistämiseksi	Toistuvat yhteistapaamiset toimijoiden kesken / eri toimialat Kulttuuripankin käyttöön ottamien alueella / kulttuuripalvelut	Tapaamiset järjestetty / ei järjestetty, sisältöjen määrä kulttuuripankissa

Tuetaan opiskelijoiden alueelle ja alueen yrityksiin kiinnittymistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kaupunki mukana esittelemässä toimintaa oppilaitosten järjestämissä tapahtumissa.	Erialaisten palveluiden esille tuominen. /yleiset kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut, nuorisopalvelut, kirjastopalvelut, kansalaisopisto, museot, orkesteri	Tapahtumien määrä

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Alueen hyvinvointi perustuu asukkaiden, yhteisöjen, yritysten, hyvinvointialueen ja kaupungin yhteistyölle sekä vahvaan paikallisuuteen.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kolmen uuden ikäihmisten elintapaohjausryhmän aloittaminen yhteistyössä hyvinvointialueen sekä muiden toimijoiden kanssa.	Senioreiden yksilöllisen arjen sujuvuuden tukeminen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen elintapaohjauksen keinoin. /liikuntapalvelut	Elintapaohjausprosessin aloittaneita asiakkaita yhteensä sekä vuonna 2025 aloittaneiden uusien asiakkaiden ja ryhmien määrä.
Mikkelin vauvaviikko yhteistyöverkoston kanssa. Vauvaviikon tavoitteena on tukea lapsiperheiden hyvinvointia. Yhteistyöverkostossa on kaupungin ja hyvinvointialueen yksiköitä, yhdistyksiä ja seurakunta.	Mikkelin vauvaviikon toteuttaminen vuosittain yhteistyöverkoston voimin /kirjastopalvelut, Koppa, kaupunginorkesteri, kulttuuripalvelut	Vauvaviikon tapahtumien määrä ja kävijämäärä.
Palveluiden suunnitteluun liittyvän asukkaiden osallistumisen keinovalikoiman kehittäminen ja monipuolistaminen, kirjaston asiakasyhteisön toiminnan kehittäminen	Asiakkaiden osallistaminen kirjaston palveluiden kehittämiseen uusien keinoin/kirjastopalvelut	Uusia keinoja otettu käyttöön: toteutunut / ei toteutunut
Kulttuurin hyvinvointivaikutusten hyödyntäminen yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.	Kulttuurin käyttö hyvinvointialueen toimintojen osana. Kulttuurin hyvinvointivaikutusten tunnistaminen ja hyödyntäminen laaja-alaisesti. /kaupunginorkesteri, kulttuuripalvelut	Yhteistyön määrä eri tahojen kanssa.
Etsivän nuorisotyön toimenpiteillä tavoitetaan 15–28-vuotiaat nuoret, jotka tarvitsevat tukea koulutukseen, työelämään tai elämänhallintaan liittyvissä asioissa.	Nuorisolain mukaiset ilmoitukset ja muut yhteydenotot otetaan käsittelyyn viiveettä. Nuorta tuetaan monialaisesti ja palveluohjaus on sujuvaa. /nuorisopalvelut	Sovarin (sosiaalisen vahvistumisen mittari) kokonaistulos vähintään 4 (1–5 asteikoilla)

Taataan kaupunkilaisille saavutettava palvelurakenne ja –tarjonta sekä edistetään esteettömän ja turvallisen arkiympäristön rakentumista.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Tehdään matalan kynnyksen kulttuuritapahtumia ja –palveluita eri kohderyhmien saavutettavaksi.	Tarjotaan kaikille mahdollisuus monipuolisiin kulttuuripalveluihin. Kasvatetaan kulttuuritapahtumien osallistujamääriä (lähtötaso tp2021). /kaupunginorkesteri, yleiset kulttuuripalvelut, kirjastopalvelut, nuorisopalvelut, museot	Tapahtumien määrä ja kävijämäärä
Tarjotaan monipuolisia soveltavan liikunnan ryhmiä ja uinnin opetusta. Tavoitteena pohjoismaisen uimataitomääritelmän (sovellettu) mukaan uimataidon omaavien 6-luokkalaisten määrä on Mikkelissä yli 80 % (valtakunnallinen keskiarvo 55 %).	Pyritään mahdollistamaan turvallisen ja esteettömän liikunnan harrastaminen /liikuntapalvelut	Soveltavan liikunnan ryhmässä käyneiden asiakkaiden osallistujamäärä ja uimataidon omaavien 6-luokkalaisten määrä (%).
Alueellisen nuorisotyön menetelmiä käytetään monipuolisesti	Alueellista nuorisotyötä toteutetaan suunnitellusti eri toimintaympäristöissä / nuorisopalvelut	Alueellisen nuorisotyön kautta kohdattujen nuorten määrä sekä toimintaan osallistuville suunnattu kysely
Hyvää elämää ikääntyneille -Mikkelin kaupungin ikäohjelma 2025 valmistuu	Ohjelmassa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet ikääntyneiden väestön hyvinvoinnin tukemiseksi. /sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue /hyvinvointikoordinaattori	Ohjelma on valmistunut ja hyväksytty 2023 /ohjelmaa toteutetaan ja seurataan
Terve kunta –verkostoon liittyminen	Kiinnitytään kansalliseen verkostoon ja toteutetaan hyviä käytäntöjä hyvinvoinnin edistämiseksi. /hyvinvointikoordinaattori, sivistysjohtaja	Päätös liittymisestä tehty 2024/KH Liitytään verkostoon/hyvien käytäntöjen toteuttaminen
Mielenterveystaitojen edistäminen	Järjestetään eri ryhmille koulutuksia, kuten Mielenterveyden ensiapu/eri toimijat	Koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä
Asiantuntijaresurssi mielen hyvinvoinnin edistämiseen ja ehkäisemään päihdetyöhön	Henkilöstösuunnitelmaan resurssi	Toteutuu/ei toteudu

Asiakastyytyväisyyskysely	Palveluiden laatu ja kehittäminen palautteen mukaisesti. /sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelu-alue	Toteutuu/ei toteudu
Esteettömyyssuunnitelman toteutuminen	Esteetön ympäristö ja palvelut toteutuvat ohjelman mukaisesti. /vastuu asumisen ja toimintaympäristön palvelualueella /yhteistyössä vammaisneuvosto, sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue	Toteutuu/ei toteudu

**Kehitetään kestävästi monimuotoista, virikkeellistä luonto- ja lähiympäristöä ja hyödynnetään niiden sekä maaseutualueiden hyvinvointivai-
kutukset.**

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Lähi- ja luontoliikuntapaikkojen ylläpitäminen, rakentaminen ja kunnostaminen	Edistetään liikkumista kaikissa ikäryhmissä mahdollistamalla liikkuminen luonnossa ja omassa lähiympäristössä /liikuntapalvelut	Ylläpidettyjen reittien kilometrimäärä. Maksuttomien liikuntapaikkojen määrä. Liikuntapaikkojen määrä, joissa maksuton käyttö varattujen vuorojen ulkopuolella.
Kävelyn ja pyöräilyn edistämisyhjän toimenpiteet vuosikellon mukaisesti	Luodaan edellytyksiä kävelyn ja pyöräilyn lisäämiselle eri keinoin verkostoyhteistyönä. /hyvinvointikoordinaattori /Käpy-ryhmä	Toteutuu/ei toteudu

Hyödynnetään toiminnassa läpileikkaavasti kulttuuri, taide, luovat keinot ja liikunta sekä alueen rikas historia ja kulttuuriperintö.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Aktiivinen arki -harrastemessut	Erialaisten harrastusmahdollisuuksien ja harrastusten tarjoajien esille tuominen. /yleiset kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut	Messut toteutunut/ei toteutunut
Kulttuurikahvilat kirjastossa yhteistyössä järjestöjen, yhdistysten ja eri toimijoiden kanssa.	Kulttuurikahviloiden toteuttaminen säännöllisesti /kirjastopalvelut	Toteutuneiden kulttuurikahviloiden lukumäärä
Matalan kynnyksen kulttuuritapahtumien järjestäminen, kuten Museoiden yö.	Kulttuuri- ja museotarjonnan ympärivuotisuus (myös kesäajan ulkopuolella) kaikenikäisille. Tavoite 10 000 käyntiä kohteissa. /museot, kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut	Kävijämäärä, positiivinen asiakaspalaute
Etelä-Savon maakunnallisen kulttuurityöryhmän käynnistämässä mukana oleminen	Mikkelin kaupunki aktiivisesti mukana Etelä-Savon maakunnallisen kulttuurityöryhmän käynnistämässä	Osallistuttu työryhmän toimintaan/ ei olla osallistuttu
Kulttuuritoimijoiden hyödyntäminen kaupungin tilaisuuksissa. Kaupungissa vierailevia yhteistyökumppaneita pyritään viemään kulttuurin äärelle vierailun aikana.	Kulttuurimyrönteisen Mikkelin mielikuvan vahvistaminen. /lautakunnan alaiset toimijat	Tapahtuma- ja kävijämäärät
Nuorisotapahtumien järjestäminen	Yhteisöllisyyden lisääminen, elämysten ja kokemusten tarjoaminen nuorille. / nuorisopalvelut	Tapahtuma- ja kävijämäärät
Liikkumisen ja hyvien elintapojen edistäminen perusopetusikäisillä	Move like Mikkelin -hankkeessa koulu- ja toimintaympäristön ja move-prosessin kehittäminen/ liikuntapalvelut yhteistyössä perusopetuksen ja hyvinvointialueen kanssa	Move like Mikkelin -hanke toteutunut/ ei toteutunut suunnitellusti

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Tunnistetaan ja hyödynnetään väestön moninaisuus rikkautena, voimavarana ja elinvoiman lähteenä, osana mikkeliläisyyttä.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kotouttamisen kokonaisvastuun hallittu siirtyminen kaupungille: Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueella kotouttamiseen liittyvät sivistyspalvelut.	Toimiva toimintarakente. /yhteistyö kotouttamispalveluita koordinoivan työllisyyspalveluiden kanssa	Toteutuu/ei toteudu

Mahdollistetaan vapaaehtois- ja asukasaktiivitoiminta, vertaistuki, omaehtoinen toiminta sekä kokemusasiantuntijuus yhteistyössä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Vertaisohjaajien ja vapaaehtoisten toiminnan mahdollistaminen ja mukaan saaminen sekä vapaaehtoisten kouluttaminen.	Vapaaehtois- ja vertaisohjaajatoiminnan ylläpitäminen ja kasvattaminen yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. /liikuntapalvelut	Toiminnassa mukana olevien vertaisohjaajien/ vapaaehtoisten määrä. Vuonna 2025 koulutuksissa käyneiden määrä.
Seurafoorumin järjestäminen vähintään 2 kertaa vuodessa yhteistyössä Etelä-Savon Liikunta ry:n kanssa.	Urheiluseurojen kanssa tehtävä monipuolinen yhteistyö Mikkelin liikuntatoiminnan kehittämiseksi. /liikuntapalvelut	Toteutunut/ei toteutunut
Kirjasto osallistuu vuosittain mielenterveysviikkoon yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.	Kirjasto huomioi mielen hyvinvointia toiminnassaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa /kirjastopalvelut	Toteutunut / ei toteutunut
Osallisuussuunnitelman toteuttaminen.	Toteutetaan osallisuussuunnitelman tavoitteita. /kansalaisopiston ja osallisuuden tulosalue ja soveltuvin osin kaikki yksiköt	Osallisuussuunnitelman toimenpiteiden toteutuminen

Edistetään ryhmiin ja yhteisöihin kiinnittymistä.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kaikille avoimien ja maksuttomien senioriliikuntavuorojen järjestäminen eri puolilla Mikkeliä, yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.	Kaikille senioreille ohjatun liikunnan ja sitä kautta sosiaalisten kontaktien mahdollistaminen. /liikuntapalvelut	Kohteiden määrä, joissa avoimia senioriliikuntavuoroja on järjestetty.
Tarjotaan kerho- ja harrastustoimintaa jokaisella perusopetuksen koululla	Mahdollistetaan oma juttu jokaiselle koululaiselle. /kerhotoiminnan ohjausryhmä	Kerhojen määrä/ Kerho jokaisella koululla
Mielekäs vapaa-ajan toiminta ja harrastukset	Vapaa-aika näkyväksi kaupungin viestinnässä/ viestintäpalvelut yhdessä tulosalueiden kanssa Yhteisöllisyyttä tukeva maksuton vapaa-ajan toiminta kirjastoissa, kuten erilaiset luku- ja harrastuspiirit, kerhot ja tilaisuudet /kirjastopalvelut	Kaupungin kotisivuilta löytyy vaivattomasti vapaa-aika- ja harrastustarjontaa Kokoon tumiskertojen määrä
Kaikenikäisten osallisuus	Osallisuussuunnitelman päivitys	Päivitetty/ ei päivitetty

Tuetaan tapahtumakaupunki Mikkelin kehittämistä.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Avustuksien myöntäminen tapahtumien järjestelykuluihin	Kolmannen sektorien toimijoiden järjestämien tapahtumien tukeminen. /liikuntapalvelut, nuorisopalvelut jne.	Myönnettyjen avustusten määrä
Laadukkaat tapahtumat ja näyttelyt museoissa	Järjestetään neljä vaihtuvaa näyttelyä eri museo-kohteissa, tavoite 38 500 kävijää. /museot	Kävijämäärä
Monipuolisen kulttuuritarjonnan ylläpitäminen kaupungissa	Riittävät resurssit kulttuuritoimijoille, jotta tapahtumia voidaan järjestää. /lautakunnan alaiset toimijat	Tapahtumien määrä ja kävijämäärä

Lisätään osallistuvan budjetoinnin käyttöä.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Osallistuvan budjetoinnin käyttö	Käytön lisääminen. /kansalaisopiston ja osallisuuden tulosalue	Käyttö kohteina ja euroina
Young Mikkeli-perintörahoituksen käyttö nuorilähtöisesti	Nuoret suunnittelevat omia hankkeitaan ja haavevat niiden toteutukseen Young Mikkeli-perintörahoitusta. / nuorisopalvelut	Käyttö kohteina ja euroina

Edistetään yhteisöllistä asumista.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Ikääntyneiden monimuotoista asumista (yhteisöllinen asuminen, soluasuminen) kehitetään edelleen.	Ikääntyneiden turvallisuuden tunne ja sujuva arki paranevat yhteisöllisyyttä kehittämällä. /vanhusneuvosto yhteistyössä kaupungin ja hyvinvointialueen toimijoiden kanssa	Yhteisöllisen asumisen yksiköiden määrä lisääntyy

TALOUS

Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
Toimintatulot	2 731 937	3 365 300	3 421 800	3 421 800
Toimintamenot	-19 488 645	-19 593 100	-20 596 000	-20 596 000
Toimintakate (netto)	-16 756 709	-16 227 800	-17 174 200	-17 174 200

SUORITETAULUKOT

Kirjastot

Vuosi Palvelu	TP -2v	TA -1v	2025	Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
			TA		
3600 - Mikkelin kirjastot					
Mikkelin kirjastot yhteensä, lainat kpl	716 407,00	690 000,00	710 000,00	20 000	2,90 %
menot / laina €/kpl	-4,21	-4,43	-4,46	0	0,62 %
Mikkelin kirjastot yhteensä, käynnit kpl	418 465,00	480 000,00	480 000,00	0	0,00 %
menot / käynti €/kpl	-7,21	-6,37	-6,59	0	3,54 %

Keskeiset muutokset kaudella

Vuoden 2025 talousarvioon asetetaan tavoitteeksi 710 000 lainaa, jolloin pysyttäisiin vuoden 2023 toteuman tasolla. Pidemmän ajan valtakunnallinen kirjastolainauksen trendi on ollut lievästi laskeva. Käyntimäärien tavoitteena on 480 000 käyntiä, joka on sama kuin vuoden 2024 talousarviossa.

Kaupunginorkesteri

Vuosi Palvelu	TP -2v	TA -1v	2025	Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
			TA		
3300 - Kaupunginorkesteri					
konserdit ja esitykset kpl	86,00	90,00	90,00	0	0,00 %
menot / konsertti tai esitys	-14 062,42	-12 056,67	-12 134,44	-78	0,65 %
kuulijoiden määrä kpl	20 898,00	19 000,00	20 000,00	1 000	5,26 %
menot / kuulija €/kpl	-57,87	-57,11	-54,61	3	-4,39 %

Keskeiset muutokset kaudella

Orkesteri esiintyy oman suunnitelmansa mukaisesti kausikonsertein ja ilmaistapahtumin. Toimintaan kuuluu osana myös Kulttuuripolku ja Kulttuurikameli, jolla tarjotaan kaupungin päiväkoti- ja kouluikäisille pääsy orkesterimusiikin pariin. Orkesteri tekee mahdollisuuksien mukaan myös tilausesiintymisiä festivaaleilla ja erilaisten yritysten ja yhteisöjen tilaisuuksissa. Orkesteri esiintyy myös kaupungin omissa juhlatilaisuuksissa tilanteen mukaan.

Museopalvelut

Vuosi Palvelu	TP -2v	TA -1v	2025	Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
			TA		
3400 - Museopalvelut					
käynnit kpl	56 952,00	38 500,00	38 500,00	0	0,00 %
menot / käynti €/kpl	-24,92	-35,62	-35,57	0	-0,13 %
näyttelyiden määrä kpl	9,00	9,00	9,00	0	0,00 %
tallenteiden määrä kpl	55 115,00	59 500,00	59 500,00	0	0,00 %
sijoitettavien teosten määrä kpl	409,00	340,00	400,00	60	17,65 %

Keskeiset muutokset kaudella

Museoissa toteutetaan vuonna 2025 neljä vaihtuvaa näyttelyä, joista kolme taidemuseossa ja yksi Suur-Savon museossa. Lisäksi yleisölle on avoinna viisi pysyvää näyttelyä. Kävijätavoite on 38 500 kävijää. Merkittävin yksittäinen tapahtuma Museoiden yö järjestetään perjantaina 24.10.2025.

Vapaa sivistystyö

Vuosi Palvelu	TP -2v	TA -1v	2025	Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
			TA		
3700 - Vapaa sivistystyö					
opiskelijat kpl	3 813,00	4 000,00	4 000,00	0	0,00 %
menot / opiskelija €/kpl	-421,39	-432,15	-447,50	-15	3,55 %
opetustunnit kpl	16 393,00	17 500,00	17 000,00	-500	-2,86 %
menot / opetustunti €/kpl	-98,02	-98,78	-105,29	-7	6,60 %
kurssilaisia kpl	7 362,00	7 000,00	7 000,00	0	0,00 %
menot / kurssilainen €/kpl	-218,25	-246,94	-255,71	-9	3,55 %

Keskeiset muutokset kaudella

Opiston kielten opettajan tehtävä muutettiin 1.8.2024 alkaen kielten suunnittelijaopettajaksi. Opiston tanssin ja liikunnan koordinaattorin tehtävä muutetaan 1.1.2025 alkaen tanssin ja liikunnan suunnittelijaopettajan tehtäväksi. Opiskelijamäärän odotetaan pysyvän vuoden 2024 tasolla. Opetustoiminnan volyymia lasketaan hallitusti vähentämällä hieman opetustuntimäärää.

Liikuntapaikat

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
4000 - Liikuntapalvelut					
ohjaaja-avustusta saaneiden järjestöjen määrä kpl	33,00	35,00	35,00	0	0,00 %
menot / avustettu järjestö €/kpl	-14 284,67	-14 128,57	-17 997,14	-3 869	27,38 %
4300 - Uimahallit					
uimahallien käynnit kpl	157 265,00	170 000,00	170 000,00	0	0,00 %
menot / käynti €/kpl	-11,17	-10,38	-11,54	-1	11,18 %

Keskeiset muutokset kaudella

Toteutetaan Liikkuva Mikkeli 2030 -ohjelmaa, jonka painopisteitä ovat lasten ja nuorten liikunnan, terveysliikunnan ja luontoliikunnan edistäminen sekä tapahtumien mahdollistaminen. Tavoitteena on löytää ratkaisu pidemmän latureitin toteutukselle, parantaa ulkoenttien harjoittelu- ja kilpailuolosuhteita sekä taata jääurheiluun mahdollisimman hyvät olosuhteet harjoitushallin remontin ajaksi. Tarjotaan monipuolista ohjaustoimintaa.

Nuorisotoiminta

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
4510 - Nuorisotoiminta					
nuorisotilat ja -toiminta käynnit kpl	33 849,00	25 000,00	34 000,00	9 000	36,00 %
menot / käynti €/kpl	-30,72	-48,07	-36,04	12	-25,03 %

Keskeiset muutokset kaudella

2. asteen oppilaitosnuorisotyön kehittäminen hankerahoituksella. Moniammatillisen yhteistyön rakenteiden ja prosessien vahvistaminen ja kehittäminen.

8.9 Kaupunkikehityslautakunta

Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue tuottaa kaupunkilaisille ja elinkeinoelämälle kustannustehokkaasti kaupungin alueella vetovoimaisen elin- ja toimintaympäristön puitteet suunnittelemalla, rakentamalla ja ylläpitämällä kiinteistöjä ja yhdyskuntateknisiä verkostoja sekä viher- ja virkistysalueita. Palvelualue tarjoaa tilaratkaisuja pääsääntöisesti kaupungin omien prosessien asiakkaille, edistää toimitilojen käytön tehokkuutta taloudellisesti sekä vastaa kiinteistöjen arvon säilymisestä. Rakennusvalvonnan- ja jäteviranomaisen tehtävät kuuluvat palvelualueen vastuuseen. Maaseututoimen toiminta-alueena on maataloushallinnon järjestäminen seitsemän kunnan alueella. Lomituspalveluiden toiminta-alueena on maatalouslomituksen järjestäminen kahdenkymmenen yhden kunnan alueella.

Asumisen ja toimintaympäristön palvelualueen tulosalueet

- kaupunkikehitys (maankäyttö- ja kaupunkirakenne sekä vuokraus- ja käyttöpalvelut)
- kaupunkiympäristö (infra- ja viheraluepalvelut, talonrakennuspalvelut)
- rakennusvalvonta
- maaseututoimi

Palvelualueen päätöksenteko kuuluu valtuuston valitsemalle Kaupunkiympäristölautakunnalle. Mikkelin Vesiliikelaitos on sijoitettu palvelualueelle itsenäisenä liikelaitoksena. Vesiliikelaitoksella on oma valtuuston valitsema johtokunta. Kokouksissa on läsnä kaupunkiympäristölautakunnan edustaja. Rakennusvalvonnan toiminta kuuluu lupa- ja valvontajaokselle (rakennusvalvontaviranomainen).

Toimintaympäristön kehittyminen

Suomen talouden lähiajan näkymät ovat yhä hatarat. Ukrainan puolustusota jatkuu Euroopassa. Rakentamisen arvoketuissa yritysten konkurssien määrä ja rakennusalan työttömyys ovat yhä korkealla tasolla. Suomen talouden näkymiä selittää etenkin asuinrakentamisen voimakas supistuminen nollakorkoajan jälkeen. Tämän lisäksi yksityinen kulutus on ollut vaisua, mikä on selittänyt kohonneilla korkomenoilla ja kotitalouksien heikentyneellä ostovoimalla. Ensi vuonna talouskasvua kiihdyttää ostovoiman parantuminen ja Euroopan keskuspankin koronleikkauksen välittyminen asuntovelallisille pienempinä korkomenoina. Korkomenojen ja globaalin suhdanteen parantumisen takia investointien ja viennin odotetaan ensi vuonna kasvavan.

Rakentaminen kääntyy kasvuun Suomessa vuonna 2025. Piristyminen on hidasta, koska myymättömien asuntojen määrä on poikkeuksellisen suuri. Elokuun lopussa myymättömiä asuntoja Suomessa oli noin 5 000. Asuntoaloitusten huippu oli vuonna 2022, jolloin aloitettiin 47 000 asunnon rakentaminen. Tästä aloitusten määrä on laskenut 65 % kesäkuuhun mennessä. Uusien asuntojen aloitusten vähentymisen taustalla on sijoituskysynnän lasku. Uusien asuntojen kysynnän kasvun kannalta on keskeistä vanhojen asuntojen kaupan elpyminen. Asuntorakentamisen elpyminen näkyy asuntomarkkinoilla aikaisintaan 2026 tai sen jälkeen. Mikkelissä vuonna 2024 ei aloitettu yhtään kerrostalokohdetta ja vuonna 2025 aloitettiin yksi ARA rahoitteinen kerrostalohanke Mannerheimintielle.

Vihreä investointialto on tänä vuonna hidastunut Suomessa, eikä uusia valtakunnan mittakaavalla mitattavia suurhankkeita ole tullut edellisvuosien tapaan. Oleellista on kuitenkin se, että yksittäisiä investointeja on suunnittelupöydällä yli 650 kappaletta. Näistä investointi- tai käynnistyspäätöksen on saanut reilut 300 hanketta. Suurhankkeiden tilalle on tullut runsaasti pienempiä hankkeita, joiden toteutuminen on valtakunnallisesti mitattavien suurhankkeita todennäköisempää. Näistä esimerkiksi energiantensiiviset ja aurinkoenergiահankkeet ovat muodostuneet Mikkelille investointien näkökulmasta mahdollisuudeksi, ja näkyvät tonttien varauksina ja luovutuksina.

Kaupungin toimena rakennusalan matalasuhdanteessa vuoden 2024 investointiohjelmaa on toteutettu supistamatta. Muut kaupungin työkalut, mm. maanhankinta, kaavoitus, tontinluovutus ja rakennuslupajärjestelmä ovat luonteeltaan pitkäkestoisempia toimia, mutta juuri tulevaa kasvua tukevia toimenpiteitä, joihin on panostettu ja panostetaan. Yhteiskunnan yhä nopeampi muuttumisen tahti haastaa kaupunkien melko pitkät ja hitaat talouden ja talousarvioiden suunnitteluprosessit sekä käytäntöön viennit aikataulujanalla.

Palvelusuunnitelma

Kaupunkikehityslautakunnan alainen palvelualue vastaa toimialansa viranomaistehtävistä, omistajahallintatehtävistä sekä palvelualueen vastuuseen kuuluvien palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta.

Palvelualueen tavoitteena on tuottaa kaavoitus-, mittaus- ja kartastopalveluja sekä hankkia ja luovuttaa maata taloudellisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi kaupunkikehityslautakunnan alaisiin palveluihin kuuluvat yhdyskuntateknisten palveluiden ylläpito ja rakennuttaminen, joukkoliikenteen palveluiden organisointi, lentoaseman ylläpito, torien hallinnointi ja palveluiden järjestäminen sekä tilaratkaisut (rakentaminen, vuokraaminen, hankkiminen, myyminen ja purkaminen). Palvelualue vastaa rakennusvalvonta- ja jätehuoltoviranomaisen sekä pysäköintipalveluiden (sis. pysäköinnin valvonta) tuottamisesta.

Palvelualue vastaa maaseutu- ja lomituspalveluista. Maaseututoimi vastaanottaa ja käsittelee maatalousyrittäjien EU- ja kansallisten tukien hakemuksia, hallinnoi ruokaviraston rekistereitä, Kaakkois-Suomen lomituspalvelut järjestävät karjatalousyrittäjille vuosi- ja sijaisapulomitusta. Lomituspalveluyksikkö tuottaa maatalouslomitusta Enonkosken, Hirvensalmen, Joroisten, Juvan Kangasniemen, Lemin, Luumäen, Mäntyharjun, Parikkalan, Puumalan, Rantasalmen, Rautjärven, Ruokolahden, Taipalsaaren, Savitaipaleen ja Sulkan kunnissa, sekä Imatran, Lappeenrannan, Mikkelin, Pieksämäen ja Savonlinnan kaupungeissa.

Rakennusvalvontaviranomaisena toimii kaupunkikehityslautakunnan lupa- ja valvontajaosto.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkel

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön avulla kaupungin toiminta uudistetaan kaupungin taloudellisen kantokyvyn mukaiseksi.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Muuttuvaan rakennuslainsäädännön jalkautus toimintaan (rakentamisen laki ja kaupungin uudistuva rakennusjärjestys).	Osallistutaan koulutuksiin. (Rakennusvalvonta) Lautakunta saa koulutuksen.	1/viranhaltija
Maatalousyrittäjien vuosilomat järjestetään palveluhenkisesti tasaisesti lomavuoden aikana	Vuosilomapäivät toteutuvat MELAn ohjeistuksen mukaisena kaikilla alueilla ja ajoittuvat palvelun saatavuuden ja tuotannon tukemiseksi tasaisesti molemmilla vuosipuoliskoilla. (Lomituspalvelut)	26 vuosilomapäivää / yrittäjä / vuosi

Huomioidaan Mikkelin hiilineutraalisuustavoite kestävässä rakentamis-, maankäyttö-, liikenne- ja energiaratkaisuissa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Huomioidaan hiilineutraalisuustavoite hankinnoissa, joko vähimmäisvaatimuksena tai laatupesteytettävänä tekijänä hankinnan luonteesta riippuen.	Hiilineutraalisuustavoitteen huomioiminen kuvataan tarjouspyynnössä. (Palvelualue, Hankintapalvelut)	Kilpailutusten määrä, joissa hiilineutraalisuustavoite on hankinnassa huomioitava tekijä.
Hyödynnetään uusiutuvaa energiaa.	Rakennettavat uudet uusiutuvan energian käyttökohteet kiinteistöissä ja niiden teho. (Talorakennuspalvelut) Hiilineutraalisuustavoitteen huomioiminen kuvataan tarjouspyynnössä. (Palvelualue, Hankintapalvelut)	Arvioitu vuosituotto kWh (uudet kohteet). Kilpailutuksen (kpl / vuosi) asiakirjat.

Taataan puhdas vesi ja lähiruoka sekä luonnon monimuotoisuus ja perinnebiotooppien säilymistä edistetään.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Edistetään perinnebiotooppialueiden määrän ja pinta-alan laajenemista sopimusteitse.	Sopimus määrät pysyvät ennallaan tai kasvavat. (Maaseututoimi)	Sopimusten määrä/vuosi

Edistetään kaupungin kehittämislustojen vaikuttavuutta ja yrittäjyyden kasvua alustoilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Vesiosaamisen (tutkimus, koulutus, yritystoiminta) edistäminen mm. BEM III (Blue Economy Mikkeli) hankkeella alueen elinvoiman kehittämiseksi.	Yritysten lokalisointi toimintaympäristöön ja kansainvälisen kontaktien määrä (T&K ja teollisuusalue) (Palvelualue, MikseiMikkeli) Mikkeli Water Week 2025 tapahtumaviikon järjestäminen (ml. Finnish Lakeland Forum). Mikkeli Water Weekin sekä kansainvälisen konferenssin valmistelu vuodelle 2026 yhdessä opilaitosten kanssa. (Palvelualue, MikseiMikkeli, LUT, Xamk)	Klusteriin sitoutuneiden yritysten määrä. Kansainvälisten kontaktien määrä ja maantieteellinen laajuus. Tapahtuman järjestäminen 2025 ja seuraavasta tapahtumasta (2026) sopiminen sekä valmistelu.
Vesiosaamisen ja Blue Economy Mikkeli-osaamiskeskuksen (BEM) kehittäminen Ekosysteemisopimuksen mukaisesti. Puhdistamolualan TKI-ympäristön käyttöönotto ja sitä hyödyntävä palvelutoiminta.	BEM:n palvelutoiminnan laajentaminen puhdistamon TKI-luolassa. (Palvelualue, MikseiMikkeli)	BEM:n palveluita käyttävien asiakkaiden määrä ja BEM:iin kytkeytyvien, seudulle sijoittuneiden yritysten määrä.

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
MikMap (paikkatietoalustan ja karttaohjelmiston uudistaminen) – projektin etenemisen varmistaminen	Uusi ohjelmisto otetaan tuotantokäyttöön. (Maankäyttö ja kaupunkirakenne, Rakennusvalvonta)	Kyllä Ohjelmisto on kustannustehokkaassa tuotantokäytössä.
Kaupunkiorganisaation digitalisaation edistäminen	Uusien, korvaavien ja kustannustehokkaiden kaupunkiorganisaatiotason ohjelmien käyttöönoton varmistaminen palvelualueella (Tietohallinto, Palvelualue)	Kyllä / Ei

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Parannetaan yrittäjämönteisyyttä sujuvilla yrityspalveluilla sekä joustavilla maankäytön ratkaisuilla.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Yritysinvestointien mahdollistaminen.	Asemakaavaprosessien käynnistämiseen kuluva aika. (Maankäyttö ja kaupunkirakenne)	Päiviä / ulkoisesta yrityshankkeesta käynnistyvä kaavaprojekti Yritysinvestointikontaktista lainvoimaiseksi saatujen asemakaavojen määrä. Merkittäviä asemakaavahankkeita käynnissä: esim. Metsurinraitti 2, Ketunpesä ja koko Tuskun teollisuus- ja yritysalueen kaavahanke. Eivät ole vielä päätösvaiheessa, joten ei ole mitattavissa päivämittarilla.

Panostetaan osaavan työvoiman saamiseen ja osaajien houkutteluun.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Lomittajatyönohjaajien osaamisen tukeminen	Rekrytoidaan lomittajia (2 lomittaja/vuodessa) (lomituspalvelut)	Uusia lomittajia / vuosi

Vahvistetaan yritysten, oppilaitosten ja korkeakoulutoimijoiden välistä ja niiden kanssa tehtävää yhteistyötä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Onnistuneiden harjoittelujen kautta tuetaan opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia ja helpotetaan osaavan työvoiman saantia paikallisiin yrityksiin.	Vähintään 3 harjoittelijaa vuodessa. (Palvelualue)	Harjoittelijoiden määrä henkilöä/vuosi
Kehitetään toimintaa opinnäytetöiden kautta saatavalla tiedolla.	Vähintään 2 opinnäytetyötä. (Palvelualue)	Valmistuneiden opinnäytetöiden määrä kpl/vuosi
Rekrytoidaan uusia työntekijöitä onnistuneiden harjoittelujen ja oppisopimuksen kautta.	Vähintään 2 henkilöä rekrytoidaan harjoittelujaksolta pysyväksi työvoimaksi henkilöstösuunitelman sallissa. (Palvelualue)	Rekrytoinnit / vuosi

Mahdollistavat elinympäristöt ja hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut

Alueen hyvinvointi perustuu asukkaiden, yhteisöjen, yritysten, hyvinvointialueen ja kaupungin yhteistyölle sekä vahvaan paikallisuuteen.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Osallistava budjetointi edistää eri alueiden yhteistyötä ja hyvinvointia. (Katso kohta 4. Yhteisöllisyys ja osallisuus toimenpiteenä.)	Investoinnin osallisuuden budjetointi toteutuu ja yksittäisiä projekteja toteutetaan kaupungin eri alueilla. (Kaupunkiympäristö)	Toteutunut investoinnin määrä / TA varattu määrä.

Taataan kaupunkilaisille saavutettava palvelurakenne ja -tarjonta sekä edistetään esteettömän ja turvallisen arkiympäristön rakentamista.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Toteutetaan vuosittain vähintään kaksi esteettömyyteen aktiivisesti vaikuttavaa kohdetta.	Vähintään kaksi kohdetta toteutetaan. (Kaupunkiympäristö, Tilapalvelut)	kpl / vuosi
Selkeytetään rakentamismääräysten ja lupamenettelyn vaatimuksia ja avataan asiasältöä kaupunkilaisille, kesäasukkaille sekä yrittäjille.	Rakentamislain sekä rakennusjärjestyksen muutoksesta tiedottaminen kotisivuilla ja koulutustilaisuuksia järjestämällä (Rakennusvalvonta)	kpl/vuosi

Kehitetään kaupunki- ja maaseutu ympäristöjä eri asumismuotojen ja -tapojen mahdollistamiseksi.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Maankäytön suunnittelun keinoin mahdollistetaan uudenlaisten, leimallisesti asuinpinta-alaltaan pienien erillispientalojen rakennusalue.	Kaavoitetaan erillinen, noin alle 100 m2 pientalojen yhtenäinen alue. (Maankäyttö ja kaupunkirakenne)	Kaavatyö käynnistynyt taustaselvityksillä (Pankalampi II / Repunpää). Valmiusaste 5 %.

Kehitetään kestävästi monimuotoista, virikkeellistä luonto- ja lähiympäristöä ja hyödynnetään niiden sekä maaseutualueiden hyvinvointivaikutukset.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Huomioidaan kaupunkialueen maankäytön ja rakentamisen aiheuttamat ympäristövaikutukset luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä.	Maankäytön suunnittelun keinoin voidaan osoittaa keskustaajaman osayleiskaava-alueelta luonnon monimuotoisuutta säilyttäviä alueita tiivistyvän kaupunkirakenteen korvaajana. (Maankäyttö ja kaupunkirakenne)	Kantakaupungin uusilla asemakaava-alueilla kiinnitetty erityistä huomiota suojaviheralueiden merkitykseen ympäristövaikutuksien osalta (esim. Veturitalli-alueen asemakaava), Vuosittain perustettuja suoja-alueita kaavoissa: 2/vuosi

Tunnistetaan ja huomioidaan alueen merkittävä vapaa-ajanasuminen ja monipaikkaisuus.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Valmistellaan haja- asutusalueiden edullisuusvyöhyketarkastelu osana rakennusjärjestyksen uudistamista, jotta vapaa- ajan asuntojen muuttaminen pysyviksi asunnoiksi helpottuisi	Osoitetaan koko kunnan alueella vyöhykeitäin alueet, joille voidaan osoittaa edullisuusperiaatteella pysyvän asumisen rakentamiskaavapaikkoja haja-asutusalueella. (Maankäyttö ja kaupunkirakenne sekä Rakennusvalvonta)	Kaupunginvaltuuston päätös: ei. Asiaa työstetään edelleen rakennusjärjestyksen uusintatyössä sekä ROYK:jen uudistamisen yhteydessä asia on esillä.

Hyödynnetään toiminnassa läpileikkaavasti kulttuuri, taide, luovat keinot ja liikunta sekä alueen rikas historia ja kulttuuriperintö.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Keskikaupungin merkittävässä maankäytön suunnittelun hankkeissa korostetaan paikalliskulttuuria ja historiaa.	Satamalahden ja Kenkäveronniemen aluesuunnitelmissa hyödynnetään paikalliskulttuurin ja historian elementtejä. (Maankäyttö ja kaupunkirakenne)	Huomioiminen ideasuunnittelussa ja kaavoissa: kyllä Ideasuunnittelu käynnissä, erityishuomio suunnittelualueen nimeämisessä ja yleisessä ilmeessä.
Unesco Global Geopark toiminnan varmistaminen (status saatu uusittua 2024 4 vuodeksi) - Urpolassa sijaitsevan Visitor Centerin, kaupungin organisaation, partner matkailuyritysten, kaupungin alueella sijaitsevien geopark kohteiden sitoutuminen ja kehittyminen osana luontomatkailua Mikkelissä.	Tavoitellaan tunnettavuuden ja osaamisen kasvua järjestämällä avoimia tilaisuuksia asukkaille ja matkailualan toimijoille yhdessä MSM ry:n ja Saimaa Geopark ry:n kanssa.	Tapahtumien määrä (kpl) ja Tapahtumien määrä (kpl) ja Visitor Centerin avoin aika- taulu (vrk).

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Mahdollistetaan vapaaehtois- ja asukasaktiivitoiminta, vertaistuki, omaehtoinen toiminta sekä kokemusasiantuntijuus yhteistyössä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kaupunginosa- ja kylätoimikuntien talkoohankkeiden esim. rai-vausten mahdollistaminen ja paikallista toimintaa tukevien ohjelmallisten tapahtumien tukeminen.	Yhteistyöhankkeiden edistäminen ja kaupunkikulttuuria tukevien ohjelmallisten tapahtumien tukeminen. (Aluejohtokuntatyö, tapahtumaluvitus)	Tapahtumien määrä
Tuetaan tapahtumakaupunki Mikkelin kehittämistä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Kasvatetaan eri kokoisten tapahtumien määrää mahdollistamalla, kokeilevalla ns. matalan kynnyksen luvituksen mallilla. Hyödynnetään rohkeasti kaupungin hallinnassa olevien tilojen ja alueiden käyttöä tapahtuma- ja aluevuokrauksen keinoin. Tehdään entistä vahvempaa yhteistyötä tapahtumatoimijoiden kanssa. Kehitetään kaupungin nettisivujen tapahtuma-alueosiota.	Kaupunki- ja maaseutukulttuuria tukevien tapahtuma ja popup-tyyppisen vuokrausten määrä kasvaa. Tieto tapahtuma-alueista ja mahdollisuuksista tulee tunnetummaksi. (Vuokraus- ja käyttöpalvelut)	Lupa ja -vuokrasopimusten määrä.
Lisätään osallistuvan budjetoinnin käyttöä.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Osallistavan budjetoinnin asukaskyselyt tehdään tammikuussa yhteistyössä aluejohtokuntien kanssa. Aikataulu mahdollistaa kohteiden toteutuksen pääsääntöisesti ko kalenterivuotena.	Kysely toteutetaan. (Aluejohtokuntatyö)	Toteutettujen projektien määrä (kpl).
Edistetään yhteisöllistä asumista.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Yhteisöllisen asumisen hengen mukaiset asumismahdollisuudet paranevat uusien asuinalueiden suunnittelussa (esim. pinta-alaltaan pienempien OKT-tonttien osalta).	Luodaan kaupunkirakenteen sisällä ”kylämäisiä” asuinalueita, joissa asukkaiden välinen vuorovaikutus lisääntyy yhteiskäyttötilojen ja yhteisöllisen asumismuodon myötä. (Maankäyttö ja kaupunkirakenne)	Huomioiminen idea-suunnittelussa ja kaa-voissa: kyllä

TALOUS

	TP 2023	TA 2024	Ltk esitys 2025	TA 2025
--	---------	---------	-----------------	---------

Toimintatulot	51 515 605	50 425 500	51 246 400	51 345 400
Valmistus omaan käyttöön	465 199	431 000	321 000	321 000
Toimintamenot	-51 145 293	-55 169 700	-56 457 600	-56 556 600
Toimintakate (netto)	835 511	-4 313 200	-4 890 200	-4 890 200

TUNNUSLUVUT

Kaupungin omistamien rakennusten tunnusluvut	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Hallinnassa oleva rakennusomaisuus 1000 m ³	1364	1363	1364	1363	1363	1363
Ulosvuokratut liike- ja teollisuuskiinteistöt, 1000 htm ²	61	59	60	59	59	59
Tilakustannukset €/m ²	41,5	41	41,5	42	42	42

Tietoimen tunnusluvut	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Avustettavat yksityistiet, kpl	779	785	779	779	779	779
Perusparannetut yksityistiet, kpl	73	68	50	65	68	68
Kunnossapidetyt yksityistiekilometrit euroa/km	307	312	307	307	307	307

Maaseututoimen tunnusluvut	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Maatilat yhteensä, kpl	1204	1200	1162	1150	1140	1120
Maatalouden tukihakemukset, kpl	7421	7000	7600	7500	7300	7000
Maatalouden tuet milj. euroa/vuosi	23	25	7,59	23	22	20
Lomituspäivät (vuosilomat, sijaisapu, tuettu lomitus)	36278	32000	32000	29000	28000	27000
Kustannus euroa/lomituspäivä	233	230	240	240	250	250

SUORITETAULUKOT

Lentoasema

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
5150 - Lentoasema					
laskeutumiset lukumäärä kpl	48,00	700,00	235,00	-465	-66,43 %
menot / laskeutuminen €/kpl	-13 317,03	-770,57	-2 469,36	-1 699	220,46 %

Keskeiset muutokset kaudella

Toteutuneisiin suoritteisiin on huomioitu kentän ylimääräiset avaukset, palolentotoiminta sekä koululennot. Toteumaan ei ole kuitenkaan huomioitu yleisilmailua, koska näiden osalta ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta tarkempaan dokumentointiin. Arviolta yleisilmailuun liittyviä laskeutumisia on ollut 1-7 per päivä eli arviolta n. 1500 laskeutumista vuoden aikana. Vertailutietona olevasta tilinpäätöksen 2023 laskeutumisten lukumäärästä puuttuu 157 laskeutumista. Vuonna 2023 oli 205 laskeutumista.

Kaavoitus

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
5320 - Erityiset kaavahankkeet sekä y					
yleiskaavoituksen hyväksytyt kaavat kpl	7,00	7,00	6,00	-1	-14,29 %
5330 - Asemakaavat					
asemakaavoituksen hyväksytyt kaavat kpl	7,00	6,00	7,00	1	16,67 %
menot / hyväksytyt kaava €/kpl	-62 338,25	-79 166,67	-71 585,71	7 581	-9,58 %

Maaomaisuuspalvelut

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
5350 - Tonttien ja kiinteistöjen luov					
rekisteröidyt kiinteistöt kpl	26,00	25,00	26,00	1	4,00 %
menot / rekisteröity kiinteistö €/kpl	-10 757,63	-14 340,00	-13 261,54	1 078	-7,52 %
operoidut kiinteistöt kpl	115,00	75,00	116,00	41	54,67 %
menot / operoitu kiinteistö €/kpl	-2 432,16	-4 780,00	-2 972,41	1 808	-37,82 %
5360 - Paikka- ja maastotieto					
kunnan maapinta-ala km2	2 550,00	2 550,00	2 550,00	0	0,00 %
menot / neliökilometri €/km2	-173,38	-152,86	-177,02	-24	15,80 %
ylläpidettävä alue km2	152,00	152,00	152,00	0	0,00 %
menot / ylläpidetty neliökilometri €/km2	-2 908,71	-2 564,47	-2 969,74	-405	15,80 %

Puistot

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
6000 - Puistot					
puistojen hoito ja ylläpito m2	1 097 718,00	1 099 106,00	1 128 223,00	29 117	2,65 %
menot / neliometri €/m2	-1,44	-1,65	-1,82	0	10,03 %
2. hoitoluokan puistot m2	349 236,00	352 043,00	381 420,00	29 377	8,34 %
menot / 2. luokan neliometri €/m2	-4,51	-5,16	-5,38	0	4,24 %
3. hoitoluokan puistot m2	748 482,00	747 063,00	746 803,00	-260	-0,03 %
menot / 3. luokan neliometri €/m2	-2,10	-2,43	-2,75	0	12,98 %

Keskeiset muutokset kaudella

Viheralueiden alueurakat 3 kpl ovat käynnissä normaalisti. Infra- ja viheraluepalveluiden ylläpidettävänä on 29 uimarantaa. Liikuntapalvelut ovat järjestäneet Kaihun uimarannalle rantavalvonnan ja rantavalvonnan laajentamiseen Pitkäjärven uimarannalle on selkeä tarve. Mikkelin Naisvuori uusi kansainvälisen Green Flag Award -statuksen vuodelle 2024–2025. Vieraslajien torjumiseksi kuntalaisia osallistetaan Crowdsora -mobiilipelin avulla. Toivottuja ja suunniteltuja parannuksia viheralueiden hoitoon ei voida tehdä tiukan talouden vuoksi.

Metsät ja vesialueet

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
6020 - Metsät ja vesialueet					
talousmetsät ha	5 158,00	5 158,00	5 158,00	0	0,00 %
menot / talousmetsien hehtaari €/ha	-124,86	-160,92	-211,52	-51	31,45 %
taajamametsät ha	1 679,00	1 679,00	1 679,00	0	0,00 %
menot / taajamametsien hehtaari €/ha	-383,58	-494,34	-649,79	-155	31,45 %

Keskeiset muutokset kaudella

Määriin sisältyy luonnonsuojelu- ja Natura 2000 -alueet.

Kunnallistekniikan suunnittelu

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
5820 - Suunnittelu					
hyväksytyt suunnitelmat kpl	80,00	80,00	80,00	0	0,00 %
menot / hyväksytyt suunnitelma €/kpl	-4 627,41	-5 967,50	-7 210,00	-1 243	20,82 %

Keskeiset muutokset kaudella

Infrasuunnittelu sisältää katujen, yleisten alueiden ja vesihuollon suunnittelua, sekä liikennesuunnittelua. Suurin osa suunnitelmista ostetaan ulkoa.

Kunnossapito

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
5840 - Kunnossapito					
rakenteelliset katualueen neliöt m2	5 548 449,00	5 555 402,00	5 588 313,00	32 911	0,59 %
menot / katuneliö €/m2	-1,31	-1,38	-1,54	0	11,37 %
talvihoidossa olevat katuneliöt m2	2 958 337,00	2 957 177,00	2 959 155,00	1 978	0,07 %
menot / talvihoidon katuneliö €/m2	-2,45	-2,59	-2,90	0	11,96 %
liikenneväylien valaisimet kpl	13 147,00	13 227,00	13 257,00	30	0,23 %
menot / valaisin €/kpl	-550,89	-579,46	-647,73	-68	11,78 %
liikenneväylien ohjauslaitteet kpl	27,00	32,00	32,00	0	0,00 %
menot / ohjauslaite €/kpl	-268 241,04	-239 515,63	-268 340,63	-28 825	12,03 %

Keskeiset muutokset kaudella

Liikenneväylien ja yleisten alueiden alueurakoiden neljä ensimmäistä vuotta täyttyy (5 vuotta + optio 1 vuosi). Alueurakka-alueita on kolme ja kaikkia hoitaa Viherpalvelut Hyvönen Oy. Uusia katualueita tulee ylläpitoon lähinnä asuntokatujen osalta. Kunnossapidettävien katualueiden neliömäärät kasvavat joka vuosi. Myös kunnossapidollisesti katualueiden korjausvelan kasvua pyritään hillitsemään vanhojen huonokuntoisten päällysteiden, kuivatuksen ja vesihuollon osalta kunnossa olevien katujen sekä kevyen liikenteen väylien uudelleen päällystämällä. Päällystyskohteissa joudutaan karsimaan jalkakäytävien ja kevyen liikenteen väylien sekä vanhojen asuntokatujen päällystämistä. Päällystyslaattaa tehdään pääsääntöisesti vilkkailla julkisen liikenteen väylillä ja keskustassa sekä reikäpaikkausta hiljaisemmillä osuuksilla. Päällystysurakoiden bitumin hinnan indeksinousu vähentää päällystettävien alueiden osuutta. Katuvalojen elohopealampujen vaihtoon on saatu lisämääräraha vuonna 2024 jolla on vaihdettu suuritehoisia elohopea- ja suurpainenatriumvalaisimia led-valaisimiin. Katuvalojen kesäsammutusaika pyritään pitämään 1.5.-31.7. Tämän lisäksi kaupunginhallituksen päätöksellä yösammutusaikaa klo 23-05 jatketaan edelleen energiasäästöyistä. Ajoratamaalaukset pyritään uusilla päällystettävillä kohteilla tekemään massalla ja huonokuntoisemmilla pinnoilla maalaamalla. Tieliikennelaki tuo paineita vaihtaa vanhoja liikennemerkejä, mutta säästöyistä on pystytty tekemään vain urakkasopimuksiin kuuluvat määrät sekä liikennevahingoista johtuneet uusimiset.

Henkilöliikennepalvelut

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
5720 - Henkilöliikenne-palvelut					
Waltti-korttilatausten lukumäärä kpl	90 901,00	33 000,00	100 000,00	67 000	203,03 %
menot / Waltti-korttilataus €/kpl	-58,95	-182,73	-53,35	129	-70,80 %
joukkoliikenteen kyytiinnousut kpl	1 115 291,00	1 000 000,00	1 150 000,00	150 000	15,00 %
menot / kyytiinnousu €/kpl	-4,80	-6,03	-4,64	1	-23,06 %
peruskoululaisten osuus kyytiinnousuista %	55,00	45,00	49,00	4	8,89 %

Rakennusvalvonta

Vuosi Palvelu	2025			Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
	TP -2v	TA -1v	TA		
6100 - Rakennusvalvonta					
luvut kpl	607,00	700,00	530,00	-170	-24,29 %
menot / lupa €/kpl	-1 532,43	-1 451,43	-1 946,23	-495	34,09 %
katselmuksat kpl	1 077,00	800,00	800,00	0	0,00 %
menot / katselmus €/kpl	-863,68	-1 270,00	-1 289,38	-19	1,53 %

Rakennusvalvonnan projektit

Vuosi Palvelu	TP -2v	TA -1v	2025		
			TA	Muutos TA ja -1v	Muutos-% TA ja -1v
6300 - Rakennusvalvonnan projektit					
tarkastetut kiinteistöt kpl	202,00	350,00	350,00	0	0,00 %
menot / tarkastettu kiinteistö €/kpl	-455,54	-354,29	-373,71	-19	5,48 %
tehdyt selvitykset kpl	311,00	350,00	350,00	0	0,00 %
menot / tehty selvitys €/kpl	-295,88	-354,29	-373,71	-19	5,48 %
uusia rakennuksia rekisteriin kpl	161,00	250,00	250,00	0	0,00 %
menot / uusi rakennus rekisteriin €/kpl	-571,54	-496,00	-523,20	-27	5,48 %

Liikelaitokset

- Mikkelin Vesiliikelaitos
- Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia

9 Liikelaitosten sitovat tavoitteet, tunnusluvut, tuloslaskelma, rahoituslaskelma, investoinnit

9.1 Mikkelin Vesiliikelaitos

Mikkelin Vesilaitoksen talousarvioesitys vuodelle 2025 sekä toiminta- ja taloussuunnitelma 2026-28 perustuvat Mikkelin kaupungin ja Mikkelin Vesilaitoksen strategisiin tavoitteisiin. Talousarvion 2025 valmisteluaineiston mukaisesti liikelaitosten palvelutuotannon kehittämisessä on huomioitu kaupungin strategiset tavoitteet niiltä osin kuin liikelaitoksen toiminta vaikuttaa kaupunginvaltuustotaloukselle vaikuttavuuden kehittämiseen. Liikelaitoksia sitovia eriä ovat liikekyläily ja korvaus peruspääomasta. Palvelutuotannossa lähtökohtana on tuottaa toiminnan ja riskien kannalta hallittavaa vesihuoltoa toiminta-alueella. Toiminnallisia sitovia tavoitteita esitetään 9 kappaletta. Vesilaitoksen strategian ohjauksessa ja raportoinnissa käytetään samaa strategiakorttia kuin peruskunnassa.

Vesilaitoksen tunnusluvut, sitovat tavoitteet, strategiakortti, henkilöstösuunnitelma ja yhteenveto investointien määrästä on esitetty oheisessa talousarvioesityksessä. Talousarvioesitys esitetään kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi.

Eurooppalaisen ja Suomalaisen yhteiskunnan ennustettavuuden oleellinen heikentyminen sekä talouteen vaikuttavien parametrien ja niiden vaikutusten hintavaihteluiden suuruus ja frekvenssi ovat vaikuttaneet vuoden merkittävästi vuoden 2024 talousarvion ja toteutumaan. Erityisesti energian ja kemikaalien hintataso nousi. Näiden osalta tulevaisuuden näkymät ovat tasaantumassa, mutta hintataso on jäämässä korkeammaksi kuin aikaisemmin. Tällä on vaikutusta myös vuoden 2024 talousarvioon.

Vesilaitoksen talousarvioraami on päätetty kaupunginhallituksen kokouksessa 17.6.2024 § 195.

Talousarvion raami on ollut valmistelun lähtökohta, jonka lisäksi Vesilaitoksen talousarvioesityksessä on huomioitu yleisen kustannustason nousu, vedenmyynnin edelleen jatkuva alenema sekä energian hinta.

Talousarvioesityksessä toimintakatteeksi esitetään 4 819 400 euroa. Liikevaihdoksi talousarvion laadintavaiheessa muodostuu 14 039 600 euroa ja kuluiksi 9 238 200 euroa.

Kuluvan vuoden heinäkuun tilinpäätöksen perusteella Vesilaitoksen myyntituotot 2024 tulevat olemaan 13 300 000 euroa ja valmistus omaan käyttöön 18 000 euroa. Ennusteen mukaan Vesilaitoksen kuluiksi muodostuu 9 069 500 euroa. Toimintakatteeksi muodostuu 4 406 000 euroa.

Seuraavassa on esitetty Mikkelin Vesilaitoksen liikevaihto, käyttökustannukset ja toimintakate vuoden 2023 tilinpäätöksessä sekä vuoden 2024 talousarviossa ja 2025 talousarvioesityksessä.

(€)	TP 2023	TA 2024	TA esitys 2025
Toimintatuotot	13 131 661	13 288 500	14 039 600
Valm. omaan käyttöön	10 478	18 000	18 000
Toimintakulut	9 386 445	8 940 000	9 238 200
Toimintakate	3 755 695	4 366 500	4 819 400

Talousarvion 2025 perusteena on käytetty seuraavia oletuksia:

- Vedenmyynnin oletetaan alenevan vuoden 2024 tasosta. Vesi- ja viemärlaitoksen tuotoiksi muodostuu 14 039 600 euroa.
- Toimintakuluiksi muodostuu 9 238 200 euroa ja toimintakatteeksi 4 819 400 euroa.
- Verkosto- ja laitosinvestointien loppusumma on 1 660 000 euroa.
- Veden ja jäteveden käyttömaksua korotetaan 8,0 %. Veden ja jäteveden arvonlisäveroton yhteishinta on 5,95 euroa/m³, alv 0 %. Perusmaksuja ja taksaan sisältyviä palvelumaksua korotetaan 8 %.

Hintojen korotuksella kompensoidaan yleisen kustannustason nousua sekä veden myyntimäärän alenemisesta aiheutuva maksutulojen laskua. Pidempiaikaisena talouden tavoitteena on, että toimintakate riittää kattamaan lainojen korkomenot, poistot ja peruspääomakorvauksen. Korotus mahdollistaa pääomakulujen hoitamisen sekä vesihuollon järjestämisen kannalta tärkeiden investointihankkeiden jatkumisen suunnitelmien mukaisena. Seuraavan tulevan kymmenen vuoden aikana tulee panostaa vesihuoltoverkoston saneeraukseen. Veden käyttömaksun korotuksesta aiheutuu keskimäärin 33 euron ja perusmaksun korotuksesta 8 euron lisäys kulluttajan vuotuisen vesilaskuun.

Vesilaitosta sitovina taloudellisina tavoitteina tuloutetaan kaupungille korvausta peruspääomasta 500 000 euroa.

Mikkelin Vesilaitos tuottaa vesihuoltopalveluja toiminta-alueillaan Mikkelin kantakaupungissa, Rantakylässä, Otavassa, Anttolassa, Haukivuorella, Ristiinassa ja Suomenniemellä. Vesilaitoksen asiakkaina ovat lähes kaikki kaava-alueilla olevat kiinteistöt ja tuotantolaitokset sekä Mikkelin alueella toimivat vesiosuuskunnat. Vesilaitoksen palvelut tuotetaan liiketaloudellisia periaatteita noudattaen. Vesilaitos hoitaa kaikki käyttömenonsa sekä tavoitteidensa mukaiset uudis- ja korvausinvestoinnit hankkimallaan tulorahoituksella.

Palvelusuunnitelma

Liikelaitoksella on kahdeksan jäseninen johtokunta, joka ohjaa ja valvoo liikelaitoksen toimintaa sekä vastaa sen hallinnon, toiminnan sekä sisäisen valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä. Vesiliikelaitoksen toiminnan painopisteet on asetettu siten että ne tukevat valtuuston vahvistamia kaupungin strategisia tavoitteita. Kaupungin talousarviossa on asetettu vesilaitokselle toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkelä

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Saadaan yhdessä Mikkelin kaupungin BEM-hankkeen kanssa vesialan koulutusta Mikkelisiin	Vesialan koulutus toteutuu XAMK ja LUT:n toimesta (vesilaitoksen johtaja / BEM-hanke)	Koulutus jatkuu Mikkelissä

Huomioidaan Mikkelin hiilineutraalisuustavoite kestävässä rakentamis-, maankäyttö-, liikenne- ja energiaratkaisuissa.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Vesilaitos teettää hiilijalanjäljen selvityksen	Hiilijalanjäljen selvitys tehty (vesilaitoksen johtaja)	Selvitys tehdään

Taataan puhdas vesi ja lähiruoka sekä luonnon monimuotoisuus ja perinnebiotooppien säilymistä edistetään.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Vesistöjen vedenlaadusta huolehtiminen	Viemärlaitostointoiminta lupamääräysten mukaista (vesihuoltopäällikkö)	Viemäriverkoston yli- vuotoja enintään 5/vuosi.
Vesihuollon toimintavarmuuden turvaaminen	Vedenjakelussa ei toimintakatkoksia	Runkovesijohtovuo- tojen lukumäärä enintään 10 kpl/vuosi
Pohjavesirikien vähentäminen	Jätevesiverkoston saneeraus (verkostopäällikkö)	100 m/vuosi

Edistetään kaupungin kehittämisalustojen vaikuttavuutta ja yrittäjyyden kasvua alustoilla.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
EcoSairilan teollisuusvesiprosessi	Yhteistyö ASTO:n kanssa teollisuusvesiprosessin käynnistämiseksi	Toteutusvaihe käynnistyy
Vesiosaamiskeskuksen toiminnan tukeminen	T&K ympäristö käyttö mahdollistettu ope- rointisopimuksen mukaisesti	Vesiosaamiskeskuk- sen toiminnassa ei häiriöitä

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Toteutetaan vesilaitoksen digipolku ja kyberturvallisuus selvityksen toimenpiteitä	Toteuttaa digipolku ja kyberturvallisuus selvityksen toimenpiteitä (vesilaitoksen johtaja)	Min. 1 toimenpide

Tunnusluvut

Tunnusluku	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Veden myynti, 1000 m ³	2422	2319	2268	2200	2160
Jäteveden laskutus, 1000 m ³	2383	2234	2118	2060	2020
Vesi- ja jätevesitaksa yht. €/m ³	5,10	5,36	5,95	5,95	6,07

Sitovat tavoitteet

Sitova tavoite	Mittari
Liikelylijäämä	-580 700 €
Korvaus peruspääomasta	500 000 €

Mikkelin Vesiliikelaitos

Tuloslaskelma

	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Liikevaihto	13 094 671	13 287 500	13 982 600	14 262 300	14 690 100	15 057 400
Liiketoiminnan muut tuotot	36 991	1 000	57 000	0	0	0
Valmistus omaan käyttöön	10 478	18 000	18 000	20 000	20 000	20 000
Materiaalit ja palvelut				0	0	0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 765 334	-3 233 500	-3 272 500	-3 370 700	-3 471 800	-3 575 900
Palvelujen ostot	-3 739 263	-3 724 500	-3 896 800	-3 813 700	-3 928 100	-4 046 000
Henkilöstökulut				0	0	0
Palkat ja palkkiot	-1 037 131	-1 132 600	-1 170 200	-1 304 300	-1 343 400	-1 383 700
Henkilösivukulut	-224 117	-238 000	-295 900	-326 800	-336 600	-346 700
Poistot ja arvonalentumiset	-5 675 197	-5 236 000	-5 400 100	-5 400 000	-5 400 000	-5 400 000
Liiketoiminnan muut kulut	-620 600	-611 400	-602 800	-620 000	-635 000	-640 000
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-1 919 503	-869 500	-580 700	-553 200	-404 800	-315 000
Rahoitustuotot ja -kulut				0	0	0
Muut rahoitustuotot	1 304 738			0	0	0
Kunnalle maksetut korkokulut	-258 727	-632 500	-629 500	-650 000	-640 000	-620 000
Muille maksetut korkokulut	-1 041 755	-1 089 500	-844 700	-860 000	-800 000	-770 000
Korvaus peruspääomasta	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Muut rahoituskulut	-6 315	-15 000	-15 000	0	0	0
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	-2 421 562	-3 106 500	-2 569 900	-2 563 200	-2 344 800	-2 205 000
Satunnaiset tuotot	4 302 927			0	0	0
Satunnaiset kulut				0	0	0
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	1 881 365	-3 106 500	-2 569 900	-2 563 200	-2 344 800	-2 205 000
Poistoeron lisäys (-) / vähennys (+)	159 000	150 000	160 000	160 000	160 000	160 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	2 040 364	-2 956 500	-2 409 900	-2 403 200	-2 184 800	-2 045 000

Rahoituslaskelma

	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Toiminnan rahavirta						
Liikelyljäämä (-alijäämä)	-1 919 503	-869 500	-580 700	-553 200	-404 800	-315 000
Poistot ja arvonalentumiset	5 675 197	5 236 000	5 400 100	5 400 000	5 400 000	5 400 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-502 059	-2 237 000	-1 989 200	-2 010 000	-1 940 000	-1 890 000
Satunnaiset erät	4 302 927			0	0	0
Muut tulorahoituksen korjauserät	-9 979 564			0	0	0
Investointien rahavirta				0	0	0
Investointimenot	-5 215 124	-1 600 000	-1 660 000	-1 660 000	-1 480 000	-1 570 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot		40 000		0	0	0
Toiminnan ja investointien rahavirta	-7 638 126	569 500	1 170 200	1 176 800	1 575 200	1 625 000
				0	0	0
Rahoituksen rahavirta				0	0	0
Lainakannan muutokset	7 333 336	-1 660 000	-1 660 000	-1 660 000	-1 660 000	-1 660 000
Muut maksuvalmiuden muutokset	304 790			0	0	0
Rahoituksen rahavirta	7 638 126	-1 660 000	-1 660 000	-1 660 000	-1 660 000	-1 660 000
				0	0	0
Rahavarojen muutos	0	-1 090 500	-489 800	-483 200	-84 800	-35 000

valtuustoon nähden sitovat erät

Investoinnit

Investointimenojen kokonaismäärä on 1 660 000 euroa.

Laitosinvestointien loppusumma on 560 000 euroa. Laitosinvestoinneissa on varauduttu mm. laitosten varmuusvarastojen hankintoihin, prosessi- automaatiojärjestelmän päivitykseen sekä paineenkorotusasemien ja jätevesipumppaamojen saneeraukseen.

Verkostoinvestointien loppusumma on 1 100 000 euroa. Verkostolaajennukset kohdennetaan kaupungin kanssa tehtäviin yhteishankkeisiin. Vesilaitoksen saneerauksiin ja kaluston hankintaan kohdennetaan 330 000 €.

Investointeihin varattu määräraha on sitova ja sen ylittämien edellyttää kaupunginvaltuuston hyväksymisen.

VESILAITOS tuhansina euroina	TA2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
VESILIIKELAITOS									
Vesilaitokset	-290		-240		-270		-270		-1070
Jätevesipuhdistamot									
Jätevedenpuhdistamot	-240		-300		-300		-300		-1140
Anttolan siirtolinja, yleissuunnitelma	-30								-30
Ristiinan jätevesipuhdistamo ja hankesuunnitelma	0								0
Verkostot	-1100		-940		-1000		-1000		-4040
MENOT	-1660		-1480		-1570		-1570		-6280
NETTOINVESTOINTI	-1660		-1480		-1570		-1570		-6280
VESILAITOS / INVESTOINNIT YHTEENSÄ									
TULOT		0		0		0		0	0
MENOT	-1660		-1480		-1570		-1570		-6280
NETTOINVESTOINTI	-1660		-1480		-1570		-1570		-6280

9.2 Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia

Kunnallisena liikelaitoksena toimiva Otavia tarjoaa internaatti- ja verkko-oppimiseen liittyviä palveluita vapaan sivistystyön ja yleissivistävän koulutuksen toimijoille alueellisesti, valtakunnallisesti ja globaalisti. Liikelaitoksen tarkoituksena on tarjota koulutuspalveluita, joiden järjestäminen edellyttää myös yli kuntarajojen ulottuvaa toimintaa.

Palvelusuunnitelma

Strategisina tavoitteina on Otavian aseman vahvistaminen yleissivistävän verkko-oppimisen valtakunnallisena palvelun tuottajana ja kehittäjänä sekä osaltaan tukea kaupungin strategiaa nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden parantamisessa erityisesti koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten aseman osalta. Toimia elinkeinon hyvinvoinnin näkökulmasta koulutuksellisesti työvoiman osaamisen parantamiseksi. Edistää kansalaisyhteiskunnan osallisuutta kehittämällä vapaan sivistystyön palvelujen tarjottavuutta. Kehittää uusia koulutustuotteita sekä palveluntuotantomalleja.

Alueellisesti ja valtakunnallisesti kehitetään pilotoivia internet- ja internaattipalveluja oppilaitosten käyttöön. Yhteistyötä verkko-oppimisen kehittämisessä pyritään laajentamaan myös muiden lukiokoulutusta ja perusopetusta järjestävien suuntaan. Tavoitteena on luoda perusteita valtakunnalliselle verkkolukiokoulutustoiminnalle. Verkko-oppimisen vaikuttavuuden ja oppimista uudistavien mallien kehittämistä viedään eteenpäin yhteistyössä valtakunnallisesti eri toimijoiden kanssa. Opiskeluhyvinvointiin liittyvää kehittämistyötä tehdään seudullisesti ja valtakunnallisesti.

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Aktiivisesti rakennetaan yhteistyömahdollisuuksia kunta-, maakunta- ja valtakunnan tason toimijoihin, yksilöihin ja instituutioihin. Luodaan konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia valtakunnallisesti eri alojen toimijoiden kanssa mm. uudenlaisten vapaan sivistystyön koulutuspalvelujen tuottamiseksi. Kartoitetaan mahdollisuuksia uudenlaisten palvelutuotantomallien luomiseksi mm. selvittämällä yritystoimintaan pohjautuvia vaihtoehtoja kunnallisen palvelutuotannon rinnalle.

STRATEGIAKORTIT

Kestävästi kehittyvä ja älykkäästi uudistuva Mikkelä

Ennakoidaan ja reagoidaan väestöön, elinkeinorakenteeseen, kansainvälisyyteen, digitalisaatioon ja kestäväan kehitykseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Aikuisten maahanmuuttajien perustaitojen kehittäminen. Tuetaan edellytyksiä suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumiseen. Tuotetaan edellytykset aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksen tutkinnon suorittamiseen ja jatko-opintovalmiuksiin.	Tuottaa jatko-opintokelpoisia henkilöitä ja parantaa työelämävalmiuksia. (Seutukampus)	Koulutuksen suorittaneiden määrä.
Huomioidaan Mikkelin hiilineutraalisuustavoite kestävässä rakentamis-, maankäyttö-, liikenne- ja energiaratkaisuissa.		
Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
OKKA-Säätiön kestäväan kehityksen sertifikaatin toimenpiteiden vahvistaminen.	Kestäväan kehityksen edistäminen koko organisaatiossa. (Keke-ryhmä)	Toteutui/ ei toteutunut.

Hyödynnetään digitaalisuuden mahdollisuudet täysimääräisenä kaupungin palvelujen kehittämisessä.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Nettilukion tarjonnan hyödyntäminen osana kaupungin tarjoamaa lähiopetuksena toteutettua perusopetusta ja lukiokoulutusta.	Kaupungin lähiopetuksena toteutettavien koulutusten opiskelijoille tarjotaan mahdollisuutta yksilöllisiin koulutuspolkuihin Muikun kautta tuotetuilla palveluilla. (Nettikoulutus)	Kaupungin oppilaitoksissa suoritettujen opintojaksojen lukumäärä.
Jatketaan Opinvoimala.fi-verkkopalvelun kehittämistä hankerahoituksella, jolloin tunnustetaan ennaltaehkäisevästi oppimisen ja opiskeluhyvinvoinnin esteitä sekä vahvistetaan näihin liittyvää osaamista.	Mahdollistetaan opiskelukykyyn (oppimisen haasteet, hyvinvointi, opiskelutaidot) liittyvien ongelmien varhainen tunnistaminen, ennaltaehkäisevä työ anonyymien verkkopalvelun avulla sekä lisätään opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamista tässä työssä. Opinvoimalan käyttö lisääntyy valtakunnallisesti. (Suuntatiimi)	Uudet sisällöt ja kävijämäärän kasvu.

Osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli

Edistetään alueen yrittäjyyttä, työllisyyttä, olemassa olevien työpaikkojen säilyttämistä sekä uusien työpaikkojen syntymistä.

Toimenpide ja toiminnan kuvaus	Tavoite ja vastuu	Mittari
Toteutetaan Luontokuvaushanke (edellyttäen rahoituksen saamista) ja tehdään yhteistyötä maa- ja metsätilojen omistajien kanssa kohteiden vuokraamisesta ja palvelujen hankinnasta.	Tukea ja kehittää Luontokuvauskeskushankkeen avulla alueellista yrittäjyyttä uusien palvelujen tuottamiseksi hankkeelle. (Vapaan sivistystyön tiimi/Hallinto)	Yhteistyökumppaneiden lukumäärä.

Valtuustoon nähden sitovat tavoitteet

Sitova tavoite	Mittari
Liikelyjäämä	144 500 euroa

Toiminnan tunnusluvut

	TP2023	TA2024	TA2025	TS2026	TS2027	TS2028
Lukion opiskelijamäärä	934	940	930	930	930	930
Peruskoulun opiskelijamäärä	316	290	290	290	290	290
Vapaan sivistystyön opiskelijaviikot	1342	1460	1460	1460	1460	1460

Investoinnit

OTAVIA	TA2025		TS2026		TS2027		TS2028		2025 - 2028 YHTEENSÄ
	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
MENOT									
<i>Kalusto</i>	-25		-25		-25		-25		-100
NETTO	-25		-25		-25		-25		-100

Tuloslaskelma

	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Liikevaihto	507 519	359 500	574 600	580 000	590 000	590 000
Liiketoiminnan muut tuotot	588 864	600 000	690 000	690 000	690 000	690 000
Tuet ja avustukset kunnalta *	5 895 390	5 682 700	5 826 800	5 830 000	5 830 000	5 830 000
Materiaalit ja palvelut						
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-220 613	-186 300	-162 100	-163 000	-163 000	-163 000
Palvelujen ostot	-616 425	-663 200	-650 100	-650 000	-650 000	-650 000
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-4 037 046	-4 407 300	-4 557 200	-4 560 000	-4 560 000	-4 560 000
Henkilösivukulut	-813 626	-932 600	-1 155 800	-1 156 000	-1 156 000	-1 156 000
Poistot ja arvonalentumiset	-1 973	-7 300	-8 500	-6 000	-5 000	-4 000
Liiketoiminnan muut kulut	-407 571	-385 500	-413 200	-415 000	-415 000	-415 000
Liikelylijäämä (-alijäämä)	894 519	60 000	144 500	150 000	161 000	162 000
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	795					
Muut rahoituskulut	-1					
Kunnalle maksetut korkokulut			-142 000	-140 000	-140 000	-140 000
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	895 313	60 000	2 500	10 000	21 000	22 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	895 313	60 000	2 500	10 000	21 000	22 000

*Tuet ja avustukset kunnalta ovat Otavian saamat valtionosuudet

Rahoituslaskelma

	TP2023	TA2024	TA2025	TS2026	TS2027	TS2028
Toiminnan rahavirta						
Liikelyjäämä (-alijäämä)	894 519	60 000	144 500	150 000	161 000	162 000
Poistot ja arvonalentumiset	1 973	7 300	8 500	6 000	5 000	4 000
Rahoitustuotot ja -kulut	794	0	-142 000	-140 000	-140 000	-140 000
Investointien rahavirta						
Investointimenot	0	-35 000	-25 000	-25 000	-25 000	-25 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	897 286	32 300	-14 000	-9 000	1 000	1 000
Vaikutus maksuvalmiuteen		32 300	-14 000	-9 000	1 000	1 000

Tuloslaskelmaosa

- tuloslaskelma analysoituna
- tuloslaskelma ja tunnusluvut
- eritelty tuloslaskelma liikelaitokset

10 Tuloslaskelma

Talousarvion tuloslaskelmaosassa osoitetaan, kuinka kunnan tulorahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korkoihin ja muihin rahoitusmenoihin sekä suunnitelman mukaisiin poistoihin. Tuloslaskelmassa lasketaan yhteen talousarvion käyttötalousosan toimintatulot ja -menot. Tuloslaskelmassa toimintakate kertoo, paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Vuosikate ilmoittaa paljonko tulorahoituksesta jää investointien, lainanlyhennysten ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen. Tilikauden tulos kertoo tilikauden tulojen ja menojen erotuksen. Tämän jälkeen esitetään tuloslaskelmassa poistoeron, varaus-ten ja rahastojen muutos. Näiden jälkeen tuloslaskelma päättyy tilikauden yli- tai alijäämään, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa.

Kirjanpitolain mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Jos käyttöomaisuushyödykkeeseen liittyvät tulonodotukset muuttuvat olennaisesti, on kuntien alaskirjattava tasearvot ja varattava purkamiskulut kiinteistöistä, joista ollaan luopumassa, kiinteistö on päätetty purettavaksi tai joilla ei ole enää taloudellista tuottoarvoa. Jos kiinteistön käyttöaika on tiedossa, on kiinteistön tasearvo poistettava sen käyttöaikana; esim. jos kiinteistön käyttöaika on kolme vuotta, tulee kiinteistön jäljellä oleva tasearvo poistaa kolmen vuoden aikana. Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue määrittelee kiinteistöjen käytettävyyttä, jonka mukaisesti käytöstä poistuviin kiinteistöihin varaudutaan talousarviossa.

Vuoden 2025 talousarvio on ensimmäinen TE-uudistuksen voimaantulon jälkeiselle ajalle laadittava talousarvio. Tämä heikentää toimintakatetta edellisiin vuosiin verrattuna, sillä seudullisten työllisyyspalvelujen järjestämisen nettokustannukset vaikuttavat toimintakatetta heikentävästi. TE-palveluiden järjestämisvastuun perusteella saatavat valtionosuuksien lisäykset näkyvät tuloslaskelmassa tulona vasta toimintakatteen alapuolella kohdassa valtionosuudet.

Toimintatuotot

Toimintatuotot 107,8 miljoonaa sisältävät myös sisäisten palveluiden myynnin kaupungin sisällä toimialojen välillä sekä ulkoiset ja sisäiset kiinteistöjen vuokratuotot. Tuotot ovat nousseet huomattavasti vuoden 2024 tasosta (tuottoennuste 93,3 M€). Muutos johtuu suurimmalta osin työllisyyspalveluiden sisäisestä sekä ulkoisesta laskutuksesta.

Toimintakulut

Toimintakulut 251 miljoonaa sisältävät ulkoisten kulujen lisäksi myös sisäisten palveluiden ostot kaupungin sisällä toimialojen välillä sekä sisäiset vuokratulot. Toimintakulut ovat nousseet vuoden 2024 ennusteesta (228,1 M) merkittävästi. Kasvu johtuu pääasiassa työllisyyspalvelujen järjestämisvastuun siirtymisestä kaupungeille.

Toimintakate

Toimintakate on toimintatuottojen ja toimintakulujen erotus, joka osoittaa, kuinka paljon käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Toimintakate talousarviossa 2025 on -142,8 miljoonaa, ja se on lähes kaupunginhallituksen 17.6.2024 hyväksymän talousarvioraamin mukainen. Vuoden 2024 osalta toimintakatteen ennustetaan päätyvän lukuun -134,2 miljoonaa. Muutos heikompaan toimintakatteeseen johtuu suurimmaksi osaksi työllisyyspalveluiden kustannuksista, jotka uutena kulueränä tulevat kuntien toimintakatteeseen. Kuluja kompensoivat tulot tilitetään kunnille osana valtionosuuksia, jotka eivät sisälly toimintakatteeseen vaan näkyvät tuloslaskelman alaosassa, ja siten tulevat huomioiksi lopullisessa tuloksessa.

Rahoitustuotot ja -kulut

Kaupungin **korkotuotot** ovat pääosin konsernin sisäisiä korkotuloja, eli tytäryhtiöille myönnetyistä konsernilainoista kertyvää tuottoa. Kaupungin **muut rahoitustuotot** koostuvat lähinnä yhtiöiden osinkotuotoista, Vesiliikelaitoksen pääomakorvauksesta sekä sijoitustoiminnan käynnistyttyä myös sijoitustuotoista. Sijoitusomaisuuden kasvaessa korkoa, voi tuottojen mahdollinen realisointi eli myynti tuoda tuloslaskelman *muihin rahoitustuottoihin* tulosta kohentavia vaikutuksia. Sijoitustuottoja on budjetoitu talousarviovuodelle sekä suunnitelmavuosille, ja niiden määrä perustuu sijoittajatahoilta saatuihin maltillisiin arvioihin tulevien vuosien kehitysnäkymistä.

Suunnitelmakauden **korkokulujen** arviointi on ollut epävarmaa, kun Venäjän hyökkäyssodan johdosta korkotasot lähtivät vuonna 2022 huomattavaan nousuun. Vuoden 2024 aikana korot ovat laskeneet, ja näkymä on aiempaa ennakoitavampi. Energiaomaisuusjärjestelystä tuloutuneilla varoilla maksetaan pois kaupungin lainoja 100 miljoonalla eurolla vuoden 2024 aikana. Tämä pienentää korkokulujen määrää, ja vuodelle 2025 budjetoidaan korkokuluja noin 3,2 miljoonaa euroa vähemmän verrattuna vuoden 2023 tilinpäätöksen toteumaan. Vuosi 2024 ei ole yksiselitteisesti vertailukelpoinen, koska lainoja on maksettu pois vuoden kuluessa vaihtelevassa rytmissä. Korkokulujen ennustamisessa on hyödynnetty Kuntarahoituksen Apollo-lainasalkkuohjelman työkaluja

Muihin rahoituskuluihin sisältyvät muun muassa verotilityskorot, viivästyskorot sekä takaus- ja luottoprovisiot. Muita rahoituskuluja ovat lisäksi esimerkiksi kurssitappiot, lainasaamisten ja muiden rahoituserien erilaiset arvonalentumiset sekä muut koron lisäksi rahoituslainoista aiheutuvat kulut. Mikkelin Vesiliikelaitoksen 0,5 miljoonan euron peruspääomakorvaus näkyy tässä erässä Vesiliikelaitoksen budjettiin kirjattuna kuluna ja vastaavasti peruskaupungin osalta tulona muissa rahoitustuotoissa. Kaupungin toiselle liikelaitokselle Otavialle ei ole sovittu peruspääomakorvauksia.

Vuosikate

Toimintakatteen jälkeen tuloslaskelmassa esitetään verotulot, valtionosuudet sekä rahoitustulot ja -menot. Verotulojen ja valtionosuuksien budjetointiperusteet on selostettu talousarviokirjan kohdassa 4.2. Näiden erien jälkeen muodostuva vuosikate on talousarviovuonna 16,35 miljoonaa euroa.

Poistot, satunnaiset erät ja tilikauden tulos

Poistojen määräksi arvioidaan nykyisen käyttöomaisuuden poistoennustelaskennan sekä investointiohjelman aktivoitavista hankkeista muodostuvaksi arvioitujen uusien poistojen perusteella 21,7 miljoonaa euroon. Vuosikate ei talousarviovuonna kata käyttöomaisuuden suunnitelman mukaisia poistoja. Investointiohjelman mukainen nettoinvestointien määrä 18,5 miljoonaa euroa on matalammalla tasolla kuin poistot, mutta kuitenkin korkeammalla kuin vuosikate.

Vuodelle 2025 ei ole budjetoitu satunnaisia eriä. Tilikauden tulokseksi muodostuu -5,3 miljoonaa euroa. Tilikauden tuloksen jälkeen esitetään kirjanpidolliset tuloksenkäsittelyerät sekä tilikauden yli- ja alijäämä. Tilikaudelta 2025 muodostuu talousarvion mukaan noin 5,2 miljoonaa euroa alijäämää.

Erityishuomiot taloussuunnitelmavuosille 2026–2028

Talousarviovuosi 2025 on vielä selvästi alijäämäinen. Vuodesta 2026 eteenpäin näyttää, että talouden tasapainotilan saavuttaminen on realistista. Näkymään vaikuttaa energiaomaisuusratkaisun tuottamat vaikutukset sekä 12/2023 valtuuston päättämä kolmen miljoonan euron suuruinen sopeutuspaketti, joka toteutetaan vuosien 2024-2026 aikana. Edellisten lisäksi tasapainoisen näkymän toteutuminen edellyttää elinvoiman kasvuohjelman edistymistä ja sitä kautta vaikuttavuutta verotulojen kasvuun. Edellytyksenä on myös sijoitustoiminnan osalta maltillisten tuotto-odotusten toteutuminen. Suunnitelmakauden näkymässä suurimman epävarmuuden aiheuttaa valtiovarainministeriön valmisteleva kuntien rahoitusuudistus, joka määrittelee kuntien valtionosuudet uusiksi. Tällä hetkellä Mikkelin osalta valtionosuudet on budjetoitu kohtalaisen varovaisesti, mutta silti uudistukseen liittyy merkittävä mahdollisuus sekä myös riski. Mitään euromääräisiä ennakkotietoja tai selkeitä linjauksia tulevasta uudistuksesta ei ole vielä kunnille annettu. Talousarviovalmistelun loppuvaiheessa valtiovarainministeriö julkaisi tiedotteen, jonka mukaan uudistuksen voimaantulo venyy vuodelle 2027.

Vuodesta 2025 eteenpäin tuloslaskelmaan vaikuttaa TE-uudistus, joka tuo Mikkelin seudun työvoimapalveluiden kustannukset osaksi Mikkelin kaupungin taloutta. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Mikkelin seudun työllisyysalueen järjestämissopimuksen ja palvelusuunnitelman 25.9.2023 § 107. Sopimuksen mukaan vastuukuntana toimii Mikkelin kaupunki. Muutoksen johdosta työvoimapalveluiden tuottamiseen liittyvät kustannukset ja vastaavasti työllisyysalueen muiden kuntien kustannusosuuksien maksutulo on sisällytetty kaupungin tuloslaskelman eriin vuodesta 2025 lukien. Lisäksi kaupungin kustannuksissa on huomioitu lisääntyvä vastuu työttömyysetuuksissa. TE-uudistuksen vaikutus näkyy myös valtionosuuksissa vuodesta 2025 eteenpäin, sillä siirtyvät tehtävät rahoitetaan kasvattamalla kuntien peruspalvelujen valtionosuutta. Ennakkotietojen mukaan uudistuksen piti olla kunnille kustannusneutraali, mutta talousarvion laadintahetkellä näyttää, että vuoden 2025 osalta Mikkeliille kohdistuvat kulut ovat noin kaksi miljoonaa euroa suuremmat kuin valtiolta saatava lisärahoitus.

Tuloslaskelma ja taloussuunnitelma 2025–2028

Laskelma sisältää sisäiset erät.

Talous	TP 2023	TA 2024	Ennuste 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
Toimintatuotot							
Myyntituotot	40 817 370	41 794 300	42 906 000	55 343 400	56 173 551	57 016 154	57 871 397
Maksutuotot	4 991 276	4 803 300	4 573 700	4 838 300	4 910 875	4 984 538	5 059 306
Tuet ja avustukset	11 361 631	10 566 800	10 091 500	9 972 100	10 121 682	10 273 507	10 427 609
Muut toimintatuotot	38 635 154	35 904 100	35 725 100	37 605 000	38 169 075	38 741 611	39 322 735
Toimintatuotot yhteensä	95 805 431	93 068 500	93 296 300	107 758 800	109 375 182	111 015 810	112 681 047
Valmistus omaan käyttöön	716 546	698 800	658 800	394 800	500 000	500 000	500 000
Toimintakulut							
Henkilöstökulut	-93 995 598	-96 259 000	-95 919 100	-101 840 700	-104 487 194	-107 360 592	-110 313 008
Palkat ja palkkiot	-74 791 836	-76 330 200	-76 190 800	-81 211 564	-83 318 089	-85 609 336	-87 963 593
Henkilöstösivukulut	-19 203 763	-19 928 800	-19 903 300	-20 629 136	-21 169 106	-21 751 256	-22 349 415
Eläkekulut	-16 234 930	-17 058 000	-17 037 100	-18 231 796	-18 709 127	-19 223 628	-19 752 278
Muut henkilöstösivukulut	-2 968 833	-2 870 800	-2 691 200	-2 397 340	-2 459 979	-2 527 628	-2 597 138
Palvelujen ostot	-61 019 852	-67 303 000	-68 236 500	-81 505 300	-83 135 406	-84 798 114	-86 494 076
Aineet , tarvikkeet ja tavarat	-18 671 659	-18 472 100	-18 555 100	-18 012 700	-18 372 954	-18 740 413	-19 115 221
Avustukset, josta avustus liikelaitokselle (VOS)	-14 848 809	-13 856 300	-14 776 400	-18 827 900	-19 204 458	-19 588 547	-19 980 318
	-5 895 390	-5 682 700	5 682 700	-5 682 700	-5 682 700	-5 682 700	-5 682 700
Muut toimintakulut	-32 156 443	-30 285 400	-30 628 600	-30 793 200	-31 563 030	-32 352 106	-33 160 908
Toimintakulut yhteensä	-220 692 361	-226 175 800	-228 115 700	-250 979 800	-256 763 042	-263 182 118	-269 761 671
Toimintakate	-124 170 384	-132 408 500	-134 160 600	-142 826 200	-146 887 860	-151 666 309	-156 580 624
Verotulot	146 193 734	136 718 000	138 316 000	143 607 000	150 300 000	154 700 000	157 000 000
Valtionosuudet	11 130 471	6 318 000	6 688 000	12 835 200	13 967 000	14 595 000	19 678 000
Rahoitustuotot ja kulut							
Korkotuotot	2 145 165	3 830 000	3 752 000	1 757 000	1 757 000	1 757 000	2 000 000
Muut rahoitustuotot	10 361 997	2 758 000	4 339 000	5 539 390	6 910 000	6 790 000	4 770 000
<i>Korvaus liikelait. peruspoista</i>	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Korkokulut	-7 104 227	-5 525 000	-5 351 000	-3 952 000	-4 222 000	-4 354 000	-4 652 000
Muut rahoituskulut	-619 240	-610 000	-610 000	-610 000	-610 000	-610 000	-610 000
Rahoitustuotot ja -kulut yht.	4 783 695	453 000	2 130 000	2 734 390	3 835 000	3 583 000	1 508 000
Vuosikate	37 937 516	11 080 500	12 973 400	16 350 390	21 214 140	21 211 691	21 605 376
Poistot ja arvonalentumiset							
Suunnitelman mukaiset poistot	-21 094 803	-21 700 000	-21 700 000	-21 700 000	-21 000 000	-21 000 000	-21 000 000
Arvonalentumiset	-2 349 140						
Satunnaiset erät	4 302 927	156 100 000	156 066 647				
Satunnaiset tuotot	4 302 927	156 100 000	156 066 647				
Satunnaiset kulut							
Tilikauden tulos	18 796 500	145 480 500	147 340 047	-5 349 610	214 140	211 691	605 376
Poistoeron lisäys/ vähennys	934 068	150 000	150 000	160 000	160 000	160 000	160 000
Varausten lisäys/ vähennys							
Tilikauden yli-/ alijäämä	19 730 568	145 630 500	147 490 047	-5 189 610	374 140	371 691	765 376

Sitovuustaso valtuustoon

TUNNUSLUVUT

Taseen kertynyt(yli-)/ alijäämä	-21 049 870	124 580 630	126 440 177	121 250 567	121 774 706	122 146 398	122 911 773
Ali-/ylijäämät/ asukas	-405	2 400	2 435	2 336	2 346	2 353	2 368
Toimintatuotot/ -kulut %	43 %	41 %	41 %	43 %	43 %	42 %	42 %
Vuosikate/ poistot %	180 %	51 %	60 %	75 %	101 %	101 %	103 %
Vuosikate €/ asukas*	731	213	250	315	409	409	416

*Mikkelin asukasluku 31.12.2023

51 916 (Tilastokeskuksen ennakkoluku, käytetty tilinpäätöksessä 2023)

Tuloslaskelma (liikelaitokset ja taseyksikkö eriteltyinä)

Laskelma sisältää sisäiset erät.

	Koko kaupunki TA 2025	Kaupunki	Mikkelin Vesi- liike-laitos	Otavia liikelai- tos	Työllisyys-lau- takunta
Toimintatuotot					
Myyntituotot	55 343 400	30 292 200	14 038 600	559 900	10 452 700
Maksutuotot	4 838 300	4 838 300			
Tuet ja avustukset	9 972 100	3 454 300	1 000	6 516 800	
Muut toimintatuotot	37 605 000	37 590 300		14 700	
Toimintatuotot yhteensä	107 758 800	76 175 100	14 039 600	7 091 400	10 452 700
Valmistus omaan käyttöön	394 800	376 800	18 000		
Toimintakulut					
Henkilöstökulut	-101 840 700	-90 667 900	-1 466 100	-5 713 000	-3 993 700
Palkat ja palkkiot	-81 211 564	-72 202 531	-1 170 200	-4 557 200	-3 281 633
Henkilöstösivukulut					
Eläkekulut	-18 231 796	-16 313 868	-264 400	-1 031 000	-622 528
Muut henkilöstösivukulut	-2 397 340	-2 151 501	-31 500	-124 800	-89 539
Palvelujen ostot	-81 505 300	-73 430 300	-3 896 800	-650 100	-3 528 100
Aineet , tarvikkeet ja tavarat	-18 012 700	-14 578 100	-3 272 500	-162 100	
Avustukset	-18 827 900	-16 076 900	-1 000		-2 750 000
Muut toimintakulut	-30 793 200	-29 597 300	-601 800	-413 200	-180 900
Toimintakulut yhteensä	-250 829 800	-224 200 500	-9 238 200	-6 938 400	-10 452 700
Toimintakate	-142 676 200	-147 648 600	4 819 400	153 000	0
Verotulot	143 607 000	143 607 000			
Valtionosuudet	12 835 200	12 835 200			
Rahoitustuotot ja kulut					
Korkotuotot	1 757 000	1 757 000			
Muut rahoitustuotot	5 539 390	5 539 390			
<i>josta PO korv. Liikelaitokselta</i>	<i>500 000</i>	<i>500 000</i>			
Korkokulut	-3 952 000	-2 335 800	-1 474 200	-142 000	
Muut rahoituskulut	-610 000	-95 000	-515 000		
Rahoitustuotot ja -kulut yht.	2 734 390	4 865 590	-1 989 200	-142 000	
Vuosikate	16 350 390	13 509 190	2 830 200	11 000	
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-21 700 000	-16 291 400	-5 400 100	-8 500	
Arvonalentumiset					
Satunnaiset erät					
Satunnaiset tuotot	0				
Satunnaiset kulut					
Tilikauden tulos	-5 349 610	-2 782 210	-2 569 900	2 500	
Poistoeron lisäys/ vähennys	160 000		160 000		
Varausten lisäys/ vähennys					
Rahastojen lisäys/ vähennys					
Tilikauden yli-/ alijäämä	-5 189 610	-2 782 210	-2 409 900	2 500	

Investointi- ja rahoitusosa

- rahoituslaskelma analysoituna
- rahoituslaskelma ja tunnusluvut
- eritelty rahoituslaskelma liikelaitokset
- investoinnit perusteluineen

11 Rahoituslaskelma

Talousarvion laskelmaosan rahoituslaskelmaan kootaan käyttötalous-, tuloslaskelma- ja investointiosan tulojen ja menojen aiheuttamat rahavirrat (toiminnan ja investointien rahavirta). Lisäksi rahoitusosaan merkitään kaupungin antolainauksen, lainakannan ja oman pääoman muutokset sekä muutokset muissa maksuvalmiuden erissä (rahoituksen rahavirta). Rahoituslaskelma on rahavirtalaskelman luonteinen ja sen lopussa esitetään toiminnan ja investointien sekä rahoituksen rahavirtojen kokonaisvaikutus kunnan rahavaroihin. Rahavarojen muutos kuvaa kunnan rahoitusarvopapereiden sekä rahojen ja pankkisaamisten muutosta vuoden aikana. Siihen sisältyy myös muista maksuvalmiuden muutoksista ne, jotka eivät ole tiedossa talousarviota laadittaessa. Näitä ovat muun muassa lyhytaikaisten saamisten ja korottomien velkojen muutokset.

Talousarvion 2025 rahoituslaskelma

Rahoituslaskelmassa varsinaisen toiminnan tuloista ja menoista kertyvä vuosikate on noin 16,35 miljoonaa euroa. Toiminnan rahavirta yhteensä on 14,35 milj. euroa, kun vuosikatteesta on vähennetty 2,0 miljoonan euron tavoitellut omaisuuden myyntivoitot. Investoinneista aiheutuva rahoitustarve on noin 4,2 miljoonaa euroa, kun investointimenoista (21,5 milj. euroa) on vähennetty niihin saatavat rahoitusosuudet (1 milj. euroa) ja omaisuuden myyntitulot (2 milj. euroa).

Lainakannan muutokset 2025

Kaupungin pitkäaikaisten lainojen lyhennysohjelmien mukainen takaisinmaksu on vuonna 2025 yhteensä noin 10 miljoonaa euroa. Näiden uudelleenrahoitus, noin 4,2 miljoonaa euroa negatiivinen toiminnan ja investointien rahavirta sekä varautuminen noin 10 miljoonan euron antolainauksen nettokasvu johtavat noin 25 miljoonan euron pitkäaikaisten lainojen nostotarpeeseen. Tämä tarkoittaa, että lainakanta kokonaisuutena kasvaa vuonna 2025 noin 13,5 miljoonaa euroa vuoden 2024 ennusteluvuosta. Liikelaitoksille ja tytäryhtiöille varaudutaan antamaan konsernilainoja 12 miljoonalla eurolla. Näistä konsernilainoista emokaupunki hyötyy korkotuottojen muodossa.

Ottolainojen nettomuutoksen ollessa noin 15 miljoonaa euroa, arvioidaan kaupungin lainamäärän päätyvän vuoden 2025 tilinpäätöksessä 251,8 miljoonaan euroon (4851 eur/as.). Arvio vuoden 2024 tilinpäätöksen lainamäärästä on 238,3 miljoonaa euroa (4591 eur/as.). Vuonna 2024 tapahtuneen energiaomaisuusjärjestelyn myötä toteutettujen lainojen takaisinmaksujen jälkeen lainakanta on selvästi tilinpäätöksen 2023 tasoa matalammalla. Vuoden 2023 tilinpäätöksessä lainakanta oli 315 miljoonaa euroa (6067 eur/as.).

Lainamääräarvio lasketaan vuoden 2024 talousennusteeseen pohjautuen, joten myös syksyn 2024 talousennustetta merkittävästi huonompi tai parempi käyttötalouden toteuma, ennustettua suurempi investointien rahoitustarve vuonna 2024 ja/tai muut maksuvalmiuden muutoserät voivat johtaa myös vuoden 2025 lopullisen lainamäärän poikkeamiseen nyt laadittuun talousarvioon nähden.

Antolainauksen määrään vaikuttavat kaupungin tililuottosopimusten mukaiset lainat sekä nykyiset antolainat. Uusien antolainojen osalta kaupunginhallitus tekee aina erilliset päätökset. Antolainoissa on varauduttu 12 miljoonalla eurolla konsernilainojen myöntämiseen syksyllä 2024 konserniyhtiöille toteutetun rahoitustarvekyselyn perusteella. Kaupungin tilinpäätöksessä on lainamäärän arvioinnissa aiheellista huomioida antolainauksen määrän muutos konserniyhtiöille ja sen vaikutus kaupungin lainamäärään. Lainamäärän suhteen on syytä huomata, että vaikka konsernirahoitus- ja takausperiaatteiden mukainen konsernipankkitoiminta kasvattaa kaupungin omaa lainarahoitustarvetta, tavoitellaan sillä kaupunkikonsernille kokonaistaloudellisesti edullisempaa rahoitusta. Kaupunki saa lähtökohtaisesti edullisemmin rahoitusta markkinoilta kuin konserniyhtiöt, ja kaupungin edelleen rahoittaessa konserniyhtiöitä saadaan säästöä konsernin ulkopuolelle maksettavissa koroissa ja kaupungille korkotuloja.

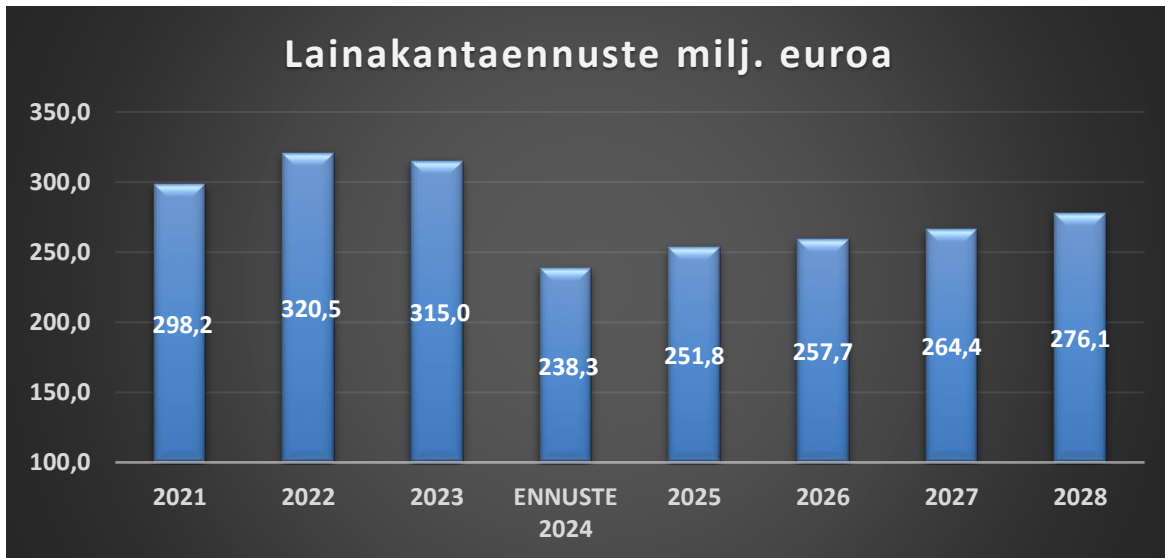
Lainakannan muutokset suunnitelmakaudella 2026–2028

Lainamäärän kasvu jatkuu rahoituslaskelmassa koko taloussuunnitelmakauden, vaikkakin edellisiä vuosia maltillisempana. Vuosikate ei yllä investointimenojen tasolle, ja liikelaitosten ja konserniyhtiöiden osalta tulee varautua tulevaisuuden lainatarpeisiin. Vuoden 2025 tapaan, myös seuraavien vuosien talousarviokäsittelyiden yhteydessä investointiohjelman nettokustannusten määrää tulisi pyrkiä saattamaan lähemmäs kulloisenkin vuoden vuosikatteen määrää. Toisaalta tämä voi johtaa korjausvelan kasvuun, jolloin investointikohteita joudutaan priorisoimaan. Samalla vuosikatetta tulisi saada korkeammaksi, joka tarkoittaa myös käyttötaloudessa tarkkaa kustannustietoutta sekä panostuksia elinvoimaa edistävään ja verotuloja kohottaviin toimiin.

Investointien rahoittaminen tulorahoituksella ilman lainamäärän lisäämistä edellyttäisi, että vuosikate olisi vuotuisia nettoinvestointeja suurempi.

<i>tuhansina euroina</i>	TA2025	TS2026	TS2027	TS2028
<i>Vuosikate</i>	16 350	21 214	21 212	21 605
<i>Nettoinvestoinnit</i>	-18 508	-24 000	-22 825	-27 550

Alla oleva kaavio osoittaa, miten lainamäärä pyrkii nousemaan suunnitelmakauden aikana. Vuoden 2024 toteutetuilla takaisinmaksuilla saavutettu lainakannan pieneneminen uhkaa jäädä väliaikaiseksi, ellei suuntaa saada käännettyä. Huomioitavaa kuitenkin on, että mikäli ylimääräisiä lainojen takaisinmaksuja ei olisi tehty, olisi lainakannan vuosittaiset nousupaineet vielä voimakkaammat.

Lainasalkun rakenne ja suojaustaso

Suojatuilla lainoilla tarkoitetaan kiinteillä koroilla otettuja lainoja ja johdannaisuojauksien määrää. Korkosuojausten tarkoituksena on vähentää kunnan korkomenojen heiluntaa ja parantaa ennustettavuutta ja siten edesauttaa budjetin laatimista ja siinä pysymistä. Korkosuojautumisella saavutettava vakaampi korko sopii kunnalle myös siksi, että kunnan investoinnit ovat pitkäaikaisia ja korkomenojen äkillisen nousun kompensoimiseksi on olemassa niukasti keinoja. Myös korkokatto, korkolattia, korkoputki tai muu näihin rinnastettavissa oleva korko-optiosopimus ovat sallittuja suojauskeinoja. Vallitsevaan suojaustason tasoon vaikuttaa kaupungin kulloinkin korkonäkemykset, markkinatilanne sekä lainamäärä ja sen ennustettu kehitys. Johdannaisopimuksia voidaan käyttää myös kiinteäkorkoisen lainan muuttamiseksi vaihtuvakorkoiseksi tai viitekoron vaihtamiseksi.

Suojaustasolla tarkoitetaan suojattujen lainojen osuutta kokonaislainamäärästä. Lainasalkun rakennetta on tarkoitus ylläpitää siten, että vuotuinen suojattujen lainojen osuus lainasalkusta on suunnitelmakaudella vähintään 40 prosenttia. Mikkelin kaupungin lainasalkun suojaustaso on vuoden 2025 alussa poikkeuksellisesti noin 83 prosenttia.

Mikkelin kaupungin korkosuojauksia tulee toteuttaa alla olevien periaatteiden mukaisesti, mutta perustellusta syystä on periaatteista mahdollista poiketa väliaikaisesti. Vuonna 2024 poikkeuksellisen suuret lainajärjestelyt, jotka liittyvät energiaomaisuusjärjestelyyn sekä siitä tuloutuneilla varoilla poismaksettuihin lainoihin, ovat muuttaneet väliaikaisesti kaupungin lainasalkun rakennetta sekä siten myös korkosuojaustasoa poikkeavan korkealle tasolle. Suojaustason kasvun syynä on, että poismaksetut lainat ovat olleet pääasiassa vaihtuvakorkoisia lainoja, jolloin jäljelle on jäänyt kiinteäkorkoisia lainoja, jotka on aikanaan saatu erittäin edullisin lainaehdoin. Kun kaikki suunnitellut ylimääräiset takaisinmaksut on toteutettu vuoden 2024 loppuun mennessä, ja kun suunnitelmavuosien näkyvä uusien lainojen osalta selkeytyy talousarviovalmistelun myötä, tullaan suojaustasoa päivittämään (myös johdannaisopimukset arvioiden) alla määriteltyn kriteerien mukaiseksi.

Rajoitukset korkosuojausten käyttötarkoituksen suhteen: Korkojohdannaisia voidaan käyttää vain korkorisiltä suojautumiseen. Valtuutetuilla henkilöillä on näin ollen oikeus tehdä vain sellaisia korkosuojauksia, joissa maksettava maksimikorko on joko ennalta tiedossa (esim. kiinteä korko) tai maksettavan koron erotus vaihtuvaan markkinakorkoon on rajoitettu (esim. 3kk euribor + 2 %-yksikkö). Täten esimerkiksi korkojohdannaisia, jossa kunnan maksama korko voi kumuloitua rajoittamattomasti, ei voida käyttää.

Rajoitukset korkosuojausten nimellismäärän suhteen: Tietyllä kalenterivuodelle tehtyjen korkosuojausten nimellismäärä saa olla enintään 70 % lainasalkun ennustetusta koosta kyseiselle vuodelle, ellei kyse ole korkosuojauksille tehtävästä laajemmasta uudelleenjärjestelystä. Suojausten aikahorisontti voi olla pidempi kuin nykyisten lainojen maturiteetti, mikäli hyväksytyjen tai valmisteilla olevien taloussuunnitelmien (talousarvio) tai pidemmän tähtäimen ennusteiden perusteella on perusteltua uskoa, että nykyisten lainojen erääntyessä ne jälleenrahoitetaan uudella velalla. Samoin korkosuojauksia voidaan tehdä taloussuunnitelmaan jo budjetoitujen, tulevaisuudessa nostettavien lainojen korkorisin suojaamiseksi jo ennen ko. lainan nostohetkeä.

Korkosuojausten tekemisoikeudet: Korkosuojauksia voivat tehdä kaupunginjohtaja ja talousjohtaja. Talousjohtaja informoi hyvän hallintotavan mukaisesti kaupunginjohtajaa suojausten tekemisen suunnittelusta ja valmistelusta, koska kaupunginjohtaja allekirjoittaa korkosuojaussopimukset. Valtuutetuilla henkilöillä on myös oikeus purkaa tai muuten muokata tekemiään korkosuojauksia pitkäaikaisen em. rajoissa.

Tavoitteellisten suojaustasojen määrittely aikaperiodille 0–40 vuotta:

1. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 0–4 vuotta (suunnitelmakaudella 2025–2028) siten, että suojattujen lainojen osuus lainasalkusta on vähintään 35 % ja enintään 70 %.
2. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 5–8 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on vähintään 20 % ja enintään 55 %.
3. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 9–12 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on enintään 45 %.
4. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 13–20 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on enintään 35 %.
5. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 21–40 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on enintään 30 %.

Edellä mainituista suojaustasojen vaihteluvälimäärittelyistä on mahdollista poiketa, mutta vain perustellusta syystä.

Rahoituslaskelma

	TP 2023	TA 2024	Ennuste 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
TOIMINTA JA INVESTOINNIT RAHAVIRTA							
Toiminnan rahavirta							
Vuosikate	37 937	11 081	12 973	16 350	21 214	21 212	21 605
Satunnaiset erät *	4 303	156 100	156 067				
Tulorahoituksen korjaukset*	-12 687	-1 000	-133 285	-2 000	-1 000	-1 000	-1 000
Toiminnan rahavirta yhteensä	29 553	166 181	35 755	14 350	20 214	20 212	20 605
Investointien rahavirta							
Investointimenot*	-25 773	-116 345	-113 925	-21 530	-26 905	-25 470	-30 475
Rahoitusosuudet investointimenoihin	637	792	2 938	997	380	120	400
Käyttöomaisuuden myyntitulot*	2 074	2 065	134 586	2 025	2 525	2 525	2 525
Investointien rahavirta yhteensä	-23 062	-113 488	23 599	-18 508	-24 000	-22 825	-27 550
Toiminnan ja investointien rahavirta	6 492	52 693	59 354	-4 158	-3 786	-2 613	-6 945
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA							
Antolainauksen muutokset							
Antolainasaamisten lisäykset	-13 016	-12 000	-14 000	-12 000	-5 000	-5 000	-5 000
Antolainasaamisten vähennykset	1 327	29 287	28 969	2 159	1 875	1 712	1 515
Antolainauksen muutokset yhteensä	-11 689	17 287	14 969	-9 841	-3 125	-3 288	-3 485
Lainakannan muutokset							
Pitkäaikaisten lainojen lisäys**	9 000	41 000	35 000	25 000	25 000	15 000	40 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-13 764	-110 000	-110 000	-9 838	-19 088	-8 338	-28 338
Lyhytaikaisten lainojen muutos	8 157	-1 660	-1 660	-1 660	0	0	0
Lainakannan muutokset yhteensä	3 393	-70 660	-76 660	13 502	5 912	6 662	11 662
Oman pääoman muutokset	-232						
Muut maksuvalmiuden muutokset							
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	322						
Vaihto-omaisuuden muutokset	416						
Saamisten muutos	11 194						
Korottomien pitkä- ja lyhytaikaisten velkojen muutos	-32 938						
Muut maksuvalmiuden muutokset yhteensä	-21 007						
Rahoituksen rahavirta	-29 535	-53 373	-61 691	3 661	2 787	3 374	8 177
Rahavarojen muutos	-23 044	-680	-2 337	-497	-999	761	1 232
<i>* Energiaomaisuusjärjestelystä johtuen 2024 ennusteluvut poikkeuksellisia</i>							
	TP 2023	TA 2024	Ennuste 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028
TUNNUSLUVUT							
Lainamäärä	315 000	265 231	238 340	251 842	259 414	266 076	277 738
Lainamäärä/ asukas	6 067	5 109	4 591	4 851	4 997	5 125	5 350
Investointien omahankintameno, teur	25 136	115 553	110 987	20 533	26 525	25 350	30 075
Investointien tulorahoitus %	151 %	10 %	12 %	80 %	80 %	84 %	72 %
Pääomamenojen tulorahoitus %	75 %	5 %	6 %	41 %	44 %	57 %	35 %

Mikkelin asukasluvu 31.12.2023

51 916

(Tilastokeskuksen ennakkoluku, käytetty tilinpäätöksessä 2023)

Valtuustoon nähden sitovat erät

Eritelty rahoituslaskelma

	TA 2025	Kaupunki	Mikkelin Vesiliike- laitos	Liikelaitos Otavia
Tuhansina euroina				
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA				
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	16 350	13 509	2 830	11
Tulorahoituksen korjaukset	-2 000	-2 000		
Toiminnan rahavirta yhteensä	14 350	11 509	2 830	11
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-21 530	-19 845	-1 660	-25
Rahoitusosuudet investointimenoihin	997	997		
Käyttöomaisuuden myyntitulot	2 025	2 025		
Investointien rahavirta yhteensä	-18 508	-16 823	-1 660	-25
Toiminnan ja Investointien rahavirta	-4 158	-5 314	1 170	-14
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	-12 000	-12 000		
Antolainasaamisten vähennykset	2 159	2 159		
Antolainauksen muutokset yhteensä	-9 841	-9 841		
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	25 000	25 000		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-9 838	-9 838		
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 660		-1 660	
Lainakannan muutokset yhteensä	13 502	15 162	-1 660	
Rahoituksen rahavirta	3 661	5 321	-1 660	
Rahavarojen muutos	-497	7	-490	-14

12 Talousarviovuoden 2025 ja suunnitelmavuosien 2026–2028 investoinni

Investointiohjelman tausta-aineistoina ovat jo aikaisemmin tehdyt monivuotiset päätökset mm. kouluista, päiväkodeista, liikenneinvestoinneista, liikuntapaikkarakentamisesta ja liikenneverkosta. Kaupungin talouden tilanne on vakaampi myytyjen omaisuusserien johdosta, mutta tulevien vuosien kuntatalouteen ja rahoitusasemaan liittyy sellaisia epävarmuuksia että on pidetty järkevänä esittää edellisvuotta pienempää investointitasoa.

Korjausvelan määrässä (kadut 13,5 M€, sillat 3 M€ ja rakennukset 110 M€ (ilman C-salkkua 60 M€)) ei ole oleellisia muutoksia, eikä korjausvelan oleelliseksi vähentämiseksi investointiesitys ole riittävä.

Kaupungin elinvoimaisuuden kehittämiseksi mm. strategiset kehittämisalustat osoitetaan investointeja.

Taloussuunnitelmavuosille 2026-28 ja erityisesti ns. horisonttihankeet (nostetaan hyvissä ajoin poliittiseen keskusteluun, kolme taloussuunnitteluvuotta ei mahdollista tarkempaa aikaesitystä) esitetyt investoinnit ovat ohjeellisia, vuosittain kumulatiivisesti yli kaupungin talouden kestävä kantokyvyn ja niiden toteutus sopeutetaan vuosittain kaupungin taloudelliseen tilanteeseen talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Kaupungin poistotaso on n. 22 milj. euroa.

Keskeisimmät talousarvion sitovat investoinnit (vuoden 2025 osuus investoinnista):

- Päämajakoulun vesikaton uudistaminen ja sisäilmakorjaukset (1,5 milj. euroa, hankkeen suuruus n. 4 milj. euroa)
- Jalkaväkimuseon katon korjaus (0,375 milj. €)
- Hänninkentän huoltorakennuksen uudistaminen (2,5 milj. euroa)
- Kaupungin virastotalon saneerauksen jatkuminen (1,5 milj. euroa)
- Katujen saneeraus (1,8 milj. euroa)
- Sähköisten vesikulkuneuvojen latausmahdollisuudet Savilahti, Kallioniemi ja Anttola (0.37 milj. euroa)

KAUPUNKI tuhansina euroina	Hankkeen suuruus- luokka (arvio)	TOT 2024 (menoarvio)		TA 2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
		menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT												
Maaseudun nopeat tietoliikenneyhteydet, MENOT		0		-100		-200		-200		-200		-700
Rakennusvalvonnan arkiston digiprojekti	-705	-250		-60								-60
Osallistava budjetointi, ASTO		-200		-150		-150		-150		-150		-600
KIINTEÄ OMAISUUS												
Maa- ja vesialueet												
Maa- ja vesialueiden myynti, TULOT			1500	2000		2500		2500		2500		9500
Maa- ja vesialueiden hankinta, MENOT		-560		-300		-300		-300		-300		-1200
RAKENNUKSET												
Rakennukset (kiinteistöt), TULOT			25	25		25		25		25		100
Päiväkodit												
Itäisen alueen päiväkotiratkaisut (sis. Itäinen aluekoulu - kampus) *												
Röllin päiväkotit (n. 100 lasta), julkisivut	-200									-200		-200
Röllin päiväkotit, peruskorjaukset	-1000					-400		-600				-1000
Lähemäen lastentalon alakerran peruskorjaus sekä ilmanvaihto (130 lasta)	-700			-50		-700						-750
Valkosenmäen päiväkotiratkaisun (n. 30 lasta) hankesuunnittelu	-50			-50								-50
Koulut												
Itäinen aluekoulu - kampus (koulu ja alueen päiväkotit, versio oma tase) *	-27000											
Korvaava koulun uudisrakennus (n. 460 opp.)	-17664	-5		-50				-100		-7500		-7650
Kalustus (perusopetus)	-736											
Korvaavat päiväkodit uudisrakennukset (n. 150 + 70 lasta)	-8300					-50		-50		-7500		-7600
Kalustus (varhaiskasvatus)	-300											
Päämajakoulun vesikatko (keskiosa) ja sisäilmakorjaukset		-200		-1500								-1500
Ristiinan yhtenäiskoulun entisen lukiosiiven ilmanvaihdon peruskorjaus	-550	-300		-50								-50
Kalevankankaan koulu, sisäilmakorjaukset	-500	-150		-350		-500						-850
Mikkelin Lyseon koulu (n. 460 opp.), peruskorjaus	-12500									-100		-100
Mikkelin lukio (n. 750 opisk.), koulun nykyisen kohteen elinkaari ja toiminnallisuus	-17000			-200						-200		-400
Osittainen kattoremontti	-600							-600				-600
Haukivuoren koulun pohjoispäädyn katto	-150			-150								-150
Kulttuuri												
Konsertti- ja kongressitalo Mikaeli, korjaus ja peruskorjaus	-12000	-100		-100		-100		-100		-100		-400
Teatteritalo												
Toiminnalliset muutokset ja peruskorjaus	-11000	-2000								-100		-100

KAUPUNKI tuhansina euroina	Hankkeen suuruus- luokka (arvio)	TOT 2024 (menoarvio)		TA 2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
		menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
Jalkaväkimuseon vesikatto TULOT			50		125							125
Jalkaväkimuseon vesikatto MENOT	-500	-150		-375								-375
Ristiinan Kallioniemen huvilan peruskorjaus (suojeluvastuu)		-150		-100				-300	50			-350
Mikkelin Seutukirjasto, kirjastorakennus												
LVIS-peruskorjaus	-3500			-150				-3500				-3650
Monitoimitilan muutokset jaettavaksi tilaksi	-50					-50						-50
Muisti												
Katon maalaus (ensimmäinen pinta)	-250					-250						-250
Puisen ravintolaosan katon uusinta	-150			-150								-150
Liikunta												
Hänninkenttä												
Hänninkentän huoltorakennus TULOT					300		200					500
Hänninkentän huoltorakennus MENOT	-4025	-5		-2500		-1500						-4000
Kentän kylmälaitteet ja automaatio	-130	-40		-100								-100
Tekonurmen uusiminen	-500							-500				-500
Ristiinan urheilukentän huoltorakennuksen lisäosa/varastotila	-150			-150								-150
Rantakeidas												
Pukeutumistilat mm. vaatekaapit	-100			-100								-100
Julkiset rakennukset												
Kaupungin virastotalo, peruskorjaus etenee vaiheittain								-2000	-1000			-3000
LVIS peruskorjaus		-400		-1500		-1500						-3000
4. krs julkisivu (rappaus), eriste	-500	-500		-120								-120
Virastotalokorttelin lukituksen uudistaminen		-150		-100								-100
Sotakoulu, Ristiina (hankkeen kaupungin osuus)	-1100	-150		-50								-50
Isopata, keskuskeittiö												0
Lattioiden ja kylmiöiden korjaus	-1050	-200				-1500						-1500
Varavoimakoneen hankinta (osittain toimintavarmuus)	-500					-500						-500
Lähemäkitalon peruskorjaus	-1000			-100		-900						-1000
Kiinteistöjen muut muutos- ja peruskorjaustyöt												0
Koulu- ja esiopetus		-200		-200		-200		-200				-600
Liikunta- ja nuorisopalvelut		-100		-100		-100		-100				-300
Julkiset rakennukset		-100		-100		-100		-100				-300
Sote kiinteistöt		-50		-150								-150

KAUPUNKI tuhansina euroina	Hankkeen suuruus- luokka (arvio)	TOT 2024 (menoarvio)		TA 2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
		menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
Rakennusten suunnittelumääräraha		-75		-150		-150		-150		-150		-600
Energialoudelliset investoinnit, TULOT			50		50		50		50		50	200
Energialoudelliset investoinnit, MENOT		-200		-200		-200		-200		-200		-800
Kiinteistöjen sähköautolatausvelvoite		-100		-50		-50						-100
KIINTEÄT RAKENTEET												
<u>Strateginen kehittämisalustat</u>												
Satamalahden kehittäminen (sis. Veturitallinlahti, Puhdistamo)		-150		-700		-1000		-3000		-2000		-6700
Kiertoliittymä, Savilahti						-1000						-1000
Puhdistamon liittymäalue								-800				-800
Mannerheintien liittymäjärjestelyt						-700						-700
Mikkelitalo (folkuset, kulttuuri- ja tiedekeskus)	-30 000							-200				-200
Ecosairila		-150		-150		-150		-500		-200		-1000
Kalevankankaan alue		-50		-100		-100		-200		-200		-600
Matkailu		-200		-300		-300		-300		-300		-1200
Ruutukaavakeskustan kehittäminen (2025 torin leikkipaikan uusiminen)		-100		-200		-100		-100		-200		-600
Liikenneverkkoratkaisut												
Valtion kanssa toteutettavat yhteishankkeet, Savilahden ylitys, Tusku, kaupungin osuus	-4000					-1000		-2000		-1000		-4000
<u>Kadut</u>												
Kadut (yritys- ja uudet asuinalueet) ***		-550		-800		-1000		-1000		-1000		-3800
Rantalauniala, Kattilansilta, jne.												
Karilan vihreän siirtymän kehittämisalue (l=700 m)						-800						-800
Tyrjäntie (l=650 m)				-600		-200						-800
Kadut (saneeraus, liikenneturvallisuus, jne.) ***		-1000		-1800		-2000		-2000		-2000		-7800
Katujen suunnittelumääräraha				-100		-100		-100		-100		-400
Siltojen uusiminen		-950		-500				-600				-1100
Pyöräilyn ja kävelyn edistäminen												
Pyöräilyn ja kävelyn edistäminen (Vilhonkatu ja Lönnrothinkatu) MENOT ***		-600		-400								-400
Savilahden rannan yhtenäinen kevytväylä (asemakaavan toteuttaminen)						-100						-100
Meijeripuiston rannan yhtenäinen puistoväylä (asemakaavan toteuttaminen)	-170							-200				-200

KAUPUNKI tuhansina euroina	Hankkeen suuruus- luokka (arvio)	TOT 2024 (menoarvio)		TA 2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
		menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
Lentoasema (sis. Valtion investointuki) TULOT			105		30		30		50		-50	60
Lentoasema MENOT	-350	-100		-100		-50		-200		-200		-550
Katuvalojen saneeraus		-400		-400		-400		-400		-400		-1600
Liikennevalojen uusiminen				-150		-150		-150		-150		-450
Puistot ja leikkipaikat ***		-300		-500		-300		-300		-300		-1400
Naisvuoren päiväkodin pihan aurinkosuoja						-50						-50
Tuppuralan koulun piha	-250							-250				-250
Saimaan Unesco Global Geopark hanke, luontomatkailu		-50		-50		-50		-75		-75		-250
Vesistöt												
Hulevesiohjelma ***		-500		-400		-400		-400		-900		-2100
Veturitallinlahti hulevesi				-100								-100
Keskusta-alueen tulvariski				-100		-500		-500				-1100
Hulevesialueen rakentaminen (Urpolan lampi)						-200						-200
Tikkalan entisen kaatopaikan vesien hallinnan järjestelyt						-100						-100
Satamien kunnostus *** (sis. retkisatamat)		-75		-75		-50		-75		-100		-300
Kallioniemi, risteily- ja matkailualuslaituri				-150	75							-75
Pökkäänlahden koti- ja vierassatama, Ristiina										-300		-300
Sähköisten vesikulkuneuvojen lataus, TULOT			28		277							277
Sähköisten vesikulkuneuvojen lataus, MENOT	-410	-40		-430								-430
<u>Liikkuminen</u>												
Uimarantojen kunnostukset, korjausvelan poistaminen		-75		-75		-50		-50		-50		-225
Latureitin jatko ja valaistus, Ristiina	-150							-150				-150
Kalevankangas, pitkä latureitti								-300				-300
Otava, Liukkolan lenkki, sillan usiminen ja valaistus (3 km)										-150		-150
Urheilupuiston kokonaisuus												
Nurmikentän sadevesijärjestelmän uudistaminen	-100			-100								-100
Jalkapallo- ja tenniskenttien pelialustojen uudistaminen												
TULOT							100					100
Jalkapallo- ja tenniskenttien pelialustojen uudistaminen												
MENOT	-500					-500						-500
Marskin aukio, liikunnallinen keskustapuistokokonaisuus	-1050	-15								-1050	400	-650
Raviradan nurmikenttien kastelujärjestelmän uusiminen	-120					-120						-120
Ravirata, ratsastuskenttä	-200					-200						-200
Haukivuoren tenniskentät, hiekkatekonurmi	-80			-80								-80

KAUPUNKI tuhansina euroina	Hankkeen suuruus- luokka (arvio)	TOT 2024 (menoarvio)		TA 2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
		menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
Otavan lähiliikuntapaikka (koulun kentän pelialue, tekonurmi)	-200	-20						-200				-200
Yleisurheilukentän kunnostus, Haukivuori	-100									-100		-100
Urpolan tekonurmen ja lämmitysjärjestelmän uusiminen	-600					-600						-600
Kovalantien alikulkusillan suurennus	-300					-300						-300
Liikuntapaikkarakentaminen ja kunnostus **		-125		-125		-125		-125		-125		-500
<u>IRTAIN OMAISUUS</u>												
Koneet ja kalusto												
Hallinnon palvelualue												
Ruoka- ja puhtauspalvelut		-145		-125		-125		-300		-150		-700
Sivistyksen palvelualue												
Kasvatus- ja opetuslautakunta		-175		-200		-200		-250		-250		-900
Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta		-175		-200		-200		-250		-250		-900
Urski, ajanotto				-30								-30
Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue												
ASTO		-50		-50		-50		-100		-100		-300
TKI tilan varustelu (JTF BEM-osaamiskeskus) Metsä-Sairila TULOT			430		140							140
TKI tilan varustelu (JTF BEM-osaamiskeskus) Metsä-Sairila MENOT	-900	-610		-200		-30			-30			-290
Varautuminen, häiriötilannekeskukset				-100		-100		-50		-50		-300
<u>ARVOPAPERIT JA OSUUDET</u>												
Osakkeet ja osuudet												
Osakkeiden hankinta, Saimaa Stadiumi Oy		-200		-200		-200		-200		-200		-800
Muiden osakkeiden hankinta		-1000		-500		-200		-200		-200		-1 100
Itäradan suunnitteluhankeyhtiö (valtuusto 31.8.20 § 269)		-105		-200		-200		-200		-200		-800
<u>INVESTOINNIT YHTEENSÄ</u>												
TULOT			2388		3022		2905		2645		2925	11497
MENOT		-14245		-19845		-25400		-23875		-28880		-98000
NETTOINVESTOINTI		-11857		-16823		-22495		-21230		-25955		-86503

LIKELAITOKSET tuhansina euroina	Hank- keen suu- ruus- luokka (arvio)	TOT 2024 (menoarvio)		TA 2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
		menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
LIKELAITOS OTAVIA												
TULOT												
MENOT		-35		-25		-25		-25		-25		-100
NETTOINVESTOINTI		-35		-25		-25		-25		-25		-100
VESILIKELAITOS												
Vesilaitokset		-50		-290		-240		-270		-270		-1070
Jätevesipuhdistamot												
Jätevedenpuhdistamot		-120		-240		-300		-300		-300		-1140
Anttolan siirtolinja, yleissuunnitelma		-5		-30								-30
Ristiinan jätevesipuhdistamo ja hankesuunnitelma												
Verkostot		-1100		-1100		-940		-1000		-1000		-4040
MENOT		-1275		-1660		-1480		-1570		-1570		-6280
NETTOINVESTOINTI		-1275		-1660		-1480		-1570		-1570		-6280
LIKELAITOKSET / INVESTOINNIT YHTEENSÄ												
TULOT												
MENOT		-1310		-1685		-1505		-1595		-1595		-6380
NETTOINVESTOINTI		-1310		-1685		-1505		-1595		-1595		-6380

		TOT 2024 (menoarvio)		TA 2025		TS2026		TS2027		TS2028		Investoinnit yhteensä vuosina 2025-28
		menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
INVESTOINNIT YHTEENSÄ												
TULOT			2388		3022		2905		2645		2925	11497
MENOT		-15555		-21530		-26905		-25470		-30475		-104380
NETTOINVESTOINTI		-13167		-18508		-24000		-22825		-27550		-92883

Poistotaso n. 22 milj. euroa.

* Ratkaistaan Itäisen alueen päiväkotij- ja kouluratkaisun yhteydessä. Luvut taulukossa lautakuntakäsittely 6/2024 mukaisina. Aikataulu siirretty kahdella vuodella.

** Kaupunkirakenneselvitys (kaupunginvaltuusto 18.6.2018 § 71). Ennen hankkeiden toteuttamisen aloittamista tehdään erillinen hankekohtainen päätös.

***Työohjelma vahvistetaan käyttötalousuunnitelmassa

Liite 1: Merkittävimpien konserniyhteisöjen konsernivastuuhenkilöt ja yhteyshenkilöt

Kaupunginjohtajan viranhaltijapäätös 6.10.2023 § 44 (päättöksen voimaantulo 1.1.2024)

KONSERNIVASTUUHENKILÖT

Konsernivastuuhenkilön tehtävänä on konserniyhtiöiden valvonta, perehtyminen vastuu-yhtiöidensä asioihin sekä yhdyshenkilönä toimiminen yhtiön ja kaupungin välillä (konserniohje 7.6.2021 § 82). Konsernivastuuhenkilön tulee aktiivisella omistajaohjauksella myötävaikuttaa ohjattavakseen määrättyjen yhtiöiden hallintoon ja toimintaan (hallintosääntö § 25).

Tytäryhteisöt	
Etelä-Savon Energia -konserni	Kaupunginjohtaja
Kiinteistökehitys Naistinki Oy	Kaupunkikehitysjohtaja
Metsäsairila Oy (konserni)	Kaupunkikehitysjohtaja
Mikalo Oy	Kaupunkikehitysjohtaja
Mikkelin Asumisoikeus Oy	Kaupunkikehitysjohtaja
Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy	Kaupunkikehitysjohtaja
Mikkelin Jäähalli Oy	Hallintojohtaja
Mikkelin kehitys-yhtiö Miksei Oy	Kaupunginjohtaja
Etelä-Savon Koulutus Oy (konserni)	Sivistysjohtaja
Mikkelin Ravirata Oy	Hallintojohtaja
Mikkelin Matkailu Oy (ei toimintaa)	Hallintojohtaja
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	
As Oy Pirttitie III	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
As Oy Tuppura	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
As Oy Hirvipari	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
Kiint. Oy Ristiinan Suopursu	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
Kiint.Oy Kenkäveronniemi	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
Kiint.Oy Mikkelin Takojankatu 1	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
Mikkelin Arkistotalo Oy	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
Kiint.Oy Mikkelin Tietotaitokortteli	Palvelujohtaja (Kaupunkikehitysjohtaja*)
Muut määräysvallan perusteella tytäryhtiöasemaan verrattavassa asemassa olevat yhteisöt	
Etelä-Savon kampuskiinteistöt kuntayhtymä	Kaupunkikehitysjohtaja
Kyyhkylä-säätiö	Hallintojohtaja
Haukivuoren Vanhustentalosäätiö	Palvelujohtaja (kaupunkikehitysjohtaja*)

*delegoitu

Huom. Teknisenä päivityksenä vuoden 2025 talousarviossa listasta on poistettu Mikkelin opiskelija-asunnot Oy, yhtiön sulautuessa Mikalo Oy:hyn 1.1.2025 alkaen.

YHTEYSHENKILÖT:

Seuraaviin yhteisöihin nimetyt henkilöt toimivat yhteyshenkilönä kaupungin ja yhteisön välillä. Yhteisöt eivät ole kaupungin määräysvallassa tytäryhtiöaseman tai enemmistömääräysvallan perusteella, joten konserniohjetta sovelletaan ainoastaan tilannekohtaisesti omistajaohjauksen työvälineenä ja suhteessa kaupungin omistussuuteen tai päätoisvaltaan. Yhteyshenkilön tehtävänä on seurata vastuu-yhteisönsä toimintaa ja huolehtia toimivasta tiedonkulusta yhteisön ja kaupungin välillä.

Muut omistajaohjauksellisesti olennaisiksi katsotut yhteisöt	
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy (konserni)	Kaupunginjohtaja
Suur-Savon Sähkö Oy	Kaupunginjohtaja
Etelä-Savon Maakuntaliitto	Kaupunginjohtaja
Mikkelin Mikaeli Oy	Hallintojohtaja
Saimaa Stadiumi Oy	Sivistysjohtaja
Sodan ja rauhan keskus Muisti Oy	Sivistysjohtaja
Sodan ja rauhan keskus Muistin tukisäätiö	Sivistysjohtaja